

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
KİŞİLERARASI İLETİŞİM BİLİM DALI

SAĞLIK DİPLOMASİSİ: TÜRKİYE İÇİN MODEL ÖNERİSİ

Doktora Tezi

NİDA KAHRAMAN

İstanbul, 2019

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
KİŞİLERARASI İLETİŞİM BİLİM DALI

SAĞLIK DİPLOMASİSİ: TÜRKİYE İÇİN MODEL ÖNERİSİ

Doktora Tezi

NİDA KAHRAMAN

Danışman: Prof. Dr.N. Melda CİNMAN

İstanbul, 2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

HALKLA İLİŞKİLER Anabilim Dalı KİŞİLERARASI İLETİŞİM Bilim Dalı
DOKTORA öğrencisi NİDA KAHRAMAN'ın SAĞLIK DİPLOMASİSİ: TÜRKİYE İÇİN
MODEL ÖNERİSİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 16.05.2019 tarih ve
2019-14/10 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy birliği~~ ile Doktora Tezi
olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 29.05.2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

		İmzası
1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. MELDA CİNMAN ŞİMŞEK
2.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. ELGİZ YILMAZ
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. EMEL POYRAZ
4.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. CENGİZ ANIK
5.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. BANU MÜJDE KARSAK

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Nida Kahraman
Anabilim Dalı	: Halkla İlişkiler ve Tanıtım
Programı	: Kişilerarası İletişim
Tez Danışmanı	: Prof. Dr.N. Melda CİNMAN
Tez Türü ve Tarihi	: Doktora, Mayıs, 2019
Anahtar Kelimeler	: Kamu Diplomasisi, Sağlık Diplomasisi, Halkla İlişkiler, Yumuşak Güç, Dış Politika, İletişim

ÖZET

SAĞLIK DİPLOMASİSİ: TÜRKİYE İÇİN MODEL ÖNERİSİ

Yeni bir politika alanı olan sağlık diplomasisi; kamu diplomasisinin uygulama alanıdır. Kamu diplomasisi; dış politika hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla bir ülkenin yabancı halkları etkilemeye yönelik kullandığı iletişim yöntemidir. Küreselleşmenin etkisiyle sağlık uluslararası politikada ön plana çıkmıştır. Günümüzde hiçbir ülke sağlık sorunlarıyla tek başına mücadele edemez. En başta güvenlik endişesiyle sınırları aşan salgın hastalıklar, işbirliği ve diyalog gerektirmektedir.

Sağlık diplomasisi; yabancı kamular nezdinde bir ülkenin imajının ve ülke markasının oluşturulmasına katkı sunabilecek yumuşak güç kaynaklarındandır. Birinci bölümde kamu diplomasisi, yumuşak güç, kamu diplomasisi ile ilişkili kavramlar, kamu diplomasisi modelleri ve kamu diplomasisinin uygulama alanlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde ise kamu diplomasisinin uygulama alanı olan sağlık diplomasisi kavramının, tarihçesi, dış politika ile olan bağlantısı, dahil olan aktörler kamu diplomasisi, yumuşak güç etkileşimi, sağlık diplomasisini başarı ile uygulayan ülkeler, uluslararası anlaşmalar açıklanmış ve analiz edilmiştir.

Birinci ve ikinci bölümde verilen bilgiler ışığında; Türk kamu diplomasisi incelenmiş, sağlık diplomasisine yönelik mevcut durum analiz edilmiştir. Sağlık diplomasisine bir ülkede katılması gereken, politikayı şekillendirebilecek akademisyenler ve uygulayıcılarla yarı yapılandırılmış soru formu eşliğinde derinlemesine mülakat yapılmıştır. Derinlemesine mülakatlardan çıkan görüşler, analiz edilen küresel anlaşmalar, deklarasyonlar ve ulusal raporlar doğrultusunda; Türkiye'ye yönelik sağlık diplomasisi modeli önerilmiştir. Kültürel diplomasi, insani diplomasi kalkınma yardımlarına 4. bir boyut olarak sağlık diplomasisi de açıkça dış politikamıza eklenmelidir. Yumuşak güç kaynağı oluşturan bu araçların stratejik kullanımı sayesinde olumlu yönde oluşturulan algı Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde daha fazla işbirliği ve diyalog geliştirmesini sağlayacaktır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Nida Kahraman
Field : Public Relations and Publicity
Programme : Interpersonal Communication
Supervisor : Professor N. Melda CİNMAN
Degree Awarded and Date : PHD, May, 2019
Keywords : Public Diplomacy, health diplomacy, Public Relations, Soft Power, Foreign Policy, Communication

ABSTRACT

HEALTH DIPLOMACY: MODEL SUGGESTION FOR TURKEY

As a new area of politics, health diplomacy is the implementation area of public diplomacy. The latter is a government-sponsored effort to impress foreigners in order to accomplish foreign policy targets. With the effects of globalization, health has been a prominent topic for international politics. Today, no country can cope with health issues on its own. Simply, epidemics that cross borders require collaboration and dialogue at least for reason of safety.

Health diplomacy is among soft power sources that are likely to contribute to a country's image before foreign institutions, and it may help and support establishing a good name for that country. Chapter 1 relates to public diplomacy, soft power, concepts associated with public diplomacy, public diplomacy models, and implementation areas while Chapter 2 discusses and analyzes historical background of health diplomacy as an implementation area of public diplomacy, its connection with foreign politics, actors involved in it, interaction with soft power as a means, countries that have successfully established health diplomacy, and international agreements.

Given the information in chapters 1 and 2, the Turkish public diplomacy has been scrutinized and current situation of the health diplomacy has been analyzed. Academicians and practitioners who are capable of forming politics hence should take part in national health diplomacy participated in an in-depth interview by way of a semi-structured question form. A health diplomacy model for Turkey is recommended based on the opinions extracted from in-depth interviews, and global agreements, declarations and national reports analyzed in the paper. Explicitly, health diplomacy should be added to our foreign politics as a 4th dimension to cultural diplomacy, humanitarian diplomacy development assistance. Strategic use of these means, which are recognized as soft power sources, will structure a positive perception, which, in turn, enables improved collaboration and dialogue in Turkey's international contacts.

ÖNSÖZ

Küreselleşmenin bir sonucu devletlerarası ilişkilere yansımış diplomasi değişim geçirerek kamu diplomasisi yeni bir iletişim biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Kamu diplomasisi çeşitli alanlarda yürütülmektedir. Sağlık da bu alanlardan bir tanesidir. Sağlık diplomasisi yabancı halkların kalplerini ve zihinlerini kazanmada küresel toplumu harekete geçiren bir alandır. Kökeni 160 yıl öncesine dayanan sağlık diplomasisi kavramı uluslararası ilişkiler, halk sağlığı, iletişim bilimleri, ekonomi, hukuk gibi birçok bilim alanından beslenmektedir. Sağlık diplomasisi alanını incelendiğinde çalışmaların genellikle uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk, ekonomi ve halk sağlığı alanında yapıldığı görülmektedir. Sağlık diplomasisi alanında iletişim temelli bir çalışma bugüne kadar yapılmamıştır. “Türkiye Sağlık Diplomasisi Model Önerisi” başlıklı çalışma iletişim fakültesi bünyesinde yazılmış ilk doktora tez çalışması özelliğini taşımaktadır. Bu tez konusunu bana öneren, yüksek lisans eğitimimden bu yana bilgisi ve tecrübesiyle yanımda olan danışman hocam Prof. Dr. Melda Cinman’a, verdiği emeklerden dolayı çok teşekkür ederim. Tez izleme jürimde yer alan, beni her zaman fikirleriyle destekleyen, güven veren Doç. Dr. Emel Poyraz Hocama ve Türkiye’de sağlık ve iletişim alanını birleştiren ilk bilim insanı olan ve eserleriyle bana ilham kaynağı olan Prof. Dr. İnci Çınarlı Hocama teşekkürlerimi sunarım. Tezimin araştırma kısmına katılım gösteren, değerli görüş ve deneyimlerini paylaşan tüm akademisyen ve uygulayıcılara çok teşekkür ediyorum. Sevgili abilerim, Alper Kahraman ve Korkut Aksoy’a tez araştırmam boyunca verdikleri manevi desteklerden ötürü minnet duyuyorum. Akademik alana geçmem konusunda beni cesaretlendiren, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Doç. Dr. Ayça Tükel’e teşekkürlerimi sunuyorum. Sevgili annem Nezaket Kahraman ve babam Orhan Kahraman’a bana yılmamayı öğrettikleri ve varlıklarıyla verdikleri manevi güçten dolayı çok teşekkür ederim.

Mayıs, 2019

Nida Kahraman

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa No</i>
ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ	1
2. KAMU DİPLOMASİSİ KAVRAMI VE MODELLERİ	7
2.1. Kamu Diplomasisi Kavramı.....	7
2.1.1. Geleneksel Kamu Diplomasisinden Yeni Kamu Diplomasisine Geçiş.....	14
2.2. Kamu Diplomasisi Modelleri	23
2.2.1. Kamu Diplomasisinde Katı Yaklaşımlı ve Esnek Yaklaşımlı Okullar.....	24
2.2.2. Rhonda S. Zharna'nın Enformasyonel ve İlişkisel Modeli	25
2.2.3. Geoffrey Cowan&Amelia Arsenault'nun Monolog-Diyalog-İşbirliği Modeli	27
2.2.4. Eytan Gilboa'nın Kamu Diplomasisi Modelleri.....	29
2.2.5. John Robert Kelley'nin Savunma ve Danışma Modeli.....	31
2.2.6. Peisert'in Kültürel İletişim Modeli.....	33
2.2.7. Nicholas Cull'ın Kamu Diplomasisi Sınıflandırması.....	35
2.3. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç	37
2.4. Kamu Diplomasisi ile İlişkili Kavramlar	54
2.4.1. Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler	55
2.4.2. Kamu Diplomasisi ve Propaganda	59
2.4.3. Kamu Diplomasisi ve Ulus Markalama.....	66

2.4.4. Savunuculuk	69
2.4.5. Kamu Diplomasisi ve Lobicilik.....	71
2.5.Kamu Diplomasisinde Aktörler	74
2.6. Kamu Diplomasisinde Hedef Kitle	76
2.7. Kamu Diplomasisinde Uygulama Alanları	78
3. SAĞLIK DİPLOMASİSİ KAVRAMI VE TARİHÇESİ	85
3.1. Küreselleşme ve Sağlık	85
3.2. Sağlık Diplomasisi Kavramı ve Tarihçesi.....	91
3.2.1. Sağlık Diplomasisinin Tarihçesi.....	101
3.2.2. Sağlık Diplomasisinde Aktörler	104
3.3. Sağlık Diplomasisi ve Kamu Diplomasisi	114
3.4. Sağlık –Dış Politika İlişkisi.....	118
3.4.1. Dış Politikanın Sağlığı İhlal Etmesi veya Engellemesi	126
3.4.2. Dış Politika Aracı Olarak Sağlık	127
3.4.3. Dış Politikanın Ayrılmaz Bir Parçası Olarak Sağlık	127
3.4.4. Sağlık Hedeflerine Hizmet Eden Dış Politika	128
3.5. Sağlık ve Dış Politika Arasındaki Etkileşim Sonucu Ortaya Çıkan Uluslararası Anlaşmalar	130
3.5.1. Oslo Deklarasyonu	131
3.5.2. Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS) ve Doha Deklarasyonu.....	134
3.5.3. Uluslararası Sağlık Tüzüğü	136
3.5.4. Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS)	137
3.5.5. Binyıl Kalkınma Hedefleri	140
3.5.6. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	143
3.6. Sağlık Diplomasisinin Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç Bağlantısı Ekseninde Uluslararası Anlaşmaların Değerlendirilmesi	145
3.7. Sağlık Diplomasisini Dış Politikalarında Etkin Kullanan Ülkeler.....	148
3.7.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	148
3.7.2. İngiltere.....	152

3.7.3. Brezilya.....	153
3.7.4. Çin Halk Cumhuriyeti	158
4. TÜRKİYE’NİN KAMU DİPLOMASİSİ VE KULLANIM ALANI OLARAK SAĞLIK DİPLOMASİSİ.....	164
4.1. Türk Kamu Diplomasisi	164
4.2. Türkiye’de Sağlık Diplomasisi.....	175
4.2.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA).....	179
4.2.2. Sağlık Bakanlığı	183
4.2.3. Kızılay	186
4.2.4. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	188
4.2.5. Sivil Toplum Kuruluşları (STK’lar)	190
4.3. Sağlık Diplomasisi: Türkiye İçin Model Önerisi Araştırması	192
4.2.1 Araştırmanın Amacı	192
4.2.2. Araştırma Yöntemi	193
4.2.3. Araştırma Bulguları	195
4.2.4. Araştırma Sonucu ve Değerlendirme	247
4.2.4. Türkiye Sağlık Diplomasisi Model Önerisi.....	251
5. SONUÇ	259
KAYNAKÇA.....	263

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1: Kamu Diplomasisinin 3 Boyutu	11
Tablo 2.2: Geleneksel Kamu Diplomasisi/21. yüzyıl Kamu Diplomasisi	17
Tablo 2.3: Eski ve Yeni Kamu Diplomasisi	20
Tablo 2.4: Savunuculuk ve Danışma Modeli.....	32
Tablo 2.5: Peisert'in Kültürel İletişim Modelleri ile Grunig ve Hunt'ın Halkla İlişkiler Modellerinin Karşılaştırılması	34
Tablo 2.6: Kamu Diplomasisinin Temel Sınıflandırması	35
Tablo 2.7: Gücün Üç Biçimi	41
Tablo 2.8: Sert/Yumuşak Güç Davranış Biçimleri	42
Tablo 2.9: 21. Yüzyılda Yönetimin Yayılması	53
Tablo 3.1: İdealde ve Pratikte Sağlık Kavramı	147
Tablo 4.1: Yıllara Göre Türkiye’de Sağlık Hizmeti Alan Uluslararası Hasta Dağılımı	178
Tablo 4.2: İkili Kalkınma Yardımı Yoluyla Sağlıkta Kalkınma Yardımı Oranları	181
Tablo 4.3: Hipotezleri Sınayan Sorular	194
Tablo 4.4: Hipotezleri Sınayan Sorular	211
Tablo 4.5: Hipotez 2’nin Sınama Sonuçları.....	231
Tablo 4.6: Hipotez 3’ün Sınama Sonuçları.....	236
Tablo 4.7: Hipotez 4’ün Sınama Sonuçları.....	246
Tablo 4.8: Türkiye Sağlık Diplomasisi Modeli	256

ŞEKİL LİSTESİ

	<i>Sayfa No</i>
Şekil 2.1: Kamu Diplomasisi ve Dış Politika İlişkisi	8
Şekil 3.1: Dış Politika Hedefler Hiyerarşisi.....	121
Şekil 3.2: Sağlık ve Dış Politika Etkileşimi	126
Şekil 4.1: Türkiye Sağlık Diplomasisi Süreci.....	255

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu)
ARV	Antiretroviral
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations/Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği)
BBC	British Broadcasting Corporation
BM	Birleşmiş Milletler
BRICS	Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika
CNN	Cable News Network
CSIS	Center for Strategic and International Studies
DB	Dünya Bankası
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
FAO	Food and Agriculture Organization/Gıda ve Tarım Örgütü
FBO	Faith Based Organization/İnanç Temelli Organizasyonlar
GAVI	Global Alliance for Vaccines and Immunization/ Aşı ve Bağışıklama İçin Küresel İttifak
GFATM	The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria/ AIDS, Tüberküloz, Sıtma ile Mücadele Küresel Fonu
HIV	Human Immunodeficiency Virus
ICAO	International Civil Aviation Organization/Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
IOM	International Organization for Migration/Uluslararası Göç Örgütü)
ILO	International Labour Organization/Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	International Monetary Fond/Uluslararası Para Fonu
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MRI	Magnetic Resonance Imaging/Manyetik Rezonans Görüntüleme
MSF	Medicins Sans Frontieres/Sınır Tanımayan Doktorlar
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OECD	Organisation For Economic Co-operation and Development/ Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

PEPFAR	The U.S. President's Emergency Plan for AIDS Relief
PPP	Public Private Partnership/Kamu Özel Ortaklığı
SARS	Severe Acute Respiratory Syndrome /Şiddetli Akut Solunum Yetmezliği Sendromu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TASAM	Türk Asya Araştırmalar Merkezi
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TKÇS	Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi
TRIPS	The Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights/Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜRKSOY	Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi
UNAIDS	Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Ortak Programı
UNESCO	Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNGA	United Nations General Assembly/ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund/ Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
USIA	United States Information Agency

1. GİRİŞ

Sağlık meseleleri insanoğlunu yüzyıllardır meşgul etmektedir. Avrupa’da ilk olarak altıncı yüzyılda başlayan veba salgını, 14. yüzyılda tekrar ortaya çıkmış 18. yüzyılda da devam etmiş ve hastalığın mikrobiyoloji ancak 19. yüzyılda teşhis edilebilmiştir. Hastalık, ortaçağda nüfusun büyük bir bölümünün yok olmasına neden olmuştur.¹ 1918-1919 yılları arasında yayılan İspanyol gribi, dünya çapında 50 milyon kişinin ölümüne yol açmıştır.² 20. yüzyılda 500 milyon kişinin ölümüne neden olan çiçek hastalığı daha 1970’li yıllarda 15 milyon kişiye bulaşmış ve iki milyon kişinin ölmesine neden olmuştur. 1979 yılında, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) küresel bir kampanya yardımı ile çiçek hastalığını dünyadan sildiğini açıklamıştır.³ 1980’lerde salgının başlamasından bu yana, 70 milyondan fazla insan HIV virüsü ile enfekte olmuş ve yaklaşık 35 milyon insan HIV kaynaklı ölmüştür.⁴ İstatistiklere göre, 2017 yılı itibariyle dünya çapında 36,9 milyon kişi HIV/AIDS ile yaşamaktadır. Günümüzde HIV/AIDS’li bireylerin tedavisinde anahtar yaklaşım antiretroviral tedavisine açık erişimdir. Bu tedavi yöntemiyle viral yük tespit edilemeyecek kadar azaltılmaktadır. 2017 sonunda 21,7 milyon kişi antiretroviral tedaviye ulaşabilmiştir.⁵ 2003 Şiddetli Akut Solunum Yetmezliği Sendromu (SARS) krizi büyük bir paniğe neden olmuştur. Toplamda 8098 kişiye bulaşan hastalık 774 kişinin ölümüne yol açmıştır.⁶

Görülebileceği üzere insanlık tarihi salgın hastalıklarla doludur. Yaşanan acı deneyimler; sağlık alanında yaşanan bilimsel gelişmelere paralel olarak uluslararası

¹Emrah İstek, ‘Avrupa’da Veba Salgını Ve Salgında Din Great Plague In Europa And Religious Factor In Plague (The Sample Of Vienna)’, *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, Vol.36, No.62,2017, s.174, 175.

²Jeffery K Taubenberger and David M Morens, ‘1918 Influenza: The Mother of All Pandemics’, *Emerging Infectious Diseases*, Vol.12, No.1,2006, s.15.

³David A Koplow, *Smallpox : The Fight to Eradicate a Global Scourge*, First Edition, Berkeley / Los Angeles / London: University Of California Press,2003, s.1,145,146.

⁴‘Global Health Observatory (GHO) Data’ .<https://www.who.int/gho/hiv/en/>, (14 Şubat 2019).

⁵‘Global Statistics’ <https://www.hiv.gov/hiv-basics/overview/data-and-trends/global-statistics>,(14Şubat 2019).

⁶‘Frequently Asked Questions About SARS’ <https://www.cdc.gov/sars/about/faq.html>,(14 Şubat 2019).

ilişkilerde yaşanan değişimler uluslararası organizasyonları, sivil toplumu da örgütlemeyi başararak yeni yönetim ve iletişim biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Ayrıca sağlık sorunları sınırları da aşmaktadır. Çözümün işbirliği ve diyalog olduğu ortadır. 160 yılı aşkın süredir devletler geçmişte yaşanan deneyimleri göz önünde bulundurarak hastalıklarının yayılmasını önlemek ve kontrol etmek amacıyla birbirleriyle iletişim halindedir. Başlangıçta ticaretin aksamasını önlemek amacıyla Uluslararası Sağlık Konferansları düzenlenmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC-Birleşmiş Milletler sisteminin altı ana organından biri) yeni bir küresel sağlık örgütünün kurulmasını talep etmiştir. 1948 yılında 26 ülkenin onayıyla Dünya Sağlık Örgütü kurulmuştur.⁷

Küreselleşme sonucunda ulaşım hızlanmış, iletişim teknolojileri gelişmiştir. Yaşam biçimleri ile tüketim alışkanlıkları birbirine benzemeye başlamıştır. Dolayısıyla salgın hastalıklar ulaşım yoluyla daha hızlı yayılmaya başlamıştır. Toplumların yaşam biçimlerinin birbirine benzemeye başlaması ülkelerin sağlık sorunlarının da benzeşmesine yol açmıştır. Bugün düşük gelirli ülkeler HIV/AIDS, tüberküloz, Ebola gibi bulaşıcı enfeksiyon hastalıkları ile mücadele ederken; yüksek gelirli ülkeler kalp-damar hastalıkları, diyabet, obezite gibi bulaşıcı olmayan hastalıklarla mücadele etmektedir. Orta gelirli ülkeler ise; hem bulaşıcı hastalıklar hem de bulaşıcı olmayan hastalıklarla savaşmaktadır. Hastalıkların sınırları aşması ve birbirine benzemesi bu sağlık sorunlarının çok taraflı bir biçimde küresel müzakereler ve anlaşmalar nezdinde ele alınmasını sağlamıştır. Bu müzakereler; sadece devletler değil farklı uluslararası organizasyonlar, Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) ve çok uluslu şirketlerin de dahil olduğu küresel sağlık yönetişimi sürecine doğru evrilmiştir. Sağlık teknik bir konu olmasının yanı sıra politik bir konu haline dönüşmüştür.

Dış politikada öncelik kazanan sağlık meselesi, dış politikayı tartışmalı da olsa yönlendirmeye başlamıştır. Özellikle salgın hastalıkların bulundukları bölgeden çıkıp

⁷Koplow.s.138

yayılması ve buna bağı güvenlik endişesi başta olmak üzere; fikri mülkiyet hakları anlaşmalarından doğan özellikle temel ilaçlara erişim konusunda yaşanan eşitsizlikler, sağlıklı yaşam tarzı kaynaklı bulaşıcı olmayan hastalıkların nüfus güvenliğini ve ülkelerin ekonomilerini tehdidi, artan mültecilik sorunu hükümetlerin dış politikalarında sağlığı öncelikli değerlendirmesine neden olmuştur.

Sağlık küreseldir. İngiltere'nin küresel sağlık stratejisinde yer alan bu ifade aslında sağlığın yurtiçinde başladığına vurgu yapmaktadır. Devletler kendi vatandaşlarına sağlık hizmetini kaliteli bir biçimde sunarak küresel sağlığa da katkı sağlamaktadır. Sağlık küresel kamu malıdır. Dünyadaki tüm kamuları ilgilendiren ve her bireyin evrensel erişimine açık bir haktır. Dolayısıyla devletler için de küresel sağlığa katkı sunmak bir sorumluluk ve haktır. BM'ye göre sağlık göstergeleri bir ulusun gelişmişlik ve refah düzeyinin göstergesidir. Binyıl Kalkınma Hedefleri ve şuan gündemde olan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri içerisinde tüm ulusların ulaşması gereken sağlık hedefleri belirlenmiştir.

160 yıl önce devletlerarası diplomasi düzeyinde başlayan sağlık müzakereleri günümüzde çok taraflı ve iki taraflı bir biçimde sağlık diplomasisi kavramı içerisinde ele alınmaktadır. Sağlık diplomasisi; literatürde küresel sağlık diplomasisi, sağlık diplomasisi veya küresel kamu sağlık diplomasisi olarak ele alınmaktadır. Çok yönlü bir kavram olan sağlık diplomasisi, iletişim bilimleri, uluslararası ilişkiler, hukuk ve halk sağlığı alanlarından beslenmektedir. Kamu diplomasisi ve yumuşak güç ile bağlantısı bulunmaktadır. Sağlık diplomasisi, sağlığı küresel kamu malı olarak değerlendirmekte ve küresel sağlık yönetişimi alanında uygulanmaktadır.

Devletlerin yabancı kamuların kalplerini ve zihinlerini kazanmakta kullandığı kamu diplomasisi, dış politikada devletlerin yumuşak güç etki alanını genişletmektedir. Kamu diplomasisi kavramı, çoğu kez tek yönlü olması nedeniyle propagandaya benzetilse de temelinde iyi niyet, samimiyet ve inandırıcılık olduğu için propagandadan ayrılmaktadır. Özellikle Soğuk Savaş'ın bitmesi, iletişim teknolojilerinin gelişmesi kamu

diplomasisinin uygulanma biçimini değiştirmiş ve uluslararası organizasyonlar, STK'lar bu sürece dahil olmuştur. Birçok alanda uygulanmaya başlanmıştır. İnsani yardım, kültür, sağlık, spor ve benzeri alanlar kamu diplomasisinin alanlarındandır. Bu çalışmanın konusu sağlık diplomasisidir.

Sağlık diplomasisi iki taraflı ve çok taraflı bir biçimde uygulanmaktadır. İki taraflı sağlık diplomasisi; donör bir devletin dış politika öncelikleri doğrultusunda seçtiği alıcı bir ülkeye yönelik sağlık projeleri ve programları geliştirmesidir. Çok taraflı sağlık diplomasisine ise uluslararası örgütler, STK'lar ve özel sektör temsilcileri dahil olmaktadır. Küresel bir sağlık sorununun çözüm sürecinde anlaşmalar üretilmektedir. Sağlık diplomasisi alanında bu, açık kamu diplomasisi süreci olarak ele alınmaktadır.

Bu açıklamalar doğrultusunda birinci bölümde kamu diplomasisi kavramı; kamu diplomasisi modelleri; halkla ilişkiler, propaganda, lobicilik, savunuculuk ile kamu diplomasisi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar; kamu diplomasisindeki aktörler, iç hedef kitle, yumuşak güç ve kamu diplomasisinin uygulama alanları aktarılacaktır. Kamu diplomasisi kavramı ve modelleri sağlık diplomasisinin uygulanma biçimini belirlemekte ve bir strateji sunmaktadır. Sağlık diplomasisi kavramı uygulanırken aslında halkla ilişkiler, lobicilik, savunuculuk gibi iletişim yöntemlerinden ya da kamu diplomasisinde yer alan modellerden faydalanılabilmektedir.

Birinci bölümde anlatılan bilgiler ışığında ikinci bölümde sağlık diplomasisi kavramı, tarihçesi, sağlık diplomasisine dahil olan devlet ve devlet dışı aktörler, sağlık-dış politika ilişkisi, sağlık-dış politika ilişkisi sonucu çoktaraflı katılımı gerektiren küresel sağlık anlaşmalarının değerlendirilmesi, sağlık diplomasisi ve kamu diplomasisi arasındaki ilişki ve son olarak sağlık diplomasisini kamu diplomasisi yöntemi olarak uygulayan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere, Brezilya ve Çin'in sağlık diplomasisi uygulamaları detaylı olarak incelenmektedir.

Üçüncü bölümde; Türk dış politikası ve kamu diplomasisi ele alınmış, Türk dış politikası bağlamında yer alan sağlık müdahaleleri önceki bölümlerden elde ettiğimiz

çıktılar üzerinden analiz edilmiş ve Türkiye'nin mevcut sağlık diplomasisi uygulamaları ile paydaşlarının sağlık projelerine yer verilmiştir. Araştırma kısmında ise akademisyenler ve bu alanda ülkemizde çalışan uygulayıcılarla gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlarda sağlık diplomasisini kamu diplomasisi ve yumuşak güç bağlamında değerlendiren açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar ile birinci ve ikinci bölümden elde ettiğimiz bilgiler birleştirilerek sağlık diplomasisine yönelik bir iletişim modeli önerilmiştir.

Araştırmanın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Sağlık diplomasisi alanında ülkemizde çalışan akademisyen bulunmamaktadır. Sağlık diplomasisi alanında literatüre dayalı bilginin tamamı yabancı kaynaklardan elde edilmiştir. Dolayısıyla bu konuyu kamu diplomasisi bağlamında ele alabileceğini ifade edebilen sınırlı sayıda akademisyenle görüşülmüştür. Uygulayıcılar bağlamında sağlık diplomasisi konusunda pratik bilgiler mevcuttur. Ancak vakit azlığı ve yoğunluk gibi sorunlar yaşadıklarını ifade ederek doktora tezinin mülakat kısmına katılma konusunda isteksiz davranmışlardır. Ayrıca kurumlarından çekinmeleri nedeniyle ülkemiz dış politikasındaki sağlık uygulamaları konusunda konuşmayı reddetmişlerdir. Dolayısıyla hem akademisyen hem uygulayıcı bağlamında sınırlı sayıda kişi ile mülakat yapılmıştır.

Araştırmamın öne çıkan sonuçları ise, Türkiye'de sağlık diplomasisi ile ilgili yazılmış ilk doktora tezidir. Kamu diplomasisi ve sağlık diplomasisi bilgi birikimini birleştirmiştir. Sağlık diplomasisi alan olarak uluslararası ilişkiler, iletişim bilimleri, hukuk ve halk sağlığından yararlanmaktadır. Bu anlamda tüm alanların bilgi birikimini yansıtmıştır. Dahası dünyada da sağlık diplomasisini iletişim alanı içerisinde ele alan çalışma yok denecek kadar azdır. Öncü bir çalışma olması nedeniyle literatüre ve pratik alana önemli katkılar sunacağına inanıyorum. Bu araştırma; sağlık diplomasisi konusunda Türkiye akademik yazınında ki bilgi açığını gidermek ve henüz ülkemiz için de yeni olan bu kavramın kullanımına yönelik ülkemizde bu işi icra eden kurumlara ve bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara kuramsal ve kavramsal çerçeve oluşturma

amacına dayanmaktadır. Sağlık diplomasisi ile ilgili gelecekte ülkemizde yapılacak olan çalışmalara referans oluşturmak ve yol göstermek amaçlanmıştır.

2.KAMU DİPLOMASİSİ KAVRAMI VE MODELLERİ

2.1. Kamu Diplomasisi Kavramı

“Küreselleşmenin etkisiyle gündeme gelen iklim değişikliği, çevre sorunları, temiz içme suyuna erişim, halk sağlığı ve kültürel gerilimler gibi ulus devletlerin sınırlarını aşan ve işbirliği gerektiren sorunların ortaya çıkması geleneksel iki taraflı diplomasinin, belirgin bir biçimde değişim geçirmesine neden olmuştur.”⁸ Değişen diplomasi anlayışı uluslararası ilişkilere kamuları dahil ederek yeni bir boyut kazanmıştır. Uluslararası ilişkilerde kamu diplomasisini ön plana çıkarmıştır.

“Kamu diplomasisi, yeni bir alan olmasına karşın insanların zihinlerini ve kalplerini kazanmanın bir yolu olarak görülmektedir. Değişen diplomasi kavramının, dış politikanın sınırlarını aşarak uluslararası ilişkiler evrenine yayıldığı görülmektedir. Bu nedenle günümüzde çoklu etkileşimi ifade eden kamu diplomasisi kavramı ortaya çıkmıştır.”⁹ “Kamu diplomasisi kavramı İngilizce’de ‘public diplomacy,’la diplomatie publique’ olarak ifade edilir. Türkçe’de ise ‘kamusal diplomasi’ ve ‘kamuoyu diplomasisi’ olarak kullanılmışsa da bu tanımlamalar yerini ‘kamu diplomasisi’ ifadesine bırakmıştır.”¹⁰

Efe Sevin, kamu diplomasisi ve dış politika hedefleri arasında nedensel bir ilişki olduğunu savunmaktadır. Bu ilişkide, kamu diplomasisi dış politika hedeflerini gerçekleştirmek ve ilerletmek için bir araçtır. Brezilya’da düzenlenen bir karikatür sergisinin, İsviçre’nin iklim değişimine karşı uluslararası işbirliğini sağlamaya yönelik dış politika hedeflerini gerçekleştirmesine sağladığı katkıyı bu nedensel ilişki

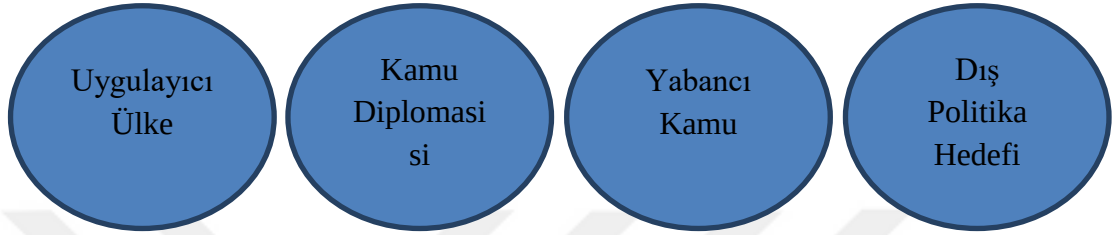
⁸Tolga Bilener."İnsancıl Diplomasi: Kavramlar ve Tartışmaları Işığında Kanada Örneği".Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler. Gaye Aslı Sancar (Ed.), First Edition, İstanbul: Beta, 2016, s. 16.

⁹Uğur Ünal, *Kamu Diplomasisi: Kalkınma Yardımları ve Algı Araştırması Çerçevesinde*, 2. Baskı, Ankara:Gazi Kitabevi, 2017, s.91.

¹⁰Gaye Aslı Sancar, ‘Uluslararası Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi’, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2012 s.87.

açıklamaktadır. Ayrıca, kamu diplomasisi projelerinin dış politika hedeflerine ulaştırdığı için uluslararası arenada önemli rol oynadığını ifade etmektedir.¹¹

Şekil 2.1: Kamu Diplomasisi ve Dış Politika İlişkisi

Kaynak: Efe Sevin, "Making New Friends? Relational Public Diplomacy As A Foreign Policy Instrument", American University, 2014, s.4

“Kamu diplomasisi kavramı ilk kez 1965 yılında Tufts Üniversitesi Fletcher School of Law and Diplomacy Dekanı Edmund Gullion tarafından kullanılmıştır. Kamu diplomasisi, dış politikaların oluşturulması ve uygulanması üzerinde kamunun tutumunun etkisiyle ilgilenir. Ayrıca, uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasinin dışındaki boyutlarını kapsar. Bu boyutlar arasında hükümetler tarafından yabancı ülkelerde kamuoyu sağlanması, özel kuruluşların diğer ülkenin özel kuruluşlarıyla etkileşimde bulunması, diplomatlar ile yabancı meslektaşları arasında iletişim sağlanması ve kültürler arası iletişim süreci, dış ilişkilerin aktarımı ve bunun politika üzerindeki etkisi sayılabilir.”¹²

¹¹Efe Sevin, "Making New Friends? Relational Public Diplomacy As A Foreign Policy Instrument", American University, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2014, s.3,4,5,6.

¹² What is Public Diplomacy? The Edward R. Morrow Center of Public Diplomacy, Bkz. fletcher.tufts.edu/murrow/public-diplomacy.htm aktaran Emine Akçadağ, ‘Dünya’da ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi’ <http://www.kamudiplomasisi.org>, (25 Mart 2018).

Bir başka deyişle, kamu diplomasisi bir devletin ulusal hedeflerinin ve politikalarının yanı sıra, kendi ulusunun fikirleri, idealleri, kurumları ve kültürünün anlaşılmasını sağlamak amacıyla yabancı halklarla kurduğu iletişim süreci girişimidir.¹³ “Doğrudan devletten halka yöneliktir. Kamu diplomasisi, aslında, bir ulusal hükümet ve toplumunun, genel anlamda o ulusun, yabancı kamudaki algısını iyileştirme amacıyla dış seyircilerle geçtiği etkileşimolarak tanımlanabilmektedir.”¹⁴ Ayrıca, bir ülke vatandaşlarıyla doğrudan kurulan ilişkiler yoluyla temsil edilen çıkarları genişletmek ve değerleri yaymak için izlenilen süreç olarak da açıklanabilmektedir.¹⁵

“Kamu diplomasisinde, geleneksel diplomasiden farklı olarak yeni aktörler eklenmektedir. İletişim yalnızca devletlerle sınırlanmaz, sınırlar dışındaki devlet dışı aktörlerle de iletişime geçilebilir. Kamu diplomasisi terimi ilk ortaya çıktığında en önemli devlet dışı aktör halk olarak görülmüştür.”¹⁶

Karadağ’a göre, kamu diplomasisi, “bir devletin, uluslararası ortamda dış politikasının icrasında kullandığı resmi diplomatik kanallara ilaveten birey, grup ve şirket gibi unsurları da devreye sokarak hedef topluluğu ve karar vericilerini olumlu etkilemek suretiyle kendi milli çıkarlarını sağlaması faaliyetlerinin bütünüdür.”¹⁷

Kamu diplomasisi uygulamalarında kazan-kazan durumu söz konusudur. “İki ülke imajlarını düzeltmek amacıyla işbirliği yapabilir. Soğuk Savaş döneminde Amerika

¹³Jan Melissen."The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice". The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations (3-23). Jan Melissen, (Ed.), First Edition, New York: Palgrave Mcmillan, 2005,s. 12.

¹⁴Mai’a K. Davis Cross. "Conceptualizing European Public Diplomacy". Jan Melissen and Mai’a K. Davis Cros (Ed.),European Public Diplomacy: Soft Power at Work. First Edition in (3-12), New York. Palgrave Mcmillan, 2013, s.4.

¹⁵Paul Sharp. "Revolutionary States, Outlaw Regimes and the Techniques of Public Diplomacy",Jan Melissen (Ed), The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations, First Edition,New York, Palgrave Mcmillan, 2005, s. 107.

¹⁶Efe Sevin, "Sağlık, İletişim ve Dış Politika: Çin ve Brezilya Örnekleri Üzerinden Sağlık Diplomasisi",Gaye Aslı Sancar(Ed), *Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler* içinde (85-107), First Edition, İstanbul: Beta Yayınları,2016, s. 86.

¹⁷Haluk Karadağ."Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi". Birinci Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016, s.25.

Birleşik Devletleri ve Almanya birbirlerini güvenilir müttefikler göstermek için işbirliği yapmışlardır.”¹⁸

Kamu diplomasisinin ulusal ve uluslararası politikaların belirlenmesinde giderek daha merkezi bir rol üstlendiğini belirten Kalın’a göre kamuoyunun desteğini almadan, ekonomi, dış politika, enerji veya çevre hususlarında politika belirlemek ve uygulamak mümkün değildir.¹⁹ Karadağ ise kamuoyunu etki altına almanın dış politikada karar verme süreçleri üzerindeki en etkili hususlardan biri olduğunun altını çizmektedir.²⁰ Kalın’a göre inandırıcılık ve gerçekçilik toplumların ikna edilmesinde oldukça kritik bir ölçüttür.

Gilboa’ya göre çoğu durumda, kamu diplomasisinin amacı, bir ulusun politikaları, eylemleri ile politik ve ekonomik sisteminin olumlu bir imajını yaratmaktır. Diğer durumlarda, amaç düşmanca bir politikayı değiştirmek için yabancı bir hükümet üzerindeki iç yerel baskının yaratılmasını kolaylaştırmaktır. ABD’nin Küba’ya karşı yürüttüğü kamu diplomasisi kampanyası gibi bazı nadir durumlarda, amaç rejim değişikliğini kolaylaştırmaktır.²¹

Leonard’a göre aslında kamu diplomasisi ilişkiler inşa etmek üzerine kuruludur.²² Bu kapsamda diğer ülkelerin, kültürlerin ve insanların ihtiyaçlarını anlamak, bakış açılarını iletmek, yanlış algılamaları düzeltmek, ortak amaçlar bulunabileceği alanlar aramaktan söz edilebilir. Leonard, kamu diplomasisinin siyasi/askeri, iktisadi ve sosyal/kültürel olmak üzere üç amacının olduğunu ileri sürmüştür. Her amaç reaktif, proaktif ve ilişki inşası olmak üzere üç zaman diliminde yürütülmektedir. Buna göre

¹⁸Kadir Sancak. "Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç". Birinci Basım, Ankara:Nobel Akademik Yayıncılık, 2016, s.122.

¹⁹İbrahim Kalın, ‘Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi’, Tuğçe Ersoy Öztürk, Abdullah Özkan(Ed.) Kamu Diplomasisi içinde (145-160), İstanbul: Tasam Yayınları, s. 151.

²⁰Haluk Karadağ, 22.

²¹Eytan Gilboa. "Public Diplomacy: The Missing Component in Israel’s Foreign Policy", Israel Affairs, Vol.12, No.4, 2006, s.717.

²²Mark Leonard, Conrad Smewin, Catherine Stead, *Public Diplomacy, Foreign Policy centre* London, 2002, s.8,9,10.

reaktif iletişim inşası saatler ve günler, proaktif iletişim inşası haftalar ve aylar ve ilişki inşası ise yıllar içinde oluşur. Ayrıca, boyutları sırasıyla haber yönetimi, stratejik iletişim ve ilişki inşa etme kavramlarıyla da isimlendirilmektedir.²³

Tablo 2.1: Kamu Diplomasinin 3 Boyutu

Amaç	Reaktif (saatler ve günler)	Proaktif (haftalar ve aylar)	İlişki inşası (yıllar)
Siyasi/Askeri			
İktisadi			
Sosyokültürel			

Kaynak: Mark Leonard, Conrad Smewing, Catherine Stead, “Public Diplomacy”. The Foreign Policy Centre, London. 2002, s.10.

Kamu diplomasındaki en öncelikli boyut, iç ve dış politika kararlarının kaynağının açıklandığı günlük iletişimdir. Kararlar verildikten sonra basına neyin aktarılacağı konusunda çok fazla çaba harcayan yetkililer iç basına odaklanmaktadır. Oysa yabancı basın kamu diplomasinin ilk boyutu için çok daha önemlidir. İkinci boyut stratejik iletişimdir. Kampanya, merkezi temaları güçlendirmek ya da belirli bir hükümet politikasını geliştirmek için bir yıl boyunca sembolik olayları ve iletişimi planlar. Bazen planlamak yapmaktan daha kolaydır. Örneğin, İngiltere Avrupa Birliği’nin sadık üyesi olduğunu vurguladığı yıllarda, Irak Savaşı’nda ABD’yi desteklemek için Fransa ve Almanya’dan ayrılmıştır. Pek çok ülke halkının gözünde istenmeyen ABD’nin hizmetkârı görüntüsünü pekiştirmiştir. Kamu diplomasinin üçüncü aşaması ise burslar, değişim programları, eğitim, seminerler, konferanslar ve medya kanallarına erişim yoluyla uzun yıllar boyunca anahtar kişilerle kalıcı ilişkilerin geliştirilmesidir. Örneğin, Japonya, Japon

²³Mark Leonard, Conrad Smewing, Catherine Stead, *Public Diplomacy*, London, 2002, s.8, 9, 10.

okullarında dilini öğretmek için her yıl 40 ülkeden 6 bin yabancı genci bir araya getirerek ilginç bir değişim programı geliştirmiştir. Kamu diplomasisinin bu üç boyutunun her biri, bir ülkenin cazip bir imaj ve çekim gücü yaratarak istediği sonuçları elde etme ihtimalini artırabilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.²⁴

Dolayısıyla kamu diplomasisi ülkelerin dış politika ve eylemlerini meşrulaştırmak için kullandıkları bir araçtır. Dolayısıyla hükümetler eylemlerini gerçekleştirirken sadece kendi iç kamuoyuna değil yabancı kamuoyuna karşı da sorumludur. Hatta öyle ki, olası tepkilerin önüne geçmek adına üye oldukları uluslararası birlikleri de eylemlerine ortak etme arzusundaırlar. Örneğin; ABD 11 Eylül saldırılarının ardından Afganistan topraklarına operasyon düzenlerken Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) desteğini alma konusunda zorluk yaşamamıştır. Benzer şekilde, uluslararası topluma sunduğu sebepler terörizm nedeniyle kabul edilmiştir.²⁵ Kalın'a göre; "başarılı kamu diplomasisinin en temel şartı, izlenen politikaların gerçekçi, ikna edici ve savunulabilir olmasıdır. İnsan haklarını ihlal eden veya başka bir ülkeyi işgal altında tutan bir ülkenin dış politikasını ne savunmak ne de dünya kamuoyuna anlatmak mümkün değildir. Örneğin Çin'in Doğu Türkistan, İsrail'in ise Filistin topraklarını işgal etmesi uygulanan kamu diplomasisini başarısız kılmaktadır."²⁶

Bu bağlamda, "iletişim stratejisine bağlı olarak, dünyaya verilen mesaj, yansıtılan imaj ve yapılan uygulamalar arasındaki tutarlılık başarılı bir kamu diplomasisi stratejisi gerçekleştirmenin yoludur. ABD'nin kamu diplomasisinin başarısız olmasının nedenlerinden biri söylem ve pratik açıdan hedef kitle nezdinde çelişki ve güvensizlik yaratmasıdır. Ebu Garip ve Guantanamo hapisaneleri uygulaması, ABD'nin Irak harekâtının gerekçelendirdiği insan hakları ve demokrasi söylemlerine karşılık, pratikteki tutarsızlığına örnek oluşturan vakalardır."²⁷

²⁴ Joseph S. Nye.Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları, 2. Basım, Ankara: BB101 Yayınları, 2017, s. 153,154,155,156,157.

²⁵Meltem Ünal Erzen, Kamu Diplomasisi, 2. Basım, İstanbul:Derin Yayınları, 2014, s.60.

²⁶İbrahim Kalın.Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi.s.150

²⁷Erzen. s.57

Leonard, kamu diplomasisinin başarabileceği hiyerarşi etkisini şöyle açıklamaktadır:

“Bir ülkenin insanlarıyla yakınlığı artırır, kamu diplomasisi uygulayan ülke hakkında düşünülmesini sağlar, imajlarını günceller, olumsuz fikirlerden vazgeçmelerini sağlar. Bir ülkenin insanların memnuniyetini artırır, pozitif olumlu algı yaratır, küresel önemli meseleleri diğerlerinin de aynı perspektiften görmesini sağlar. Bir ülkenin insanlarını çeker, bağları güçlendirir, eğitimden, bilimsel işbirliğine varan yenilikler yapar, turizm, araştırma, uzaktan eğitim için çekici bir varış noktası gibi görünmek amacıyla insanları cesaretlendirir, üretilen ürünlerin satılmasını ve değerlerin anlaşılmasını sağlar. Kamu diplomasisi uygulayan ülke, olumlu bir partner gibi görünerek ticaretten politikaya pek çok alanda yabancı halkları etkiler ve desteklerini alır. Bu hedeflere ulaşmak için hükümetlerin açık olması gerekir, kamu diplomasisi mesajlarının iletilmesi tek boyutlu bir süreçle gerçekleşemez.”²⁸

“Kamu diplomasisi sadece hükümetlerin kullandığı bir araç olmamakta, aynı zamanda uluslararası organizasyonlar (AB ve NATO), devlet dışı uluslararası gruplar, hatta ABD başkanları gibi şahsi kişiler tarafından yabancı ülkelerdeki yardım faaliyetleri için kullanılmaktadır. Uluslararası ilişkiler sürecinde sivil toplum kuruluşları, medya kurumları, dernekler, şirketler hatta askeri ittifaklar ve terörist organizasyonlar da kamu diplomasisini kullanmaktadır.”²⁹ “Devletin dışındaki birçok farklı unsurun kamu diplomasisine etki etmesi ciddi bir zorluktur. Ancak post modern toplumlarda otoriteye şüpheyile bakılmakta ve hükümetlere güvenilmemektedir. Dolayısıyla uygulanacak kamu diplomasisinin devlet dışı yapılarla yürütülmesi zorunluluk haline gelmiştir. Devletler, STK’ların arka planında gizli kalarak faaliyetlerini yürütmektedir. Bazı kamu diplomasisi

²⁸ Mark Leonard, Conrad Smewin, Catherine Stead, *Public Diplomacy*, London, 2002, .s.10.

²⁹ Gonca Yıldırım. Kültürel Diplomasi Ekseninde: Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi.1. Basım, İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2015, s.120.

faaliyetleri hükümetler tarafından açıktan yürütülebilir. Önemli olan tarafsızlık görüntüsü verecek bir yanılsama yaratılmasıdır.”³⁰

Kalın da kamu diplomasisinin çok aktörlü ve çok taraflı olması gerektiğine dikkat çekmiştir. “Tanımı gereği sadece devlet kurumları tarafından değil, STK’lar, yardım örgütleri, vakıflar, üniversiteler, sivil platformlar, medya ve diğer sivil toplum aktörleri kamu diplomasisinin gerekli oyuncularını haline dönmüştür. Kalına’a göre kamu kurumları ve STK’lar aralarındaki artan paralelliğe uygun olarak kamu diplomasisi alanında daha fazla işbirliği yapmalıdır.”³¹

2.1.1. Geleneksel Kamu Diplomasisinden Yeni Kamu Diplomasisine Geçiş

“Özellikle Soğuk Savaş’ın sonu ve hatta 11 Eylül 2001 tarihine kadar devletten devlete veya devletten kamuya yönelik faaliyetleri kapsayan kamu diplomasisi geleneksel kamu diplomasisi olarak ifade edilmektedir. Geleneksel kamu diplomasisinde iletişim tek yönlüdür, karşılıklı iletişim yoktur ve kendini anlatma ihtiyacı güdülmektedir.”³²

Gilboa, yüzyılın başında akademisyenler ve uygulayıcıların kamu diplomasisi ve yeni kamu diplomasisi ayrımına gittiğini belirtmiştir. “Bunun nedeni küresel çapta yaşanan olayların hem diplomasi hem kamu diplomasisinin uygulanışını değiştirdiği varsayımıdır. Politik süreçlere artan kitle katılımı birçok toplumu otokrasiden demokrasiye dönüştürmüştür. İletişim ve bilişim teknolojilerindeki devrim, internetin yaratılması ve genişletilmesi, elektronik iletişimin küreselleşmesine yol açmıştır. Bu devrimci değişiklikler gücün çağdaş dünya siyasetindeki anlamını değiştirmiştir. Buna

³⁰Joseph Nye, Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Yolu, s.113 aktaran Kadir Sancak, Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç, 1. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016, s.124.

³¹İbrahim Kalın. "Soft Power and Public Diplomacy in Turkey". Perceptions Journal of International Affairs, Vol.XVI, No.3, 2011, s.21.

³²B.Senem Çevik Mehmet Şahin. "Türkiye’de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç". Mehmet Şahin, B.Senem Çevik (Ed.) Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi içinde(1-16), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, s. 6.

göre, sadece askeri ve ekonomik güç değil, aynı zamanda bir ulus ya da liderin imajı, bilgi birikimi ve kontrolü, uluslararası toplumdaki statüyü belirlemeye yardımcı olmaktadır.”³³

Kamu diplomasisinin ortaya çıkışında ve geçirdiği değişimde birçok siyasi, askeri, sosyokültürel olayın etkisi bulunmaktadır. Ezell’e göre kamu diplomasisi 11 Eylül’ün dünyada dengeleri değiştirmesinden etkilenmiş ve yeni kamu diplomasisine giden süreç ihtiyaçtan kaynaklanmıştır.³⁴ Sancar ise yeni kamu diplomasisinin ortaya çıkmasını sağlayan etkenlerin, Berlin Duvarı’nın yıkılması ve Soğuk Savaş’ın sona ermesi sonucu ABD ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) arasındaki propaganda döneminin bitişi olduğunu ifade etmektedir. İletişim teknolojilerinin gelişmesi ile de internet ve web 2.0 ile sosyal medya ve ağlarının hayatımıza girmesi hedef kitlelerin kamu diplomasisine kaynak olarak dahil edilmesine imkân tanımıştır.³⁵ “Yeni iletişim teknolojileri, kamuların etkileşimini sağlayan yapısıyla diplomasiyi dönüştürmekte ve ifade özgürlüğünü, demokrasiyi ve şeffaflığı dünya kamuoyuna bir ilke olarak sunmaktadır.”³⁶

“Geleneksel kamu diplomasisindeki geniş kitlelere yönelik tek yönlü mesajlar, yeni kamu diplomasisinde daha niş gruplara yönelmekte ve yeni kamu diplomasisi mesajları tasarlanmadan önce araştırmaya yer verilerek karşılıklı anlayışa dayanan bir iletişim biçimi benimsenmektedir. Geleneksel kamu diplomasisindeki kitle iletişim araçlarının yerini yeni kamu diplomasisinde yeni medya teknolojileri ve beraberindeki yenilikler almıştır.”³⁷

³³Gilboa, ‘Public Diplomacy: The Missing Component in Israel’s Foreign Policy’. Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy. s.718

³⁴ Darell Ezell, *Beyond Cairo: US Engagement with the Muslim World*, New York: Palgrave, 2012

Aktaran Mehmet Şahin., B.Senem Çevik, *Türkiye’de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, s.7

³⁵Gaye Aslı Sancar. "Yeni Kamu Diplomasisi".Gaye Aslı Sancar(Ed),*Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler* içinde (9-22), İstanbul:Beta Basım A.Ş., 2016, s. 14.

³⁶Gözde Kurt, "Dijital Diplomaside Güncel Bir Örnek: Kanada’nın “The Global Dialogue on the Future of Iran” Projesi".Gaye Aslı Sancar (Ed),*Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler* içinde (155-182), İstanbul:Beta Basım A.Ş., 2016, s. 177.

³⁷Gaye Aslı Sancar, ‘Yeni Kamu Diplomasisi’. s.16

Snow’a göre “geleneksel kamu diplomasisinde hükümetler küresel kamuoyuyla iletişim kurmaktadır. Yabancı kamuları, ulusal hedef ve dış politikalarını desteklemeleri için bilgilendirmek, etkilemek ve bunlara dahil etmek için gösterilen çabaları içermektedir. Son zamanlarda, geleneksel kamu diplomasisi bir değişim geçirmiştir. İletişim teknolojilerinin gelişmesi ve sınırlar arasındaki artan insan hareketliliği kamunun dış ilişkiler hakkında daha fazla söz sahibi olmasını sağlamıştır. Böylece hem hükümet hem de özel birey ve grupların dahil olduğu kamu diplomasisi, başka bir hükümetin dış politika kararları üzerine doğrudan yönelen, kamu davranış ve fikirlerini doğrudan ve doğrudan olmayan şekilde etkileyen bir sürece dönüşmüştür.”³⁸

“Yeni kamu diplomasisi bireylerle diyalog sürecinin gerçekleşmesine olanak veren, ülkeler nezdinde olumlu imaj ve itibarı sağlayan ve sürdüren farklı kamu diplomasisi uygulamalarını kapsamaktadır.”³⁹ “Yeni kamu diplomasisinde aktörler sadece devletler değil küçük ve büyük ölçekte devlet dışı aktörler, devlet üstü ve yerel aktörlerdir. Yeni kamu diplomasisi anlayışında insanı öne çıkaran, çift yönlü bilgi akışı doğrultusunda hareket eden iletişim yöntemleri vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, yeni kamu diplomasisi tek taraflı bilgilendirme veya bilgi akışı yerine, karşılıklı öğrenme ve anlama yolu ile ilişki yönetme süreci olarak da ifade edilebilir. Özellikle yanlış anlaşmaların ve kalıp yargıların giderilmesinde devlet dışı aktörler üzerinden ilişki geliştirmek bir ülkenin kamu diplomasisi uygulamaları açısından önem taşımaktadır. Aynı şekilde kültürel etkileşime yoğunlaşarak karşılıklı tanıma, anlama ve ilişki geliştirme bir ülkenin önemli yeni kamu diplomasisi uygulamalarındandır.”⁴⁰

Nye, “hükümet dışı uluslararası örgütlerin yeni iletişim ağlarını kullanmadaki becerisinin, yeni kamu diplomasisinin yükselişini sağladığını belirtmektedir. Artık kamu diplomasisi sadece hükümetlerin dış politika amaçlarına ulaşmak için yabancı halklarla

³⁸Nancy Snow. "Rethinking Public Diplomacy". Nancy Snow, Philip M. Taylor(Ed.), Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde (3-11), New York: Taylor & Francis, 2009, s. 6.

³⁹Gaye Aslı Sancar, ‘Yeni Kamu Diplomasisi’, s.20

⁴⁰B.Senem Çevik. "Vatandaş Diplomasisi: İnsan Potansiyelinden Küresel Barışa". Gaye Aslı Sancar (Ed). Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler içinde (23-50). İstanbul:Beta Basım A.Ş., 2016, s. 26.

iletişim kurma süreçlerini ifade etmemekte, aynı zamanda başka ülkelerdeki sivil toplum aktörleriyle ilişki kurma ve içerde ve dışardaki hükümet dışı aktörler arasında iletişim ağları geliştirmeyi de içermektedir. Bu yaklaşım, hükümetlerin karşılıklı ağların denetleyicisi değil, geliştiricisi ve katılımcısı konumunda olduğu yeni bir ereye işaret etmektedir.”⁴¹

Tablo2.2: Geleneksel Kamu Diplomasisi/21. yüzyıl Kamu Diplomasisi

	Geleneksel Kamu Diplomasisi	21.yüzyıl Kamu Diplomasisi
şartlar	Devletlerarası atışma ve gerginlikler	Barış
Hedefler	Davranış değişikliği yoluyla hedef ülkelerde siyasi değişim elde etmek	ülke dışında anlayışlı bir ortam ve olumlu bir imaj oluşturmak için politik ve ekonomik menfaatlerin teşvik edilmesi
Stratejiler	İkna, kamuların yönetimi	İlişkilerin inşası ve korunması, topluma katılım
İletişimin Yn	Tek yönlü iletişim	İki yönlü iletişim (diyalog)
Araştırma	çok az	Geri bildirimin önemli olduğu yerlerde araştırmaya dayanır
Mesaj İçeriği	İdeolojiler, ıkarlar, Bilgi	Değerler, Fikirler, Ortaklık
Hedef Toplumlar	Hedef nüfusun genel kamusu, mesajların gndericileri ve alıcıları	Segmente edilmiş, iyi tanımlanmış kamular ve yerel kamu
Kanallar	Geleneksel kitle medyası	Yeni ve eski medya; sıklıkla kişiselleştirilmiş
Bütçe	Hükümet sponsorluğu	Kamu ve özel ortaklıklar

Kaynak: Gyorgi Szondi. “Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences”. Discussion Papers in Diplomacy. Netherland Institute Of International Relations.2008, s.11.

⁴¹Joseph Nye. “The New Public Diplomacy”. 2010’dan aktaran Begüm Kurtuluş. "Müzik Diplomasisi: Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Müzik".Gaye Aslı Sancar (Ed), Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve örnekler içinde(129-153). İstanbul: Beta Basım A.ř., 2016, S. 132.

21.yüzyıl kamu diplomasisi ve geleneksel kamu diplomasisini karşılaştıran Szondi, Avrupa Birliği'nin gelişmekte olan kamu diplomasisini 21. yüzyıl kamu diplomasisine örnek gösterirken bazı ülkelerin hala geleneksel kamu diplomasisini uyguladığını ifade etmiştir. Geleneksel kamu diplomasisinin ülkeler arasındaki gerginlikler ve çatışmalarla yakından bağlantılı olduğunu da belirtmiştir.⁴²

Szondi'nin tablosuna göre; "21.yüzyıl kamu diplomasisi diyalog, uzlaşma ve anlaşmayı ön plana çıkarmakta, geri bildirim ve bilimsel araştırmaya önem vermektedir. Sürdürülebilir bir ilişki talep etmektedir ve kamu da katılımcı ve aktif konumdadır. Szondi yeni medya sayesinde sivil toplumun daha etkin olduğunu vurgulamaktadır."⁴³ Kavoğlu'na göre; "barış ikliminde, karşılıklı etkileşim ekseninde ilişki geliştirerek itibarı koruma ve geliştirmeyi ve bu sayede çıkarları maksimize etmeyi hedefleyen 21.yüzyıl kamu diplomasisi yaklaşımında hedef kitle ayrıştırılırken, kamu diplomasisi faaliyetlerine katkı sunacak, mesajları pekiştirecek iç kamularda kamu diplomasisinin hedef kitlesi içerisine alınmış; kamu diplomasisini uygulama yükü ve sorumluluğu özel sektör ve sivil topluma da paylaştırılmıştır."⁴⁴

Geleneksel kamu diplomasisi ulusal çıkarları genişletmek için genel mesajlar yoluyla bir ülke hakkında fikirlerin, çıkarların ve bilginin iletilmesi üzerine dayanırken, yeni kamu diplomasisi bölünmüş mesajlar yoluyla işbirliği ve cezbetme amaçlarını yerine getirmek için bir ülkenin fikir ve değerlerini iletmektedir. İkisi arasındaki temel fark, diğerlerini çekmek, desteklerini toplamak için kültür, politik değerler ve politikaların

⁴²Gyorgy Szondi, Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences, Discussion Papers in Diplomacy, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, No:112, Netherlands 2008. s.10,11

⁴³ Gonca Yıldırım."Kültürel Diplomasi Ekseninde: Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi, s.126

⁴⁴Samet Kavoğlu. Türk Kamu Diplomasisi Halkla İlişkiler Eksenli Model Arayışları.1.Basım, Konya: Eğitim Yayınevi, 2018, s.111.

kullanılabileceğini varsayan yumuşak güç fikridir. Hem yeni kamu diplomasisi hem yumuşak güç temel olarak askeri olmayan yeni bir gücü inşa etmektedir.⁴⁵

Fitzpatrick'e göre yeni kamu diplomasisinin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- “Yeni kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilere daha işbirlikçi bir yaklaşım öngörmektedir.
- Yeni kamu diplomasisi, ulusal/uluslararası aktörler ve yabancı kamuoyu arasındaki karşılıklı anlayışa katkıda bulunmaktadır.
- Yeni kamu diplomasisi, ulusal/uluslararası aktörler ve yabancı kamuoyu arasındaki ilişkilerin kurulmasına ve sürdürülmesine yardımcı olmaktadır.
- Yeni kamu diplomasisi, hem kamu hem de özel sektörde kurumlar ve insanlar arasındaki ilişki ağlarını kolaylaştırmaktadır.
- Yeni kamu diplomasisi hem yabancı hem de yerli halkı kapsamaktadır.
- Yeni kamu diplomasisi politika süreçlerinde yabancı kamuoyunu içermektedir.
- Yeni kamu diplomasisi diyalog ve karşılıklılık ilkelerine dayanmaktadır.
- Yeni kamu diplomasisi iki yönlü iletişimi ve etkileşimi vurgulamaktadır.
- Yeni kamu diplomasisi, kitle mesajlaşma tekniklerinden daha ziyade insandan insana etkileşimi desteklemektedir.
- Yeni kamu diplomasisi, öncelikle ilişki kurma üzerine proaktif, uzun vadeli bir odaklanmaya sahiptir.”⁴⁶

⁴⁵ Ayşe Tecmen. The Relations Between Public Diplomacy And Nation Brands : An Investigation Of Nation. İstanbul Bilgi University, European Institute, İstanbul, 2018, s.11.

⁴⁶ Katy Fitzpatrick. The Future of U.S. Public Diplomacy: An Uncertain Fate.2011, s.11 aktaran Uğur Ünal.Kamu Diplomasisi Kalkınma Yardımları ve Algı Araştırması Çerçevesinde, s.106

Tablo 2.3: Eski ve Yeni Kamu Diplomasisi

Baskın Nitelikler	Eski Kamu Diplomasisi	Yeni Kamu Diplomasisi
Teknoloji ortamı	Devlet	Devlet ve Devlet dışı aktörler
Uluslararası karakterlerin niteliği	Kısa dalga radyo Basılı gazete Sabit hatlı telefonlar	Uydu, İnternet Gerçek zamanlı haber Cep telefonları
Medya ortamı	Yerli ve yabancı haber sahaları arasındaki net hat	İç ve dış haber alanının bulanıklaştırılması
Yaklaşım kaynağı	Siyasi savunuculuk ve propaganda teorisinin gelişmesi	Kurumsal markalaşma ve ağ teorisinin gelişmesi
Terminoloji	"Uluslararası imaj" "Prestij"	"Yumuşak güç" "Ulus markası"
Rolün yapısı	Yukarıdan aşağıya, aktörlerden yabancı insanlara	Aktör tarafından kolaylaştırılmış, yatay
Rolün doğası	Hedefli mesajlaşma	İlişki inşa etmek
Tüm amaç	Uluslararası çevrenin yönetimi	Uluslararası çevrenin yönetimi

Kaynak: Nicholas J. Cull (2009). Public Diplomacy: Lessons from the Past. Published by Figueroa Press. USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School University of Southern California, s.14

Cull, kamu diplomasisi uygulamalarındaki önemli değişimlere dikkat çekmiştir. Yeni kamu diplomasisi kavramına şu şekilde açıklık getirmiştir.

- “Yeni kamu diplomasisinde; artan bir biçimde geleneksel olmayan aktörler, özellikle sivil toplum kuruluşları yer almaktadır.
- Dünya kamuoyu ile bu aktörler tarafından iletişim kurmak için kullanılan mekanizmalar yeni ve gerçek zamanlı küresel teknolojilere taşınmıştır.
- Eski propaganda kavramlarının yerine belirgin şekilde pazarlama alanının mekân ve ulus markalama kavramları ile ağ teorisi kavramlarından faydalanılmaktadır.
- Yumuşak güç ve markalama konuşulmaktadır.
- Soğuk Savaş dönemindeki aktörden–insana gerçekleşen iletişim şeklinden bir kopuşla onun yerine kolaylaştırıcı bir rol oynayan uluslararası aktörle, karşılıklı anlayış için halk-halk teması etrafında yeni bir vurgu ortaya çıkmıştır.
- Dikey mesajlaşma üzerine eski vurgu gizlenmiş ve yeni kamu diplomasinin asıl görevinin 'ilişki kurmak' olduğu belirtilmiştir.”⁴⁷

Yeni kamu diplomasisi, “devlet ve devlet dışı aktörler tarafından yürütülebilir. Yumuşak güç, iki yönlü iletişim, stratejik kamu diplomasisi, bilgi yönetimi, ulus markalama ve e-imaja dayanmaktadır ve dış politikanın yerleştirilmesi dahil hem kısa hem uzun vadeli meselelerle ilgilenmektedir. Sanılanın aksine, yeni kamu diplomasisi salt propaganda ya da halkla ilişkiler değildir. Hem düşmanlarla hem de müttefiklerle diyalog oluşturmak için tasarlanmış bir iletişim sistemidir. Politikaları ve eylemleri anlamak, kabul etmek veya desteklemek için aktörleri ikna etme çabasıyla güvenilir bilgiyi etkili bir şekilde kullanabilme yeteneği gerektirmektedir.”⁴⁸

⁴⁷Nicholas J.Cull. Public Diplomacy: Lessons From the Past,. Nicholas J.Cull(Ed). Los Angeles: Figueroa Press, First Edition,2009, s.13.

⁴⁸Gilboa, ‘Public Diplomacy: The Missing Component in Israel’s Foreign Policy’. Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy, 718

Gonesh ve Melissen, kamu diplomasisi uygulamalarında bilgi temelli karar verilmesinin hedeflenmesi, iç ve dış kitlelere bilgi verilmesi, fikirlerinin şekillendirilmesi ve sonunda karar vermelerine yardımcı olunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu sayede politika oluşturmaktan çok, bilim, teknoloji, endüstri ve kültür de dahil olmak üzere tüm olası alanlarla ilgili fırsatlar ele geçirilmelidir. Burada anahtar kelimeler, etkileşim, diyalog ve karşılıklıdır. Yeni kamu diplomasisini tek başına bir fenomen olarak görmeyen Gonesh ve Melissen, diplomatların farklı hükümet ve hükümet dışı aktörlerle başa çıkmakta olduğu geleneksel diplomasideki geniş çaplı değişimin bir ifadesi olarak görmenin mümkün olabileceğini belirtmişlerdir.⁴⁹

Riordan'a göre, diğer devletlerin ve onların geniş sivil toplumlarının işbirliğinin gerektiği hallerde, başarılı bir kamu diplomasisi değerlerin öne sürülmesine değil, gerçek bir diyaloga girmeye dayanmalıdır. Kamu diplomasisinin bu yeni mesajı, daha sofistike ve ince olmalıdır. Kısacası, kamu diplomasisi, yabancı sivil toplumlarda geniş bir aktör yelpazesıyla diyaloga girmelidir.⁵⁰

Uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları da kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kamu diplomasisi yürütmektedir. Tıpkı devletler gibi bu tip kuruluşlar da bazı hedef ve çıkarlara sahiptir. Bu bağlamda NATO'nun sivil yapısı altında yer alan kamu diplomasisi birimi örnek verilebilir.⁵¹ NATO'nun kamu diplomasisi anlayışı, kendi politika ve faaliyetlerini teşvik etmek, NATO hakkında farkındalık ve anlayış düzeyini artırmak amacıyla dünya çapında geniş bir çeşitliliğe sahip hedef izleyicilerle iletişim kurmak, işbirliği sağlamak ve onları bilgilendirmek için önlemler almak ve uygun araçları kullanmaktır.⁵² "NATO Kamu Diplomasisi Birimi dünya kamuoyuyla iletişim kurabilmek için kurumsal markalaşmaya özen göstermekte ve sivil

⁴⁹Ashvin Gonesh and Jan Melissen. "Public Diplomacy: Improving Practice". Netherlands Institute Of International Relations Clingendael, Diplomacy Papers, 2005, s.3,4.

⁵⁰Shaun Riordan. "Dialogue-Based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm". New Public Diplomacy Soft Power in International Relations, Netherlands Institute Of International Relations Clingendael, 2004, s.10.

⁵¹Haluk Karadağ. Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi. s.113

⁵²Viorel Mihăilă, 'NATO' s Strategic Communication in Combating Terrorism', *Terrorism*, s.6

toplum kuruluşları, üniversiteler ve düşünce kuruluşlarını proje merkezli olarak uluslararası ortamın idaresine ortak etmektedir.”⁵³

Cull’a göre; kamu diplomasisi tarihsel olarak bir hükümetle bir başka ülkenin halkı arasındaki temas yoluyla o halkı etkilemek ve uluslararası bir imaj yaratmak olarak tanımlansa da kimi zaman uluslararası bir aktörün dış politika adına önemli bulduğu bir meselenin ele alınmasını teşvik edilebileceği de görülmektedir. Örneğin; BM iklim değişikliği üzerine üye ülkeler arasında işbirliğini teşvik etmektedir.⁵⁴ "Tüm bunların yanında devletler bu örgütler içerisinde görev alarak, kendi kamu diplomasisi faaliyetlerine katkıda bulunup, diğer ülkeler nezdinde olumlu imaj oluşturarak cazip hale gelmektedirler. Ayrıca, kazanılacak itibarın ötesinde, devletlere politika yapma ve icra edilen politikaları yönlendirme imkânı da sağlamaktadır.”⁵⁵

2.2. Kamu Diplomasisi Modelleri

Gilboa’ya göre “çok az sayıda akademisyen kamu diplomasisi konusunda model geliştirmiştir ve daha çok dış politika ve diplomasiye yönelik yüzeysel referanslar yapılmıştır.”⁵⁶ Rasmussen ise kamu diplomasisi alanında sistematik ve bağımsız modellerin oluşturulamadığından yakınmaktadır.⁵⁷

Nye için etkili kamu diplomasisi, konuşmanın yanı sıra dinlemeyi de içeren çift yönlü bir sokaktır. Başkalarının kafasında neler olduğunu ve hangi değerleri

⁵³Emrah Aydemir, ‘NATO Operasyonları ve Kamu Diplomasisi’, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Vol.7, No.2, 2018, s.1412.

⁵⁴Nicholas J.Cull. Public Diplomacy: Lessons From the Past. s.12.

⁵⁵Haluk Karadağ. Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi. s.113

⁵⁶Eytan Gilboa, ‘Searching for a Theory of Public Diplomacy’, *American Academy of Political and Social Science*, Vol.616, 2008, s.59.

⁵⁷Ivan Willis Rasmussen, *Towards A Theory Of Public Diplomacy /A Quantitative Study Of Public Diplomacy And Soft Power, Dissolute Characters*, 2014, s.9
<https://doi.org/10.7765/9781526125538.00013>.

paylaştığımızı daha iyi anlamamızı gerektirir ve ayrıca anlatmak gösterilen sembol ve eylemlerden daha az etkilidir.⁵⁸

“Birçok ülkenin kamu diplomasisinin önemini geç keşfetmesi kamu diplomasisi modellerini geriden takip etmelerine neden olmuştur.”⁵⁹ Kamu diplomasisi modelleri; hedef kitleyi anlamak, iletişimin biçimini ve zamanını belirlemek açısından önemlidir. Bunun içinde ilişki inşası, monolog, diyalog, ikna, dinleme gibi yöntemler kullanılmaktadır. Sağlık diplomasisi uygulamalarında da etkin şekilde yer alması bakımından bu modeller analiz edilecektir.

2.2.1. Kamu Diplomasisinde Katı Yaklaşımlı ve Esnek Yaklaşımlı Okullar

Çok yönlü bir kavram olan kamu diplomasisini Deibel ve Robert, katı yaklaşımı ve esnek yaklaşımı olmak üzere iki okul çerçevesinde ele almaktadır. Buna göre katı yaklaşımı okul; yabancı halklar üzerinde etki yaratmak için ikna ve propagandayı kullanmaktadır. Siyasi bilgi, kültürel programlardan daha önemlidir. Radyo, televizyon, gazete ve haber dergileri gibi hızlı medya, diğer iletişim biçimlerine tercih edilmektedir. Objektiflik ve hakikat, ikna edici önemli araçlar olarak kabul edilirken, ulusal çıkarlar ön plandadır. Esnek yaklaşımı okulda ise; uzun vadeli hedefleri gerçekleştirebilmek için mevcut dış politika hedefleri göz ardı edilip bilgilendirme ve kültürel programlar ön plana çıkmaktadır. Filmler, sergiler, dil eğitimi, akademik ve sanatsal değişim programları gibi yavaş medya, farklı yaşam tarzları, politik ve ekonomik sistemler ve sanatsal başarılar ile ilgili mesajların iletilmesine yöneliktir. Hakikat ve dürüstlük ikna edici bir taktikten çok daha önemlidir.⁶⁰

⁵⁸Joseph S. Nye, ‘Public Diplomacy and Soft Power’, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, No.1, 2008,s.103.

⁵⁹Gaye Aslı Sancar, ‘Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi’s.112.

⁶⁰ “Deibel ve Roberts, Culture and Information: Two Foreign Policy Functions” aktaran Benno H. Signitzer and Timothy Coombs. "Public Relations and Public Diplomacy: Conceptual Covergences". *Public Relations Review*, Vol.18, No.2,1992, s.140.

“Katı yaklaşımlı okul mesajların iletilmesinde dışişleri bakanlıkları veya büyükelçilikler gibi araçları kullanırken, esnek yaklaşımlı okul dışişleri bakanlığının kültür işleri bölümünü veya yurt dışında konuşlanan bir kültür kurumunu kullanır. British Council veya Alman Goethe Enstitüsü örnek kurumlar olarak gösterilebilir.”⁶¹

2.2.2. Rhonda S. Zharna’nın Enformasyonel ve İlişkisel Modeli

Bu modele göre “kamu diplomasisinin altyapısı enformasyonel ve ilişkisel çerçevelere dayanmaktadır. Enformasyonel çerçeve daha ziyade geleneksel kamu diplomasisini kapsarken ilişkisel kamu diplomasisi yenilikçi yaklaşımları kapsamaktadır.”⁶² “Kamu diplomasisinin ilişki geliştirici boyutu çift yönlü asimetrik ve simetrik iletişim modeli doğrultusunda kaynak ülke ve hedef ülke toplumları arasında uzun vadeli kalıcı ilişkiyi doğurur. Kamu diplomasisinde kamu faktörü ön plana çıkar, halkların karşılıklı iletişimi temel kabul edilir. Kısacası yeni kamu diplomasisinin nihai amacının dış politika hedeflerini gerçekleştirmek olduğu gerçeği değişmese de güncellenen kamu diplomasisi çift yönlü simetrik bir ilişki modelini içermektedir.”⁶³

“Yeni kamu diplomasisi retoriği diyalog, ilişki inşa etme, karşılıklı anlayış, dinleme ve dahil etme üzerine kurulmuştur.”⁶⁴ “Zaharna’nın geliştirdiği kamu diplomasisi modellerinden biri olan ilişkisel model, öncelikle enformasyonun tasarımını, dağıtımını ve bu yolla imaj oluşturmaya savunur.”⁶⁵

“İlişkiler, ilişkisel çerçevedeki en önemli özelliktir. Kamu diplomasisi girişimleri, ilişkileri tanımlamaya ve inşa etmeye odaklanır. Bu bağlamda, ilişki kurma bireysel ve ulusal imajları veya politikaları geliştirmenin bir aracı değil, daha iyi bir uluslararası ortama katkıda bulunacak bir amaca dönüşmektedir. İlişkisel girişimler, halklar arasındaki benzer yanları veya karşılıklı çıkarları bulmaya ve daha sonra bu

⁶¹Signitzer and Coombs. "Public Relations and Public Diplomacy: Conceptual Covergences". s.140

⁶² B. Senem Çevik. Vatandaş Diplomasisi: İnsan Potansiyelinden Küresel Barışa. s.26

⁶³Mehmet Şahin ve B.Senem Çevik. Türkiye’de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç. s.7

⁶⁴Gaye Aslı Sancar. Yeni Kamu Diplomasisi. s.16.

⁶⁵ Gonca Yıldırım. Kültürel Diplomasi Ekseninde: Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi. s.36

halkları doğrudan kişilerarası iletişim yoluyla bağlamaya çalışmaktadır. İlişkisel girişimlerin baskın bir özelliği, öncelikle ilişki kurma stratejilerini kullanmaları ve mesajlaşma stratejilerini önemsiz gösterme eğiliminde olmalarıdır. İletişim profesyonellerinin belirttiği gibi, halkla ilişkiler dahil olmak üzere güçlü ilişkiler kurmanın büyük kısmı karşılıklılık ve güvene dayanmaktadır. İlişkiye dayalı programların etkili olması için tarafların programın yönünü belirleme ve kontrol etme konusunda paylaşım içinde olmaları gerekir. İlişkisel modeli oluşturan ilişki inşası denildiğinde ulusların imaj çalışmaları, halkların müşterek ilgi alanlarının bulunması, özel olayların yaratılması, ortaklıklar, karşılıklı bağlılık, kültürel olaylar ve kalkınma projeleri akla gelmektedir. Diğer bir baskın özellik ise, siyasi sponsor ve halk arasındaki interaktif ilişkidir. İlişkisel girişimlerde, halk aktif katılımcı, paydaş ve hatta seçim bölgesi olarak görülür. İlişkisel girişimler tanıtıma katılımı vurgular. İlişkisel çerçevede, şu gibi kritik sorular sorulabilmektedir: Hangi ilişkiler önemlidir? Ve bu ilişkiler nasıl kurulabilir veya güçlendirilebilir?”⁶⁶

“İlişkisel modelin diğer bir özelliği de siyasi aktör ile halk arasında kurulan etkileşimli ilişkidir. İletişim kurulmak istenen kitleden alınan geri bildirim etkin kamu diplomasisi stratejisinin oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. Bu doğrultuda tek taraflı bir bilgi akışı yerine belirli bir algı oluşturmak istenen karşı taraf da dinlenmiş olmaktadır.”⁶⁷ “Özellikle siyasi liderlerin başka ülkeleri ziyaretleri, kamu diplomasisi açısından bulunmayan bir fırsattır. Çünkü siyasi liderler, bu ziyaretler esnasında yabancı kamulara yönelik o ülkenin en çok takip edilen iletişim mecralarından seslenme ve izlenme fırsatını elde ederler.”⁶⁸

⁶⁶R.S. Zaharna. "Mapping out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives: Information and Relational Communication Frameworks". Nancy Snow, Philip M. Taylor(Ed.). Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde (86-100), Los Angeles: Routledge, 2009, s. 91,92.

⁶⁷ B. Senem Çevik. Vatandaş Diplomasisi: İnsan Potansiyelinden Küresel Barışa.s.30

⁶⁸Haluk Karadağ. "Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi".s.26

2.2.3. Geoffrey Cowan&Amelia Arsenault’nun Monolog-Diyalog-İşbirliği Modeli

Geoffrey Cowan ve Amelia Arsenault; kamu diplomasisinin uygulanmasına yönelik “monolog, diyalog ve işbirliği” olmak üzere üç iletişim aracı belirlemiştir. Monolog, diyalog ve işbirliği belirli zamanlarda belirli koşullar altında kullanılmaktadır.

Cowan ve Arsenault’ya göre “hiçbir şey, güzel bir şekilde hazırlanmış bir konuşmanın veya bildirinin şiirselliği, açıklığı, duygusal gücü ve hatırasıyla karşılaştırılmaz. Hiçbir şey, anlayışlı bir diyalog kadar ortak anlayış inşa edemez. Hiçbir şey bütünüyle anlamlı bir işbirliği kadar karşılıklı saygı ve güven hissi yaratamaz.”⁶⁹

Bu model çerçevesinde monolog, diyalogun karşıtı gibi algılanmamalıdır, tek yönlü iletişimin doğru zamanlanmasına karar vermek önemlidir. Bir ulus, durduğu noktanın yabancı kamular tarafından doğru anlaşılmasını istiyorsa, monolog buna en uygun araç olabilir. Monolog, uygulayıcıların kendi ülkelerinin politikaları, kimlikleri ve değerleri hakkında farkındalığı artırabilecek savunuculuk aracıdır. Konuşmalar, makaleler, bildiriler, basın bültenleri, filmler, kitaplar, şiirler ve görsel sanat eserleri monoloğa örnektir. Monolog, diyaloga ve hatta işbirliğine zemin hazırlayabilir. Tek yönlü iletişim stratejileri, kritik anlarda ve politikayla ilgili güncel açıklamalarda önemlidir. BBC ya da Voice of America gibi hükümetler tarafından desteklenen uluslararası yayıncıların kimi zaman bu hükümetler hakkında utanç verici olabilecek gerçekleri açıklamaları güvenirliliğin inşa edilmesine yardımcı olabilmektedir.

Yıldırım’a göre “monologlar, iyi kurgulanmalıdır, çünkü bir ülke kendi kültürünü, değerlerini farklı uluslara aktararak olumlu imaj yaratma çabasındaiken diğer taraftan şüpheyile karşılanabilir. Bu konuda ABD en fazla eleştirilen ülkedir.”⁷⁰

⁶⁹Geoffrey Cowan and Amelia Arsenault, "Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy" *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol.616, No.1, 2008, s.11.

⁷⁰Gonca Yıldırım.s.143

Ancak yine de ülkelerin monologdan ziyade ilişki inşasını sağlayan diyalog ve işbirliğinin başarılabilceği iletişim yöntemlerini geliştirmeleri çok daha önemlidir.⁷¹ Diyalogun önemli olduğunu vurgulayan Cowan ve Arsenault'ya göre “diyalog her ne kadar dış politika pozisyonlarının ya da dış politika pozisyonları ile ilgili görüşlerin değişmesine yol açmasa da, anlayışla dinlemeye, alternatif seslere saygı göstermeye istekli olmaya ve çatışmaların iyileştirilmesine yardımcı olabilmektedir. Yahut en azından katılımcıların pozisyonlarını daha kolay anlaşılır bir şekilde ifade etmelerine yardımcı olur. Bununla birlikte, diyalog daha iyi anlaşılacak ya da bir argümanın kazanması için değil, ilişkilerin geliştirilmesi için bir yöntem olarak ele alınmalıdır.”⁷²

“Çatışmayı önleme ve çözme konusunda diyalogun potansiyel dönüştürücü gücünü vurgulayan bir dizi girişime rastlamak mümkündür. Örneğin, Liberya merkezli Talking Drum projesi, Batı Afrika'daki etnik barışı tesis etme ve mutabakat çalışmalarına ev sahipliği yapmaktadır. Diğer yandan, Search for Common Ground (SFCG), Peace of Seeds adlı programıyla, Hindistan, Pakistan, İsrail ve Filistin gibi ülkelerin birbirine düşmanlık besleyen gençlerini üç haftalık bir yaz kampında bir araya getirmektedir.”⁷³

Yine benzer bir yaklaşım sonucunda, “Voice of America insanların dinlenildiğinde veya sorunları duyulup ele alındığında daha yakın ve anlayışlı olabileceği varsayımından yola çıkarak 1994 yılında monologtan diyaloga geçeceğini duyurmuştur. Yine, Deutsche Welles'in en popüler programlarından biri, Almanya ve Arap dünyasındaki önde gelen düşünürlerin güncel tartışmalarını içeren Kùltürler Diyalogu'dur. Bu programlar, monoloğun ötesinde diyaloga dayalı kamu diplomasisine geçmenin mümkün olduğu yolların güçlü örnekleridir.”⁷⁴

⁷¹Cowan and Arsenault. “Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy”. s.13,16

⁷²Cowan and Arsenault. Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy". s.19,20

⁷³Cowan and Arsenault.s.19,20

⁷⁴Cowan and Arsenault.s.18

Son olarak, bu tipolojinin üçüncü katmanı işbirliği, farklı ülkelerin vatandaşlarının ortak bir projeyi tamamlamaları veya ortak bir hedefe ulaşmaları için çaba sarf eden girişimlere ve sosyal yardım kampanyalarına atıfta bulunmaktadır. İşbirlikçi projeler, neredeyse istisnasız şekilde katılımcı ve paydaşlar arasındaki diyalogu kapsasa da aynı zamanda daha kalıcı ilişkiler kurabilecekleri faydalı bir temel ve yapı sağlayan somut ve kolay tanımlanabilir hedef ve sonuçları da içermektedir. Zira bilinmektedir ki aynı mekânda diyaloga giren bireyler, sonuçta birbirlerini daha iyi anlayarak mekânı terk edecektir. Bir ev, okul veya ibadet alanı inşa edenler, bir müzik parçası oluşturanlar ya da bir spor takımında yan yana mücadele edenler ortak deneyimlerine ve/veya başarılarına sonsuza kadar bağlı kalma eğilimindedir. Bu sebeple, AIDS'in önlenmesinden küresel ısınmaya kadar dünya sorunlarını ele alan kültürel liderlik grupları arasında çok sayıda bilimsel ortaklık örneği bulunmaktadır.⁷⁵ “İşbirliği gerektiren çalışmalar, dinsel, ırksal ve etnik ayrımcılığın etkilerini azaltmaktadır. Aralarındaki sorunlar devletlerin birbirinden uzaklaşmasına neden olsa da internet ve gelişen iletişim teknolojileri işbirliği için imkân yaratmaktadır.”⁷⁶

2.2.4. Eytan Gilboa'nın Kamu Diplomasisi Modelleri

Eytan Gilboa, “kamu diplomasisi alanındaki çalışmaların daha çok Soğuk Savaş dönemi ABD'sini ele aldığını ve bu çalışmalarında kamu diplomasisi metodolojisine katkısının sınırlı olduğunu ifade etmektedir.”⁷⁷ Özellikle ABD dışındaki ülkelerin kamu diplomasisi uygulamalarına yönelik çalışmaların az olduğu, birçok akademisyen ve uygulayıcının kamu diplomasisini propaganda, halkla ilişkiler, uluslararası halkla ilişkiler ve psikolojik savaşla karıştırdığı ve yumuşak güçle eş tuttuğu, ve son olarak 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası devlet kurumları ve çeşitli kuruluşlar tarafından yayınlanan

⁷⁵Cowan and Arsenault.s.12,21

⁷⁶ Gonca Yıldırım.s.146

⁷⁷Eytan Gilboa. "Searching for a Theory of Public Diplomacy". American Academy of Political and Social Science, Vol.616, 2008, s.56.

raporların çoğunun aynı zorluk, fikir ve prensiplerden bahsetmesinin kamu diplomasisi metodolojisi ve teorisine katkı sağlamadığı gibi eleştiriler getirmiştir.

Gilboa, baş aktörler, öncüler, hedefler, medya türleri ile araçlar ve teknikler olmak üzere beş farklı değişkene dayanan üç kamu diplomasisi modeli geliştirmiştir. Bu modeller Temel Soğuk Savaş modeli, devlet dışı ulus aşırı model ve iç halkla ilişkiler modeli olarak sıralanabilir.

2.2.4.1. Temel Soğuk Savaş Modeli

“Soğuk Savaş’ın ilk yıllarında ortaya çıkan kamu diplomasisi, iki kutuplu dünyada yıkıcı birer güce sahip süper güçler, ABD ve Sovyetler Birliği’nin bilgi ve ikna kampanyalarında kullanacağı temel silaha dönüşmüştür. Bu ilk model devletler tarafından ülke dışındaki toplumlarda uzun vadeli sonuçlar elde etmek için kullanılmaktadır. Eğer hedef toplum, diğer tarafın imajı ile ilgili olumlu düşünmeye ikna edilebilirse hedef toplumun var olan düşmanca tutum ve politikaları değiştirilebilmektedir. Buradaki amaç, hedef topluma dengeli bilgi vererek, kendi hükümetinin yürüttüğü politikaya karşı gelmesini sağlamaktır.”⁷⁸

2.2.4.2. Devlet Dışı Ulus Aşırı Model

“Uluslararası ilişkilerde STK'lar gibi yeni oyuncuların ortaya çıkması ve aktörler arasında artan karşılıklı bağımlılık Soğuk Savaş modelinin yeniden düzenlenmesini gerektirdi. Devlet dışı ulus aşırı model, ulusal sınırlar dahilinde kamu diplomasisi kullanan grupların, STK'ların ve bireylerin kamu diplomasisi faaliyetlerini araştırmak için tasarlanmış teorik bir kavramdır. Bu aktörler, kendi hedeflerine yönelik küresel desteği teşvik etmek için küresel haber ağlarını ve medya faaliyetlerini kullanırlar. Bu model, dış baskı yoluyla Çin hükümetinin reformlara zorlanmasına yönelik düzenlenen kampanyalar gibi çeşitli kampanyaları açıklamaya yardımcı olmaktadır.”⁷⁹

⁷⁸ Eytan Gilboa. "Searching for a Theory of Public Diplomacy".s.59

⁷⁹ Eytan Gilboa, "Searching for a Theory of Public Diplomacy".s.60

2.2.4.3. İç Halkla İlişkiler Modeli

“İç halkla ilişkiler modelinde, hedef ülkelere ulaşmak için hedef ülke içinden halkla ilişkiler şirketleri ve lobiciler ile çalışılmaktadır. Bu yöntemin tercih edilmesinin nedeni, doğrudan hükümet destekli kamu diplomasisinden çok daha etkili olması ve çabaların ardındaki gerçek güç ve finansman kaynaklarını gizlemesidir. Yerel bir destek grubunun varlığı veya hedef ülkede ortaya çıkan bir hareket, kampanyanın meşruiyet ve gerçekliğini de güçlendirebilir. Yerel bir halkla ilişkiler firması, istenen hedeflere belirli bir siyasi ve kültürel bağlamda nasıl ulaşılacağını, kampanyanın odağındaki hükümetin pozisyonundaki zayıflıkların hangi şekilde tespit edileceğini ve bunlarla etkin bir şekilde nasıl başa çıkılacağını en iyi şekilde bilecektir.”⁸⁰

2.2.5. John Robert Kelley'nin Savunma ve Danışma Modeli

Kelley, kamu diplomasisi faaliyetlerini üç kategoride incelemiştir:

“Enformasyon: kısa vadeli olaylara veya krizlere vurgu yaparak bilgi yönetimi ve dağıtımı,

Etkileme: hedef kitle üzerinde tutum değişikliği meydana getirmeyi amaçlayan uzun vadeli ikna kampanyaları,

Katılım: uzun vadede ilişkiler kurmak, halklar arasında (gruplar, organizasyonlar ve uluslar gibi) güven ve karşılıklı anlayış geliştirmek.”⁸¹

⁸⁰ Eytan Gilboa, "Searching for a Theory of Public Diplomacy".s.60

⁸¹John Robert Kelley. "Between “Take-Offs” and “Crash Landings”: Situational Aspects of Public Diplomacy". Nancy Snow, Philip M. Taylor (Ed.), Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde (72-84), New York: Routledge, 2009, s. 80.

Tablo 2.4:Savunuculuk ve Danışma Modeli

	Savunuculuk Modeli		Danışma Modeli
	Enformasyon(Bilgilendirme)	Etkileme	Katılım
İletişim Stili	Şeffaf	Propagandacı	Şeffaf
Zaman Dilimi	Uzun/Kısa Dönem	Uzun/Kısa Dönem	Uzun dönem
Durum Oryantasyonu	Reaktif/Proaktif	Proaktif	Reaktif/Proaktif

Kaynak: John Robert Kelley, Between “Takes off” and “Crash Landings”, Handbook of Public Diplomacy. Nancy Snow and Philip M. Taylor.(Ed.) New York, Routledge, 2009, s.80

Tablo 4’te görüldüğü gibi Kelley, enformasyon, etkileme ve katılım faaliyetlerini savunuculuk ve danışma modeli altında ele almıştır. Enformasyona dayalı kamu diplomasisi yaklaşımında “iletişim biçiminin şeffaflığı baskındır. Bu yaklaşımda, aktarılan mesajların hakikate dayandığı ve hedef kitlelere ulaştırılması aşamasında değiştirilmediği varsayılmaktadır. Enformasyon yaklaşımı, kısa veya uzun vadeli yürütülebilir ve proaktif veya reaktif duruş sergileyebilir. Temelde uzun vadeli kampanyaların yürütülmesinde proaktif eğilimlidir, ancak gerektiğinde kriz zamanlarında reaktif duruşa da başvurabilir.⁸²

“Etkileme yaklaşımı agresif doğasıyla fark edilebilir, yumuşak ikna biçimlerinden gerçeklerin çarpıtılmasına kadar iyi niyetli olmayan çeşitli yöntemler

⁸²John Robert Kelley.” "Between “Take-Offs” and “Crash Landings”: Situational Aspects of Public Diplomacy". s.80

kullanır. Bu yöntem ideal olarak kısa veya uzun dönemli çalışmaktadır. Nazi Almanyası'nın Aydınlanma ve Propaganda Bakanlığı'nın kısa süreli faaliyetleri yada ABD'nin Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği ile arasındaki psikolojik mücadeleleri bu çerçevede incelenebilir. Derinlere yerleşmiş fikirler ve sıkı sıkıya bağlanılan inançları değiştirmek için tasarlanan sürdürülebilir kampanyalara yönelmek gerekir.”⁸³

Son olarak “katılım yaklaşımının hedefleri arasında güveni merkeze koyarak şeffaf iletişim tarzını desteklemek ilk sırada gelmektedir.”⁸⁴ Yıldırım, bu yaklaşımın “rekabetçi görünümünden çok işbirlikçi, propagandadan ziyade şeffaf iletişim biçimini, kısa dönemli taktikler yerine uzun dönemli yaklaşımlara dönük çabaları önerdiğini belirtmektedir.”⁸⁵ Sancar ise “ülkelerin yaşadıkları krizler düşünüldüğünde, reaktiften çok proaktif bir kriz yönetimi gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Modelin idealize edildiği danışma yaklaşımı krizlerin öngörülerek daha kriz haline dönüşmeden müdahale etmeyi gerektirmektedir.”⁸⁶

2.2.6. Peisert'in Kültürel İletişim Modeli

Kamu diplomasisinin önemli bir yönü olan kültürel iletişimle ilgili Peisert dört model geliştirmiştir. İlk model değiş tokuş ve işbirliği modelidir. Buna göre; her iki tarafın adil haklara sahip olduğu bir konumda amaç uluslararası bağlılık için uluslararası değiş tokuştur. Organizasyonel olarak güncel dış politikadan bağımsız bir merkezi kurum, yurtiçi ve yurtdışında bilgi toplayabilir ve bunları akademisyen ve profesyonellere aktarabilir. Bu yapılar, sonrasında uluslararası burs ve ziyaret programları, ortak araştırma projeleri gibi değişim ve işbirliği faaliyetlerini yürütürler. Peisert'in ikinci modeli ise bir kültürün yurtdışına tek yönlü aktarımıdır. Sistemik dil politikası bu yaklaşımın en temel enstrümanıdır. Bilgi alışverişinden ziyade ikna aracıdır. Yurtdışındaki dil okulları bu

⁸³ John Robert Kelley.s.80

⁸⁴ John Robert Kelley.s.80

⁸⁵ Gonca Yıldırım.s.150

⁸⁶ Gaye Aslı Sancar, ‘Uluslararası Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi’. S.172

modele örnek kurumsal ağılardır. Peisert'in üçüncü modeli ise bilgilendirme modelidir. Kendisi için yurtdışında anlayış ve sempati geliştirmeyi hedeflemektedir. Hedef ülke içinde, kültürel ve bilimsel ilişkiler kurulmaya çalışılırken, dış politika ile ilgili daha az ilişki kurulur. Peisert'in dördüncü modeli öz-tasvir yaklaşımıdır. Ülke siyasi faaliyetlerini öngörülen çerçeveye göre planlar ve dış politikada yakınlık arar.⁸⁷

Tablo 2.5: Peisert'in Kültürel İletişim Modelleri ile Grunig ve Hunt'ın Halkla İlişkiler Modellerinin Karşılaştırılması

	Tek yönlü iletişim	İki yönlü iletişim
Bilgilendirici	Dışa Tek Yönlü Aktarım Basın Ajansı/Bilgilendirme	Bilgilendirme İki Yönlü Asimetrik
İkna Edici	Öz-tasvir Kamu Bilgilendirme	Değiş tokuş ve İşbirliği İki Yönlü Simetrik

Kaynak: Benno Signitzer ve Timothy Coombs. "Public Relations and Public Diplomacy: Conceptual Convergences", Public Relations Review, Vol: 18/ 1, 1992, s.145.

Signitzer ve Coombs, Peisert'in kültürel iletişim ile Grunig ve Hunt'ın halkla ilişkiler modellerini karşılaştırarak kamu diplomasisi ve halkla ilişkilerin benzer yönlerini ortaya koymuştur. Tabloya göre; "basın ajansı yayın modeli ve bir kültürün yurtdışına aktarımı benzemektedir. Her iki modelde de tek yönlü aktarım vardır. Propagandayı kullanmaktadır. Kamu bilgilendirme modeli de öz-tasvir modeli de tek yönlü iletişim kullanır ve iknaya çok az yer verir. İki yönlü asimetrik ve bilgilendirme modelleri ise yabancı halklar üzerinde sempati oluşturma ve kabullendirme amaçlı iletişim kurmaktadır. İki yönlü simetrik ile değiş tokuş ve işbirliği modelleri ise diyalog kurar ve dengelidir. Hedef davranış değişikliği yaratmaktır. Signitzer ve Coombs'a göre; modern teknoloji ve modern ulus devletlerin ihtiyaçları, kamu diplomasisi ve halkla ilişkiler arasında bir yakınlaşma yaratmıştır. Modern ulus devletler, yabancı kamuoyunun

⁸⁷Signitzer And Coombs. Public Relations And Public Diplomacy: Conceptual Covergences. s.143,144

görüşlerini etkilemeye çalıştıkça kendilerini halkla ilişkiler alanında daha fazla bulmaktadırlar. Her alan, diğer alanın güçlü yönlerini öğrenerek ve bunları yabancı kamuları ele alma pratiğine uyarlayarak faydalanabilmektedir.”⁸⁸

2.2.7. Nicholas Cull’ın Kamu Diplomasisi Sınıflandırması

“Çift yönlü iletişim bağlamında yeni kamu diplomasisi araçlarını kategorize eden Cull,”⁸⁹ kamu diplomasisi uygulamalarını beş unsura ayırmış ve her bir unsurun başarıları ve başarısızlıklarını şu şekilde değerlendirmiştir.⁹⁰

Tablo 2.6: Kamu Diplomasisinin Temel Sınıflandırması

	Uygulama	Örnek Faaliyet	Kullanan Ülke
1	Dinleme	Hedeflenmiş Anket	İsviçre
2	Savunuculuk	Elçilik Basın İlişkileri	ABD
3	Kültürel Diplomasi	Devlet Destekli Uluslararası Sanat Turları	Fransa
4	Değişim Diplomasisi	Çift Taraflı Akademik Değişim Programı	Japonya
5	Uluslararası Yayıncılık	Yabancı Dilde Radyo Yayını	İngiltere

Kaynak:Nicholas Cull. Public Diplomacy: Taxonomies and Histories. American Academy of Political and Social Science. American Academy of Political and Social Science. 2008.ss. 31-54

⁸⁸Signitzer and Coombs.s.143,144,145

⁸⁹B. Senem Çevik, *Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu*, 1st edn (Ankara: Stratejik düşünce Entitüsü, 2014). Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu. s.24

⁹⁰Nicholas J. Cull. "Public Diplomacy: Taxonomies and Histories". Annals of the American Academy of Political and Social Sciencevol:616.(1) 2008, s.32,33,34,35.

Dinleme, bir aktörün uluslararası ortamı, kamuoyunu ve kamuoyunun düşüncelerini dinlemesi ve ardından kendi politikasını ve kamu diplomasisi faaliyetlerini yönlendirmek için bu unsuru kullanmasıdır. Kamu diplomasisinin uluslararası görüşteki değişimlere tepki vermesi yaygınken, yüksek siyaseti şekillendiren dinleme veya yapılandırılmış fikir izleme vakalarının bulunması daha zordur. Yabancı halkların düşüncelerinin değerlendirilmesi modern yenilikçi bir yaklaşımken, komşu toplumun isteklerini öğrenme girişimleri, casusluk olarak da nitelendirilebilecek istihbarat raporlarının bir özelliği olmuştur.

Savunuculuk; uluslararası bir aktörün hedef bir yabancı toplumun genel çıkarlarını, belirli bir politikayı ve fikri teşvik etmek için uluslararası çevreleri yönetme girişimidir. Büyükelçilik basın ilişkileri ve bilgilendirme çalışmaları savunuculuk unsuru içinde yapılan faaliyetlerdir. Savunuculuk unsurları, kamu diplomasisinin her alanında mevcuttur. Kısa vadeli faydaları nedeniyle kamu diplomasisine karşı tarihsel bir önyargının oluşmasına da neden olmuştur. Tüm devletlerde savunuculuk yaygın olsa da ABD kamu diplomasisinde baskın bir kavramdır.

Kültürel diplomasi, bir aktörün bilinen kültürel varlıklarını ve başarılarını yurtdışında tanıtarak ve diğer ülkelerde bilinmesini sağlayarak uluslararası çevreyi yönetme çabasıdır. Üstlendikleri savunuculuk rolü ve açık diplomatik hedeflerden duyulan rahatsızlık bazı kültürel diplomasi kuruluşlarının kamu diplomasisi teriminden uzaklaşmasına yol açmıştır. Örneğin British Council, öğrenci değişimi programı ve kültürel çalışma faaliyetleri uygulayarak kendisini kültürel ilişkiler ajansı olarak tanımlar ancak hedefleri hem kültürel diplomasinin hem kamu diplomasisinin tanımlarına uygundur.

Değişim diplomasisi, uluslararası çevreyi yönetmek amacıyla bir ülkenin kendi vatandaşlarını yurtdışına göndermesi ve karşılık olarak yurtdışından yabancı vatandaşları kabul etmesidir. Her iki tarafında amacı vatandaşlar üzerinde ziyaret edilen tarafla ilgili

olumlu etki bırakıp bunu kendi ülkelerinde paylaşımlarını sağlamaktır. Her iki tarafın da faydalandığı bir süreçtir. Karşılıklı olması esastır. Genellikle kültürel çalışmalarla örtüşürken belirli bir politika, kalkınma amaçlı savunuculuk veya bir müttefikle askeri birlikteliği teşvik etmek için de kullanılır. Değişim diplomasisine verilebilecek örneklerden biri ABD'nin uyguladığı Fullbright değişim programıdır.

Uluslararası haber yayıncılığı, bir aktörün yabancı kamularla etkileşim için radyo, televizyon ve interneti kullanarak uluslararası ortamları yönetme girişimidir. Devletler tarafından uygulanan uluslararası yayıncılık çalışması dinleme, değişim diplomasisi, kültürel diplomasi ve savunuculuk dahil diğer tüm kamu diplomasisi işlevleriyle örtüşmektedir. Uluslararası haberciliğin en güçlü bileşeni haberlerdir. BBC'nin başarısı onun İngiliz kamu diplomasisinde en çok bilinen unsur olmasını sağlamıştır.

“Devletler kamu diplomasisi uygulamalarında bu unsurlardan birinin kullanımını ön plana çıkarmaktadır. Son olarak belirtmek gerekir ki dünya çapında uygulanan kamu diplomasisinin üzücü özelliklerinden biri artık sert iktidar yapılarıyla rekabet etmek yerine, fonlar ve görünürlük sağlamak için yumuşak güç ajansları ve kamu diplomasisinin mücadele etmesidir.”⁹¹

2.3. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç

“Dünya her zaman bağımsız ayrı devletlerden oluşan bir sistemle yönetilmemiştir. Yüzyıllar içerisinde dünya politikası temelde üç değişim geçirmiştir. İmparatorluk sisteminde, bir hükümet temasta olduğu dünyanın büyük bölümünü denetimi altında tutmaktaydı ve bunun en büyük örneği Roma İmparatorluğu'dur. İkinci temel biçim ise insanların sadakatlerinin ve siyasi sorumluluklarının bölgesel sınırlarla belirlenmediği feodal sistemdir. Bu sistem çerçevesinde insanların yerel yöneticiye karşı sorumlulukları vardı. Üçüncü temel biçim ise, görece bütünlüklü ama üst yönetimi

⁹¹Cull. "Public Diplomacy: Taxonomies and Histories".s.35

bulunmayan devletlerden meydana gelen anarşik devletler sistemidir. Bu sistem 30 yıl savaşlarını bitiren 1648’de kabul edilen Westphalia Barışı ile ortaya çıkmıştır.”⁹² Modern bağımsız ulus devletler sisteminin ortaya çıkışını sağlayan Westphalia Barışı, bazılarına göre uluslararası ilişkilerin de başlangıcı sayılmaktadır. Ancak bu konuda farklı değerlendirmeler de mevcuttur. “Büyük savaşların ortaya çıktığı ve küresel çapta etkiler meydana getirdiği 20. yüzyılı başlangıç kabul edenler de vardır. Bununla birlikte, uluslararası ilişkilerin başlangıcını insanların bir araya gelerek topluluklar halinde yaşamaya başlamaları ve daha sonra devletlerin karşılıklı ilişkileri ve etkileşimleri sonucunda aralarında yaşanan güç mücadelelerine çekerek uluslararası ilişkiler tarihini daha eski dönemlere kadar uzatanlar da bulunmaktadır.”⁹³

Nye, gücü hava durumuna benzetip herkesin ona bağlı olduğu, hakkında konuştuğu ancak çok azının anlayabildiği bir kavram olduğunu söylemektedir. Ona göre, tıpkı köylüler ve meteorologların hava durumunu tahmin etmeye çalıştığı gibi, siyasi liderler ve analistler de güç ilişkilerindeki değişimleri tanımlamaya ve öngörmeye çalışmaktadırlar.”⁹⁴ Nye’in güç tanımı ise kabaca istenilen sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme becerisidir. Bu etkileme becerisi ise baskı ve tehdit oluşturmaya, teşvik ve maddi destek vermeye veya çekim alanı oluşturmaya dayanır.⁹⁵ Öte yandan Wilson’a göre güç; “uluslararası siyasette diğer varlıkları başka türlü davranamayacak şekilde etkileme becerisine sahip olmaktır.”⁹⁶

“Güç, iç politika ve uluslararası politikada farklı rollere sahiptir. Düzgün bir iç siyasi sistemde, meşru güç kullanımı hükümet tekelindeyken, uluslararası politikada hiçbir devletin böyle bir tekeli yoktur. Ancak, uluslararası politika kendi başına ayakta durma alanı olduğundan ve bazı devletler diğerlerinden daha güçlü olduğundan güce

⁹²Joseph S. Nye Jr and David A. Welch. "Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak". Ali Berktaş(ed), 5. Basım, İstanbul:Türkiye İş Bankası Yayınları, 2018, s.4,5.

⁹³Kadir Sancak. s.1,2

⁹⁴Joseph S. Nye. Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları, s.19

⁹⁵Joseph S. Nye. "Public Diplomacy and Soft Power". Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol.616, No.1, 2008, s. 94,95.

⁹⁶Ernest J. Wilson. "Hard Power, Soft Power, Smart Power". Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol.616. No.1,2008, s.114 .

başvurabilme riskleri her zaman vardır. Halklar arasında küresel ortaklık duygusu zayıftır. İnsanlar neyin adil ve meşru olduğu konusunda görüş ayrılığına düşmektedir. Çoğu insan ulusal kaygıları uluslararası adaletin önüne koymaktadır. Hukuk ve etik uluslararası politikada rol oynar, ancak ortaklık duygusu etkin olmadığı için iç politikada olduğu kadar kuvvetli değildir.”⁹⁷

Morgenthau’ya göre güç kavramı ile aslında çıkar ifade edilmektedir. Çıkar olmadan ulusal ve uluslararası hiçbir politika kuramı kurulmasının mümkün olmadığını vurgulamaktadır. Dış politikanın formüle edilmesinde çıkar türünün siyasi ve kültürel içeriğe bağlı olarak değiştiğini ifade etmektedir.⁹⁸ Sancar’a göre “hükümetlerin dış politika hedeflerini gerçekleştirebilmeleri için artık uluslararası anlamda meşruiyet sağlamaları gerekmektedir. Zira gücü elinde bulunduranların meşruiyet sağlama ihtiyaçları vardır.”⁹⁹

Morgenthau gücün kapsamını insanın insan üzerinde denetim kurması ve devam ettirmesini sağlayacak olan her şey olarak genişletmiştir. Dolayısıyla Morgenthau için güç, “fiziksel şiddet kullanımından bir insanın bir başka insanın aklını ve düşüncesini kontrol etmesini sağlayan en görünmez psikolojik bağıntılara kadar her şeyi kapsayabilmektedir. Bu yüzden güç veya iktidar ister Batı demokrasilerinde olduğu gibi, moral ereklere disiplin altına alınmış ve anayasal güvencelere kavuşturulmuş olsun ister meşruiyet ve hukukiliğini kendi sahip olduğu kuvvetinden başka hiçbir yerde bulmayan kaba kuvvet şeklinde olsun insanın insan üzerindeki egemenliğini kapsamaktadır.”¹⁰⁰

Güç tarihselleştirildiğinde, nüfus, toprak, ekonomik kuvvet, siyasi istikrar ve askeri güç gibi kaynakların önemli olduğu savaştaki güce odaklanıldığı görülmektedir.¹⁰¹ Öyle ki “eğer bir devlet güçlü bir donanmaya, iyi eğitilmiş bir orduya, ekonomik ve

⁹⁷Joseph S. Nye Jr and A.Welch. "Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak".s.6

⁹⁸Emrah Aydemir."Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya". 1.Basım, İstanbul:Kalkedon Yayınları, 2016, s.129.

⁹⁹Gaye Aslı Sancar, ‘Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi’.s.25

¹⁰⁰Emrah Aydemir.Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya, s.129

¹⁰¹Joseph S . Nye. "Soft Power".Washingtonpost/Newsweek Interactive, 2016, s.154.

demografik araç gereçlere sahip ise, komşularını kendi hedeflerine uyma konusunda zorlayabilir, baskılayabilir veya onlara rüşvet verebilir.”¹⁰² Ancak, “I. ve II. Dünya Savaşı neticesinde ortaya çıkan ağır tablo, büyük sayıda insan kaybı, maddi ve manevi çöküntüler ve ekonomik sorunlar başta Avrupalı devletler ve ABD olmak üzere birçok devleti sorunların çözümünde sert güç kullanımından uzaklaştırmıştır. Bunun yanı sıra farklı coğrafyalarda cazibe merkezi olarak olumlu bir itibara sahip olmak ve uluslararası ilişkilerde kazanç elde etmek devletlerin öncelikli politikası haline gelmiştir.”¹⁰³

“Başkalarını kontrol etme yeteneği genellikle belirli kaynaklara sahip olmakla ilişkilendirildiğinden, politikacılar ve diplomatlar genellikle gücü nüfus, toprak, doğal kaynaklar, iktisadi büyüklük, askeri güç ve siyasi istikrarın sahibi olarak tanımlamaktadır.”¹⁰⁴ “Ancak gücü, onu üreten kaynaklarla eş tanımlamak, bazen güce en çok sahip olanların her zaman istediği sonucu elde edemeyeceği paradoksuyla karşılaşmasına neden olmaktadır. Dünyanın süper gücü ABD’nin 11 Eylül saldırılarını önlemede başarısız olması iyi bir örnek olarak gösterilebilir.”¹⁰⁵

Joseph Nye güç kavramını yumuşak ve sert güç olmak üzere ikiye ayırmıştır. “Sert güç, teşvik (havuç) veya tehdide dayanabilir.”¹⁰⁶ “Sert güç stratejileri, askeri müdahaleye, baskıcı diplomasiye ve ulusal çıkarları uygulamak için ekonomik yaptırımlara odaklanmaktadır.”¹⁰⁷ “Başka devletleri değiştirmeye zorlamak, doğrudan emredici bir güç kullanma yöntemidir. Bu sert güç teşviklere veya tehditlere dayanmaktadır.”¹⁰⁸ Öte yandan, yumuşak güç, başkalarının tercihlerini şekillendirme becerisine dayanmaktadır. Tıpkı kişisel düzeydeki ilişkilerde rastlanabileceği gibi cazibe

¹⁰²Joseph Nye, ‘The Benefits Of Soft Power’ [https://hbswk.hbs.edu/Pages/search.aspx?q=joseph nye&HBSSortDate=2016-2-7TO2019-2-7](https://hbswk.hbs.edu/Pages/search.aspx?q=joseph%20nye&HBSSortDate=2016-2-7TO2019-2-7), (19 Temmuz 2018).

¹⁰³ Emel Poyraz And Melih Dinçer, ‘Küreselleşen Dünyada Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri’, Vol.3, No.1, 2016, s.34.

¹⁰⁴Joseph S. Nye. "Power in the Global Information Age: From Realism to Globalization".First Edition, London:Taylor & Francis Group, 2004, s.69.

¹⁰⁵Joseph Nye. [https://hbswk.hbs.edu/Pages/search.aspx?q=joseph nye&HBSSortDate=2016-2-7TO2019-2-7](https://hbswk.hbs.edu/Pages/search.aspx?q=joseph%20nye&HBSSortDate=2016-2-7TO2019-2-7). (19 Temmuz 2018)

¹⁰⁶Joseph S. Nye.”Yumuşak Güç dünya Siyasetinde Başarının Araçları”. s.24

¹⁰⁷ Ernest Wilson. “Hard power, soft power, smart power”. s.114

¹⁰⁸Joseph S. Nye Jr and A.Welch.”Küresel çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak”.s.60

ve baştan çıkarmanın gücü önemlidir. Böylesine çeşitlilik arz eden bir dünyada, askeri, ekonomik ve yumuşak olmak üzere üç güç kaynağı da farklı ilişkilerde farklı derecelerde de olsa belirleyici olmayı sürdürmektedir. Bununla birlikte, bilgi devriminin mevcut ekonomik ve sosyal eğilimleri devam ettiği sürece yumuşak güç, bu bileşimde daha da önemli hale gelecektir.¹⁰⁹ Kavoğlu'na göre “yumuşak güç dış politikada ağırlık kazanmıştır. Bu durumun nedeni; sert güç oluşturma günümüzde maliyetli ve sürdürülebilirlik açısından sıkıntılı olması ile beraber hedef ülke toplumlarının, yönetimlerinin ve yönetimleri etkileme kapasitesi olan entelektüellerin rızasını kazanmanın sunduğu avantajların görünürlük kazanmasıdır.”¹¹⁰

Tablo 2.7: Gücün Üç Biçimi

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama, caydırma, koruma	Tehdit, baskı	Zorlayıcı diplomasi, savaş, ittifak
Ekonomik Güç	Teşvik, zorlama	Karşılıklar, yaptırımlar	Yardım, rüşvetler, yaptırımlar
Yumuşak Güç	Cazibe, gündem belirleme	Değerler, kültür politikaları, kurumlar	Kamu diplomasisi, iki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Kaynak: Joseph Nye.“Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları”Ankara, BB101 Yayınları, 2. Basım,2017, s. 57

“Yumuşak güç, günlük demokratik politikanın temelidir.”¹¹¹ “Siyasi liderler ve kuramcılar gücün gündemi ve bir tartışmanın çerçevesini belirlemekten geldiğini düşünürler. Bunu gerçekleştirirken siyasi gündemi diğerlerinin dile getirdiği tercihleri biçimlendirerek belirleme yeteneği ya da cazip fikirler gibi kaynaklara dayanabilirler. Tercih belirleme becerisi çoğu zaman konstrüktivistlerin üzerinde durduğu kültür, ideoloji ve kurumlar gibi maddi olmayan güç kaynaklarıyla ilişkilidir.”¹¹²

¹⁰⁹Joseph S. Nye.”Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları”. s.24,25

¹¹⁰Samet Kavoğlu.Türk Kamu Diplomasisi: Halkla İlişkiler Eksenli Bir Yaklaşım.s.32

¹¹¹Joseph S. Nye. "Public Diplomacy and Soft Power". s.95

¹¹²Joseph S. Nye Jr and A.Welch.Küresel İşbirliği ve Çatışmayı Anlamak. s.65

Anlaşılabacağı üzere "sert güç ve yumuşak güç arasındaki fark en temelde yöntem farkıdır ve aslında ikisi de birbiriyle ilişkilidir. Nihayetinde ikisi de başkalarının davranışlarını etkilemek suretiyle amaca ulaşabilme yöntemleridir. Sert güç zorlama veya teşvike dayanırken, yumuşak güç ikna etmeye dayanmaktadır. “Güç uygularken zorlama, tehdit veya kandırma yoktur. Örneğin bir ülke halkı başka bir ülkenin ahlaki değerleri, refah düzeyi veya kültürüne hayran kalarak onun gibi olmak isteyip onu takip edebilir.”¹¹³ Bu gücün ikinci bir yüzüdür ve bazı durumlarda bu güç fark bile edilmez. Başka bir deyişle yumuşak güç başkalarının isteklerini kendi istekleri yönünde etkileyebilmektir.”¹¹⁴

Tablo 2.8: Sert/Yumuşak Güç Davranış Biçimleri

	Sert	Yumuşak
Davranış Yelpazesi	Komut verme /Zorlama/Teşvik	Gündem Belirleme/Cazibe/İkna
En Muhtemel Kaynaklar	Baskı, Karşılıklar/Rüşvet	Kurumlar/Değerler/Kültür Politikaları

Kaynak: Joseph Nye, Soft Power. New York, Elips Yayınları, 2004, s. 28

Ne var ki, Sancar’a göre yumuşak güç sert güç yerine tek başına kullanılmaz, yani yumuşak güç sert güç olmadan var olamaz. ABD, Irak’a özgürlük ve demokrasiyi sadece yumuşak güç ve askeri operasyon yerine de medya ilişkilerini kullanarak gündem oluşturup getirmemiştir. Yumuşak güç sert gücün yarattığı can kaybı gibi durumları yerine koyamasa da başka konuları gündeme getirerek, sert güçle ortaya çıkan zararın

¹¹³Joseph S. Nye.Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları.s.27

¹¹⁴Tuba Çavuş. "Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı". Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Vol.(2), No.2,2012,s. 25.

izlerini silme amacındadır.¹¹⁵ Bu durumda “sert ve yumuşak güç arasında başarılı bir şekilde dağıtım yapan ABD eğer tek taraflı bir şekilde sert güce bağımlı kalsaydı hem yumuşak gücün yardımını alamaz hem de yumuşak gücüne zarar vermiş olurdu.”¹¹⁶

Bununla birlikte, “hükümetler sert güç uygulamalarına yumuşak güç ile ne kadar çok meşruiyet sağarlarsa o derece başarılı olmaktadır. Başarı, sert güçle kaybedilen güvenin ne kadarının yumuşak güçle yerine konabildiği ile ölçülmektedir. Yumuşak gücün sert güç yerine kullanılıp başarılı olması ancak ABD’nin Afganistan Savaşı’nı sadece medya ile ilişkiler, kültürel diplomasi ve etkinlik yönetimi gibi kamu diplomasisi araçlarıyla gerçekleştirilebildiğinde mümkün olacaktır.”¹¹⁷

Bu arada belirtmek gerekir ki “yumuşak güç sert güçten otomatik olarak daha etkin ya da daha etik değildir. Akıl çelmek illaki mecbur etmekten daha iyi bir eylem değildir. Nitekim ahlaki yargılar güç kullanımının amaçlarına bağlı olarak değişmektedir. Örneğin; terörist lider Usame Bin Laden, 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren takipçilerinin gözünde yumuşak güce sahiptir.”¹¹⁸

Yukarıda bahsedildiği üzere “ABD liberal emperyalizmi hem sert hem de yumuşak güç gerektirmektedir. ABD’nin şu anki dış politikası, sert gücü ve ‘dünyanın tek süper gücü’ statüsünün yokluğu halinde, yumuşak gücünün hızla düşeceği varsayımına dayanmaktadır.”¹¹⁹ Nye’ da “sert ve yumuşak gücün kimi zaman birbirini desteklediği kimi zaman da engellediğini vurgulamıştır. Popülerliğe önem veren bir ülke sert gücünü kullanmak istemeyebilir. Yumuşak gücü dikkate almadan sert güç kullanan bir ülke sert gücünü engellemeye çalışanlarla karşılaşabilir. Örneğin, 1961 yılında John F. Kenndy

¹¹⁵Gaye Aslı Sancar. "Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi".s.31,32

¹¹⁶Joseph S. Nye.Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları. s.99,101

¹¹⁷Gaye Aslı Sancar. "Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi".s.30

¹¹⁸Joseph S. Nye Jr and A.Welch.Küresel İşbirliği ve Siyaseti Anlamak. s. 65

¹¹⁹Peter Van Ham."Power, Public Diplomacy, and the Pax Americana". Jan Melissen (Ed),The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations içinde (47-63). New York: Palgrave Mcmillan, 2005, s. 52.

tüm olumsuz anket sonuçlarına rağmen Sovyetler Birliği'nin küresel silah yarışını kazandığını düşünmesinden endişelenerek nükleer testleri uygulamış ve sonuçta yumuşak güçte prestij kaybetmiştir.”¹²⁰

“Sert ve yumuşak güç birbiriyle ilişkilidir ancak aynı şey değildir. Maddi başarı bir kültürü ve ideolojiyi çekici hale dönüştürürken, ekonomik ve askeri başarılarıdaki düşüş kendinden kuşku duymaya ve kimlik krizlerine yol açabilir. Birçok kişi ABD'nin 11 Eylül'ün ardından muazzam bir yumuşak güce sahip olduğunu ancak olaydan hemen sonraki sert ve kaba bir tek taraflılıkla bunun önemli bir kısmını harcadığını ileri sürmüştür.”¹²¹

“Bir ülkenin yumuşak gücü kültürü, siyasi değerleri ve dış politikaları olmak üzere başlıca üç kaynağa dayanır. Bir ülkenin kültürü evrensel değerler ve politikaları içerdiği ve diğer ülkelerle ortak değer ve çıkarları desteklediğinde oluşturduğu sorumluluk ve cazibe nedeniyle istediği sonuçları elde etme olasılığını da artırır.”¹²² “Yumuşak güç açısından kültürün devletlerarası ilişkilerde giderek önemi artmaktadır. Bir ülkenin dış politika hedeflerine ulaşmasına yardımcı olan, ülkelerin küresel konumlarını korumaya ve geliştirmeye katkı veren, eğitim ve medyanın aktif kullanılması sayesinde bir ülkenin cazip sunulmasını sağlayan ve toplumlara nüfuz eden bir kaynaktır.”¹²³ Çevik'e göre; “bir ülkenin ulusal, kültürel, dini, milli ve demokratik değerleri, dış yardımları, teknolojik gelişmişliği, ekonomik kalkınmışlığı, kamu ve sivil toplum kuruluşları, insan kaynakları, uluslararası örgütlerdeki üyeliği, siyasi duruşu, sinema ve televizyon ürünleri yumuşak güç unsurlarıdır.”¹²⁴

“Hükümet politikaları, bir ülkenin yumuşak gücünü güçlendirebildiği gibi zayıflatabilmektedir. Ulusal çıkarlar konusunda dar görüşlü bir yaklaşım üzerine kurulan

¹²⁰Joseph S. Nye.Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları, s.49.

¹²¹Joseph S. Nye Jr and A.Welch. Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, s.66

¹²²Joseph S. Nye.Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları .s.32

¹²³ Emrah Aydemir. Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya.s141

¹²⁴B. Senem Çevik, *Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu*.

Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu. s.14

yerel ve uluslararası politikalar veya ikiyüzlü ve kibirli algılanan politikalar yumuşak gücü olumsuz etkilemektedir.”¹²⁵ “Örneğin ABD’nin 1950’lerdeki ırkçılık politikaları Afrika’daki yumuşak gücünü azaltmıştır. Ne var ki Irak savaşı sonrası yapılan anketlerde ABD’nin yumuşak gücündeki keskin düşüşte tepkiler ABD’ye değil, Bush yönetimine karşı olmuştur.”¹²⁶

Rugana göre de sert güç dış politika hedeflerini gerçekleştirirken her zaman başarı getirmediği gibi ülkenin yumuşak gücüne de zarar verebilmektedir. “Örneğin, ABD’nin 1990 yılında Kuveyt’e giren Irak’ı ülkeden çıkması için önce sert gücü ile tehdit etmiş ardından da sert gücünü kullanmıştır. Burada tehdit başarısız, aktif güç kullanımı başarılı olmuş ama yine de Irak sorunu çözölememiştir. Aynı şekilde; 2003 yılında rejimini değıştirmesi için Irak’a saldıran ABD, Bush yönetiminin iddia ettiğı gibi bölgeye demokrasi ve istikrar getirememiş, bu askeri hareketin sonucunda ABD’ye yönelik saygı azalmış, ülkenin prestij ve itibarı zarar görmüştür. Ülkeye yönelik saygıyı azaltan negatif yumuşak güç etkisi oluşmuştur. ABD’nin sert gücünün diğör bir kaynağı olan ekonomik gücünü kullanması da ulusal çıkarlarını korumada yetersiz kalmıştır. 1990 ve 2003 yıllarında Irak’ı ikna etmek için bir takım ekonomik kısıtlamalar getirmiş ancak Saddam Hüseyin’i politikalarını değıştirme konusunda ikna edememiştir. Bununla birlikte dış ölkelerde yaşayan insanlar Irak’ta yaşayanlara karşı sempati duymaya başlamış, ABD’yi sert dış politikası nedeniyle eleştirmiş ve bunun sonucunda ABD’ye karşı negatif yumuşak güç oluşmasına neden olmuştur.”¹²⁷

Yukarıda açıklanan karşılaştırmının kamular üzerindeki yansımaları görebilmek mümkündür. BBC’nin “Aralık 2016 - Nisan 2017 tarihleri arasında yaptığı kamuoyu araştırmasına 19 ölkeden 18 bin kişi katılmıştır. Kanada, dünya genelinde etkisi en olumlu ölkelerden öne çıkarken, ABD en olumsuz bakılan ölkeler arasında listenin başlarında yer almaktadır. ABD’ye olumsuz bakış altı puan artarak yüzde 49’a çıkarken

¹²⁵Aydemir.s.145

¹²⁶Joseph S. Nye.Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları. s.35

¹²⁷William A. Rugh, ‘The Case for Soft Power’, Philip Seib (Ed.), Toward a New Public Diplomacy içinde (3-22), New York: Palgrave Macmillan, 2009, s.5,6

olumlu bakanların oranı da beş puanlık düşüşle yüzde 34'e gerilemiştir. Genel olarak araştırmaya katılanların yalnızca üçte biri, ABD'ye karşı 'olumlu bakış açısına sahip olduklarını' söylemiştir. Araştırmayı yapan Global Scan/PPC Başkanı Steven Kull, ABD'ye karşı olumsuz bakışın Başkan Barrack Obama'nın son yıllarında biraz düşse de, ABD'nin puanlarının artık George W. Bush döneminin de altında olduğunu vurgulamıştır. Türkiye'de ise 2014'teyüzde 36 olan bu oran, 28 puanlık bir artışla yüzde 64'e yükselmiştir. ABD'ye olumlu bakanların oranı da 16 puanlık bir düşüşle yüzde 20'ye inmiştir. İngiltere'de ABD'ye olumsuz bakanların oranı yüzde 42'den yüzde 64'e, İspanya'da yüzde 44'ten yüzde 67'ye, Fransa'da yüzde 41'den yüzde 56'ya çıkmıştır. Pakistan'da ABD'ye karşı olumlu bakanların oranı yüzde 39'dan yüzde 20'ye, Hindistan'da yüzde 43'ten yüzde 33'e, Kanada'da da yüzde 80'den yüzde 73'e düşmüştür. "Olumlu etki" sıralamasında Kanada'yı, Almanya ve Japonya izlemiştir."¹²⁸

Yine, "Amerikan araştırma şirketi Pew Araştırma Merkezi tarafından 16 Şubat-8 Mayıs 2017 tarihleri arasında Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 38 ülkede 40 binin üzerindeki katılımcıya ülkelere yönelik tehdit algılarını sorulmuştur. Türklerin yüzde 72 gibi yüksek bir oranla ABD'nin gücünü en büyük tehdit olarak algıladığı ortaya çıkmıştır. Öyle ki 37 ülke arasında en büyük orana Türkiye sahip olmuştur. 2013'te ise bu oran yüzde 44 olarak kaydedilmiştir."¹²⁹

Portland tarafından yapılan senelik yumuşak güç sıralamasında Fransa Emmanuel Macron'un seçilmesiyle sıralamanın başına oturmuştur. Dünya Ekonomik Forumu yazarlarından Alex Gray'e göre geniş diplomatik ağı ve kültürel zenginliklerinin yanı sıra Macron'un şüphe götürmez işbirliği ve entegrasyon politikaları Fransa'nın bu yılın Soft Power 30 Index'inde (Yumuşak Güç 30 Endeksi) bir numaraya yükselmesine katkıda bulunmuştur.¹³⁰ Rapordan aktarılanlara göre; başkan Donald Trump'ın "Önce

¹²⁸<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40506349>, (19 Temmuz 2018).

¹²⁹<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/saygin-arastirma-sirketinden-global-tehdit-anketi-turkiyede-abd-cikti-40538828>, (19.07. 2018).

¹³⁰Alex Gray. <https://www.weforum.org/agenda/2017/07/france-new-world-leader-in-soft-power>. (19 Temmuz 2018).

Amerika” politikasının müttefikleri ve dünyanın geri kalanıyla zedelediği ilişkiler ABD’yi üçüncü sıraya düşürdüğü düşünülmektedir. Listenin son sırasında Türkiye, Macaristan ve Brezilya yer almaktadır. Gray’e göre Türkiye milyonlarca mülteciyi misafir etmek istemesine rağmen uluslararası algılara yönelik düşük puan almıştır. Gray, bu düşük puanın arkasında askeri darbe girişimi, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a daha büyük bir iktidar sağlayan bir referandumun gerçekleşmesi ve medya, sivil toplum ile akademiye yönelik uygulanan kısıtlamaların olduğunu ifade etmiştir.

“Bir hükümetin yurtiçindeki, uluslararası kuruluşlardaki ve dış politikadaki tutumu ile savunduğu değerler, başkalarının tercihlerini önemli ölçüde etkilemektedir.”¹³¹ Demir, bir ülkenin demokrasi ile yönetilmesinin, vatandaşlarının hak ve özgürlüklerine önem vermesinin, hukuk devleti olmasının, çevre konusunda duyarlı olmasının ve insani yardımda bulunmasının o ülkenin yumuşak gücünü artırdığını vurgulamaktadır.¹³² İlaveten, ekonomik ve askeri açıdan güçlü bir ülkenin, insan haklarına saygı göstermediği ve hukuk devleti kriterleri açısından istenilen seviyede olmadığı durumlarda diğer ülkelerdeki itibarının ve buna bağlı olarak yumuşak gücünde zayıf olacağını eklemektedir.

Bununla birlikte “her uluslararası diyaloga yalnızca çıkar elde etmek için giren bir devletin ileri sürdüğü argümanlar stratejik bir anlam taşısa da cazip olmayacaktır.”¹³³ Küreselleşen dünyada sorunların artık tüm dünyayı ilgilendirdiği düşünülürse devletlerin uluslararası müzakere ortamlarını kendi çıkarlarını dayatacakları ortamlar olarak algılamamaları gerekmektedir. ABD’nin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi’ne ilişkin tavrı bir örnek olarak gösterilebilir. Söz konusu sözleşme, 5 Ekim 2016’da Paris Anlaşmasıyla kabul edilmiştir.¹³⁴ Paris Anlaşması’nın temel hedefi, 2020 sonrası süreçte, iklim değişikliği tehlikesine karşı küresel sosyoekonomik dayanıklılığın güçlendirilmesidir. Paris Anlaşması’nın uzun dönemli hedefi, sanayileşme öncesi

¹³¹Joseph S. Nye.Dünya Siyasetinde Başarının Araçları. s.36

¹³²Vedat Demir, *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, 1. Basım,İstanbul,Beta Basım A.Ş., 2012, s.63.

¹³³Nicholas J.Cull. Lessons From the Past., s.14..

¹³⁴“Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi.<http://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa.>, (27.12.2017).

döneme kıyasla küresel sıcaklık artışının 2°C'nin olabildiğince altında tutulmasıdır. Bu hedef kapsamında fosil yakıt (petrol, kömür) kullanımını tedricen azaltarak, yenilenebilir enerjiye yönelmek gerekmektedir. 2017 yılı Mayıs ayında gerçekleşen G7 zirvesinde ABD Başkanı Trump, Paris Anlaşması'ndan geri çekileceklerini duyurmuştur. Oysaki New York Times'ın haberine göre, yakın zamanda yapılan bir kamuoyu yoklamasında Amerikalıların beşte dördünden fazlası ABD'nin, dünyada Nijerya ve Suriye dışındaki tüm ülkelerin imzaladığı Paris Anlaşması'na katılması gerektiğini bildirmiştir. Cumhuriyetçi siyasetçilerin çoğunluğu da bu görüşe katılmasına rağmen, Trump yönetimi Paris Anlaşması'nın küreselleşmenin bir ürünü olduğunu ve ulusalcı ve muhafazakâr tabanlarında popüler olmadığını ifade etmiştir.¹³⁵ Küresel bağımlılığın sonucunda ortaya çıkan nesnel çok taraflılığa rağmen, hükümetlerin politikalarında tek taraflılığı sürdürme girişimlerinin neticesinde bu tip gerginlikler yaşanmaktadır.¹³⁶

Ancak “küresel bilgi çağında, yumuşak gücün önemi artacaktır. Bilgi devrimi ve ekonominin küreselleşmesi dünyayı değiştirmekte ve küçültmektedir. Bilgi devrimi, ulusal sınırları aşan sanal topluluklar ve ağlar yaratmaktadır. Sınır ötesi şirketler ve devlet dışı aktörler (teröristler de dahil olmak üzere) yumuşak güce sahip olabilmektedir. Bilgi paylaşma ve güvenilir olma becerisi önemli bir cazibe kaynağı olmaktadır. Bilgi çağında cazibesini artıracak ve yumuşak güç kazanması muhtemel ülkeler, sorunları herkesin kabul edebileceği şekilde çözebilecek çok yönlü iletişim kanallarına sahip, baskın kültürü ve prensipleri liberalizm, çoğulculuk ve özerklik gibi geçerli küresel normlara yakın duran ve hem yerel hem de uluslararası değer ve politikalarıyla güvenilirliğini artıran ülkeler olacaktır.”¹³⁷ Karadağ’a göre de yumuşak gücün başarısının sebepleri arasında teknolojinin büyük payı vardır. Teknoloji sayesinde yumuşak güç politikaları tıpkı bir reklam ajansının ürünü gibi kurgulanarak çekici ve özendirici uygulamalara

¹³⁵<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40129916>. (27 .12.2017).

¹³⁶ Nye, 2002, s.165'den aktaran Manuel Castells. "The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol.616, No.1,2008, s.89.

¹³⁷ Joseph S. Nye. Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları.s.55,56,57

dönüştürülmektedir. İnternet ve benzeri diğer araçlar üzerinden yapılan herhangi bir icraat kolaylıkla tüm dünyaya duyurulmaktadır.¹³⁸

“Bağımsız devletlerin doğuşunun üstünden geçen beş yüzyıla bakıldığında farklı güç kaynaklarının, farklı coğrafyalarda, farklı dönemlerde önemli rol oynadığı görülmektedir. Bilgi çağının sanayi sonrası demokratik toplumları arasındaki ilişkilerde yumuşak gücün önemi artarken, dünyanın sanayileşmekte olan ya da sanayi öncesi bölgelerinde sert güç daha önemlidir. Örneğin Ortadoğu gibi bölgelerde yaşanan olaylar, sert gücün hala önemli bir enstrüman olduğu göstermektedir. Benzer şekilde, geçmişte analistler, bir çatışmanın sonucunu öngörmek için tarafların sahip olduğu ekonomik ya da askeri gücün boyutuna bakarken günümüzde terörle mücadele söz konusu olduğunda bile kimin hikâyesinin kazanabileceğini de hesaba katmak zorundadırlar. Zira terör örgütlerinin de diğer tüm aktörler gibi yumuşak güç kullanarak sıradan insanların kalplerini ve zihinlerini kazanabileceğini bilmektedirler.”¹³⁹

Nancy Snow’a göre bir ülkenin yumuşak güç avantajı aşağıdaki boyutlarla ölçülebilir:

- Kültür ve fikirlerinin küresel normlarla eşleşmesi,
- Sorunlarının küresel medyada nasıl çerçevelendiği ve çoklu iletişim kanallarına erişiminin boyutu
- Yerel ve uluslararası hareketler tarafından itibarının artması .¹⁴⁰

Kamu diplomasisi de yumuşak gücün anahtar araçlarından biridir ve bir diplomatik uygulama olarak zaten uzun zamandır bilinmektedir. Nitekim, Soğuk Savaş döneminin üç büyük gücü ABD, Sovyetler Birliği ve Avrupa dünya ile olan iletişimlerine çok büyük yatırımlarda bulunmuşlardır.¹⁴¹ Cull, bir yumuşak güç uygulama mekanizması

¹³⁸Haluk Karadağ.s.54

¹³⁹Joseph S. Nye Jr and A.Welch.Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak.s.66,67

¹⁴⁰Nancy Snow. "Rethinking Public Diplomacy". s. 4.

¹⁴¹ Jan Melissen. The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice. s.4

olsa da kamu diplomasisinin yumuşak güç ile aynı olgu olmadığını vurguluyor. Ayrımı ortaya koymak için de Kuzey Kore gibi kamu diplomasisine sahip olup yumuşak güce sahip olmayan uluslararası bir aktör ile yumuşak güce sahip olup çok az kamu diplomasisine sahip İrlanda örneklerini vermektedir.¹⁴² Muharrem Ekşi için “kamu diplomasisi kullandığı yöntem ve araçlarla yumuşak güç unsurlarını uygulama ve politikaya tahvil etmenin bir vasıtasıdır. Çekici güç olarak tanımlanan yumuşak güç, kamu diplomasisinde cazibe uyandıran programların uygulanmasıyla çalışmaktadır.”¹⁴³

Kamu diplomasisi, sadece hükümetleri harekete geçirmekten ziyade hükümetlerin diğer ülkelerin kamularını cezbetmek ve onlarla iletişim kurmak için kullandığı bir araçtır. Yayınlar yapmak, kültürel ihracatı desteklemek, değişim programları hazırlamak gibi çeşitli dikkat çekme yollarıyla diğer toplumları cezbetmeyi dener. Fakat bir ülkenin kültürünün, değerlerinin ve politikalarının içeriği cazip değilse, bunları yayınlayan bir kamu diplomasisi yumuşak güç üretemeyecektir.¹⁴⁴

Nye, sert ve yumuşak gücü etkin bir şekilde birleştirme yeteneğine "akıllı güç" adını vermektedir. ABD, soğuk savaşın büyük bir bölümünde akıllı güç kullanmayı başarsa da 11 Eylül'den bu yana yumuşak ve sert gücü birleştirme konusundaki başarısı azalmıştır. Her ne kadar ulus ötesi terörle mücadele toplumların kalp ve zihinleri kazanmak için verilen bir mücadele olsa da sert gücün seçilecek tek araç olmadığı görülmektedir. Bu minvalde, kamu diplomasisi, akıllı güç cephaneliğinde önemli bir araçtır. Akıllı bir kamu diplomasisi, yumuşak güç üretmede inandırıcılığın, özeleştirinin ve sivil toplumun rolünü anlamak zorundadır. Zira propaganda ile dejenere olan kamu diplomasisi sadece ikna etmekte başarısız olmakla kalmaz, yumuşak güce de zarar verir.¹⁴⁵

¹⁴²Nicholas J.Cull. Lessons From the Past. s.15

¹⁴³Muharrem Ekşi. "Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası", 1. Basım, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2018, s.60.

¹⁴⁴Joseph S. Nye, 'Public Diplomacy and Soft Power'.s.95

¹⁴⁵Joseph S. Nye, 'Public Diplomacy and Soft Power'.s.107,108

Center for Strategic and International Studies'e (CSIS) göre akıllı güç, ne sert ne yumuşak güçtür. Akıllı güç her ikisinin ustalık gerektiren birleşimidir. Örneğin, ABD akıllı gücü hedeflerini gerçekleştirmek ve kaynak tabanlı bütünleşik bir strateji geliştirmek üzere bir araç kiti şeklinde kurgulamaktadır. Bu yaklaşım, bir yandan güçlü bir ordunun gerekliliğinin altını çizerken bir yandan da Amerikan etkisini tüm düzeylerde genişletmek ve eylemlerini meşrulaştırmak için ittifaklara, ortaklıklara ve kurumlara ciddi yatırımlarda bulunmaktadır.¹⁴⁶

Bununla birlikte, Korb ve Boorstin sert ve yumuşak güç kavramları yerine entegre güç kavramını kullanmaktadır. Zira onlara göre bu kavramlar birbirine alternatif değil ortak kavramlardır. Onlar için entegre güç; ittifakları yönlendirme ve kullanma, yeni stratejiler geliştirme ve bunları geleneksel stratejilerle birleştirme ile savunma, yurt güvenliği, diplomasi, enerji ve dış yardım arasındaki ayrımı sona erdirmek demektir.¹⁴⁷

Öte yandan, Nye'in yumuşak ve sert güç ayrımının yeteri kadar değerlendirilmediğini ifade eden Mead'e göre; keskin güç olarak adlandırılacak geleneksel askeri güç aslında ABD sisteminin temelini oluşturmaktadır.¹⁴⁸ Yapışkan güç olarak adlandırdığı ekonomik gücün ise diğerlerini ABD etkisine çeken ve ardından onları da içine alan bir dizi iktisadi kurum ve politikadan oluştuğunu eklemektedir. Son olarak keskin, ekonomik ve yumuşak olmak üzere bu üç gücün ABD hegemonyasını birlikte sürdürdüğünün altını çizmektedir.

Her ne kadar yumuşak güç, akademisyen, politikacı ve diplomatlar arasındaki politik ve ideolojik tartışmalarda popüler bir kavram haline dönüşse de teorik zayıflıkları hala çözülememiştir. Zira akıllı güç ve entegre güç hala yeterince açık ve uygulamaya hazır kavramlar olmaktan uzaktır. Birçok formülasyonda akıllı gücün anlamı açık değildir ve üzerine farklı ve yanıltıcı anlamlar yüklenmiştir. Yine aynı şekilde yumuşak ve akıllı

¹⁴⁶Joseph S Nye, Craig S Cohen, and Richard L Armitage. CSIS Report. "A Smarter, More Secure America". 2007.s.7

¹⁴⁷Gilboa, 'Searching for a Theory of Public Diplomacy'.

¹⁴⁸Walter Russell Mead. "America's Sticky Power", *Foreign Policy*, 2009
<https://foreignpolicy.com/2009/10/29/americas-sticky-power/> (4 Temmuz 2018).

güç arasındaki kavramsal ve operasyonel ilişki de henüz yeterince açıklığa kavuşmamıştır¹⁴⁹. Örneğin, Ferguson’a göre “tüm İslam dünyası kola, Big Mac, Britney Spears sevse de bunların hiçbirisi ABD'yi sevmeleri için bir sebep oluşturmamaktadır.”¹⁵⁰

“Devlet dışı aktörlerin uluslararası ortamda artan rolü bilgi çağına damgasını vurmuştur. Bugün hükümetler sahneyi bu kuruluşlarla paylaşmaktadırlar.”¹⁵¹ “Birbirinden farklı amaç ve görevleri bulunan hükümet dışı kuruluşların çoğu kendisini dünya koşullarını iyileştirmeye ve geliştirmeye adanmıştır. Mültecilere yardım, kalkınma desteği, insan hakları savunuculuğu, demokratik kurumlar kurmak ve çatışmaları çözmek gibi meseleleri amaç edinen bu kuruluşlar da bir ülkenin yumuşak gücünü üretebilmektedir. Dolayısıyla, yumuşak güçlerini artırmak isteyen hükümetler hükümet dışı aktörlerle dayanışma ve işbirliği oluşturmaktadır. Bu sayede, demokratik rejimlerle yönetilen ülkelerde hükümet dışı aktörlerin çalışmaları yumuşak gücü artırabilmekte, yabancı ülke kamuoyunda pozitif bir algı oluşturup uluslararası ilişkilerde etkili bir rol oynanabilmektedir.”¹⁵²

¹⁴⁹Gilboa, ‘Searching for a Theory of Public Diplomacy’.

¹⁵⁰Niall Ferguson. "Think Again: Power". *Foreign Policy*, 2009

<https://foreignpolicy.com/2009/11/03/think-again-power/> (05.07.2018).

¹⁵¹Joseph S. Nye.”Yumuşak güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları”.s.131,132

¹⁵²Aydemir.s.148

Tablo 2.9:21. Yüzyılda Yönetimin Yayılması

	Özel	Kamu	Üçüncü Sektör
Ulus üstü	Uluslararası Şirketler (IBM, Shell)	Uluslararası Örgütler BM, DTÖ, DSÖ	Sivil Toplum Kuruluşları (MSF, Greenpeace)
Ulusal	Ulusal Şirketler(American Airlines)	20.Yüzyıl Merkezi Yönetimleri	Kar Amacı Gütmeyen Ulusal Örgütler (Amerikan Kızılhaçı, Türk Kızılay)
Ulus altı	Yerel İşletmeler	Yerel Yönetim	Yerel Gruplar

Kaynak : Joseph Nye, Amerikan Gücünün Paradoksu, Çev., Gürol Koca, İstanbul Literatür Yayınları, 2003, s.56.

“Güvenirlilik en önemli yumuşak güç kaynağıdır. İtibar önemli hale dönüşmekte, hükümetler itibar kazanmak için sadece başka hükümetlerle değil, medya, şirketler, STK’lar, hükümetler arası kuruluşlar ve bilimsel topluluk ağları ile de rekabet etmektedir.”¹⁵³ “Birçok STK, devletlerin göz ardı ettiği geniş kamusal çıkarları temsil eden bir ‘küresel vicdan’ olarak hareket etmektedir. Halkın algısını şekillendirerek devlet ve iş adamlarına politikalarını değiştirmeleri için doğrudan ya da dolaylı yoldan baskı uygulamaktadırlar. Güç kaynakları bakımından oldukça büyük bir sert güce sahip bu grupların yumuşak gücü bilgi devrimi sayesinde artmıştır. Bilgiyi kullanabilen bu kuruluşların etkisini, medyada aldıkları yerin boyutuna bakarak da ölçebiliriz. Medyayı etkileme gücüne sahip bu yerleşik aktörlere örnek olarak İnsan Hakları İzleme Örgütü’nü verebiliriz. Kuruluşun, ABD’nin terörizmle savaştaki tutumunu inceleyip eleştirdiği 2003 dünya raporunu yayınlamasını takip eden 10 gün içinde 288 gazete ve dergide örgütten

¹⁵³Joseph S. Nye Jr and A.Welch.s.468

bahseden yazılar yer almıştır.”¹⁵⁴ Yine aynı şekilde, “sınır ötesi şirketleri de hedef alan STK’lar, ifşa etme ve utandırma kampanyaları düzenlemektedirler. 2002 yılında düzenlenen bu tip bir kampanya sayesinde bazı sınır ötesi ilaç firmaları, Güney Afrika’daki AIDS ilaçlarının patentlerinin ihlaliyle ilgili davalarından vazgeçmek zorunda kalmışlardır.”¹⁵⁵

2.4. Kamu Diplomasisi ile İlişkili Kavramlar

Gilboa’ya göre “kamu diplomasisi alanı birçok disiplinden beslenmektedir ve modern akademinin çok disiplinli alanlarından biridir. Son zamanlarda, kamu diplomasisi, Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle şekillenen bilgi çağı, aşırılık, terörizm ve nükleer silahların yaygınlaşması gibi kavramlara sahip uluslararası ilişkilerin yeni manzarasına uyum sağlamak zorunda kalmıştır. Uluslararası ilişkiler, iletişim çalışmaları, halkla ilişkiler ve pazarlama gibi sosyal bilimlerdeki birçok alan, kamu diplomasisi ile ilgili kuramsal ve ampirik bilgi birikimine katkıda bulunmuştur.”¹⁵⁶

Sancar’ın kamu diplomasisi kavramına dair sorduğu birtakım sorular bazı kavramlar arasındaki ilişki ve farklılıkları ortaya koymayı hedeflemektedir.¹⁵⁷ Örneğin kamu diplomasisi bir devletin uluslararası halkla ilişkileri midir yoksa olumsuz bir anlam kazanan propagandanın bu kötü çağrışımını gidermek için ortaya atılan yeni bir isimden mi ibarettir? Yahut kamu diplomasisi aslında bir devletin “ulus marka” yaratım sürecine mi hizmet etmektedir?

Örneğin, Nye’a göre “basit propagandanın inandırıcılığı genellikle eksiktir. Dolayısıyla bu verimsizliği aşmak için iyi kamu diplomasisi propagandanın ötesine geçmek zorundadır. Ne var ki kamu diplomasisi salt bir halkla ilişkiler kampanyası değildir. Bilgiyi iletme ve olumlu bir imaj satmak sürecin bir parçası olmakla birlikte,

¹⁵⁴Joseph S. Nye Jr and A.Welch.s.470,471

¹⁵⁵Joseph S. Nye.Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları.s.36

¹⁵⁶Gilboa, ‘Searching for a Theory of Public Diplomacy’.s.57

¹⁵⁷Gaye Aslı Sancar, ‘Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi’.s.120

kamu diplomasisi hükümet politikaları için elverişli bir ortam yaratan uzun vadeli ilişkiler kurmayı gerektirmektedir.”¹⁵⁸

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, kamu diplomasisi kavramı, halkla ilişkiler, propaganda ve ulus markalama kavramlarıyla birlikte ele alınmalıdır. Kamu diplomasisinin işlevini ortaya koymak bakımından bu kavramların birbiriyle olan ilişkilerini ve benzer yanlarını ele almak faydalı olmaktadır.

2.4.1. Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler

Grunig’e göre “modern hükümetler ve diğer uluslararası organizasyonlar, siyaset alanındaki bilim insanlarının kamu diplomasisi diye adlandırdıkları kavramı uygularken aslında halkla ilişkiler stratejilerini uygulamaktadır.”¹⁵⁹ Pratkanis de “kamu diplomasisinin dış politikada kamuoyu ve algı yönetimi oluşturmada reklamcılık ve halkla ilişkiler yöntemlerinden daha fazla yararlanabileceğini ifade etmiştir.”¹⁶⁰ “Kamu diplomasisi sadece yumuşak güç kaynaklarından ibaret değildir. Devletler, kamu diplomasisi ile yumuşak gücün yanında halkla ilişkiler ve iletişim kaynak ve araçlarını da kullanmaktadır.”¹⁶¹

Erzen’e göre “kamu diplomasisi ve halkla ilişkilerin ortak ilgi noktası kamuoyu ve hedef kitle kavramları ikisi arasındaki ilişkinin açıklanmasındaki başlangıç noktasıdır. Kamuoyu; geniş halk kitlelerince ifade edilen düşünce ve davranışların, yerleşik değerler ve normlar aracılığıyla toplum genelinde baskın görüş ve kanaatler oluşturma sürecidir. Hedef kitle ise kuruluşun yaptığı tüm faaliyetlerin yönlendirildiği ve bu faaliyetler sonucunda kendisinden eylem ve düşünce değişiminin beklendiği kişi veya gruplardır.

¹⁵⁸Joseph S. Nye, ‘Public Diplomacy and Soft Power’ .s.101

¹⁵⁹James E Grunig, "Public Relations and International Affairs : Effects , Ethics , and Responsibility". Journal of International Affairs, Vol.47, No.1, 1993, s.141.

¹⁶⁰Anthony Pratkanis. "Public Diplomacy in International Conflicts: A Social Influence Analysis"Nancy Snow, Philip M. Taylor(Ed.). Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde (111-153), New York: Rotledge, 2009, s. 114.

¹⁶¹Muharrem Ekşi, Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası.Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası.s.62

Kamu diplomasisi faaliyetleri de bir toplumun genelini ilgilendirebildiği gibi o toplum içerisindeki yaş, cinsiyet, eğitim-kültür seviyesi açısından farklı hedef kitlelerine de hitap edebilmektedir. Dolayısıyla hedef grupların önceliklendirilmesi, ayrılması ve uygulanacak etki tekniklerinin belirlenmesinde halkla ilişkiler tekniklerinden faydalanılmaktadır.”¹⁶² Yağmurlu’nun kamu kavramı ise halkla ilişkiler disiplindeki son derece önemli ve tartışmalı bir başlığı oluşturmaktadır. “Kamu diplomasisi özelinde, kamu kavramı diplomasinin tamamlayıcısı durumundadır ve diplomasi etkinliğinin kime yönelik olarak yapılacağını açıklamaktadır. Hem kamu diplomasisi hem de halkla ilişkiler uygulamalarının başarısı öncelikli kamuları belirleyip etkinliğin niteliğine göre onlara ulaşabilmekte yatmaktadır.”¹⁶³

Bununla birlikte, Yıldırım, “halkla ilişkilerin her bir uygulama alanında hedef belirlenen kitle için farklı yöntemler, mecralar izleyerek, bu kitlelerin ilgilerine, algılarına ve kültürlerine seslenmeye çalıştığını ifade etmektedir. Bu bağlamda kamu diplomasisi ise farklı toplumlardaki farklı kültürlerle ulaşmaya çalışarak, uluslararası ilişkiler ve halkla ilişkilerin bulunduğu alanı oluşturmaktadır.”¹⁶⁴

Signitzer ve Coombs halkla ilişkiler ve kamu diplomasisinin aynı hedeflerin peşinden gittiğini ve kamuoyunu kendi müşteri ve organizasyonlarının faydasına yönelik etkilemeye çalıştıklarını belirtmektedir.¹⁶⁵ Wang ise kamu diplomasisinin psikoloji, sosyoloji gibi birçok sosyal bilimden yararlanırken son kertede en güncel haliyle halkla ilişkiler perspektifini kullandığını ifade etmiştir.¹⁶⁶

¹⁶²Erzen. s.107

¹⁶³Aslı Yağmurlu. "Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi". İletişim Araştırmaları Dergisi, Vol.5, No:1,2007, s.13

¹⁶⁴Gonca Yıldırım.s.151

¹⁶⁵Signitzer and Coombs.s.139

¹⁶⁶Jian Wang. "Managing National Reputation and International Relations in the Global Era: Public Diplomacy Revisited". Public Relations Review, Vol.32, No.2,2006, s.93.

İngiliz Halkla İlişkiler Enstitüsü'ne göre halkla ilişkiler “bir örgüt ve kamusu arasındaki iyi niyet ve karşılıklı anlayışı inşa etmek ve korumak için planlanmış sürdürülebilir çabadır.”¹⁶⁷

Nessmann halkla ilişkilerin fonksiyonlarını aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır ve bu amaç ve fonksiyonların kamu diplomasisi hedef ve stratejileri için temel oluşturduğunu ifade etmektedir:

- “Güven ve sempatiyi oluşturma, inşa etme, geliştirme, değiştirme,
- Dikkat, ilgiye ihtiyaçları canlandırma,
- İletişim ve ilişkileri oluşturma ve koruma,
- Karşılıklı anlayış ve anlaşma yaratma,
- Çıkarları açıkça söyleme, sunma ve düzenleme,
- Kamuoyunu etkileme,
- Çatışmaları çözme,
- Fikir birliği yaratma.”¹⁶⁸

Szondi'ye göre ise halkla ilişkiler en temelde karşılıklı anlayış yaratmak amacıyla paydaşlar ve kamularla uzun dönemli ilişkiler kurmak, güven inşa etmek ve bu güveni korumak üzerinedir. Ayrıca, halkla ilişkiler yaklaşımı benimsenen bir kamu diplomasisinin aşağıdaki fonksiyonları yerine getirebileceğini vurgulamaktadır.¹⁶⁹

- Kamu diplomasisi faaliyetleri çoğu ülkede taktiksel ve durumsal kaldığı için kamu diplomasisini stratejik bir işlev ve faaliyet olarak konumlandırır,
- Bir hükümet ile yabancı kamular arasındaki ilişkileri geliştirme ve sürdürmenin yanı sıra iki yönlü simetrik iletişim yoluyla etik kamu

¹⁶⁷İngiliz Halkla İlişkiler Enstitüsü.<http://www.ipr.org.uk>. (21.08.2018)

¹⁶⁸Karl Nessmann, ‘Public Relations in Europe: A Comparison with the United States’, *Public Relations Review*, Vol.21, No.2, 1995, s.154.

¹⁶⁹Szondi. *Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspective on National Reputation Management*, s.296,297

diplomasisinin en iyi şekilde nasıl yürütülebileceğine dair kılavuzlar sunar,

- Bir hükümet ve kamular arasında karşılıklı yarar sağlayan ilişkilerin geliştirilmesine ve sürdürülmesine yardımcı olurken nihai kamu diplomasisi hedefi olarak “olumlu bir imaj yaratmak ve teşvik etmek” üzerine kurulan ilişkiyi vurgular,
- Stratejik kamu diplomasisi kampanyalarını araştırmaya, planlamaya ve uygulamaya yardımcı olur,
- Genellikle belirsiz kalan ulusal kamu diplomasisi hedeflerinin özel ve ölçülebilir şekilde belirlenmesine ve formüle edilmesine katkı sağlar,
- Hem halkla ilişkiler hem de kamu diplomasisinin temel kavramları olan kamu ve paydaşların belirlenmesi, önceliklendirilmesi ve bölümlendirilmesine katkıda bulunur,
- Kamu diplomasisi programlarının etkilerini değerlendiren araştırmalar sıklıkla ihmal edilip yetersiz olduğundan kamu diplomasisi analizine yönelik kavramsal bir çerçeve ve yönerge sağlar,
- Bir ülkenin itibarını etkileyecek iç ve uluslararası meselelerin öngörülmesi, belirlenmesi ve analiz edilmesi ve bu sorunların doğasına uygun çözümlerin bulunması için proaktif veya reaktif stratejiler geliştirilebilir.

İnan’a göre; kamu diplomasisi toplumlararası ilişkilerin inşa edilmesine hizmet etmektedir ve temelde yabancı kamuoyuna yönelik uygulanan kamu diplomasisi bir halkla ilişkiler çalışmasıdır. “Dış ilişkilerin sağlamlaşması için artık uluslararası halkla ilişkiler yönetimi çalışmalarına ihtiyaç duyulmakta ve bu sayede iki ülke vatandaşları arasında birlikteliğin oluşturulması ve ortak kültürel değerler üzerinden diplomasi ortamının sağlanması hedeflenmektedir.”¹⁷⁰

¹⁷⁰Ece İnan."Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Eksen". Abdullah Özkan. Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed) *Kamu Diplomasisi içinde (63-70)*, İstanbul:Tasam Yayınları, 2012, s. 64,65.

Mengü ve Yıldırım da kamu diplomasisi ve halkla ilişkiler arasındaki bağlantı ve işbirliğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, “kamu diplomasisinin ilişki inşası, dış politika yönlendirme, ulusal çıkar tanıtımı, diplomatlar arası iletişim, kültürlerarası iletişim, ülke imajının olumlanması, fikirlerin uluslararası dolaşımı ve doğru bilginin yayılması gibi işlevleri bütünsel halkla ilişkiler stratejisine gönderme yapmaktadır. Bütünsel halkla ilişkiler bünyesinde uygulanan kriz yönetimi, gündem yönetimi, kurumsal itibar yönetimi, medya ile ilişkiler, lobicilik, hükümet ilişkileri, kültürlerarası iletişim gibi faaliyetlerin bir devlet ve o devleti oluşturan unsurlar bağlamında ve onlar adına yapılması bizi kamu diplomasisine götürmektedir. Kamu diplomasisi ülke ve toplum temelinde ulaşılması gereken hedeflerin neler olduğunu gösterirken halkla ilişkiler ise bu hedeflere ulaşılmasında araç konumundadır. Eğer halkla ilişkiler etkin bir biçimde kullanılırsa kamu diplomasisi de etkin bir biçimde yürütülebilmektedir.”¹⁷¹

2.4.2. Kamu Diplomasisi ve Propaganda

Latince “propagare” kelimesinden gelen propaganda, “bir filizin toprağa dikilerek yeni bitkiler elde edilmesi” anlamına da gelmektedir. “Gerçek, yarı gerçek ya da yalan bilgi ve semboller aracılığıyla birey ve toplulukların inanç, tutum ya da eylemlerini etkileme yönünde gerçekleştirilen sistemli gayretlerin tümüne propaganda denmektedir. Dolayısıyla, propagandanın amacı, kamuoyunu istenilen yönde etkilemek ve daha sonra da istenilen davranış değişikliğini yaratmaktır.”¹⁷² Propaganda; kitlesel medya kanalları yoluyla tek yönlü mesajların iletimini kontrol ederek ideolojik, siyasi ve ticari amaçları ikna yoluyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla yalnızca propagandacı veya mesaj kaynağının çıkar ve niyetini göz önünde bulunduran kasıtlı bir ikna girişimi olarak görülmelidir. Diğer bir deyişle propagandacıya fayda sağlamak için

¹⁷¹Seda Çakar Mengü, Gonca Yıldırım. "Halkla İlişkilerin Kamu Diplomasisinde Etkin Kullanımı". Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), *Kamu Diplomasisi içinde (71-110)*. İstanbul:Tasam Yayınları, 2012, s. 71,72.

¹⁷²Erkan Yüksel, ““Kamuoyu Oluşturma” Ve “Gündem Belirleme” Kavramları Nerede Kesişmekte, Nerede Ayrılmaktadır?”, 2008,<http://www.tasam.org/tr>, (22.07.2018).

izleyicinin düşüncesi, inancı ve eylemlerini belirleyen manipülatif bir tekniktir. Propagandacının ideoloji veya perspektifini hedef kitleye yeniden ürettirme çabasıdır.¹⁷³

Propagandanın salt tek bir formu olmadığını düşünenler bulunmaktadır. Kilbane, kaynağının netliğine atıfta bulunarak beyaz, gri ve siyah olmak üzere üç tip propaganda biçiminden söz etmektedir. Beyaz propaganda güven inşa eder, gerçek bilgiye dayanır ve kaynağı doğru belirtmektedir. Gri propagandada kaynak belli değildir ve gerçek şüphelidir. Siyah propagandanın ise kötü bir ünü vardır ve tamamen yalan bilgilere dayanmaktadır.¹⁷⁴ Bu ayırmadan da anlaşılacağı üzere propagandanın aldatici ve asılsız olma özelliği şart değilse de propagandanın gerçeğe karşı bir bağlılığa sahip olmadığını altını çizmek gerekmektedir. Bu nedenle gerektiğinde siyah propagandaya dönerek yalanları kullanırken, başka bir zaman griye dönerek mesajın kaynağını gizleyecektir. Başka bir zaman da gerçeğin seçici bir versiyonunu sunarak beyaz propaganda yapacaktır.¹⁷⁵

Gönlübol, propaganda hedef kitlesi olarak dört grubu belirlemiştir:

- “Propagandayı gerçekleştirenlerin kendi kamuları: Amaç insanların dikkatlerini çekerek onları istenilen hedefe yönlendirmektir,
- Yakın devletlerin kamuları: Amaç izleyicilerin ve dolaylı olarak devletlerin dostluklarını devam ettirmektir.
- Tarafsız devletlerin kamuları: Amaç bu devletlerdeki kamuları kazanmaktır.

¹⁷³Richard Nelson and İzadi Foad."Ethics and Social Issues in Public Diplomacy" Nancy Snow and Philip Taylor (Ed.),.Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde (334-351), New York:Routledge, 2009, s.338.

¹⁷⁴Mark Kilbane. "Military Psychological Operations as Public Diplomacy" Nancy Snow, Philip M.Taylor(Ed.).Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde (187-194). New York: Routledge 2009.s.188

¹⁷⁵Nelson. Ve İzadi.s.338.

- Propaganda yapan devlete karşıt olan devletlerin kamuları: Amaç bu kamuların kendi hükümetlerine destek ve bağlılıklarını zayıflatıp yitirmelerini sağlamaktır.”¹⁷⁶

Birinci Dünya Savaşı döneminde ABD Başkanı Woodrow Wilson’un Creel Komisyonu’nda görev alan Edward L. Bernays ve Walter Lippmann ideoloji üretiminin önemli isimleridir. Rızanın imalatı ve rıza mühendisliği kavramlarını ortaya atmışlardır. Bernays, rıza mühendisliği olarak nitelediği halkla ilişkiler ve propagandayı ‘demokrasinin özü’ olarak ifade etmiş ve Birinci Dünya Savaşı sırasında Başkan Wilson’u halkın gözünde ‘bir özgürlük savaşçısı’ olarak konumlayıp onun özgürlük ve demokrasiyi Avrupa’ya götürmek istediğini halka anlatmıştır. Propaganda faaliyetinde kullandığı bu söylem işe yarayan Bernays, barış zamanında da kullanılabileceğini düşünmüş fakat Almanya’nın propaganda sözcüğü ile ilişkilendirilen olumsuz eylemleri yüzünden ‘propaganda’ yerine ‘halkla ilişkiler’ terimini tercih etmiştir.¹⁷⁷

Kamu diplomasisi terimi, uygulayıcılar tarafından propagandaya alternatif olarak 1970’li yıllarda ABD yönetiminin uluslararası bilgilendirme, kültürel ilişkiler ve yayıncılık faaliyetlerine yönelik şemsiye etiket olarak benimsenmiştir.¹⁷⁸ ABD’de propagandanın dış politikada kapladığı merkezi konum hala devam etmektedir. Kruckeberg ve Vujnovic’e göre ABD yalnızca siyaset ve uluslararası ilişkiler teorilerine değil aynı zamanda iki yönlü simetrik iletişim ve topluluk inşasına dayanan halkla ilişkiler teorisi modellerine dayanan bir kamu diplomasisini uygulamaya koymalıdır.¹⁷⁹

¹⁷⁶Mehmet Gönübol. Uluslararası Politika: İlkeler, Kavramlar Kurumlar. Ankara:Attila Kitabevi, 1993 aktaran Gaye Aslı Sancar. "Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi".s.132

¹⁷⁷Meltem Güler. "Bir Manipülasyon Aracı Olarak Rızanın İmalatı". Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, Vol.3, No.5, 2018, s. 76,78.

¹⁷⁸Bruce Gregory."Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field". Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol.616, No.1, 2008, s.275

¹⁷⁹Dean Kruckeberg and Marina Vujnovic. "Public Relations, Not Propaganda, for US Public Diplomacy in a Post-9/11 World: Challenges and Opportunities". Journal of Communication Management, Vol.9, No.4, 2005, s.296

Cull, ABD'nin kamu diplomasisi terimini kullanmasına üç neden göstermiştir.

- ABD, Sovyetler'in izlediği politikalar ile kendi demokratik politikaları arasında daha açık bir ayrım sağlamak için propaganda ve psikolojik savaş terimlerine alternatif daha olumlu bir terime ihtiyaç duymuştur.
- ABD'nin uluslararası iletişim yapılanması Birleşik Devletler Bilgi Ajansı-USIA (United States Information Agency), 1953'den 1999 yılına kadar varlığını devam ettirmiş, burada çalışan yetkililer terimin sağladığı saygın diplomatlık görevinden hoşlanmıştır.
- Uluslararası kamuoyuna yönelik tek bir yaklaşım içeren bir kavramın imal edilmesi kamu diplomasisi mekanizmasının merkezileşmesini sağlamıştır. Bu sayede USIA'nın, Voice of America (Amerika'nın Sesi) radyosu gibi uygulamalar üzerindeki hâkimiyetini artırmış ve görevini pekiştirmiştir.¹⁸⁰

Karadağ'a göre; propaganda da kamu diplomasisi de devlet çıkarlarına hizmet eden yöntemlerdir. Her ikisi de çoğu zaman aynı araçları kullansa kamu diplomasisi en olumlu yöntemleri kullanırken, propaganda en olumsuzlarını seçmektedir. Propagandada amaç toplumun moralini bozmak ve çökertmektir. Kamu diplomasisi ise toplum üzerinde olumlu tesir yaratmayı amaçlar. Propaganda savaş zamanı kullanılırken, kamu diplomasisi barış zamanı kullanılır ve bu nedenle savaş zamanı yapılan propagandanın süresinin uzaması inandırıcılığını yitirmesine neden olmaktadır. Ayrıca, kamu diplomasisi gerçek haber ve olaylara dayandığı için uzun vadede daha başarılıdır.¹⁸¹

Nye, basit propagandanın inandırıcılıktan yoksun olduğunu ve kamu diplomasisi açısından verimsiz olduğunu ifade etmiştir. O yüzden, iyi bir kamu diplomasisi propagandanın ötesine geçmek zorundadır. Dahası, kamu diplomasisi sadece bir halkla

¹⁸⁰Nicholas J.Cull. lessons From Past. s.17 .

¹⁸¹Haluk Karadağ.s.62,63

ilişkiler kampanyası olmamakla beraber bilgiyi iletmek ve olumlu bir imaj satmak dışında hükümet politikaları için elverişli bir ortam yaratacak uzun vadeli ilişkiler kurmayı gerektirmektedir.¹⁸²

Kamu diplomasisini ne propaganda ne de hükümet diplomasisi olarak gören Castells'e göre kamu diplomasisi, halkın diplomasisi yani uluslararası arenada halkın değer ve düşüncelerinin projeksiyonudur. Kamu, devlet kurumlarında resmileştirilmediği için hükümete ait değildir. Üstelik kamu diplomasisinin uygulanma amacı ikna etmek ya da beyan etmek değil dinlemek için iletişim kurmaktır. Kamu diplomasisi, farklı kökenler, değerler ve genellikle çelişkili çıkarlara rağmen çeşitli seslerin duyulabileceği bir kamusal alan kurmayı amaçlamaktadır. Bu anlamda, kamu diplomasisi, ulusal sistemde kamusal alan olarak düşünülen küresel alana müdahale etmektedir.¹⁸³ Anlaşılacağı üzere Castells daha ziyade çok taraflılığı ve sivil toplumun katılımını vurgulamaktadır.

Melissen'e göre propaganda ve kamu diplomasisi arasındaki ayırım temelde iletişim modelinde yatmaktadır. Modern kamu diplomasisini 'iki yönlü bir sokak' olarak nitelemekte ve bunu uygulayan diplomatların öncelikle kendi ülkesinin çıkarlarını ve dış politika hedeflerini göz önünde bulundursa da yabancı kamuoyunu iletişimin özgür bir unsuru olan diyalog aracılığıyla ikna ettiğini de eklemektedir. Başka bir deyişle, kamu diplomasisi, insanları ne düşünecekleri konusunda ikna etmeyi denediği için propagandaya benzese de temelde insanların söylediklerini dinlemek zorunda olduğu için propagandadan ayrılmaktadır.¹⁸⁴

Zaharna, "hile, bilgi kontrolü ve manupülasyonun propagandanın stratejik nitelikleri olduğunu ifade etmektedir. Alternatif bilgi kaynaklarına erişim sınırlandırıldığında izleyiciler sunulan bilginin doğruluğunu değerlendiremez.

¹⁸²Joseph S. Nye."Public Diplomacy and Soft Power".s.101

¹⁸³Castells.s.91

¹⁸⁴Melissen. The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice.s.18

Diktatörlük, anarşi, hükümet darbesi, sivil itaatsizlik veya silahlı çatışma gibi propagandanın operasyonel olduğu durumlarda iletişim ortamları kapanmaktadır.”¹⁸⁵

Smith de propagandanın istenen sonuca ulaşmak için bilgiyi kasten manipüle ettiğine işaret etmektedir. Oysaki, değiş tokuş yapmak, diyaloga geçmek ve değişik bakış açıları sunmak kamu diplomasisinin iki yönlü biçimleridir. Bu değiş tokuşlar katılımcının ev sahibi ulusla etkileşiminde açıklık ve dürüstlüğü deneyimlemesine imkân verdiği takdirde etkili olmaktadır.”¹⁸⁶

Kamu diplomasisinin propaganda ve reklamcılığa dayanmaktan ziyade halkı anlamaya, bilgilendirmeye ve etkilemeye dayandığını vurgulayan Tecmen'e göre propaganda duygu yüklü taktikler yoluyla hedeflerini elde etmeyi amaçlayan bir aktörün tek yönlü iletişimidir ve manupülatif bir uygulamadır. Diğer yandan kamu diplomasisi manüplasyondan ziyade bilgilendirme ve ikna etmeyi amaçlayan iki yönlü bir iletişim sürecidir.¹⁸⁷

Kelley'e göre kamu diplomasisi propagandaya eşdeğer değildir ancak uzun ve kısa olmak üzere iki dönemde de kullanılmaktadır. Kamu diplomasisinin bu özelliklerinin birbiriyle uyumlu ve aynı etiket altında geniş bir faaliyet yelpazesinin tonlarından ibaret olduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁸ Öte yandan Wang için kamu diplomasisinin arkasındaki başat güç hala hükümet iken, artık sorumluluk yalnızca ulus devletlere düşmemektedir. İletişimin başlıca kaynağı hükümetin güvenilirliği ve etkisi genellikle şüpheyle karşılanmaktadır çünkü insanlar yabancı bir hükümet tarafından yapılan iletişimi siyasi

¹⁸⁵R.S. Zaharna.” Mapping out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives: Information and Relational Communication Frameworks”. s.89.

¹⁸⁶Giles Scott-Smith. "Exchange Programs and Public Diplomacy Giles".Nancy Snow, Philip M. Taylor (Ed.). "Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde (50-56), New York:Routledge, 2009, s. 52.

¹⁸⁷Tecmen. The Relations Between Public Diplomacy And Nation Brands: An Investigation Of Nation Branding In Turkey. s.14

¹⁸⁸Robert Kelley.s.82

propaganda olarak algılama eğilimindedir. Kaynak güvenilirliği olmayan hiçbir iletişim ve bilgi de etkili olmamakta ve hatta zarar verebilmektedir.¹⁸⁹

Poyraz ve Dinçer, kamu diplomasisini beyaz propagandanın modern hali olarak tanımlamakta ancak propaganda yöntemlerinden daha etkin bir iletişim faaliyeti olmaya başladığının da altını çizmektedirler.¹⁹⁰

Brown ise kamu diplomasisi ve propagandanın devlet enstrümanlarını kullanarak devlet çıkarlarına hizmet ettiğini ifade etmektedir. Öyle ki hem kamu diplomasisi hem propagandanın izleyiciler üzerinde güvenilirlik kazanmaya çalıştığını ancak kamu diplomasisinin bu güveni inandırıcı ve gerçek bir argümana dayandırırken propagandanın bunu çarpıtma ile sağladığını belirtmektedir. Brown kamu diplomasisi ve propagandanın farklılıklarını şu şekilde ortaya koymaktadır:

Kamu diplomasisi;

- “Dışarıdaki izleyicilere bir ülkenin dış politikasının ve yaşam tarzının doğru, gerçekçi bir açıklamasını sunar,
- Uluslararası uzlaşmayı teşvik eder,
- Diyalogu teşvik eder ve ona katılır,
- Sanat da dahil olmak üzere ulusal başarıları nesnel olarak gösterir.

Propaganda ise;

- Tekrarlar ve sloganlar aracılığıyla bir izleyici kitlesine mesajlarını zorla verir,
- Dış dünyanın unsurlarını şeytanlaştırır ve yücelttiği ulusun yanlış yapamayacağını iddia eder,
- Tarih dahil karmaşık konuları basitleştirir,

¹⁸⁹Wang.s.94

¹⁹⁰Emel Poyraz And Melih Dinçer, ‘Küreselleşen Dünyada Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri’, Vol.3, No.1, 2016, s.34..

- Gerçeği yanlış sunar veya kasıtlı olarak yalan söyler.¹⁹¹

Sonuç olarak; “propagandanın yeni biçimleri halkla ilişkiler ve kamu diplomasisi, mesajlarını zorla kabul ettirmemekte, hedef kitlelerini ikna ederek amaçlarına ulaşmaktadırlar.”¹⁹² Ünal’a göre “kamu diplomasisi bir ülkenin yurtdışındaki ulusal imajıyla ilgili bir faaliyet alanıdır. Bu bağlamda politik baskı aracı hatta propaganda olarak görülme riski taşımaktadır ancak günümüzde kamu diplomasisinin propaganda olarak algılanamayacağı da açıklığa kavuşmuştur. Bugünkü esas amacının taraflarda rıza yaratmak olduğuna dair kanılar iyice yerleşmiştir.”¹⁹³

2.4.3. Kamu Diplomasisi ve Ulus Markalama

“Ulus markalama, marka oluşturma ve pazarlama iletişimi yöntemleriyle ülkelerin imajlarının olumlu algılanmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu marka yaratma süreçleri bir hükümet ya da özel kuruluş yürütebilmektedir. Bir ülkenin markası ve kamu diplomasisi daha çok değerlere ve kültüre odaklanarak kişi ve kurumların yabancı halklarla ilişki ve diyalog kurmasını sağlamada anahtar göreve sahiptir. Dolayısıyla, ülke markalama kamu diplomasisi ve yumuşak gücün önemli bir parçası haline dönüşmektedir.”¹⁹⁴

Olins’e göre “ulus markalama Fransız İhtilali ile başlamıştır. Kraliyet ailesinin idamı, soyluların sürgün edilmesi, yeni milli marşın oluşturulması, dini reformlar ve toplumsal ve kültürel değişimler süratle pratiğe geçirilmiştir. Bunun yanı sıra, Almanya Bismarck’la, Türkiye de Atatürk ile benzer markalama süreçlerinden geçmiştir. Avrupa sömürge imparatorluklarının dağılması ulusal markaların gelişimini hızlandırmıştır.”¹⁹⁵

¹⁹¹John Brown. "Public Diplomacy & Propaganda: Their Differences".
<http://americandiplomacy.web.unc.edu/2008/09/public-diplomacy-propaganda-their-differences>.(24.05.2018)

¹⁹²Gaye Aslı Sancar. "Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi".s.152

¹⁹³Uğur Ünal.s.124

¹⁹⁴Uğur Ünal.s.129

¹⁹⁵Wally Olins. "Making a National Brand". Jan Melissen (Ed), The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations içinde (169-177), New York:Palgrave Macmillan, s. 170,172.

“Bununla birlikte, örneğin, Orta Avrupa ülkelerinin çoğu, farklı başarı derecelerine sahip markalaşma faaliyetlerinde bulunmaktadır. Polonya ulusu için çok iyi bilinen ‘dayanışma’ markasını kullanmıştır. Ancak bu marka modası geçmiş, dinamiklikten uzak ve kısa vadeli olmak gibi eleştirilere de maruz kalmıştır.”¹⁹⁶

Ulus markalama birçok amaca hizmet etmektedir. Ulus markalama programları, bir taraftan doğrudan dış yatırım veya turizm akışını artırmak gibi maddi ekonomik sonuçlar üretebilen müdahaleler olarak tanımlanmaktadır. Diğer taraftan ulusal hedefleri pazar odaklı bir değerler dizisi ile ifade etmektedir. Ulus markalama ideolojisi, o ulusun ne olduğu ve neyi arzuladığı hakkında oluşturulacak söylemi yapılandırma işlevi görmektedir. Ulus markalama, uzun vadeli ulusal kalkınma hedeflerini şekillendirmekte ve bunları sermaye dostu, ekonomik yollarla çerçevelemektedir.¹⁹⁷ Örneğin; bu anlamda sağlık turizmi bu işlevi görmektedir. Çünkü sağlık turizmi yoluyla birebir yabancı hastalara yönelik sunulan kaliteli sağlık hizmeti bir ülkenin tanınırlığını arttırmaktadır. Hem de olumlu ekonomik sonuçlar üretmektedir.

Önemli başka bir mevzu da ulus markalamanın bir ulusun dünyada sahip olduğu imaj ve şöhretle ilgilenmesidir. Bir ulusun imajı ülke dışında yaşayan insanların kişisel deneyimlerinden ziyade medya yayınları tarafından belirlenmektedir. Dolayısıyla ulus imajı da bir ticari marka gibi yeniden paketlenabilir ve konumlandırılabilir.¹⁹⁸

Ulus markalama ve kamu diplomasisi arasında çeşitli benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır. Benzerlikler daha çok imaj ve sembol yönetimi, ilişki inşası ve kitle

¹⁹⁶György Szondi."Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspective on National Reputation Management". Nancy Snow, Philip M. Taylor (Ed.).Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde (292-313), New York:Routledge, 2009, s. 301.

¹⁹⁷Nadia Kaneva. "Nation Branding: Toward an Agenda for Critical Research".International Journal of Communication, Vol.5, 2011, s.118

¹⁹⁸Ying Fan. "Branding the Nation: Towards a Better Understanding". *Place Branding and Public Diplomacy*. Vol.6, No.2, 2010, s.5

medyasının geniş kullanımında bulunabilirken farklılıklar ise hedefler, sonuçlar, dış politika, dil, kültür gibi alanlarda kendini göstermektedir.¹⁹⁹

Kısacası kamu diplomasisi ve ulus markalamayı birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir çünkü her ikisinin de farklı ülkelerle işbirliğine gidilmesi ve farklı toplumların söz konusu ülke hakkında olumlu düşünmesi gibi işlevleri mevcuttur.²⁰⁰ Ancak Erzen'e göre; bu iki kavram ancak belirli alanlarda kesişmektedir. Örneğin imaj çalışmaları kamu diplomasisinde yer alan konulardan yalnızca biridir.²⁰¹

“Kamu diplomasisi markalaşmanın yaptığı gibi sadece bir kimlik yansıtmak yerine temelde düzgün uluslararası ilişkilerin sağlanması ve korunması üzerine odaklanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve hükümet dışı aktörlerin büyüyen etkisiyle çoklu bağlantılarla şekillenen uluslararası bir çevrede yurtdışındaki gruplarla ilişkileri sağlamlaştırmak adına olası tüm diplomatik faaliyetleri desteklemektedir.”²⁰²

Szondi, kamu diplomasisi ve ulus markalama arasındaki ilişkiye yönelik beş ayrı bakış açısı belirlemiştir:

- **“Kamu diplomasisi ve ulus markalama farklı alanlardır:** Kamu diplomasisi dış politikaya yönelik olmakla birlikte iki yönlü iletişim kurmaktadır. Ancak ulus markalama tek yönlü iletişim kurar ve bir ülkenin imajı ile ilgilenir.
- **Kamu diplomasisi ulus markalamanın bir parçasıdır:** Marka odaklı güncel kamu diplomasisi yaklaşımlarındandır. Dış politika ve kamu diplomasisinin ticarileşmesiyle farklı disiplinlerin bir araya geldiğini gösteren güncel bir olgudur. Estonya gibi sınırlı insan ve finansal kaynağa sahip ülkeler bu görüşe uyan ulus markalama stratejileri geliştirebilmektedir.

¹⁹⁹Gilboa."Searching for a Theory of Public Diplomacy". s.68

²⁰⁰Gonca Yıldırım.s.204

²⁰¹Erzen.s.112

²⁰²Melissen. The New Public Diplomacy: Between Theory and Practices., s.21

- **Ulus markalama kamu diplomasisinin parçasıdır:** Bu yaklaşıma göre ulus markalama kamu diplomasisinin enstrümanı olarak görülmektedir. Birçok ülke ulus markalamayı, uluslararası bir organizasyona üyelik veya rejim değişikliği gibi spesifik bir probleme yanıt niteliğinde kullanmaktadır.
- **Ulus markalama ve kamu diplomasisi farklı ancak örtüşen kavramlardır:** Belirli bir imaj yaratılması her iki kavramın da nihai hedefi olmakla beraber ulus kimliği, kültür ve değerler hem ulus markalama hem kamu diplomasisinin ortak hedefleridir.
- **Kamu diplomasisi ve ulus markalama aynı kavramlardır:** Her ikisi de olumlu imaj yaratarak bir ülkenin reklamını gerçekleştirmektedir.”²⁰³

Son olarak, farklı bir perspektif geliştiren Pamment, ulus markalamanın gelişmekte olan ülkelere varlıklı ülkelerin tesirine yönelik bir şemsiye sağladığını belirtmektedir. Bu nedenle, yardım, diplomasi ve kamu diplomasisinin ayrı ayrı göz önünde bulundurulduğu faaliyetlere yönelik paylaşılan marka kimliğinin yaratılması ve korunması yumuşak gücün araçları olarak konumlandırılabilir. Bu bağlamda, ulus markalama, ekonomik büyümeye katkıda bulunan ve siyasi nüfuzu güçlendiren çağdaş yumuşak güç stratejisinin anahtar bir bileşenidir.”²⁰⁴

2.4.4. Savunuculuk

Kamu diplomasisinde savunuculuk, bir aktörün yabancı kamunun aklındaki genel çıkarlarını veya belirli bir fikir ya da politikayı aktif bir şekilde teşvik etmek için uluslararası bir iletişim faaliyeti üstlenerek uluslararası çevreyi yönetme girişimidir. Günümüzde büyükelçilikler bünyesindeki basın ilişkileri ve bilgilendirme çalışmalarını kapsamaktadır. Savunuculuk unsurları, kamu diplomasisinin tüm alanlarında

²⁰³Szondi.Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences.s.15,29

²⁰⁴James Pamment. "West European Public Diplomacy".Mai'a K. Davis Cross and Jan Melissen (Ed.). *European Public Diplomacy at Work* içinde (13-38), New York:Palgrave Macmillan, 2013, s. 15.

bulunmaktadır. Ancak, kısa vadeli faydası, tarihsel olarak kamu diplomasisinin bu boyutuna karşı ön yargıya yol açmaktadır.²⁰⁵

“Hükümetler açısından savunuculuk; kamu diplomasisi çerçevesindeki bilgilendirme programları ve iletişim faaliyetleriyle ülke tarihi, kültürü, vizyonu ve dış politikasını anlatma faaliyetlerini içermektedir. Bu şekilde hükümetler politikalarını ve ideallerini anlatarak birey ve toplumların desteğini almayı amaçlamaktadır.”²⁰⁶

Bununla birlikte, kamu diplomasisinde savunuculuk, “yabancı halkların dikkatini çekmek, onlarla karşılıklı anlayış geliştirmek, onlara ülke hakkında enformasyon vermek ve onların rızalarını almak gibi amaçlar içermektedir. Ancak savunuculukta karşılıklı anlayış yerini daha çok tek taraflı bir anlayışa bırakır. Kamu diplomasisinde savunuculuk mesajı veren ile değil, onun fikirleri ve bu fikirlerin kamu diplomasisi stratejileri doğrultusunda oluşturulmasıyla ilgilenir. Dolayısıyla, kamu diplomasisinde savunuculuk aracılığıyla mesaj verenler karşı tarafın kültürel farklılıklarını hesaba katma zorundadır.”²⁰⁷

“Kamu diplomasisinde yalnızca hükümetler değil, STK’lar ve uluslararası kuruluşlar da savunuculuk yapmaktadır. Uluslararası örgütlerin gerçekleştirdikleri savunuculuk faaliyetleri hükümetlerin mesajlarının lehine ya da aleyhine olabilmektedir.”²⁰⁸ “Sivil toplum örgütleri, kamu farkındalığı ve siyaset değişimine yönelik desteği artırmada geniş özgürlük alanları sayesinde diğer aktörlerden daha büyük önem taşımaktadır.”²⁰⁹ STK’ların yaptığı savunuculuğuna örnek olarak ileriki bölümlerde detaylı bir şekilde üzerinde durulacak Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi

²⁰⁵Nicholas J.Cull."Lessons From Past".s.18,19

²⁰⁶Muharrem Ekşi."Türkiye’de Kamu Diplomasisi: Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşaa Süreci Ve Uygulanışı (2002-2013)". Ankara Üniversitesi, 2014 s.152.

²⁰⁷Gaye Aslı Sancar. "Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi".s.202

²⁰⁸Gaye Aslı Sancar. "Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi".s.203

²⁰⁹Graham Lister and Kelley Lee. "The Process and Practice of Negotiation".Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde(73-88), New York:Springer Science+Business Media, 2013, s. 80.

örnek verilebilir. ABD başlangıçta anlaşmaya sert bir şekilde karşı çıksa da uluslararası eleştiriler karşısında bu itirazından vazgeçmiştir.”²¹⁰ Uluslararası örgütlerin savunuculuk faaliyetlerine Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Ortak Programı (UNAIDS) ile ülkelerin geliştirdikleri karşılıklı anlayış ve diyaloga sahip işbirliği örnek verilebilir. UNAIDS dünya çapında HIV/AIDS'e karşı mücadele konusunda önemli bir savunucu ve liderdir. UNAIDS ile 1996 yılında bir ortaklık geliştiren Çin Halk Cumhuriyeti, kurumu desteklemesi karşılığında 2007 yılının sonuna kadar HIV/AIDS hastalarının da katılımı sağlanarak, politik liderlik, cinsiyet meseleleri ve göçmen yönetimi gibi konularda eğitim almıştır.”²¹¹

2.4.5. Kamu Diplomasisi ve Lobicilik

“Lobicilik, bir ülkenin karar verme mekanizmalarını ya da karar vericilerini etkileyen harici faktörler arasında en etkili olanlardandır. Özellikle ABD’nin hukuk alandaki yasal ve faal lobicilik faaliyetleri dış politikaya etki eden önemli uygulamalardandır. Başkan ve kongre üyeleri dış politika karar alım sürecine ilişkin lobilerin çok yönlü baskısına maruz kalmaktadır. Öyle ki zaman içinde bu baskılar başkanın ve kongrenin demokratik sınırlar içerisinde karar verip vermediklerinin sorgulanmasına neden olmaktadır.”²¹²

ABD’deki bu lobiler içerisinde en etkin İsrail lobisidir. İsrail lobi deneyiminden yola çıkarak kamu diplomasisi açısından başarılı lobicilik faaliyetlerinin şu sonuçları doğurduğu görülmektedir:

- Politikacı ve siyaset yapıcılarını etkiler,
- Ulusal çıkarların korunmasında büyük katkı sağlar,

²¹⁰Joseph S. Nye.Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları.s.134

²¹¹Priyanka Kanth, David Gleicherand Yan Guo. "National Strategies for Global Health',Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.), Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde (285-304),New York:Springer Science+Business Media, 2013, s. 298.

²¹²Haluk Karadağ.s.132,133

- İletişim araçları ve gazetecileri kullanarak kamuoyu oluşturur ve ülkenin lehine haber çıkmasını sağlar,
- İç politikayı siyasi destek ve iktisadi yardımlarla biçimlendirmeye çalışır,
- Dış politika gündemini oluşturur,
- Faaliyetlerin gerçekleştiği ülkeyi kendi dış politika hedefleri için kullanır.”²¹³

“Lobicilik alanında uzmanlaşma ve teknik bilgi kamu diplomasisi faaliyetlerinin planlı gerçekleşmesine imkan tanıyabilmektedir. Lobiciliğin kişilerarası iletişim ve diyaloga dayanması ve halkla ilişkiler altyapısı kamu diplomasisi faaliyetlerine yetkin destek sağlamaktadır.”²¹⁴

“Türkiye’de ise lobi çalışmaları ABD ve AB odaklı sürdürülmektedir. Son yıllarda Ortadoğu ülkelerinde yaşanan değişimler ve iktidar partisinin eğilimleri bu ülkeleri yoğun bir şekilde lobicilik çalışmalarının kapsamına dahil etmiştir.”²¹⁵

Ekşi’ye göre “kamu diplomasisi ve lobiciliğin amaçları aynıdır. Lobicilikte yasama ve yürütme güçlerine yönelik faaliyetler yürütülüp, bir hükümetin politikalarının değiştirilmesi hedeflenirken kamu diplomasisinde kamuoyuna yönelik faaliyetler yürütülerek kamuoyunun kendi hükümetinin politikasını değiştirmeye zorlaması amaçlanır. Bu anlamda lobicilik doğrudan hükümeti hedef alırken kamu diplomasisinde hükümetin politikalarını dolaylı yoldan değiştirme amacı güdülmektedir. İşte bu bakımdan kamu diplomasisi ile lobicilik farklı yollardan aynı amaca yönelik faaliyetler olarak değerlendirilebilir.”²¹⁶

²¹³ Emrah Aydemir.s.127

²¹⁴Uğur Ünal.s.124

²¹⁵ Gonca Yıldırım.s.206

²¹⁶Muharrem Ekşi."Türkiye’de Kamu Diplomasisi: Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşaa Süreci Ve Uygulanışı (2002-2013)". S.149

“Lobicilik faaliyetlerine en iyi örneklerden biri, 22 Aralık 2011 tarihinde Fransa Parlamentosu'nda kabul edilen 1915 olaylarıyla ilgili Ermeni iddialarının reddinin cezalandırılmasını öngören yasa konusunda görülmektedir. Galatasaray Üniversitesi ve Türkiye'deki Fransız okulları hem Fransız kamuoyu hem de parlamentosu üzerinde kararın değiştirilmesine yönelik lobicilik faaliyetinde bulunmuşlardır. Galatasaray Üniversitesi yasayı kınayarak, yasanın düşünce ve ifade özgürlüğüne aykırı olduğunu bildirmiştir. Yine bu kapsamda, başta Rektör Prof. Dr. Ethem Tolga olmak üzere diğer öğretim üyeleri Fransa'daki konsorsiyumun başkanı Sorbonne Üniversitesi Rektörü Jean-Claude Colliard'a bir mektup yazmış, daha sonra konsorsiyumdaki 40 üniversite ile temasa geçmiştir.”²¹⁷ “Türkiye’de bulunan Fransız okullarının Fransız milletvekilleri ve senatörlerine gönderdikleri mektuplar lobicilik işlevi görmüştür. 21 Aralık 2011 tarihinde Le Monde ve Le Figaro gazetelerinde yayınlanan mektup, 577 milletvekiline elektronik posta yoluyla gönderilmiştir. Görüldüğü gibi lobicilik, ülkelerin kamu diplomasisi stratejilerini iletme araçlarından ayrı düşünülememektedir ve kamu diplomasisiyle oluşturulmaya çalışılan uluslararası kamuoyu yapılan lobicilik faaliyetleriyle desteklendiği zaman başarılı olmaktadır.”²¹⁸

Son olarak, lobicilik faaliyetlerinin sadece devletler tarafından uygulanmadığının üzerinde durmak gerekmektedir. “Uluslararası kuruluşlar, STK’lar, küresel işletmeler de hükümet politikalarının değiştirilmesi yönünde lobicilik faaliyetlerinde bulunmaktadır. Örneğin, Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi müzakereleri boyunca STK’lar ve şirketler hükümet temsilcilerini tütün reklamı, tüketimi ve sınırlarının belirlenmesini öngören Dünya Sağlık Örgütü’nün düzenlediği hükümetler arası müzakere yapılanmasına ikna etmeye çalışmışlardır. ABD'nin Demokrat Partili Başkanı Bill Clinton yönetimi sırasında anlaşmaya duyduğu ilgi, 2001 yılında Cumhuriyetçi George W. Bush'un başkan olması ile değişmiştir. Bush görevine

²¹⁷Gaye Aslı Sancar, ‘Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi’ s.98

²¹⁸Gaye Aslı Sancar. "Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi". s.201

başladıktan sonra ABD ve diğer bazı ülkeler, sigara paketleri üzerindeki uyarı etiketlerinin ana dilde basılmasına karşı çıkmıştır. Müzakereler boyunca ABD, Philip Morris International firmasının anlaşmadan silinmesini istediği on bir maddeyi reddetmiştir. Yeni Zelanda delegesine göre, ABD'nin bu konumu Philip Morris şirketinin pozisyonuna aşırı derecede bağlı ve sadece tütün endüstrisinin argümanlarını yansıtmaktadır.²¹⁹

2.5.Kamu Diplomasisinde Aktörler

Küreselleşme iktisadi faaliyetlerin ötesine uzanarak siyasi, kültürel, çevresel ve güvenlik meselelerine kadar genişlemiş, küresel siyasetin karakterinde değişiklikler üretmiştir.²²⁰ Siyasal eylem fırsatları artık sadece ulusal/uluslararası ikilikteki bir yapıda tanımlanmayıp 'küresel' bir alan içerisinde yer almaktadır. Küresel siyaset, sınırlarının ve temellerinin ulusal politikaları çiğnediği küresel iç siyaset haline dönüşmüştür.²²¹

Bağımsız devletler, uluslararası örgütler ve diğer devlet dışı aktörlerin ortak zorlukları ele alma ve ulusal sınırları aşan fırsatları ele geçirme çabaları küresel yönetişimi şekillendirmektedir. Devlet dışı aktörler küresel gündemi şekillendirmeye, yeni kurallar tanımlamaya ve uluslararası yükümlülükler uyumu takip etmeye gittikçe daha fazla yardımcı olmaktadır.²²² Ulusal yönetimler, hükümetlerarası kuruluşlar, iki taraflı ajanslar ve kamu-özel sektör ortaklıkları gibi devlet dışı oyuncular da dahil olmak üzere bu aktörler; birbirleriyle çeşitli düzeylerde etkileşime girmektedir. Tüm bu aktörlerin kendi gündemleri vardır, belirli çıkarlar tarafından yönlendirilirler ve farklı güç

²¹⁹H. M. Mamudu ve S. A. Glantz. "Civil Society and the Negotiation of the Framework Convention on Tobacco Control" *Glob Public Health*, Vol.4, No.2, 2009, s.1,10.

²²⁰Wolfgang Hein. "Governance and Actors in Global Health Diplomacy".Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch and Michaela Told (Ed.).*21st Century Global Health Diplomacy içinde* (65-96), World Scientific, 2013, s. 70.

²²¹Castells.s.81,82

²²²Stewart Patrick."The Unruly World: The Case for Good Enough Global Governance".*Foreign Affairs*, Vol.93, s.1, 2014, s.58.

kaynaklarıyla çalışırlar. Siyaseti küresel düzeyde etkileme yetenekleri ise aktörlerin özelliklerine, bağışçılara, hükümetlere ve alıcı kuruluşlara göre değişmektedir.”²²³

Riordan'a göre, uluslararası ilişkiler iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle hızlanmış, yeni aktörlerin birbiriyle iletişim kurmasını ve işbirliği yapmasını kolaylaştırmıştır. Devletlerin dış politikanın uygulanması ve çözümünde bu aktörlerle çalışmamak gibi bir seçeneği pek kalmamıştır. Kısacası, hükümetler ve diplomatları bu yeni ağlara katılmayı ve onlara adapte olmayı öğrenmek zorundadır.²²⁴

“Uluslararası politikanın aracı kamu diplomasisi alanında da bu değişim gözlenmektedir. Devlet dışında birçok aktör bu alana dahil olmuştur. Bunlar arasında STK’lar, özel sektör, iş adamları, medya, haber ajansları, uluslararası örgütler, küresel işletmeler, üniversiteler, kanaat önderleri ve baskı grupları bulunmaktadır.”²²⁵

“STK’ların özellikle uluslararası ilişkilere katılımı 1972 yılında Stockholm’de gerçekleştirilen BM İnsan Çevresi Konferansı ile başlamıştır ve uluslararası müzakerelere dahil olmaları açısından bu konferans dönüm noktası kabul edilmektedir. Sonrasındaki süreçte STK’lar uluslararası politikaları şekillendirmek üzere bu konferanslara düzenli olarak katılmaya devam etmişlerdir.”²²⁶ Böylelikle, artık küresel alanda birçok aktör yer almaya başlamıştır. Bunlar arasında devletler, dışişleri bakanlığı, sağlık bakanlığı gibi hükümetler arası kuruluşlar ile BM, Dünya Sağlık Örgütü, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi hükümet dışı kuruluşlar; OXFAM, Greenpeace, Plan International gibi uluslararası STK’lar, Bill Gates, Rockefeller gibi iş dünyasının güçlü aktörlerinin

²²³ Wolfgang Hein, ‘Governance and Actors in Global Health Diplomacy’. “Governance and Actors in Global Health Diplomacy”.s.73

²²⁴Shaun Riordan. "Dialogue-Based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm?" Jan Melissen(Ed.),New Public Diplomacy Soft Power in International Relations içinde (180-193). First Edition, New York, Palgrave Macmillan, 2005, s. 189.

²²⁵Kadir Sancak.s.126

²²⁶Michele Merrill Betsill, Elisabeth Corell, Felix Dodds. "Introduction to NGO Diplomacy". Elisabeth Corell and and Michele M. Betsill(Ed.). NGO Diplomacy : The Influence of Nongovernmental Organizations in International Environmental Negotiationsiçinde (1-18) ,Cambridge, Massachusetts London, England: MIT Press, 2007, s. 1.

kurduğu vakıflar ile BBC, TRT World gibi uluslararası yayıncılık yapan medya kuruluşları yer almaktadır.

2.6. Kamu Diplomasisinde Hedef Kitle

Küreselleşmenin etkisiyle, yabancı kamularla iletişim kurmanın yöntemi olan kamu diplomasisinin uygulanış biçimini de değiştirmiştir. Yabancı kamularla iletişimde, kaynak bir devlet olabileceği gibi STK'lar, uluslararası kuruluşlar veya liderler de olabilmektedir. Söz konusu devlet olduğunda, bu kaynaklar sıklıkla dışişleri bakanlığı, devlet başkanlığı ya da başbakanlığa bağlı ilgili bölümlerde çalışan resmi görevlilerdir. Dış politikada önem verilen meselelere yönelik çözüm yine devletin resmi görevlileri tarafından diğer bir ülkenin vatandaşlarına sunulmaktadır.²²⁷

“İnternet ve yeni medyanın etkisiyle kamu diplomasisi karmaşıklaşmıştır. Parçalanmış iletişim alanında hedef kitleyi belirlemek ve bulmak özel beceriler gerektirmektedir.”²²⁸ “ABD bu teknolojilerin daha iyi kullanılmasına yönelik bir diyalog kurmak için sosyal medya teknolojilerini kullanmaya başlamıştır. LinkedIn ve Facebook gibi büyük sosyal ağ sitelerinde ‘Hükümet 2.0’ gibi ilgi grupları oluşturulmuştur. Bu sosyal medya uygulamaları sadece yeni teknolojilerin nasıl kullanılacağı hakkında beyin fırtınası yapmak için değil, aynı zamanda hedef kitleleri kamu diplomasisi programları ve projeleri oluşturmaya aktif olarak katılmaya davet etmek için de gerçek fırsatlar sunmaktadır.”²²⁹

Kiehl'e göre “yetenekli kamu diplomasisi uygulayıcısı, mesajı, zaman içinde güven ilişkisi kurduğu hedef kitleye hem anlaşılır hem de makul bir bağlamda iletmenin

²²⁷Gaye Aslı Sancar. "Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi". s.95

²²⁸Victoria V. Orlova. "The View from Russia". Philip Seib(Ed).Toward a New Public Diplomacy içinde (69-94), New York:Palgrave Macmillan, 2009 s. 73.

²²⁹Amelia Arsenault. "Public Diplomacy 2.0"Philip Seib(Ed.).Toward a New Public Diplomacy içinde (135-154). New York:Palgrave Macmillan, 2009, s.148.

yolunu bulmalıdır.”²³⁰ “Örneğin Çin hedef ülkeler ve hedef gruplar ayrımı yapmaktadır. Yabancı izleyicilere yönelik mesajlarını bu gruplara göre belirlemektedir. Çin’in Barışçıl Yükselişi’ mesajı öncelikle Asya bölgesini hedeflerken, insan hakları odaklı kamu diplomasisi çoğunlukla Avrupa ve ABD’yi hedef almaktadır. Çin’in asıl odaklandığı gruplar ülke dışında yaşayan Çinlilerdir. Sadece ABD’de 2,4 milyon Çinli yaşamakta ve Çin kültürünü tanıtmak ve siyasi çıkarları sağlamak üzere lobi faaliyetlerinde bulunmaktadır.”²³¹

Benzer bir noktaya parmak basan Szondi’ye göre “kamu diplomasisinin hedef kitlesi genişlemiştir. Özellikle de yerel meselelerle ilgili durumlar geçerli olduğunda dış politikadaki eylemlere yönelik iç hedef kitlenin de desteğinin alınması önemlidir.”²³² Kamu diplomasisi yerel kitleye, iç hedef kitleden gelen girdilere göre dış politikanın yönlendirilmesi veya dış politika ve diplomasi hedeflerinin iç hedef kitleye anlatılması olmak üzere iki şekilde başvurmaktadır.²³³ Pratkanis’e göre, “kamu diplomasisi uygulayıcısı niş bir kitlenin değil, savaşı, tarafsız ve müttefik gibi bir dizi hedef kitlenin dahil olduğu hedef gruplarının tutum ve hareketlerini etkilemeye çalışmaktadır.”²³⁴

Zöllner, kamu diplomasisi hedef kitle söyleminden uzaklaşmanın ve bunun yerine iktisattan ödünç alınan “paydaş” kavramını kullanmanın üzerinde durmaktadır.²³⁵ Zira paydaş kavramının dinlemeye daha açık ve geri bildirim verme kapasitesinin daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.

²³⁰William P. Kiehl. "The Case for Localized Public Diplomacy". Nancy Snow, Philip M. Taylor (Ed.), Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde (212-224). New York:Routledge, 2009, s. 213.

²³¹Ingrid d’Hooghe. "Public Diplomacy in the People’s Republic of China". Jan Melissen (Ed).The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations içinde (88-103). New York:Palgrave Macmillan, 2005,s. 95.

²³²György Szondi.“Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspective on National Reputation Management”.s.304

²³³György Szondi. “Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences”.s.6

²³⁴Pratkanis.s.114

²³⁵Oliver Zöllner. "German Public Diplomacy: The Dialogue of Cultures"Nancy Snow, Philip M.Taylor(Ed.).Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde(262-269), New York: Routledge, 2009, s. 267.

Melissen için kamu diplomasisinin hedefinde yabancı kamular vardır ve görevi de topluluklarla ilişki kurmaktır. Ancak iç hedef kitleyi hedef alan bir mesaj çoğunlukla dış hedef kitleye de ulaşabilmektedir.²³⁶ Hocking'e göre; "diplomatlar ve siyaset yapıcılar vermek istedikleri mesajların karışması tehlikesini yaşamaktadırlar. Hatta mesajların iletileceği hedef kitlenin belirlenmesi giderek daha da zorlaşmaya başlamıştır. ABD Başkanı Bush'un şer eksenini konuşmasını örnek veren Hocking, aslında yerel hedef kitesine yönelik gerçekleştirilen konuşmanın dış politika elitleri ve kamuları tarafından tepki gördüğünü ifade etmiştir."²³⁷

2.7. Kamu Diplomasisinde Uygulama Alanları

Günümüzde devletler ve diğer uluslararası aktörler, yabancı kamuları etkilemek üzere kamu diplomasisinin farklı alan ve araçlarını kullanmaktadır. Kamu diplomasisinin kültür, insan, vatandaş, inanç ve sağlık diplomasisi gibi uygulama alanları mevcuttur. Kamu diplomasisinin kavram ve modelleri bu iletişimi sağlayan alanlar veya araçlar etrafında uygulanmaktadır.

Kamu diplomasisi uygulama alanları içerisinde kültür en yaygın kullanılanıdır. Kültür diplomasisi/kültürel diplomasi gibi isimlerle ele alınmaktadır. Nye bir ülkenin yumuşak gücünü siyasi değerler, dış politika ve kültüre dayandırmaktadır.²³⁸ Cull'a göre, kültürel diplomasi, "bir aktörün kendi kültürel kaynakları ve başarılarının deniz aşırı coğrafyalarda bilinmesi veya yurtdışında kültürel geçişinin kolaylaştırması yoluyla uluslararası çevreyi yönetme girişimidir."²³⁹ Fisher'a göre "kültürel diplomasi, bir

²³⁶ Jan Melissen. The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice. s.13

²³⁷ Brian Hocking. Rethinking the "New" Public Diplomacy'. Jan Melissen (Ed.). The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations içinde (28-43). Palgrave Macmillan, 2005, s.38

²³⁸ Joseph S. Nye. "Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları". s.34

²³⁹ Nicholas J. Cull, Lessons From Past. s.19

kültürel ürünün yaratıcısının, sunduğu fikirlerle o ürünün kendi istediği şekilde algılanmasını sağlayarak yabancı izleyiciyi kendine çekme hamlesidir.”²⁴⁰

Szondi kültürün, dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesine hizmet ettiğini ve böylece siyasileştiğini vurgulamaktadır.²⁴¹ Kültürel ilişkiler yoluyla yurtdışında dilin yanı sıra edebiyat, sinema, televizyon ve radyo programları, bilim, müzik gibi birçok kültürel üretim teşvik edilmektedir. Burada nihai hedef kültürü araç olarak kullanarak yabancı toplumun o ülkeyle ilgili olumlu düşünmesini sağlamaktır. Kültürel diplomasi tek yönlü bir aktivite olmasına rağmen kültürel ilişkiler uluslararası alanda anlayış ve işbirliği geliştirmeye yöneliktir. Kültürel ilişkiler olumsuz yada yanlış yargıları değiştirmenin en iyi yoludur.

Kültürün aktarılmasında, medya, spor, müzik, resim, sinema gibi çeşitli sanat dalları, televizyon programları, eğitim ve dil önemli araçlardır. “Kültürel diplomasiin kamu diplomasisinde kullanılması değişim programları ve yabancı ülkelerde bulunan kültür dernekleri sayesinde olmaktadır. Akla ilk gelen örnekler Fullbright, Erasmus gibi değişim programları ile Fransız Kültür Merkezi, Alliance Française, British Council gibi çeşitli ülkelerde bulunan örgütlenmelerdir.”²⁴² “Bu kültür merkezleri ve burslar yoluyla akademisyenlerin çalışmaları desteklenmekte, hem öğrencilere hem akademisyenlere yönelik karşılıklı değişim programları uygulanmaktadır. Türkiye’de de Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı vasıtasıyla yabancı öğrenciler eğitim görmek amacıyla Türkiye’ye gelmektedir.”²⁴³ Benzer şekilde uluslararası yayın kuruluşlarının dış bir ülkede yayın yapması medyanın da kültürel tanıtıma dahil olduğunun göstergesidir.

²⁴⁰Ali Fisher. "Four Seasons in One Day: The Crowded House of Public Diplomacy in the UK" Nancy Snow, Philip M. Taylor(Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (251-261), New York:Routledge, 2009, s. 253.

²⁴¹György Szondi. Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspective on National Reputation Management. s.302

²⁴²Gaye Aslı Sancar. "Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi". s.187

²⁴³Haluk Karadağ.s.96,97

Türkiye’de bu tarz yayınlar yapan Cable News Network(CNN Türk), Sky Türk, Bloomberg, Fox gibi medya kuruluşları mevcuttur.”²⁴⁴

İnsani acil durumlarda, sağlık hizmetlerine erişim, binlerce sivilin yaşamı ve ölümü arasındaki fark anlamına gelmektedir. Diplomasi bu noktada, insani yardım görevlileri tarafından yerine getirilmesi gereken kritik bir süreçtir. İnsani diplomaside uluslararası ve yerel düzeydeki çeşitli forumlarda çok sayıda devlet ve devlet dışı aktör arasında diyalog gerçekleşmektedir. İnsani yardım, tıbbi bakım, yiyecek, barınak ve sıhhi tesisat gibi hayat kurtarıcı müdahalelerin sağlanmasıdır. Amacı, sivillerin acısını azaltmak ve hayati tehlikeyi sınırlamaktır.²⁴⁵

“İnsani/insancıl diplomasinin kökeni 19. yüzyıla dayanmaktadır. Savaşlardan etkilenen insanlara yönelik uluslararası yardım faaliyetleri ilk kez bu dönemde başlamıştır. İnsani diplomaside amaç, devlet denetimindeki ya da yarı bağımsız insani yardım kuruluşlarının insani kriz yaşanan bölgelerde siyasi ve askeri yetkilileri ikna ederek yardım faaliyetlerini yürütmektir. İnsani diplomasi devletler tarafından da yürütülebilir. Temel amaç korunmaya muhtaç sivil topluluklara yardım eli uzatmak olsa da hem ulusal hem de uluslararası kamuoyu nezdinde saygınlığı ve görünürlüğü artırmaktır.”²⁴⁶

Üçüncü olarak; vatandaş/yurttaş diplomasisini, Türkçe’de “kültür elçiliği” olarak tanımlayabiliriz. Bireyler birer kültür elçisi olarak yurtdışında ülkesinin hikâyesini anlatma, imajını yansıtmaya rolünü yerine getirmektedirler. Sivil bireylere kültür elçisi sıfatıyla alan açan vatandaş diplomasisi kamu diplomasisinde kültür diplomasisinin bir uzantısıdır. Kamu diplomasisinde yaşanan değişimi de yansıtan vatandaş diplomasisinde iletişim halktan halka şeklinde gerçekleşmektedir.”²⁴⁷ Çevik’e göre vatandaş diplomasisi

²⁴⁴Uğur Ünal.s.98

²⁴⁵Valerie Percival. "Health Diplomacy in Humanitarian Action". Thomas E.Novotny, Ilona Kickbusch, Micheala Told (Ed.). *21st Century Global Health Diplomacy* içinde (215-254), World Scientific, 2013, s.215, 216, 217.

²⁴⁶Bilener.İnsancıl diplomasi: Kavramlar ve Tartışmalar Işığında Kanada Örneği.s.59

²⁴⁷Muharrem Ekşi. "Türkiye’de Kamu Diplomasisi: Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşaa Süreci Ve Uygulanışı (2002-2013)".s.192

yeni kamu diplomasisinin altında kategorize edilebilir zira yeni kamu diplomasisinin uygulanışı ile vatandaş diplomasisinin uygulanışında benzerlikler mevcuttur. Birincisi, yeni kamu diplomasisinin öne çıkan özelliği dinleme faaliyeti, vatandaş diplomasisinde insandan insana gerçek anlamda bir etkileşim ve diyalog ile gerçekleşmektedir. İkincisi ise yeni kamu diplomasisinde sadece devletler değil, devlet dışı aktörler de yer almaktadır. Özellikle toplumlararası yanlış anlaşılımların giderilmesinde devlet dışı aktörler üzerinden ilişki geliştirmek önemlidir. Üçüncüsü ise, yeni kamu diplomasisinin kültürel iletişim ağlarına önem verdiği gibi vatandaş diplomasisi de sivil iletişim ağlarını kullanmaktadır.”²⁴⁸

Nye’a göre yüz yüze iletişim hala en etkili iletişim yoludur ve bu internet yoluyla da desteklenmelidir. Örneğin, yapılan ziyaretler ve internet bir arada kullanılarak birbirlerinin kültürlerini öğrenmek isteyen gençlerden hem sanal hem gerçek ağlar oluşturulabilmektedir.²⁴⁹ Muller, vatandaş diplomasisinin, her bir ABD vatandaşına dış ilişkileri şekillendirmek için sorumluluk alma hakkı verdiğini ve bu sayede ABD kamu diplomasisinin ana bileşenlerinden biri haline geldiğini ifade etmektedir. Ona göre, bu vatandaş diplomatlar, deniz aşırı değişim programlarına katılan gayri resmî elçiler olarak tanımlanabilmektedir. Zira kişilerarası iletişim inşa etmekte, kurdukları insan ağları yoluyla diyalog ve müzakereler oluşturmaktadırlar. Vatandaş diplomasisinde giderek daha fazla dikkat çekmeye başlayan bir diğer husus da her bir vatandaşın kendini bir vatandaş diplomat gibi görmesidir. Yurtdışındaki bir üniversitede araştırma yapan bir akademisyen, yurtdışında müsabakalara katılan bir sporcu, başka bir ülkede konser veren bir müzisyen ya da yurtdışında çalışan ücretli bir profesyonel kendini vatandaş diplomat olarak görüp eylemleriyle yabancıların saygısını artırıp azaltabilecek ve ülkesi hakkında bir izlenim bırakacaktır.²⁵⁰

²⁴⁸Çevik, Vatandaş Diplomasisi: İnsan Potansiyelinden Küresel Barışa. s.23,25,26

²⁴⁹Joseph S. Nye.“Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları”.s.159

²⁵⁰Sherry Mueller. "The Nexus of U.S. Public Diplomacy and Citizen Diplomacy". Nancy Snow; Philip M. Taylor (Ed.).*Routledge Handbook of Public Diplomacy*, içinde(101-110), New York: Routledge 2009, s. 102,106.

Snow'da ABD üzerinden yaptığı yorumlarında kamu diplomasisinde kişilerarası iletişimin önemine vurgu yapmıştır. ABD'nin sıkça yanlış anlaşıldığını ve vatandaşlarının ülkelerinin hatalarından dersler almaya istekli olduğunu ve ülkelerini daha iyi anlatabileceklerini ifade ederek ABD'nin imajı ile ilgili herhangi bir bilginin hükümet veya resmi kanallardan gitmemesi gerektiğini ve önemli kampanyaları bizzat kendi vatandaşlarının yürütmesinin daha etkili olacağını belirtmiştir.²⁵¹

Cull'a göre, uluslararası sınırlar arasında geçişler yapıp mesaj taşıyan insanlar ile iletişimin kişilerarası düzeyine yönelik dikkat eksik bir boyuttur. Aslında mülteciler ve diaspora kamu diplomasisinde kişilerarası çalışmaya yönelik iki büyük gruptur. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı sırasında British Council mültecilerin kaldıkları yer hakkında daha fazla bilgi edinmeleri için bir birim işletmiştir. Polonyalılar ve Çeklerin bir kuşağı evlerine dönmeden önce British Council'in bu sınıfları aracılığıyla hem İngilizce hem de İngiliz siyasi değerlerini öğrenmişlerdir.²⁵²

“Din, geçmişten günümüze dış politika ve uluslararası ilişkileri etkileyen önemli bir unsurdur. Uluslararası çatışmalar veya ülkelerin çıkarlarına yönelik bir araç gibi kullanılmaktadır. Haçlı seferleri ya da Osmanlı İmparatorluğu'nun sahip olduğu hilafet makamı tarihte dinin uluslararası güç dengelerini değiştirdiği örneklerdendir. İnanç diplomasisinin işlevi din temelli çatışmaları sonlandırmak ve herkesin inancına saygı duyulduğu bir diyalog başlatmaktır.”²⁵³ Özellikle 11 Eylül din unsurunu uluslararası ilişkilerin tekrar odağına yerleştirmiştir. ABD Başkanı Bush'un terör saldırılarının ardından Afganistan'ı işgali esnasında kullandığı haçlı seferleri söylemi, uluslararası kamuoyunun aklına Ortaçağ'ın Doğu-Batı/Hristiyanlık-İslam çatışmalarını getirmiştir.²⁵⁴

²⁵¹Nancy Snow. Rethinking Public Diplomacy. s.5

²⁵²Nicholas J.Cull, Lessons From Past.s.59

²⁵³Gaye Aslı Sancar. "Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi".s.238

²⁵⁴Muharrem Ekşi. "Türkiye'de Kamu Diplomasisi: Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşaa Süreci Ve Uygulanışı (2002-2013)" S.190.

Dini liderler, organizasyonlar, enstitüler ve topluluklar din ile şiddeti harekete geçirebilmekte, çatışmaları çözebilmekte veya insani ve kalkınma yardımı sağlayabilmektedir. Dini inanışlar ekonomik istikrarı hem destekleyebilir hem de sarsabilir. Siyasi reformlar ve insan haklarını ilerletmişse de terörizm ve aşırılığı artırmıştır. Chu, devlet davranışını değiştirmek için şiddete başvuran din temelli teröristlere benzer şekilde kilise gibi aktörlerin de barış ve diyalog kurmak için bu alana girebileceğinin altını çizmektedir. Bu nedenle, dini örgütlerin barış ve adaleti desteklemedeki önemli rolünden doğru bir şekilde yararlanmak için inanç diplomasisinin kendine özgü bir biçiminin kabul edilmesi gerektiğini eklemektedir.²⁵⁵

“Türkiye’deki inanç temelli STK’lar Afrika, Balkanlar, Ortadoğu ve Uzakdoğu’ya insani yardım götürmektedirler. İslami duyarlılıkla hareket eden bu kuruluşlar genellikle Müslüman bölgelere yardım yaparak, kamu diplomasisi açısından bakıldığında ülkemizle ilgili olumlu bir algı inşa etmekte ve ülkemizin yumuşak gücüne katkı sağlamaktadırlar.”²⁵⁶

Son olarak, yeni bir politika alanına işaret eden sağlık diplomasisi devletler tarafından dış politikada kullanılan bir stratejidir. Sağlık diplomasisi çok yönlü bir konu olmakla beraber kamu diplomasisi ile bağlantısı bulunmaktadır. Kamu diplomasisinde sağlığa araçsal bir yaklaşım gösterilmesi nedeniyle çoğu zaman kalkınma ajansları, uluslararası STK’lar, bakanlıklar birbirine düşmektedir.²⁵⁷ Kamu diplomasisinde devletlerin gerçekten yardıma ihtiyacı olanlara yardım göndermekten ziyade kendi dış politika çıkarları ile uyumlu olarak sağlık yardımlarını yabancı izleyicilere yönlendirmesi eleştirilen bir tutumdur. Öte yandan, gönderilen sağlık yardımının izleyicinin sağlık

²⁵⁵Lan T. Chu. "Peace and Dialogue: The Faith Diplomacy of the Catholic Church in Historical Perspective, Philip Seib(Ed). Essays On Faith Diplomacy içinde (29-46), California: Figueroa Press, 2011, s. 39.

²⁵⁶B. Senem Çevik, *Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu*.” *Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu*”.s. 49

²⁵⁷Ilona Kickbusch, ‘A New Relationship Between Foreign Policy and Health”Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.). 21st Century Global Health Diplomacy içinde(1-40), World Scientific, 2013, s. 14.

problemine çözüm bulması sağlık diplomasisinin dinleme fonksiyonunu doğru gerçekleştirdiğinin göstergesidir.

Kickbusch'a göre sağlık diplomasisi küresel siyaset ortamını şekillendiren ve yöneten çok düzeyli ve çok aktörlü müzakere süreçlerinden biridir.²⁵⁸ Sağlık diplomasisine sadece devletler değil, özellikle sağlığın tüm dünya halklarını ilgilendiren bir mesele olmasından dolayı uluslararası kuruluşlar, STK'lar ve özel sektör temsilcileri de katılım göstermektedir. Devletler ve özel sektör temsilcileri kendi dış politika çıkarlarını gerçekleştirmek veya korumak amacıyla küresel sağlık müzakerelerine katılırken, sivil toplum kuruluşları da küresel kamunun çıkarlarını savunmak amacıyla bu müzakerelerde yer almaktadır. Aynı zamanda küresel sağlık meselelerinin çözümünde devletlerin uluslararası örgütlerle çalışması ve STK'ları desteklemesi yine yumuşak gücünü artıracaktır. Sağlık sorunlarının dış politikada hem bir güvenlik meselesi olarak görülmesi hem de dış politika çıkarlarını ilerletmenin bir yöntemi olması ülkeler arasında işbirliği ve diyalogu artırmaktadır.

Bu bölümde kamu diplomasisi kavramı, modelleri, yumuşak güç ve kamu diplomasisinin halkla ilişkiler, propaganda, ulus markalama, aktörler, hedef kitle gibi kavramlar ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Sağlık diplomasisi kamu diplomasisinin uygulama alanlarından biridir. Bölümde sağlık diplomasisi alanında kamu diplomasisi ve iletişim bağlantısına değinilmemiştir ancak sağlık diplomasisi kavramının altyapısı oluşturulmuştur. Bir sonraki bölüm devletlerin yabancı halkların kalplerini ve zihinlerini kazanmada çok sık başvurduğu bir yöntem olan sağlık diplomasisi kavramını çok yönlü ele alıp, kamu diplomasisi ve yumuşak güç ile bağlantısının üzerinde duracaktır.

²⁵⁸Ilona Kickbusch. A New Relationship Between Foreign Policy and Health". s. 11.

3.SAĞLIK DİPLOMASİSİ KAVRAMI VE TARİHÇESİ

3.1. Küreselleşme ve Sağlık

Küreselleşme, malların, hizmetlerin, finansın, insanların ve fikirlerin sınır ötesi akışlarının yoğunlaşması olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme, teknolojik gelişmeler, ulusal/uluslararası düzeydeki kurumsal ve siyasi rejimlerdeki değişikliklerle kolaylaşmıştır.²⁵⁹

Bununla birlikte küreselleşme hayatımızın her alanını etkilemektedir. Küreselleşmenin boyutlarını anlayabilmek onun hayatımızda yarattığı değişimleri daha iyi algılamamızı sağlamaktadır. Küreselleşme, mekânsal, zamansal ve bilişsel olmak üzere üç boyutludur. Mekânsal boyutta nüfusun hareketliliğine yol açan göç, seyahat ve mültecilik meseleleri incelenmektedir. Örneğin, seyahat yoluyla yayılan domuz gribi veya SARS gibi hastalıklar bu boyut çerçevesinde incelenmektedir. İkinci boyut ise zamanı algılayış şeklimizdir. Artık insanlar arası mesafe etkileşim kurmayı engellememektedir çünkü iletişim teknolojileri internet ağının geliştirilmesiyle iletişim ve etkileşimi hızlandırmıştır. Zaman algısındaki değişime örnek olarak büyük ölçüde hakim teknolojilerin hesaplama kapasitesine dayanan genetik dizilimin çözülmesi verilebilir. 1970'lerde, bir genin hecelenen harfleri anlamına gelen 150 adet nükleotidi sıralamak iki ay sürerken günümüzde bilgisayarların yüksek işlem hızları sayesinde bu süreç sadece saatler almaktadır. Son olarak bilişsel boyut küreselleşmenin kendimiz ve etrafımızdaki dünya hakkındaki düşüncelerimizi değiştirmesidir. Bilişsel değişimin başlıca araçları kitle iletişim araçları, reklam ajansları, danışmanlık firmaları, araştırma ve eğitim kurumları, dini gruplar ve siyasi partilerdir. İnsanların ve patojenlerin büyük hareketi, bilimsel ilerlemelere yol açan ve fiziksel sınırları aşan muazzam bilgi değişimi,

²⁵⁹Hein, 'Governance and Actors in Global Health Diplomacy'.s.70

sağlık meseleleri etrafında artan dayanışma dahil küreselleşmenin farklı boyutları bu fikirlerin bazılarını çoktan keskinleştirmiştir.²⁶⁰

Küreselleşme çoğu zaman, mekân ve zaman üzerinden ara bağlantıların ve ilişkilerin artırılması süreci olarak anlaşılmaktadır. Aynı zamanda toplumların örgütlenme ve insanların birbiriyle ilişki kurma şekillerini de etkiler. Toplumsal bağlamda yaşadığımız bu değişimlerin sağlığımız üzerinde de etkisi bulunmaktadır. Hatta genetik sağlığımızı şekillendiren faktörlerdendir. Örneğin bazı hastalıklara yakalanma eğilimini kalıtsal faktörler belirlerken genel anlamda sağlık insanların doğduğu, büyüdüğü, yaşadığı ve yaşlandığı koşullar ile de şekillenmektedir. Bu koşullar, sağlığın sosyal belirleyicileri olarak isimlendirilmektedir. Sağlığın sosyal belirleyicileri; normlar, değerler, yaşam koşulları, kişilerarası ilişkiler ve çalışma ortamlarıdır. Yani toplumsal yaşamımızın küreselleşmeden etkilenen ve dolayısıyla sağlığımız üzerinde de etkileri bulunan alanlarıdır. Dünyadaki mevcut bezikte salgınının, göçün, kentleşmenin, kişilerarası ilişkilerin ve çalışma şartlarının sağlığımız üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri mevcuttur.²⁶¹ Dünya Sağlık Örgütü'nün 2008 yılında yayınladığı Sağlığın Sosyal Belirleyicileri raporuna göre; ülkeler arasındaki belirgin sağlık eşitsizliği, hiçbir şekilde 'doğal' bir olgu değildir ve zayıf sosyal politikaların sonucudur.²⁶²

Küreselleşmenin sonucunda hem çokuluslu şirketlerin hem de sivil toplum kuruluşlarının küresel sağlık sorunlarına yönelik ilgisi artmıştır. Küreselleşme, devletleri birbirleriyle işbirliği yapmaya, çokuluslu şirketler ve sivil toplum kuruluşları gibi devlet dışı aktörlerle ortaklık kurarak yeni yönetim şekilleri oluşturmaya zorlamaktadır. Bu bağlamda, küresel ve uluslararası yönetim ayrımını yapmak önemlidir. Küresel yönetim; uzmanlar, devletler, uluslararası kuruluşlar ve devlet dışı aktörlerin değerleri, politikaları ve kuralları şekillendirmeye yönelik etkileşimini kapsamaktadır. Uluslararası

²⁶⁰Johanna Hanefeld and Kelley Lee. "Introduction to Globalization and Health" Johanna Hanefeld (Ed.) *Globalization and Health*, Berkshire: McGraw-Hill Education, 2015, s. 3,4,5,6,7.

²⁶¹Andy Guise. "Globalization, Social Change, and Health". Johanna Hanefeld (Ed.) *Globalization and Health*. Berkshire: McGraw-Hill Education, 2015, s. 14,15,16,22.

²⁶²*Final Report of the Commission on Social Determinants of Health*, Geneva, 2008, s.2.

yönetişim ise hükümetler arası işbirliği olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme bir devletin kendi topraklarında yaşananı kontrol etme becerisini zayıflatmaktadır. Dolayısıyla, uluslararası hukuk yoluyla usul, kural ve kurumlar inşa etmek gerekmektedir.²⁶³

“Küresel sağlık, milyarlarca dolarlık bir endüstridir ve bu kaynaktan yararlanmak isteyen farklı aktörlerin çıkarları açıkça rekabet etmektedir. McCoy ve diğerlerine göre; STK’lar, küresel sağlık enstitüleri ve BM gibi bürokratik kurumlar gelirlerini artırma peşindedir. Örneğin, kar amacı gütmeyen, Seattle merkezli kuruluş PATH’in 2006 yılı geliri 130 milyon Amerikan dolarından fazladır. Üstelik küresel sağlık finansmanının nasıl yönlendirildiğine dair veri ve şeffaflık eksikliği, kapsamlı ve ayrıntılı bir değerlendirme yapmayı imkânsız kılmaktadır. Oysaki alıcı ülkelerin ihtiyaçlarının ön planda tutulmasına yardımcı olmak için bütçelerin nasıl harcandığı ve kime fayda sağladığını görmek önemlidir.”²⁶⁴ Uzmanlara göre, uluslararası bağışçılar hastalık odaklı girişimler yerine alıcı ülkelerin sosyal güvenlik ve sağlık sistemlerini geliştiren programlara yönelmelidir.²⁶⁵ Sağlığa ve onun belirleyicilerine hitap etmek, insani kalkınma gündemini ilerletmede büyük önem arz etmektedir.²⁶⁶

“Küreselleşmenin artan hızı yerli ve yabancı meseleler arasındaki ayrımı eritirken bir ülkenin sağlık sorunları ve riskleri yalnızca kendini ve komşularını etkilemekle kalmayıp tüm dünyayı tehdit etmektedir. Yukarıda bahsi geçen 2003 yılına damgasını vurmuş SARS salgını ve onu takiben 2009 senesi domuz gribi (H1N1A) salgını enfeksiyonların ne kadar süratle yayılabileceğini, hayatlara mal olabileceğini,

²⁶³D. P. Fidler. "The Globalization of Public Health: The First 100 Years of International Health Diplomacy". Bulletin of the World Health Organization. Vol.79, No.9,2001, s.,844.846

²⁶⁴David McCoy, Sudeep Chand, and Devi Sridhar. 'Global Health Funding: How Much, Where It Comes from and Where It Goes', *Health Policy and Planning*, Vol.24, No.6, 2009, s.415 <<https://doi.org/10.1093/heapol/czp026>>.

²⁶⁵Ulrich Laaser MD, 'Global Health and Health Diplomacy', *Journal of Public Health Policy*, Vol.29, No.36,2008, s.468.

²⁶⁶Jo Ivey Boufford ve Diğerleri, 'A Proposed Framework for Developing Health-Focused Public-Private Partnerships Based on National Sustainable Development Priorities', *Perspectives | Expert Voices in Health & Health Care*, 2017, s.1.

birbirine bağımlı ekonomiler arasında seyahat ve ticaretin nasıl kısıtlanabileceğini göstermiştir. Öyle ki yakın zamana kadar uluslararası sağlık programlarını savunan uygulayıcılar ve siyaset yapıcılar şimdi küresel sağlıktan bahsetmektedir.”²⁶⁷ Küresel çapta yaşanan salgınlar sağlık meselesine olan yaklaşımı değiştirmiştir.

Küreselleşmenin sağlıkla ilgili boyutu, küresel seyahat, göç ve etkisiz sınır kontrolü, savaş problemleri, mültecilik ve toplumsal parçalanma ve biyoterörizm ve biyolojik savaş tehlikesi gibi yeni hastalık kaynaklarının açılmasını kapsamaktadır. Uluslararası anlaşmalar ve protokoller gibi belgeler, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları gibi aktörler, mahremiyet, sağlık hakkı ve ayrımcılık gibi insan hakları sorunları ve uluslararası ticaret ve ilaç geliştirilmesi gibi ilgili konular küresel sağlık yönetişimi açısından merkeziyet teşkil etmektedir.²⁶⁸

Bir terim olarak küresel sağlık, "ulusal sınırları ve hükümetleri aşan ve insanların sağlığını etkileyen küresel güç ve akımlara eylem çağrısında bulunan sağlık sorunları" anlamına gelmektedir.²⁶⁹ “Uluslararası sağlık” terimi ilk kez, bağımsız ülkelerin hükümetler arası işbirliğinin değerini tanımaya başladıkları ve ulusal sınırları aşan sağlık sorunlarını ele almak için daimi yapılar kurdukları 20. yüzyılın başlarında kullanılmaya başlanmıştır.²⁷⁰ Küresel sağlık ve uluslararası sağlık arasında bir farkın olup olmadığı da önemli bir sorudur. Küresel sağlık, halk sağlığı sorunlarını kapsamaktadır ve ulus ötesiyle daha çok uğraşmaktadır. Uluslararası sağlık, ulusal sınırlarda temsil edilmekte ve iki veya daha fazla ülke arasındaki ilişkiye ve daha çok bölgesel sağlığa odaklanmaktadır. Küresel sağlık, belirli bir nüfusun sağlığında nihai olarak iktisadi, toplumsal, kültürel ve çevresel belirleyicilerin rolünü kabul eden ve ulus ötesi nüfusa dayalı sağlık konularıyla uğraşmak için çok sektörlü strateji ve yaklaşımlardan yararlanan disiplinler arası bir alandır. Başka

²⁶⁷Rebecca Katz ve Diğeleri. "Defining Health Diplomacy: Changing Demands in the Era of Globalization", Milbank Quarterly, Vol.89. No3,2011, s.503

²⁶⁸Anne-Emanuelle Birn, , Yogan Pillay, , and Timothy H. Holtz. Textbook of International Health: Global Health in a Dynamic World, 3.Basım, New York: Oxford Press, 2009, s.32,33.

²⁶⁹Ilona Kickbusch. "A Game Change in Global Health : The Best Is Yet to Come".Public Health Reviews, Vol.35, No.1. 2013, s.4.

²⁷⁰Anne-Emanuelle Birn, Yogan Pillay, and Timothy H. Holtz.s.32

bir deyişle küresel sağlık sınırları olmayan sağlıktır.²⁷¹ “1990'ların ortalarından itibaren iki nedenden ötürü uluslararası sağlık terimi yerine küresel sağlık teriminin kullanımı teşvik edilmiştir. Birincisi, küresel sağlık mevcut sağlık sorunlarına yönelik siyasi destek sunmuştur. İkincisi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki eşitsizliklerin belirginleşmesi ve bunun siyasi bir kaldıraç üretmek için bir nevi yeni şişede eski şarap tekniğiyle yeniden markalaşma uygulaması olarak görülmesidir.”²⁷² Ancak Birn ve diğerlerine göre küresel sağlık, hem zengin hem de yoksul ülkelerin sağlık sorunlarını ele almayı amaçlamaktadır. Küresel sağlık kavramı, uluslararası sağlık uygulayıcılarının dünyanın neresinde olursa olsun halk sağlığı sorunlarının eleştirel bir analizini yapmasını sağlamaktadır. Kolektif anlamda küresel sağlık; küresel, ulusal ve yerel güçlerin, süreçlerin ve koşulların siyasi, iktisadi, toplumsal ve epidemiyolojik alanlardaki etkileşimi sonucu oluşan sağlık ve hastalık modellerini ifade etmektedir.”²⁷³

Özetle, küreselleşme sağlığı doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir ve dolayısıyla ortaya küresel sağlık alanı çıkmıştır. Küresel sağlık alanının oluşmasında etkili faktör ve olaylar şu şekilde sıralanmaktadır.

- “HIV/AIDS, grip, SARS ve kuş gribi gibi sağlık tehditleri, küresel seyahat ve hareketliliğe dayalı hızlı yayılımın bir sonucu olarak her ülkeyi ve küresel topluluğu tehdit etmektedir.
- Sigara, alkol ve gıda gibi küresel endüstrilerin etkisi altında kalan ve diyabet gibi birçok kronik hastalığın hızla artışıyla bağlantısı bulunan yaşam tarzı küreselleşmiştir.
- Sağlık sistemleri, tüm ülkelerde iktisadi istikrar açısından kritik öneme sahiptir. Sağlık hizmetleri finansmanı, sağlık sisteminin yaşayabilirliği için kilit siyasi bir meseledir.

²⁷¹Chinua Akukwe and Michael W Popejoy. "Global Health Issues In Our Changing World". Michael W. Popejoy And Chinua Akukwe (Ed.), Global Public Health Policy içinde (33-41), Nova Science Publishers, 2013, s. 34,35.

²⁷²Colin McInnes, Kelley Lee. "Global Health and International Relations". 1. Basım, Cambridge, Polity Press, 2012, s.21.

²⁷³ Anne-Emanuelle Birn, , Yogan Pillay, and Timothy H. Holtz. s.34

- Hastaların ve sağlık profesyonellerinin hareketliliği, küresel çözümlere ihtiyaç duyan küresel bir sorundur.
- Sağlık, dünyadaki en büyük endüstrilerden biridir. Fikri mülkiyet hakları ve sağlığa dair mal ve hizmet ticareti gibi çeşitli kritik konuları içermektedir. Bu mesele özellikle, HIV/AIDS'in tedavi sürecinde antiretrovirallere (ARV) erişim konusunda kötü bir şöhret kazanmıştır. Bu tip hayati önem taşıyan ilaçların jenerik versiyonları ile diğer ilaçların üretim ve pazarlamasına yönelik çatışmalara sahne olmuştur.
- Dünyadaki koruyucu ve iyileştirici sağlık hizmetlerine erişimin eşitsizliği daha fazla dikkat çekmektedir. İnsan hakları ve sosyal adalet konusunda büyük bir söylem konusu haline gelmektedir.”²⁷⁴

Küresel anlamda sağlık sorunlarının günden güne artması küresel sağlık yönetişimini ortaya çıkarmıştır. 2002 senesinden önce görünmeyen bu kelime moda bir sözcük haline dönüşmüştür.²⁷⁵ Fidler'e göre küresel sağlık yönetişimi; devletler, hükümetler arası organizasyonlar ve devlet dışı aktörler tarafından sınır ötesi ortaklaşa hareket gerektiren sağlık sorunlarını etkili bir şekilde ele almak üzere resmi ve resmi olmayan enstitüler, kurallar ve süreçlerin kullanılmasıdır.²⁷⁶

Kickbusch ve Szoba,“küresel sağlık yönetişiminin üç biçimde ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. Birinci yaklaşımda, küresel sağlık yönetişimi, Dünya Sağlık Örgütü gibi açık bir sağlık görevine sahip kurum ve yönetim süreçlerini ifade etmektedir. İkinci yaklaşım ise sağlığa yönelik küresel yönetişimdir. Bu yaklaşımda açıkça belirlenmiş sağlık görevlerine sahip olmayan küresel yönetim süreçlerini ve kurumlarını ifade etmektedir. Örneğin, Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) veya İnsan

²⁷⁴ Wolfgang Hein, ‘Governance and Actors in Global Health Diplomacy’.” Governance and Actors in Global Health Diplomacy”. s.72

²⁷⁵Wolfgang Hein, ‘The New Dynamics of Global Health Governance’, Ilona Kickbusch, Nick Drager,Graham Lister Michaela Told (Ed.), Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde (55-72), New York:Springer Science+Business Media,2013 s.56.

²⁷⁶David P Fidler, Rise-and-Fall-of-Global-Health-as-a-Foreign-Policy-Issue ‘The Challenges of Global Health Governance’, Vol.4, No.2, 2010, s.1-6

Hakları Konseyi gibi uluslararası kurumlar sağlık üzerinde doğrudan veya dolaylı şekilde bir etkiye sahiptirler. Üçüncü yaklaşım ise küresel sağlık için yönetim yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda da küresel sağlık yönetimine katkıda bulunmak için ulusal ve bölgesel düzeyde kurulmuş kurum ve mekanizmalar kastedilmektedir.”²⁷⁷

Kickbusch’a göre sağlık ve diplomasi bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Öncesinde sağlıkla ilgili müzakerelere ülkelerin sağlık bakanları katılabiliyorken, sağlığın dış politikada öncelik haline dönüşmesi nedeniyle birçok farklı alandan bakan, diplomat ve uzman bu müzakerelere katılmaktadırlar. Hatta diplomatların artık sağlık konusunda da bilgisi sahibi olması beklenmektedir.²⁷⁸

Sağlık, siyasi bir tercihtir ve siyaset, güç için çıkarlar arasındaki daimi bir mücadeledir. Sağlığa siyasi belirleyicilerin bakış açısıyla bakmak gerekmektedir. Çünkü sağlık kültür, siyaset ve farklı güç ilişkilerinden etkilenmektedir.”²⁷⁹ “DSÖ anayasası hükümetlerin halklarının sağlığı için bir sorumluluğu olduğuna işaret etmektedir. Bu, sağlığın siyasi bir tercih olduğunun ve Dünya Sağlık Meclisi’nin toplanma amacının, teknik değil, siyasi olduğunun ifadesidir.”²⁸⁰

3.2. Sağlık Diplomasisi Kavramı ve Tarihçesi

Uluslararası ilişkilerde bir insan hakkı olarak sağlığı dış politikanın merkezine çeken sağlık diplomasisi 160 yıllık bir tarihe sahiptir. Tarihsel olarak ekonomi ve ticaretin aksamaması için belirli hastalıkların yayılması ve önlenmesine yönelik uluslararası sağlık toplantılarıyla ilişkilendirilmiştir. Günümüzde ise sağlık diplomasisi, küresel sağlık yönetimi ve sağlık ve kalkınma uygulama alanları ile örtüşmektedir. Sağlık küresel bir

²⁷⁷Ilona Kickbusch and Martina Marianna Cassar Szabo, ‘A New Governance Space for Health’, Global Health Action, Vol.7 No.SUPP.1, 2014, s..

²⁷⁸Ilona Kickbusch. "Global Health Diplomacy: How Foreign Policy Can Influence Health". Bmj, Vol.342, No.7811, 2011, s.2 .

²⁷⁹Ilona Kickbusch, ‘The Political Determinants of Health - 10 Years on: Public Health Professionals Need to Become More Politically Astute to Achieve Their Goals’, BMJ Online, 2015, s.1–2.

²⁸⁰Ilona Kickbusch and Mathias Bonk, ‘Making the World Health Assembly Fit for the 21st Century’, BMJ Online, 2014, s.1–2

mesele olduğu için uygulaması da küreselleşmektedir. Dolayısıyla sağlık diplomasisi küresel düzeyde uygulanmaktadır. Hem ülkeler arasında hem de DSÖ, UNICEF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar ile STK'ların dahil olduğu çok taraflı kuruluşlar arasında gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, sağlık diplomasisinin uygulanma biçimi iki taraflı ve çok taraflı olarak belirlenebilir. Buna göre;

- İkili taraflı sağlık diplomasisi, ülkeler arasındaki sağlık diplomasisini yönlendiren dış politika sürecidir. Donör ülkeler dış politikalarıyla uyumlu alıcı bir ülkeye sağlık yardımında bulunmaktadır. Donör ülkeler; alıcı ülkelere, sağlık hizmeti gönderimi, sağlık eğitimi, hastane inşaatı veya klinik bakım tadilatı, sağlık teknolojisi transferi gibi projeler gerçekleştirmektedir.
- Çok taraflı sağlık diplomasisi, DSÖ, BM, UNICEF gibi uluslararası kuruluşlar, STK'lar ve özel sektör temsilcilerinin katıldığı küresel çözüme ihtiyaç duyan sağlık meselelerinin görüşüldüğü müzakerelerdir. Bu süreç açık kamu diplomasisi olarak görülmektedir.²⁸¹

Literatürde küresel sağlık diplomasisi veya sadece sağlık diplomasisi şeklinde ifade edilmektedir ve bu iki kavram arasında fark bulunmamaktadır. Çok taraflı veya iki taraflı gerçekleşmesi de yine kavramların kullanımını etkilememektedir. Sonuçta sağlık küresel bir meseledir. Sağlık diplomasisi ve küresel sağlık diplomasisi aynı söylem ve uygulamayı temsil etmektedir. Bu konuda aktörlerin çoğalması veya azalması kavramın söyleniş biçimini etkilememektedir.

²⁸¹Ilona Kickbusch and Margarita Ivanova."The History and Evolution of Global Health Diplomacy".Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy: Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde (11-26), New York: World Scientific, 2013, s. 24.

Küresel sağlık diplomasisinin öne çıkan bazı özellikleri mevcuttur. Bunlar;

- **“Konunun doğası:** Sağlık tüm uluslar için sınırları aşan bir konudur ve ortak hareket etmeyi gerektirmektedir.
- **Bilim ve bilim insanlarının rolü:** Hastalığın yayılmasına verilecek cevap ağırlıklı olarak nedenlerin anlaşılmasına bağlıdır ve diplomatlar ile sağlık uzmanları arasındaki üretken ara yüz başarılı sağlık müzakereleri için kritik önem taşımaktadır.
- **Müzakerelerin karmaşıklığı:** Diplomasi ve bilim arasındaki ara yüz, çok düzeyli, çok faktörlü ve çok aktörlü müzakereler içermektedir. Bu müzakereler üzerinde ticaret ve alım satım, güç ilişkileri ve değerlerin etkisi oldukça karmaşıktır.
- **Benzersiz eşitlik sorunları:** Eşitlik, başlangıçtan bu yana küresel sağlık gündeminin itici gücüdür ve ancak Binyıl Kalkınma Hedeflerinin²⁸² kabulüyle güç kazanmıştır. Aşılar ve diğer temel ilaçlar için farklı fiyatlandırma gibi bir dizi küresel sağlık stratejisi eşitlik meselesiyle bağlantılıdır.
- **Yenilikçi özellikler ve yaklaşımlar:** Geçmişindeki tüm kurumsal evrelerde, sağlık diplomasisi yöntem, araç ve organizasyon formlarının geliştirilmesinde oldukça yenilikçi olmuştur.”²⁸³

Küresel sağlık diplomasisi; özellikle kaynakları yetersiz ve/veya çatışmalı bölgelerde, uluslararası ilişkilerin iyileştirilmesi ve küresel sağlığın gelişimini ele alan bir alan olarak ortaya çıkmıştır.²⁸⁴ “Genel olarak küresel sağlık diplomasisi küresel sağlık meselelerinin önemini doğrudan veya doğrudan olmayan şekilde ele alan uluslararası

²⁸²Binyıl Kalkınma Bildirgesi. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/mill_decl_turkce.pdf. 812 Kasım 2017).

²⁸³Ilona Kickbusch and Ellen Roskam. "Introduction: The Art and Practice of Conducting Global Health Negotiations in the 21st Century". Ilona Kickbusch, Elena Rosskamm(Ed.). Negotiating and Navigating Global Health Case Studies in Global Health Diplomacy içinde (1-8), Singapore: World Scientific, 2012, s.7.

²⁸⁴Vincanne Adams, Thomas E Novotny, and Hannah Leslie. "Global Health Diplomacy". *Medical Anthropology*. Vo.27, No.4 . 2008, s.315

diplomatik faaliyetlere atıf yapmakta ve küresel sağığın dış politika bağlamında nasıl ortaya çıktığıyla ilgilenmektedir. Küresel sağık diplomasisi, sağık konularında iki taraflı ve çok taraflı müzakereler yürüten resmi ülke delegasyonları ile sağıkla ilgili konularda müzakere eden hükümet ve hükümet dışı aktörler gibi geniş bir dizi faaliyet ve aktörü kapsamaktadır.”²⁸⁵ Sağık diplomasisini küresel politika ortamını şekillendiren ve yöneten çok düzeyli ve çok aktörlü müzakere süreci olarak tanımlayan Kickbusch’a göre doğasında küresellik olan sağık sorunlarının ele alınması için küresel anlaşmalara ihtiyaç duymaktadır. Sağığın insani bir hak ve kamu malı olarak görülmesine yönelik ortak bir çaba geliştirilmesine çaba harcamaktadır.”²⁸⁶ Küresel sağık meseleleri ile ilgili müzakereler özellikle DSÖ himayesinde devlet, özel sektör ve STK temsilcilerinin çok taraflı katılımıyla gerçekleşmektedir. Çok taraflı müzakerelerde STK’lar, uluslararası örgütler tarafından savunuculuk, lobicilik gibi iletişim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, küresel sağık meselelerinde küresel toplumun savuşulduğunu yapan bir uluslararası aktör ki bu bir devlet de olabilir, yumuşak gücünü artırabilmektedir.

Küresel sağık diplomasisi ilk olarak nüfus sağığına odaklanmaktadır. Sağık meselelerinin çözümü sınırları aşmaktadır. Dolayısıyla TKÇS, Uluslararası Sağık Tüzüğü, virüs paylaşımına yönelik devam eden müzakereler ve iklim değışikliği tartışmaları nüfus sağığı ile sorunların belirli bir coğrafi konumla sınırlanamayacağını göstermektedir. Dolayısıyla bu bağlamda sağık diplomasisi dünya çapındaki sağık sorunlarını etkili şekilde ele almaya yönelik eylem gerektiren nüfus sağığı müzakereleri olarak tanımlanabilmektedir. İkinci olarak; küresel sağık diplomasisine devlet, devlet dışı kamu ve özel sektör, sağık ve sağık dışı sektörler, yerel ve küresel yönetim düzeyini kapsayan çeşitli aktörler tarafından katılım gösterilmektedir. Yumuşak gücün artan önemi göz önüne alındığında, küresel sağık alanında önemli oyuncular haline gelen bir dizi aktöre sahiptir. Böylece küresel sağık diplomasisini küresel bir sağık sorunuyla ilgili

²⁸⁵J. Michaud and J. Kates. "Global Health Diplomacy: Advancing Foreign Policy and Global Health Interests", *Global Health: Science and Practice*". Vol.1, No.1, 2013, s.24, 25.

²⁸⁶Stephen Matlin and Ilona Kickbusch."Introduction: Charting Pathways in Global Health Diplomacy". Stephen Matlin and Ilona Kickbusch(Ed.).*Global Health Diplomacy:Pathways to Global Health içinde* (1-13). Singapore:World Scientific, 2017 s. 1.

kolektif eylem konusunda anlaşmaya varmayı amaçlayan birçok yönetim düzeyindeki farklı aktörü içeren müzakereler olarak tanımlamak mümkündür. Üçüncü olarak; küresel sağlık diplomasisi DSÖ ve diğer hükümetler arası kurumlar tarafından hükümetler arası gerçekleşen müzakerelere yönelik anahtar mekân görevini gerçekleştirmektedir. Böylece, sağlık DTÖ gibi sağlık dışı ortamlarda da konuşulmaya başlanmakta ve yeni teknolojilerle şekillendirilmektedir. Örneğin, internetin bütün kontrol savunuculuğunu ve TKÇS'ye informal katılımı kolaylaştırmaya yardımcı olduğu belgelenmiştir. STK'ların ilaç erişim meselesine yönelik girişimleri Hindistan, Brezilya, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Tayland devletlerinin konumlarını sınırlandırmışlardır. Aynı zamanda diğer politik katılımcılarla güven ve anlayışı inşa ederek kamu diplomasisi faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Kısacası, küresel sağlık diplomasisi küresel sağlık endişeleri hakkında resmi ve resmi olmayan görüş birliğine varmayı amaçlayan geleneksel ve yeni diplomatik süreçleri kapsayan müzakereler olarak da tanımlanabilmektedir.²⁸⁷

Hotez, ağırlıklı olarak bulaşıcı hastalıklardan kaynaklanan beş yaş altı çocukluk ölümleri ile savaş arasındaki çarpıcı ilişkiyi göz önüne sererek küresel sağlık diplomasisinin barış ve güvenliği teşvik edebileceğini açıklamaktadır. Hotez'e göre çatışmaların çocuk ölüm oranlarını artırma olasılığı yüksek olsa da, aşılama programlarıyla çocuk ölümlerinin üstesinden gelmek çatışma olasılığını da düşürebilmektedir.²⁸⁸ "Aşılamaya yönelik ateşkes" girişimleri, düşman taraflar arasında işbirliği sağlamanın temel örneği olarak çocuk sağlığını üst düzey bir hedef haline getirmektedir. Hatta bazı durumlarda, bunun nihai politik barışa yani her iki tarafa fayda sağlayacak daha büyük bir üst hedefe katkıda bulunduğu düşünülmektedir.²⁸⁹ Çatışma sırasında yürütülen sağlık diplomasisinin belki de en çarpıcı örneği, Soğuk Savaş sırasında çiçek hastalığını ortadan kaldırmak için ABD-Sovyetler Birliği'nin DSÖ himayesinde işbirliği yapmasıdır. Benzer şekilde BM, 1990 yılında yayınladığı Çocuk

²⁸⁷Kelley Lee and Richard Smith. "What Is "Global Health Diplomacy: A Conceptual Review". Global Health Governance, Vol. 5, No.1 , 2011, s.18,19.

²⁸⁸Peter J Hotez."The New Vaccines for Tropical Infectious Diseases May Have Unanticipated Uses Beyond".EMBO Report, Vol.2, No.10), 2001, 864, 865, 866.

²⁸⁹Barbara J Santa, 'Ethical Pylons of the Health Bridge to Peace', Croat Med J, 2005, Vol.6, s.154.

Haklarına Dair Sözleşme çerçevesinde aşılama ya da insani yardım koridorları için ateşkes kavramını resmileştirmiştir. Yine 1998’de DSÖ üye devletleri “Halk Sağlığı Barışa Köprü” sloganını resmen stratejik bir unsur olarak kabul etmiştir ve politik, yapısal ve toplumsal barış inşasını desteklemiştir.²⁹⁰ Dış politikada sert güç ve yumuşak gücün birleşimi olarak tanımlanan akıllı güç uygulamalarına bu durum örnek verilebilir. Ancak sağlığın korunmasında ve geliştirilmesinde ne kadar etkin olduğu tartışmalıdır.

Ratner ve meslektaşları yapmış oldukları bir çalışmada sağlığın çatışma çözme etkisini değerlendirmişlerdir. Güney Sudan’da 14 çatışmalı kabileden 50 kişinin katılımıyla vahşi yaşamda ilkyardım eğitimi düzenlemişlerdir. Eğitimler sırasındaki gözlemlere dayanan çalışmada, uygulamalı egzersizlerin insanları yakınlaştırdığı ve bazı katılımcıların tedavi önermede diğerleriyle birlikte çalışırken, bazılarının çeşitli yaralanmaları karşılaştırmak için rol canlandırma oyununa katıldığı görülmüştür. Ayrıca katılımcıların birlikte çalışma, kahkaha atma, fiziksel temas, fikir alışverişinde bulunma ve birbirine yardım etme gibi sosyal bağlantılar yaratan ve basmakalıplara meydan okuyan deneyimler yaşamaları da sağlanmıştır.²⁹¹ Sonuç olarak doğrudan halka yönelik yapılan bu faaliyetin çatışan kabile bireyleri arasında olumlu düşünce ve eylemlerin ortaya çıkmasına katkı sağladığı görülmüştür. Halk Sağlığı Barışa Köprü projelerinde de sağlık personellerinin eğitimi yaygın olarak gerçekleştirilmektedir.²⁹² Sağlık uzmanları, halk sağlığı açısından çatışmaları durdurmak ve ateşkes ilan ettirmek adına tıbbi bakım ve kaynakları kullanmak ve savaşın psikolojik travmasını iyileştirmek için akıl sağlığı tedavisi sağlamak da dahil olmak üzere çeşitli yollara başvurarak barışı teşvik edebilmektedir.

DSÖ sağlık diplomasisini; halk sağlığı, uluslararası ilişkiler, yönetim ve hukuk disiplinlerini olumlu değişimleri şekillendirme ve yönetme aracı olarak müzakerelerde

²⁹⁰Katz ve Diğerleri.s.509,510

²⁹¹Kyle G. Ratner and Lindsay B. Katona. "The Peacebuilding Potential of Healthcare Training Programs", *Conflict and Health*. Vol.10, No.1, 2016, s.10 .

²⁹²P G Smith and P J Milligan, ‘A Health Bridge to Peace in the Middle East?’, *Lancet*, Vol.365, 2005, s.473,474.

kullanabilme yeteneği olarak tanımlamaktadır. “Sağlık diplomasisi faaliyetleri, hükümetler tarafından artan şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Zira bu faaliyetler sıklıkla yurtdışında kendi ülkeleri hakkında olumlu görüş ve itibar yani yumuşak güç oluşturmak için gerçekleştirilmektedir.”²⁹³ Fauci’ye göre sağlık diplomasisi aslında yoksul ülkelerde yardıma ihtiyaç duyan insanların kalp ve zihinlerini kazanmak amacıyla tıbbi yardım ve uzmanlık sunmaktır.²⁹⁴ Daha güçlü ilişkiler kurmak istedikleri bir ülkeye yardımın parçası olarak somut sağlık teşviki teklif eden herhangi bir hükümet, yardımda bulunduğu ülkenin vatandaşlarıyla daha derin bir ilişki geliştirme avantajı yakalamaktadır.²⁹⁵ Örneğin Çin hükümeti, doktor ve sağlık çalışanı yoksunluğu çeken Afrika ülkelerine kendi sağlık ekiplerini göndermektedir. Çin’in Afrika’ya yönelik bu sağlık yardım politikası 50 yılı aşkın süredir devam etmektedir. Kimi gözlemciler, Çin’in bu katılımını kıtanın doğal kaynaklarına erişme taktiğinden ibaret olarak nitelese de diğerleri Afrika ülkelerindeki bu sağlık altyapısı desteğinin Çin’in yumuşak gücünü yayma ve uluslararası toplumun makbul vatandaşı olarak tanınma çabası olduğunu savunmaktadır.²⁹⁶

Bununla birlikte sağlık diplomasisi kavramı küreselleşen salgınlarla beraber düşünüldüğünde öncelikli olarak ulusal güvenliğe hizmet edecek ve ancak sonrasında olumlu bir imaj sayesinde uluslararası itibara katkı sağlayabilecek bir kavramdır.²⁹⁷ Sağlığın dış politikada bir güvenlik meselesi olarak ele alınması, donör ülkelerin dış politika çıkarlarıyla uyumluluk göstermektedir. Özellikle Sahra altı Afrika’da yıkıcı etkilere sahip HIV/AIDS güvenlik uygulamaları bakımından en çok tartışılan hastalıktır. HIV/AIDS hastalığının yoksulluk ve çatışma gibi faktörlerle zayıflamış bir ülke üzerinde

²⁹³Nasim Sadat Hosseini Divkolaye ve Diğerleri. "When Health Diplomacy Serves Foreign Policy: Use of Soft Power to Quell Conflict and Crises". Disaster Medicine and Public Health Preparedness, Vol.10, No.5, 2016, s.1.

²⁹⁴Anthony S. Fauci. "The Expanding Global Health Agenda: A Welcome Development". Nature Medicine, vol.13, No.10, 2007, s.1.

²⁹⁵Mehrunisha Suleman, Raghieb Ali, and David J. Kerr. "Health Diplomacy: A New Approach to the Muslim World?". Globalization and Health, Vol.10, No.50, 2014, s.1.

²⁹⁶Jeremy Youde. "Health Diplomacy as Soft Power: The PRC and Africa". International Studies Association Conference, San Francisco, 2008, s.1.

²⁹⁷Gaye Aslı Sancar, 'Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi', s.254.

fazlasıyla ağır ekonomik ve sosyal maliyetlerinin olduğu kuşkusuzdur. “2000 yılının Ocak ayında BM Güvenlik Konseyi tüm günü HIV/AIDS’e ayırarak 1308 No’lu kararı çıkarmıştır.”²⁹⁸ Bu kararla HIV/AIDS ilk kez güvenlik meselesi haline dönüştürülmüştür ve daha önce hiçbir sağlık sorunu bu kadar üst düzey bir forumda güvenlik tehdidi olarak gösterilmemiştir. HIV/AIDS’in güvenlik meselesi haline dönüşmesi yerel ve uluslararası kaynaklar harekete geçirilmiş ve fonların bu yönde artmasını sağlamıştır.²⁹⁹ Böylece Birleşmiş Milletler bünyesinde AIDS konusunda uzmanlaşmış bir ajansın kurulması da sağlanmış ve gelişmekte olan ülkelerde jenerik bir HIV ilacının dağıtımına da izin verilmiştir.³⁰⁰

Sağlık diplomasisi son derece politik bir süreç olarak yönetilmektedir ve ikili, çok taraflı ve polilateral gibi çok çeşitli diplomasi türlerini içermektedir. Ayrıca farklı jeopolitik yönlerde hareket etmektedir. “Kuzey-Güney işbirliği, bağışçılar ve alıcılar arasında eşit olmayan bir ilişki ile karakterize edilirken, Güney-Güney işbirliği karşılıklı değiş tokuş ve kalkınma hedefi ile daha eşit ortaklar arasındaki ilişkiler üzerine kurulmuştur.”³⁰¹ “Güney-Güney işbirliği gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik işbirliğini teşvik etmek için kurulan yenilikçi bir uygulamadır. Soğuk Savaş mantığı tarafından şekillendirilmiş uluslararası sistem ve sömürgeleştirilmiş gelişmekte olan ülkelerdeki bağımsızlık hareketlerinin artışından etkilenmiştir. Dünyanın gelişmekte olan ülkeleri Güney-Güney işbirliğini sanayileşmiş uluslara olan bağımlılığın üstesinden gelmelerine imkân sağlayacak bir mekanizma olarak tanımlamışlardır.”³⁰² Bu işbirliği,

²⁹⁸‘BM Güvenlik Konseyinin HIV/AIDS’le İlgili 1308 No’lu Kararı’

http://www.unaids.org/sites/default/files/sub_landing/files/20000717_un_sresolution_1308_en.pdf. (15 Ağustos 2018).

²⁹⁹Kristofer Bergh and Bates Gill. "Global Health and Security".Thomas E. Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.),*21st Century Global Health Diplomacy* içinde (100-112), World Scientific, 2013, s. 107,108.

³⁰⁰G K Rollason, ‘Securitization of HIV / AIDS : The Ethical and Policy Implications of Invoking Fear and Security Part One : Securitization Theory’, 2014, s.1.

³⁰¹Paulo Marchiori Buss and Miriam Faid. "Power Shifts in Global Health Diplomacy and New Models of Development: South-South Cooperation".Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.).*Global Health Diplomacy: Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases* içinde(305-322) . New York:Springer Science+Business Media, 2013, s. 306.

³⁰²Dana De La Fontaine And Jurek Seifert. "The Role Of South-South Cooperation İn Present Brazilian Foreign Policy: Actors, Interests And Functions. *Stockholm Papers İn Latin American Studies*, 2010, s.2 .

teknik olarak yerelde en önemli çerçevedir. Küresel güney ve küresel kuzey ortakları kapsamaktadır. Örneğin, Rusya dışındaki BRICS ülkeleri (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika Cumhuriyeti), verici ile alıcı arasında yatay işbirliği ve karşılıklı saygı ile karakterize edilen bir Güney-Güney modelini tercih etmektedir. Bu model, sağlanan yardıma sosyal, siyasi veya ekonomik şartlar koymamaktadır.³⁰³ Güney-Güney işbirliği kavramı ilk kez 1955 yılında Endonezya'nın ev sahipliği yaptığı I. Asya-Afrika Konferansı'nda (Bandung Konferansı) ortaya çıkmıştır. Güney-Güney işbirliğinin sağlığa dönük politikaları ise 1970'li yılların ortasında başlamış ve gelişmekte olan ülkelere sağlık temsilcileri ve koordinatörleri, sağlıktaki işbirliği faaliyetlerini geliştirmek ve tartışmak için düzenli olarak bir araya gelmişlerdir.³⁰⁴ Alcazar'a göre yaşanan güç değişimi sağlığa olan bakış açısını değiştirmiş küresel bir mesele olarak algılanmasını sağlamıştır.³⁰⁵

Küresel sağlık diplomasisine olan ilgi, sağlığın küresel siyasette algılanan politik önemine yönelik büyük değişimi göstermektedir. Feldbaum'a göre dış politika hedeflerinin sağlıkla bağlantısı sağlığı bir önceliğe dönüştürmekte ve küresel sağlık diplomasisinin stratejik rolünü belirlemektedir. Ülkeler, güvenlik projelerinin gücünü ve etkisini iyileştirme, uluslararası imajlarını geliştirme veya diğer geleneksel dış politika hedeflerini destekleme aracı olarak sağlık girişimlerini giderek daha fazla kullanmaktadır.³⁰⁶ "Sağlık diplomasisi, aciz durumdaki nüfusa yönelik temsil, işbirliği ve anlaşmazlıkların çözümünü sağlama, sağlık sistemlerinin iyileştirilmesi ve sağlık hakkının korunması amacıyla halk sağlığı politikalarına katılan sosyal paydaşlar arasında tercih edilen bir etkileşim yöntemidir."³⁰⁷ "Küresel sağlık diplomasisi; devletlerin,

³⁰³Katherine E Bliss ve Diğerleri. *Nisan 2013 A Report of the Global Health Policy Center. The Changing Landscape of Global Health Diplomacy*, Katherine E. Bliss(ed.) Center For Strategic International Studies, 2013, s.13,55.

³⁰⁴Paulo Marchiori Buss and Miriam Faid. "Power Shifts in Global Health Diplomacy and New Models of Development: South-South Cooperation.s.307,308,309

³⁰⁵Santiago Alcázar, 'The Copernican Shift in Global Health', *The Graduate Institute Global Health Programme Working Paper*, 2008, s.9.

³⁰⁶Harley Feldbaum and Joshua Michaud. "Health Diplomacy and the Enduring Relevance of Foreign Policy Interests". *PLoS Medicine*, Vol.7, No.4, 2010, s.1,2.

³⁰⁷'Health Diplomats'. https://healthdiplomats.com/index.php?page=31_health_overview, (25 05 2018).

hükümetler arası kuruluşların ve devlet dışı aktörlerin sağlık sorunlarına karşı verecekleri tepkileri müzakere ettikleri veya diğer siyasi, ekonomik veya toplumsal hedeflere ulaşmak için politika şekillendirme ve müzakere stratejilerinde sağlık kavramlarını veya mekanizmalarını kullandıkları politika oluşturma süreçleri olarak tanımlanabilmektedir.³⁰⁸ Bu tanım küresel sağlık diplomasisinin üç önemli özelliği ortaya koymaktadır.

- “Küresel terimi, yalnızca coğrafi bir anlam taşımamakta, katılan aktörlerin çeşitliliğini de ifade etmektedir.
- Nüfus sağlığının korunması veya geliştirilmesini içeren ve aşağıdakilerden birine işaret eden sorunlara dikkat çekmektedir: (1) insan sağlığına yönelik doğrudan tehdit, (2) insan sağlığına yönelik dolaylı tehditler, veya (3) sağlıkla ilgisi olmayan, ancak sağlıkla ilgili bir yanıtı teşvik eden sorunlar.
- Diplomasi, bütün aktörlerin kendi çıkarlarını dile getirmek, savunmak ve savunuculuk yapmak için etkileşime girdiği süreçleri ifade etmektedir. Diplomasi bir son değil, bir sona varmak için kullanılan araçtır.”³⁰⁹

Küresel sağlık diplomasinin ortaya çıkış nedeni olarak sağlık sorunlarının ulus ötesi çözümler gerektirmesi gösterilmesine rağmen bu sorunların çözümünde en etkin karar verici yine devletlerdir.³¹⁰ Devletlerin bu noktada ellerindeki gücü başka toplumlar adına esnetmesi ve yabancı ülkelerdeki sağlık sorunlarına kayıtsız kalamamaları sağlık diplomasisinin yumuşak güç ve kamu diplomasisi bağlantısını oluşturmaktadır.

³⁰⁸Richard Smith, David Fidler, Kelley Lee. “Global Health Diplomacy Research”. Trade, Foreign Policy, Diplomacy and Health Draft Working Paper Series.WHO Network on Global Health Diplomacy Global, s.7

³⁰⁹Richard Smith, David Fidler, Kelley Lee. Global Health Diplomacy Research, .s.7

³¹⁰Nick Drager and David P. Fidler."Foreign Policy, Trade and Health: At the Cutting Edge of Global Health Diplomacy". *Bulletin of the World Health Organization*, Vol.85, No.3, 2007, 162.

3.2.1. Sağlık Diplomasisinin Tarihçesi

Küresel sağlık diplomasisinin ortaya çıkışı 21. yüzyıla sınırlanamamaktadır. Sağlık meselesi 160 yıldır uluslararası ilişkilerde ara yüz olarak kullanılmaktadır. 1831 yılında İngiltere'ye ulaşan kolera salgını 1832 yılında Paris'e yayılmış ve Paris'te 21 bin kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Ayrıca tüccarlar, karantina nedeniyle büyük mali kayıplara uğramışlardır. Uluslararası Sağlık Konferansı ikinci kolera salgınından sonra yapılmaya başlanmıştır ve uluslararası halk sağlığının kökeni 23 Temmuz 1851 tarihinde Paris'te yapılmaya başlanan bu konferansa dayanmaktadır. Bu konferanslar Fransa, İngiltere, İspanya, Osmanlı İmparatorluğu, Tuskany, Avusturya, Sicilya, Vatikan, Portekiz, Sardinya, Yunanistan ve Rusya olmak üzere 12 ülkeyi bir araya getirmiştir. Her ülke biri doktor diğeri diplomat olmak üzere ikişer kişi ile temsil edilmiştir. Toplantıya katılanlar “deniz ulaşımı karantina kurallarını belirleyip, Akdeniz ticaret ve gemiciliğini geliştirmek ve aynı zamanda halk sağlığını korumak” amacı ile altı ay süren çalışmalar yapmışlardır. Bu yoğun çalışmalar sonucu 137 maddelik bir Uluslararası Sağlık Tüzüğü oluşturulmuştur. Her biri kendi aralarında birbirlerine aykırı oy vermelerini sağlayan bireysel oylama hakkına sahiptir. Sekiz yıl sonra düzenlenen ikinci Uluslararası Sağlık Konferansı, beş ay sürmüş ve tıbbi delegeler olmadan gerçekleştirilmiştir.³¹¹ ABD'nin Uluslararası Sağlık Konferansı'na katılımı 1881 yılındaki ev sahipliği ile başlamıştır. Ayrıca ABD dışında yedi Latin Amerika ülkesi, Çin, Japonya, Liberya ve her zamanki Avrupalı katılımcılar yer almıştır.³¹²

Başlangıçta konferanslar gerçek sağlık kaygılarının ortasındaki ticaretin oyun alanını dengelemeye yardımcı olmuştur. Bugün ise Uluslararası Sağlık Konferansları yerini ortak sağlık tehditlerine ilişkin politika ve anlaşmaları tartışmak ve formüle etmek üzere 193 ülkeyi bir araya getiren Dünya Sağlık Örgütü'ne bırakmıştır. “Konferanslarda, bulaşıcı hastalıkların yayılması tartışılmış, eşgüdümlü faaliyetler konusunda anlaşmaya

³¹¹World Health Organization, *The First Ten Years of the World Health Organization*, Minnesota Medicine, 1958 <<https://doi.org/10.1080/00221473.1960.10611277>>.

³¹²Anne Emanuelle Birn, ‘The Stages of International (Global) Health: Histories of Success or Successes of History?’, *Global Public Health*, Vol. 4, No.1, 2009, s.50–68.

varıl ve ticaret ve mobilitayı aşırı derecede kısıtlamadan hastalığın yayılımın kontrol edilmesi ve önlenmesine yönelik düzenlemeler geliştirilmiştir.”³¹³

“1900 yılından itibaren, Amerika Uluslararası Sağlık Dairesi(1902; bugünkü Pan Amerikan Sağlık Örgütü, Office Internationale d'Hygiène Publique (1907, Paris) ve Milletler Cemiyeti Sağlık Organizasyonu (1920) gibi birçok uluslararası organizasyon kurulmuştur.”³¹⁴

Bu örgütler sömürge sonrası, ulus ötesi kurumlar olarak ortaya çıkmıştır. Sağlık diplomasisi çabaları sömürgeci devletlerin; yerlilerin ve onların hastalıklarını incelemesine, saymasına, izlemesine ve anlamasına yardımcı olmuştur. Sömürgeci devletler koloni yönetme ve koruma yeteneğini doğrudan geliştiren yollarla hastalıkların nasıl kontrol edileceği hakkında bilgi altyapısı oluşturmuştur. Örneğin The London School of Hygiene and Tropical Medicine; o dönemde sıtma, cüzzam, Ekvator frengisi ve tüberküloz gibi sayısız tropik ve salgın hastalığın patolojileri, etyolojileri ve kontrol yöntemleri hakkında geniş bir bilgi veri tabanı geliştirmiştir. Aynı hastalıkların dünyanın farklı bölgelerinde sömürgecilik yoluyla ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Sömürgeciliğin ilerlemesi ile beraber malların ve insanların artan hareketliliği sonucu hastalıkların yayıldığına dair küresel bir anlayışın da oluşmasınayardımcı olmuştur.³¹⁵

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise 1839 yılında padişah Abdülmecid'in onayı ile Akdeniz bölgesinde karantina uygulanması amacıyla İstanbul Üst Sağlık Konseyi (Conseil Supérieur de Santé de Constantinople)kurulmuştur. Konseyde sekiz Osmanlı görevlisi ile dokuz Avrupa devleti temsilcisine görev verilmiştir. İmparatorluk topraklarına dağılmış bu konseye bağlı 63 sağlık bürosu bir Müslüman yönetici ile bir Avrupalı doktor tarafından yönetilmiştir. Bu sağlık büroları kendi bölgelerinde karantina kurallarını denetlemiş ve konseye haftalık raporlar yollamışlardır. İstanbul Konseyi

³¹³İlona Kickbusch. A New Relationship Between Foreign Policy and Health.s.4

³¹⁴Hein, 'Governance and Actors in Global Health Diplomacy'.s.66

³¹⁵Vincanne Adams. "A History of International Health Encounters : Diplomacy in Transition". s.48..

dışında aynı amaçla 1840 yılında Tanca Sağlık Konseyi, 1843'te İskenderiye Sağlık Konseyi ve 1864'te de Tahran Sağlık Konseyi kurulmuştur.³¹⁶

Geleneksel ikili diplomasi yoluyla eşzamanlı ve uzmanlık gerektiren teknik sorunların hızla ele alınamayacağı ortaya çıkmıştır. Bu duruma cevaben 19. yüzyılın ikinci yarısında uluslararası konferanslar düzenlenerek siyasi olmayan birçok konuda anlaşmaya varılmıştır. 1851 ve 1951 yılları arasında tüccarlar, insan ve malların hareketliliğine müdahale ederek enfeksiyon hastalıklarının yayılmasına neden olmuşlardır. Bu dönemde hükümetlere baskı yaparak hastalıkların kontrol altına alınmasını, diplomasinin sürdürülmesini talep etmişlerdir. Bu dönemde Rockefeller Vakfı ve Tüberküloz ve Akciğer Hastalıklarına Karşı Uluslararası Birlik gibi sivil toplum kuruluşları, enfeksiyon hastalıkları ve diğer halk sağlığı sorunlarıyla mücadelede uluslararası sağlık organizasyonlarıyla işbirliği yapmışlardır.³¹⁷

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, 20. Yüzyılın ikinci yarısında, dünyayı yeniden yapılandırmak için bir araya gelen ülkeler, çok taraflılığın önemini benzeri görülmemiş bir şekilde teşvik etmiştir. BM'yi kuran 1945 San Francisco Konferansı sırasında toplantıya katılan 46 delege Brezilya ve Çin delegeleri tarafından getirilen özel bir sağlık örgütü kurma önerisini oybirliği ile kabul etmişlerdir.³¹⁸ BM himayesinde düzenlenen ilk uluslararası konferans, Uluslararası Sağlık Konferansı, 19 Haziran 1946'da New York'ta toplanmıştır. Birleşmiş Milletler'in 51 üyesinin yanı sıra 13 üye olmayan devletten temsilci gözlemci sıfatıyla hazır bulunmuştur. Sağlık konusunda farklı alanlarda uzmanlaşmış örgütler ile Rockefeller Vakfı ve Kızılhaç Dernekleri Birliği de bu toplantıya katılım göstermiştir.”³¹⁹ “26 ülkenin onayı ile 7 Nisan 1948'de DSÖ kurulmuştur.”³²⁰

³¹⁶Bekir METİN." Dünya Sağlık Örgütü ve Türkiye İle İlişkileri".Sağlık Bakanlığı Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, 1997, s.3.

³¹⁷D. P. Fidler, 'The Globalization of Public Health: The First 100 Years of International Health Diplomacy'. s.845

³¹⁸Birn ve Diğerleri. 2009, s.90

³¹⁹ The First Ten Years of the World Health Organization. s.44

³²⁰Bekir METİN.s.8

Özetlemek gerekirse, bulaşıcı hastalıklara yönelik uluslararası işbirliği 100 yıl süren bir gelişime tanık olmuştur. “Özellikle Koch ve Pasteur'un çalışmaları ve ürettikleri mikrop teorisi diplomatların daha bilinçli politikalar ve kurallar oluşturmalarına izin verdiği için uluslararası işbirliğini teşvik etmiştir. Bu bilimsel ve diplomatik süreç, 1951 yılı sonunda Dünya Sağlık Örgütü'nün bulaşıcı hastalık kontrolüne dair uluslararası hukuk kurallarını belirleyen Uluslararası Sağlık Tüzüğü'nün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Başka bir deyişle, bulaşıcı hastalıkların küresel tehdidi yaklaşık bir asır boyunca küresel sağlık yönetişimine yönelik süreçler, kurallar ve kurumları üretmiştir.”³²¹

3.2.2. Sağlık Diplomasisinde Aktörler

“Küreselleşmenin halk sağlığı üzerindeki etkisi, sağlık meselesinin uluslararası gündemdeki önemini artırmıştır. Sağlığın küresel bir politika konusu olarak önemli hale dönüşmesi, sağlıkla ilgili çok taraflı kurumların faaliyetlerinin kapsamını ve etkisini genişletmiştir.”³²²

Tarihsel olarak sağlık diplomasisi süreci sadece devletlerarasında gerçekleşen Uluslararası Sağlık Konferans'larıyla başlamış ancak ardından uluslararası organizasyonların kurulması ve küreselleşmenin etkisiyle STK'ların da dahil olduğu çok taraflı bir sürece dönüşmüştür. Sonuçta, küresel sağlık diplomasisine dahil olan aktörler devletler, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları olarak belirlenmektedir.

3.2.2.1 Devletler

Devletler öncelikle kendi uluslarının sağlığını korumakla sorumludur. Ancak bir devletin tek başına bunu sağlaması mümkün değildir. Üstelik sağlık meselelerini dış politika hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla çeşitli başka şekillerde de

³²¹ David D. P. Fidler, 'The Globalization of Public Health: The First 100 Years of International Health Diplomacy'. s.843

³²²David Fairman; Diana Chigas; Elizabeth McClintock; Nick Drager. Negotiating Public Health in a Globalized World: Global Health Diplomacy in Action. London: Springer, London: Springer, 2012, s.1,2

kullanılmaktadırlar. Bu amaçla yabancı halkların kalplerini ve zihinleri kazanmak amacıyla küresel sağlık meselelerine katılım göstererek ve kendi aralarında işbirliği geliştirerek sağlık diplomasisinden faydalanmaktadırlar.

Örneğin, Stop TB Ortaklığı, devletlerin yabancı kamuları sağlık alanında etkilemeye yönelik çabalarından bir tanesidir. Lesotho, Güney Afrika ve Swaziland Sağlık Bakanlık'larının ortaklaşa yürüttüğü projede amaç Amerikan vatandaşlarının bu hastalığın ağır yükünün farkına varmasını ve Amerikan hükümetinin Sahra altı Afrika'da tüberküloz tedavisi desteğine devam etmesini sağlamaktır. Bu kampanyada Amerikan halkıyla geleneksel ve sosyal medya üzerinden iletişime geçilmiş ve yapılan baskı sonucu ABD devlet organları Sahra altı Afrika'da tüberküloz tedavisi ve bakımını vermeyi sürdürmüştür.³²³

Ulusal çıkarlar küresel çözümlere ulaşmada zorluk çıkarabilmektedir. Devlet çıkarları küresel sağlık meselelerinin siyasi önceliğini belirleyebilmekte ve devletler menfaatlerine bağlı olarak küresel sağlık sorunlarıyla farklı şekillerde ilgilenebilmektedir. "Endonezya'nın domuz gribi virüsü örneklerini DSÖ ile paylaşmayı reddetmesi küresel sağlık konusunda devlet çıkarlarının nasıl farklılaşabildiğine dair iyi bir örnektir."³²⁴ Endonezya hükümeti söz konusu bu paylaşımın küresel grip gözetim sisteminde eşitsizliklere yol açtığını savunmuştur. Hükümet yetkililerine göre gelişmekte olan ülkeler DSÖ tarafından işletilen sisteme bilgi ve virüs örnekleri sağladığında sanayileşmiş ülkelerin ilaç firmaları bu verilere ücretsiz erişerek gelişmekte olan ülkelerin satın alamayacağı aşılar üretmektedir.³²⁵ Bu tartışma, diğer ülkelerin çalışmalarını engellememesi için diplomatik görüşmeler yoluyla çözüme kavuşturulmuştur.³²⁶ Ne var

³²³Tara Ornstein. *Public Diplomacy in Global Health: An Annotated Bibliography*. CPD Perspectives on Public Diplomacy, 2015, s.7.

³²⁴Harley Feldbaum. "Global Health in International Politics".Novotny, Thomas E., Kickbusch, Ilona, Told, Michaela (Ed.). *21st Century Global Health Diplomacy içinde* (131-147), World Scientific,2013, s.134.

³²⁵David P. Fidler. "Influenza Virus Samples, International Law, and Global Health Diplomacy". *Emerging Infectious Diseases*, Vol.14, No.1,2008, s.90.

³²⁶Efe Sevin. *Sağlık, İletişim ve Dış Politika: Çin ve Brezilya Örnekleri Üzerinden Sağlık Diplomasisi*.s.90

ki, son tahlilde bu vaka küresel sağlık ve dış politika çıkarlarının çatışabileceğinin açık bir örneğidir.

3.2.2.2 Uluslararası Kuruluşlar

“Uluslararası ortamda yeni aktörlerin ortaya çıkması ve aktörlerin niteliklerinin değişmesi küreselleşmenin sonuçlarındandır. Bu yeni aktörlerin devlete meydan okuyucular olarak ortaya çıkması uluslararası politikada devlet tekeli kırılmış ve otoritesinin azalması gibi sonuçlar doğurmuştur.”³²⁷ “Uluslararası ilişkilerde, devlet üstü kuruluşlar, devletlerin tek başlarına aktör olmasının önüne geçen kuruluşlardır. Bu kuruluşlar, yeri geldiğinde yaptırımlar uygulayarak, yeri geldiğinde çeşitli kararlar alarak devletlerin ana aktör sıfatını sınırlamaktadırlar.”³²⁸ Bu uluslararası örgütler sayesinde dünya politikasındaki çatışmalar yönetilebilmekte ve işbirliği geliştirebilmektedir.”³²⁹

“Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında galip güçler çok taraflı konferansları, tasarladıkları yenedünya düzenini uluslararası topluma kabul ettirebilmek, devletlerarası barışı sağlamak ve dünya ekonomisi, parasal sistem ve ticaret sistemine yeniden şekil vermek gibi meselelerde en iyi yöntemlerden biri olarak olarak görmekteydi. Hatta birçok uluslararası konferans sorunların devamlılık arz etmesi nedeniyle kalıcı kuruluşlara dönüştürülmüştür.”³³⁰ Örneğin, daha önce de bahsedildiği üzere Uluslararası Sağlık Konferans’larının yerini 20. yüzyılın ikinci yarısında DSÖ almıştır.

Uluslararası kuruluşlar, küresel ya da bölgesel olabildikleri gibi farklı çatı amaçlar altında birleştirici olabilmektedir. BM, DTÖ ve DSÖ küresel örgütler iken Afrika Birliği (AFB), Güneydoğu Asya Ülkeleri İşbirliği (ASEAN) ve Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) bölgesel örgütlerdir. Bunun yanı sıra Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) ekonomi alanında boy gösterirken AB siyasi, NATO ise askeri amaçlarla bir araya

³²⁷Muharrem Ekşi, *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası*.

³²⁸Gaye Aslı Sancar, ‘Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi’.

³²⁹Joseph S. Nye Jr and A.Welch.Küresel İşbirliği ve Çatışmayı Anlamak. s.279

³³⁰Temel İskit. *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*, Birinci Basım, İstanbul:Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012, s.264.

gelmiş organizasyonlardır. Bu kuruluşlar uluslararası politikada etkilidir ve aldıkları kararlar ile yürüttükleri politikalar küresel ve bölgesel düzeyde etkili olabilmektedir.”³³¹ Örneğin üye ülkeler DSÖ’nün 2005 yılında yürürlüğe soktuğu Uluslararası Sağlık Tüzüğü’ne uyum göstermek zorundadır. Yine 2003 yılında kabul edilen Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi bağlayıcı küresel bir sözleşmedir ve tütün üretimi, reklamı ve tüketimine sınır getirmiştir.

“Uluslararası kuruluşlarda tıpkı devletler gibi çıkarlarına göre hareket etmektedir. Yaptıkları faaliyetlerin kamuoyu tarafından desteklenmesi ve olumlu algılanmasına yönelik çabalar sürdürmektedirler. Örneğin, NATO bünyesinde yer alan Kamu Diplomasisi departmanı bu tür faaliyetler yürütmektedir. Devletler bu kuruluşlarda aktif rol alarak kendi kamu diplomasisi faaliyetlerine katkı sağlamaktadırlar.”³³²

Uluslararası çıkarları küresel ölçekte teşvik eden AB, BM ve ASEAN gibi kuruluşlara yönelik kamu diplomasisi pek dikkat çekmekdiği için bu organizasyonların küresel ölçekte ulus üstü çıkarları teşvik etmek gibi daha stratejik kamu diplomasisi uygulamalarına ihtiyaçları bulunmaktadır. Uluslararası organizasyonların kamu diplomasisi uygulamalarına yönelik akademik anlamda değinilen çalışmalarda nadirdir.

BM sistemi içerisinde küresel sağlık meselelerine geniş yer verilmektedir. BM’nin dört konseyinde de sağlık meseleleri tartışılmakta ve bu meselelerle ilgili uluslararası görüş birliği sağlanmaktadır. “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında birincil sorumluluğa sahiptir. Konseyin kalıcı üyeleri Çin, Fransa, Rusya, Birleşik Krallık ve ABD’dir. Üye devletler tarafından iki yıllık dönemler için seçilen on daimi olmayan üye de mevcuttur. BM Güvenlik Konseyi’nin ilk kez 2000 yılında 1308 sayılı kararla güvenlik sorunu haline dönüştürdüğü HIV/AIDS pandemisi, ‘kontrol edilmediği takdirde, istikrar ve güvenlik açısından risk oluşturabilir ’ şeklinde

³³¹Orhan Battır. "İnsani Diplomasi: Teoriden Pratiğe; Türk Dış Politikasının Yeni Aracı". Birinci Basım İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2017.

³³²Haluk Karadağ.s.113

açıklanmıştır.”³³³ Ayrıca BM’nin 15 yıllık stratejiler halinde yayınladığı Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri refah ve kalkınma düzeyini küresel olarak artırmayı amaçlarken sağlıkla ilgili hedeflere de sahiptir.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM-International Organization For Migration) 50 ülkede yaşayan göçmenlerin kamu algısını değiştirmek amacıyla ‘Migrants Contribute’adlı bir kampanya başlatmıştır. IOM, bu kampanya ile göçmen sağlığı politikalarını iyileştirmeyi hedeflerken, aynı zamanda göçmenlerin yerleştikleri ülkelerden yararlanabilecekleri yolları vurgulayıp yaşadıkları genel nüfus içerisindeki pozitif bakış açısını yansıtmıştır.³³⁴

“BM’nin sağlık üzerine uzmanlaşmış ajansı DSÖ’dür.7 Nisan 1948 tarihinde düzenlenen Uluslararası Sağlık Konferansı’nda DSÖ anayasası kabul edilmiştir. 1948 yılının Haziran ayında toplanan ilk Dünya Sağlık Meclisi’ne 53 üye devlet katılım göstermiştir. Sıtma, kadın ve çocuk sağlığı, tüberküloz, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, beslenme ve çevre sağlığı konuları görüşülmüştür. Organizasyonun üye sayısı 194’tür. DSÖ, HIV/AIDS ve SARS ile henüz bilinmeyen hastalıklar da dahil olmak üzere daha geniş halk sağlığı sorunlarını kapsayacak şekilde genişlemiştir. Dahası, Birleşmiş Milletler’in uzman bir kuruluşu olarak, üye devletlerine karşı sorumludur ve BM sisteminin diğer kurumları ile yakın bir şekilde çalışmaktadır.”³³⁵ Çocuk sağlığı ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF-United Nations International Children’s Emergency Fond), gıda güvenliği ile ilgili Gıda ve Tarım Örgütü (FAO-Food and Agriculture Organization),işçi sağlığı konusunda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO-International Labour Organization),eğitim, bilim ve kültür konularında

³³³ Chantal Blouin, Mark Pearcey, Valerie Percival. "Instruments for Global Health Diplomacy in the UN System Beyond the WHO".Ilona Kickbusch, Nick Drager, Graham Lister, Michaela Told(Ed.), *Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases* içinde(199,212) New York: Springer Science+Business Media, 2013, s. 204.

³³⁴ Ornstein.s.8.

³³⁵ Elil Renganathan. "The World Health Organization as a Key Venue for Global Health Diplomacy".Ilona Kickbusch, Nick Drager, Graham Lister, Michaela Told(Ed.).*Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases* içinde (173-186).New York: Springer Science+Business Media, 2013, s. 175.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü(UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizations) ve sivil havacılığın güvenli gelişimi için Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO-International Civil Aviation Organization) ile ortak projeler yürütmektedir. DSÖyürütme kurulunun ilk görevlerinden biri, UNICEF/DSÖ sağlık politikalarının gerektirdiği üzere ortak komitenin DSÖ üyelerini atamaktır. Küresel sağlıkta çeşitli alanların birbirine artan bağımlılığı, sağlığın sadece uzmanlaşmış sağlık örgütlerinin değil, sağlık konularıyla daha dolaylı bağlantılara sahip kuruluşların görüşmelerinin bir parçası olduğunu göstermektedir.³³⁶

Dolayısıyla, DSÖ, genel olarak diplomasiyi yeniden şekillendiren küresel güçlerin ve özellikle de sağlık diplomasisinin kesişme noktasında durmaktadır. Bu bağlamda her yerde sağlığın en yüksek seviyesini teşvik etmek için üye ülkelere yönelik ulusal ve küresel çıkarlar arasındaki çözülmesi gereken gerilimlere yönelik bir müzakere ortamı sağlamaktadır. İkinci olarak, sağlık üzerinde güçlü etkisi bulunan devlet dışı aktörlerle yapıcı bir şekilde mücadele etmektedir. Son olarak da sağlık üzerinde büyük etkisi olan diğer küresel arenalardaki müzakerelere katılıp katılmayacağı veya ne kadar otoriteye sahip olacağı ile ilgili karmaşık kararlara dahil olmaktadır.³³⁷

Bununla birlikte, DSÖ küresel sağlık yönetiminde baskın rol edinmiş olsa da, örgütün hükümetler arası yapısı onu devletlerin bireysel çıkarlarına karşı savunmasız kılmaktadır.³³⁸ DSÖ müzakereleri her zaman üye devletlerarasındaki koalisyonlara ve aynı zamanda güçlü devletlerin DSÖ'nün özerkliğini azaltmaya yönelik girişimlerine maruz kalmaktadır. Hatta bu süreçler kimi zaman kurumsal işleyişte felç yaratmıştır. Örneğin, 1990'lı yıllarda, birçok BM kuruluşu kilit üye ülkelere yapılan ödemelerin ödenmemesi nedeniyle ciddi bir mali krizle karşı karşıya kalmıştır.³³⁹ Yine benzer şekilde, ABD ve DSÖ ilişkileri çeşitli çatışmalı anlara sahne olmuştur. DSÖ'nün 2000

³³⁶Hein, 'Governance and Actors in Global Health Diplomacy'. s.68

³³⁷Matlin and Kickbusch.s.2

³³⁸Raphael Lencucha, 'Cosmopolitanism and Foreign Policy for Health: Ethics for and beyond the State', *BMC International Health and Human Rights*, Vol.13, No.1, 2013, s.10.

³³⁹Hein, 'Governance and Actors in Global Health Diplomacy'. s73

yılında yayınladığı Herkes İçin Sağlık Stratejisi üçüncü dünya ülkelerine yüksek fiyatlarla satılan 5000'e yakın markalı ilaca muadil 200 adetlik daha ucuz bir temel ilaç listesi belirleyerek ilaç şirketlerinin karlarına meydan okumuştur. ABD hükümeti DSÖ'nün tütün kullanımı ve özel sektörü düzenleme girişimlerine de karşı çıkmıştır. 1981 yılında anne sütü yerine geçebilecek alternatiflere ilişkin düzenlemelere DSÖ'nün getirdiği kurallara, küresel ticarete müdahale gerekçesiyle tek karşı çıkan ülke yine ABD olmuştur. Bunun sonucunda 1985 yılında ABD, DSÖ bütçesine katkılarını askıya almıştır.³⁴⁰

Devletlerin tek başına çözemeyeceği meseleler çok taraflılığı gerektirmektedir. Dolayısıyla sağlığa yaklaşımda, küresel kamu malı yaklaşımı gösterilmektedir. Küresel kamu malı; kullanımı herkese açık olan, yararları tüm ülkelere, insanlara ve kuşaklara yayılan mallardır. Hava, su, biyolojik çeşitlilik, barış küresel kamu mallarına örnek gösterilebilmektedir. Herkes tarafından küresel bir kamu yararı olarak kabul edilmektedir.”³⁴¹ Küresel sağlık diplomasisinde DSÖ'nün rolü, sağlığa yönelik küresel kamu mallarını müzakere etmeyi, müzakereler için ortam ve uzmanlık sağlamayı ve anlaşma ve standartların uygulanmasında ülkeleri desteklemeyi kapsamaktadır.³⁴² Devletlerin küresel sağlık meselelerin çözümünde çok taraflı bir kurumda çözümü aramaları, çözüm konusunda liderlik göstermeleri o devletin imajını, itibarını diğerlerinin gözünde olumlu yönde etkilemektedir. Bu kurumlara başvurmanın geri dönüşü çok olumludur.

Sağlık diplomasisinde bazı yeni aktörler tek bir sağlık meselesine odaklanarak DSÖ gibi klasik yapılardan daha farklı süreçler geliştirmişlerdir. AIDS, Tüberküloz, Sıtma ile Mücadele Küresel Fonu (GFATM-The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria) ve Küresel Aşı ve Bağışıklama İttifakı (GAVI-Global Alliance for Vaccines and Immunization) gibi uluslararası kuruluşlar örnek olarak verilebilir.³⁴³

³⁴⁰John Lister. *Sağlık Politikası Reformu*. 1.Basım, İstanbul:İnsev yayınları, 2008, s.85.

³⁴¹Ronald Labonté, 'Global Health in Public Policy: Finding the Right Frame?', *Critical Public Health*, Vol.18, No.4, 2008, s.467

³⁴²Elil Renganathan.s.175

³⁴³Wolfgang Hein, 'The New Dynamics of Global Health Governance', s.56.

Bu fonlar kısa dönemli programlarına rağmen donör ülkelerin stratejik çıkarlarından ayrılmaya başlamıştır.³⁴⁴

Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar doğrudan olmasa bile dolaylı olarak sağlık politikalarını etkilemektedirler. En etkin stratejilerinden biri başta gelişmekte olan ülkelere olmak üzere kredi ihtiyacı duyan ülkelere sağladıkları kredilerin kullanılacağı alanları yaptıkları anlaşmalarla sınırlandırmaktır.³⁴⁵

Ne var ki Dünya Bankası, küresel sağlık alanında son derece önemli bir kurum olsa da anlaşma müzakerelerine örgütsel bir platform hizmeti sunmaya dair yasal bir yetkisi bulunmamaktadır.³⁴⁶ En önemli görevleri; dünyanın yoksul ülkelerinin ekonomik büyümelerini desteklemek ve özel sektöre ağırlık vermek suretiyle gelişmekte olan ülkelerin kalkınma projeleri ve programlarına uzun vadeli finansman kaynağı olarak yardım etmektir. Zamanla DB ve IMF arasındaki ayrım azalmıştır ve iki kuruluş ittifak içerisine geçmiştir.³⁴⁷ Lister'a göre DB her ne kadar şeffaflık ve açıklık iddiasında olsa da içyapısı ABD vetolarına veya zengin ülkelerin ideolojik esaretine bağlıdır. Oy hakkı dengesi de bu politik durumu yansıtmaktadır. ABD'ye ilaveten İngiltere, Fransa, Almanya, Japonya, Suudi Arabistan, Rusya ve Çin'e tam oy hakkı verirken geriye kalan ülkeler 16 sandalyeyi paylaşmaktadır. DB veya IMF'de herhangi bir kararı veto etmek için oyların yüzde 15'i gerekirken ABD zaten oyların yüzde 16'sını elinde tutmaktadır.³⁴⁸

Küresel ticaret sisteminin merkezindeki DTÖ, uluslararası ticaretin neredeyse her sektörünü kapsayan 155 üye ile küresel düzeyde ticari ilişkilerle ilgilenen en önemli

³⁴⁴Labonté, 'Global Health in Public Policy: Finding the Right Frame? s.474'

³⁴⁵Özgür Topkaya. "Sosyal Politika Bağlamında Dünyada Sağlık Politikalarının Tarihsel Gelişimi", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Vol.21, No.2, 2016, s.715.

³⁴⁶Allyn L. Taylor. "Global Health Law". Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager(Ed.) Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde (37-54). New York:Springer Science+Business Media, 2013, s. 44.

³⁴⁷Gavin Mooney, Ulusların Sağlığı: Yeni Bir Ekonomi Politığı Doğru, 1.Basım, İstanbul: Yordam Kitap, 2012.

³⁴⁸John Lister.s.54

kurumdur.³⁴⁹ Sağlığın ticaretle kesiştiği alanlarda DTÖ de sağlık meseleleri ile yakından ilgilenmektedir. Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması gereği gelişmekte ve yoksul ölkeler için satın alınabilir olmaktan çıkan ilaç patent anlaşmaları DTÖ bünyesinde gerçekleştirilen ve DSÖ'nün de katıldığı müzakerelerde esnetilmiştir.

3.2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Daha önce bahsedildiği üzere, karşılıklı bağımlılık sonucu devletlere ilaveten başka aktörler ortaya çıkmıştır. Küresel sivil toplum aktörleri giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Artık hükümetler, yumuşak güçlerini artırmak için, bilgiyi kullanabilen ve kendi kitlelerini harekete geçirerek hükümetlere dolaylı yoldan veya doğrudan baskı yapabilen aktörlerle sahneyi paylaşmaktadır.³⁵⁰

“Birçok sivil toplum kuruluşu, ‘küresel vicdan’ gibi hareket edip münferit olarak devletlerin kapsamı dışında kalan genel kamu yararını temsil ettiğini iddia etmektedir. STK’lar, bir yandan devletlere ve yöneticilere, politikalarını değiştirmeleri için baskı uygularken, diğer tarafından devletlerin ve şirketlerin ne yapması gerektiği konusunda kamuoyu algısının değiştirilmesi yoluyla yeni normlar oluşturmaktadır. Bilgi devrimi STK’ların yumuşak gücünü artırmıştır. Bu nedenlerle, hükümetler taraftar toplayabilmek için gerek ittifak gerekse rakip olarak STK’ları dikkate almak zorundadır.”³⁵¹ “Eski ABD Genelkurmay Başkanı Colin Powell’ın, sivil toplum kuruluşlarını ABD’nin güç çarpanı olarak nitelendirmesi, sivil toplumun devletler için önemini açıkça ortaya koymaktadır.”³⁵²

“Özellikle devlet itibarının zayıf olduğu veya devletin yeterince varlık gösteremediği bölgelerde başta STK’lar olmak üzere devlet dışı aktörler, kişilerarası

³⁴⁹John Hancock. "Global Trade and Health Diplomacy: Maximizing Cooperation and Minimizing Conflict Through Coherent International Rules". Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager(Ed.).*Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde* (155-172), New York: Springer Science+Business Media, 2013, s. 160.

³⁵⁰Joseph S. Nye Jr and A.Welch.Küresel atışmayı ve İşbirliğini Anlamak. s.471

³⁵¹Joseph S. Nye.Yumuşak Güç ve Dünya Siyasetinde Başarının Araçları. s.131,132

³⁵²Muharrem Ekşi, Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası.s.118

ilişkiler geliştirerek uzun vadeli ilişkiler kurabilmektedir. Dolayısıyla devletin doğrudan kamu diplomasisi faaliyetleri yapamaması durumunda, üçüncü kişiler aracılığıyla varlığını kanıtlaması önemlidir.”³⁵³ Castells’e göre “sorunların küresel olması ve ulus devletlerin bunların çözümünde yetersiz kalması sonucunda STK’lar ortaya çıkmış ve genel olarak kamunun ihtiyaçları, çıkarları ve değerlerinin savunucusu haline dönüşmüşlerdir.”³⁵⁴ Nitekim yapılan araştırmalar, STK’ların toplumun yararı için çalıştığına dair duyulan güven oranının, hükümetlere duyulan güven oranından daha yüksek olduğunu göstermiştir. Uluslararası AF Örgütü ve Oxfam gibi STK’lar güvenirlilikleri konusunda kayda değer bir üne sahiptir.³⁵⁵ Örneğin; Yoksulluğa Karşı Küresel Çağrı ve Yoksulluğu Tarihe Karıştıralım kampanyaları küresel çapta STK’ları bir araya getirmiştir. Kampanya G8 liderlerini hedef almış ve yerine getirmedikleri vaatler üzerinden baskı kurulmuştur. Bu kapsamda kamu ile iletişim yöntemi olarak konserler, internet forumları ve reklamlar kullanılmıştır.³⁵⁶

STK’lar sağlık diplomasisi alanında da çok etkindir. Uzmanlık gerektiren belirli sorunları ele aldıkları için, hükümetler ve kamuoyu ile diyaloga girmektedirler. Genellikle vatandaşlara daha yakın olduklarından, ihtiyaç ve arzularını daha iyi bilmektedirler. Sivil toplum kuruluşları sağlık alanında inanç temelli örgütler (Faith Based Organizations (FBO)), sağlık alanında çalışan sivil toplum örgütleri, hasta ve topluluk sağlığı örgütleri, akademik ve profesyonel ağlar ile vakıflar gibi çok çeşitli kuruluşlar tarafından desteklenmektedir.³⁵⁷

³⁵³B. Senem Çevik, Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu. Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu.s41,42

³⁵⁴Castells.s.249

³⁵⁵Begüm Kurtuluş. "Türkiye'nin Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İnsani Yardım Kuruluşları ve İnsani Diplomasi Perspektifi". Mehmet Şahin B. Senem Çevik(Ed.) Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi. içinde (185-202).Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, s. 191.

³⁵⁶Sima Barmania and Graham Lister. "Civil Society Organisations, Global Health Governance and Public Diplomacy". Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager(Ed.) Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde (253-268). New York: Springer Science+Business Media, 2013, s. 263.

³⁵⁷Sima Barmania and Graham Lister.s.255

STK'ların küresel sağlık alanındaki gücüne örnek olarak MSF Hands Off (Ellerinizi Çekin) kampanyası verilebilir. Kampanyanın odağında Avrupa Birliği'nin Hindistan ile imzaladığı ve tüberküloz ve diğer hastalıklara yönelik jenerik ilaç kullanımını kısıtlayan bir anlaşma yer almaktadır. Anlaşmanın uygulanması durumunda Hindistan ve diğer düşük gelirli ülkelerdeki hastalara uygun fiyatlı ilaç tedariki önemli ölçüde azalacaktır. Ancak devletten bağımsız, uluslararası alanda faaliyet göstermeyi başarabilen kuruluşlardan Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF- Médecins Sans Frontières), 2010 yılında sosyal medya üzerinden MSF Hands Off (Ellerinizi Çekin) kampanyasını başlatmış ve yapılan toplum baskısı sonucu anlaşmadaki en zararlı hükümler kaldırılmıştır.³⁵⁸

Yine, "Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi müzakereleri esnasında Kanada STK'ları da savunuculuk ve izleme faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir. Devletleri temsil eden diplomatların yanı sıra STK temsilcileri küresel bir sağlık meselesinin görüşülmesinde diplomatik rol üstlenerek küresel toplumun savunuculuğunu yapma imkânı bulmaktadır.³⁵⁹

3.3.Sağlık Diplomasisi ve Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisinde, sağlık diplomasisi uygulama alanı olarak değerlendirilmektedir. Sağlık diplomasisi alanında ise kamu diplomasisi ve sağlık diplomasisi arasında bir bağlantı olduğundan bahsedilmektedir. Bu durumda kamu diplomasisi, yumuşak güç ve sağlık diplomasisi arasındaki bağlantı ve etkileşimi anlayabilmek için sağlık diplomasisi kamu diplomasisinin bir alanı mıdır ya da sağlık meselelerini dış politikada kullanmak bir ülkenin yumuşak gücünü artırır mı gibi bazı soruların cevaplarını aramak gerekmektedir.

³⁵⁸Ornstein.s.8

³⁵⁹Raphael Lencucha, Anita Kothari, and Ronald Labonté. "The Role of Non-Governmental Organizations in Global Health Diplomacy: Negotiating the Framework Convention on Tobacco Control". *Health Policy and Planning*, Vol.26, No.5,2011,s.2.

Kamu diplomasisi alanında sağlık diplomasisi ile ilgili tespitlere sınırlı sayıda araştırmacı yer vermiştir. İnan'a göre; "kökenleri Mezopotamya, Eski Yunan ve Roma'ya ulaşan diplomasi bir evrim geçirmiştir. Deprem diplomasisi, sağlık diplomasisi, yangın diplomasisi, dijital diplomasi gibi birçok diplomasi türü literatürde yer bulmaya başlamıştır. Tüm bu diplomasi türlerini kamu diplomasisinin altında kategorileştirmek gerekmektedir."³⁶⁰ Küresel sağlık kamu diplomasisi kavramını kullanan ve küresel sağlıkta, özellikle tüberküloz kontrolünde, yeni kamu diplomasisinin nasıl kullanıldığına dair bir çalışma yayınlayan Ornstein ise yeni kamu diplomasisinin sağlık alanında bilgi değişimi ve güven inşasını kolaylaştırdığını, işbirliğini teşvik ettiğini ifade etmiştir.³⁶¹

Sevin, kamu diplomasisi ve sağlık diplomasisi arasındaki ilişkiyi detaylı şekilde çözümlemiş ve Arsenault ve Cowan'ın monolog, diyalog ve işbirliği modeline göre sağlık diplomasisi faaliyetlerini değerlendirmiştir. Sağlık diplomasisini tireli diplomasi olarak tanımlamıştır.³⁶² Tireli diplomasi, kamu diplomasisini belirli projelere indirgeyen diplomasi türlerini anlatmak için kullanılmaktadır. Örneğin spor faaliyetlerini anlatmak için nasıl spor diplomasisi kullanılıyorsa sağlıkla ilgili kamu diplomasisi faaliyetlerini de sağlık diplomasisi çerçevesinde değerlendirmiştir. Sevin, çalışmasında sağlık diplomasisi faaliyetlerini üç yaklaşımla açıklamıştır.³⁶³ Birinci yaklaşım, devletlerarası anlaşmalar ve müzakereleri içerirken ikinci yaklaşımda, devletler ve alanda uzman uluslararası örgütler ve STK'lar mevcuttur. Üçüncü yaklaşım ise, kamu diplomasisi faaliyetleriyle daha fazla benzerlik gösterdiğini ifade etmiş ve az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkeler tarafından yapılan yardımları örnek göstermiştir. Bu yaklaşımda sağlık, yabancı kamuların kalplerini ve zihinlerini kazanmada bir araç vazifesini görmektedir.

Sağlık diplomasisi ve kamu diplomasisi arasındaki bağlantıya örnek gösterebileceğimiz vakalardan biri de Avrupa'da faaliyet gösteren TB Avrupa

³⁶⁰İnan.s.63

³⁶¹Ornstein.s.6

³⁶²Efe Sevin. Sağlık, İletişim ve Dış Politika: Çin ve Brezilya Örnekleri Üzerinden Sağlık Diplomasisi.s.85,90,91

³⁶³Efe Sevin. Sağlık, İletişim ve Dış Politika: Çin ve Brezilya Örnekleri Üzerinden Sağlık Diplomasisi.s.85,90,91

Koalisyonunun 2015 yılında başlattığı “Tüberkülozla Mücadele” kampanyasıdır. Kampanya kapsamında Avrupa devletlerinin tüberkülozun önlenmesine yönelik daha fazla mali destek ayırması gerektiğine ilişkin elektronik ve sosyal medya çalışmaları ile konferanslar yer almıştır. Yüzbinlerce Avrupa Birliği vatandaşı tarafından imzalanan mektuplar Avrupalı liderlere iletilmiştir.³⁶⁴ Kampanyanın bitimini takiben nihayet 2015 yılında, AB üye devletleri ve Doğu Ortaklığı ülkelerinin Sağlık Bakanlıkları arasında Riga Anlaşması imzalanmıştır. Tüberküloz hastalığının ‘yalnızca bir halk sağlığı problemi değil, sosyoekonomik bağlantıları olan ölümcül bir güvenlik problemi’ olduğunu ifade eden anlaşma, bu sorunun ele alınmasında küresel işbirliği ve yatırıma ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır.³⁶⁵ Sonuç olarak TB Avrupa Koalisyonu ile başlayan bu mücadele devletlerarasındaki anlaşma ve işbirliği ile sonuçlanmıştır. Burada tek yönlü değil iki yönlü iletişim diyalog çerçevesinde gerçekleşmiştir. Dinleme faaliyeti olarak Avrupa Birliği vatandaşlarının mektuplardaki talepler dikkate alınmıştır. Dinleme, diyalog ve işbirliğinden oluştuğu için yeni kamu diplomasisine örnek gösterilebilecek bir faaliyet gerçekleşmiştir.

STK’lar insani yardım projelerinde kişilerarası ilişkiler yoluyla yabancı ülkelerin vatandaşlarıyla uzun döneme yayılan ilişkiler geliştirebilmektedir. Ancak insani yardımlar uzun dönemde sorunu çözemeyebilir. İnsani bir kriz ortaya çıktığında o krizin yatıştırılmasına yönelik personel, teknik malzeme ve gıda yardımı yapılmaktadır. Sorunlara geçici çözümler değil kalıcı çözümler bulmak daha uzun döneme yayılan ilişkilerin geliştirilmesini sağlamaktadır. Sağlık diplomasisi bu anlamda alternatif bir yöntem olarak kullanılabilir çünkü sağlık personelinin yabancı bir ülkede tanımadığı insanlara sunduğu sağlık hizmeti, kişilerarası ilişkilere yol açmakta ve sunulan tedavilerde sağlık çıktısı elde edildiğinde o ülke vatandaşları ile uzun döneme yayılan

³⁶⁴Ornstein.s.6

³⁶⁵‘Riga Declaration, (http://www.v.m.gov.lv/images/userfiles/Prezidentura/tb_declaration) (25 Eylül 2018).

ilişkiler kurulabilmektedir. Donör ülkenin imajını, itibarını alıcı ülke vatandaşları gözünde artırmaktadır. Bu olumlu sonuçlar uluslararası ilişkilere de yansımaktadır.

Sağlık diplomasisi alanında kamu diplomasisi ve yumuşak güce dair tespitler yapılmıştır. Kickbusch, sağlığın dış politikaya entegre edilmesini akıllı güç stratejisi olarak yorumlamakta iken³⁶⁶ Nye’a göre akıllı güç “sert güç ve yumuşak gücün bir arada kullanılmasıdır.”³⁶⁷ Küresel sağlık zorluklarıyla baş edebilmek amacıyla ülkeler, küresel sağlığı dış politikalarına entegre etmektedir. Özellikle, ABD, AB üyeleri, Birleşik Krallık gibi ülkeler küresel sağlığın önemini fark ederek bir küresel sağlık diplomasisi stratejisi geliştirmişlerdir. Küresel sağlığın dış politikaya dahil edilmesi yumuşak güç etkisi oluşturduğu ve ülke çıkarlarını ilerletmeyi amaçladığı için “akıllı güç” sayılmaktadır.³⁶⁸

Sağlık meselesi teknik bir meseleden politik bir meseleye dönüşmüş ve hatta BM’nin en üst seviyesinde açık kamu diplomasisi şeklinde ele alınan siyasi bir öncelik kazanmıştır.³⁶⁹ Kadetz’e göre sağlık diplomasisi, uluslararası sözleşmelerde ve dış politikada kaldıraç yöntemi olarak kullanılan uluslararası sağlık yardımı ve sağlık hizmeti transferleri yoluyla sağlık hizmetlerinin kolaylaştırılması veya engellenmesidir.³⁷⁰ Nye’ın yumuşak güç şeklinde ifade ettiği gibi uluslararası ilişkileri canlandırmak ve dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için sağlık yardımlarının kullanılmasıdır.³⁷¹

Sağlık diplomasisi faaliyetleri geleneksel kamu diplomasisi çerçevesinde gerçekleştirilebildiği gibi yeni kamu diplomasisinin stratejileri ile de

³⁶⁶Ilona Kickbusch. A New Relationship Between Health and Foreign Policy. s.15

³⁶⁷Joseph S. Nye, ‘Public Diplomacy and Soft Power’.s.107

³⁶⁸Manuel Manrique Gil. Global Health Diplomacy: Health Promotion And Smart Power. ISGlobal Seminar, Barcelona, 2012, s.4.

³⁶⁹Ilona Kickbusch and Margarita Ivanova .”The History and Evolution of Global Health Diplomacy”, Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager(Ed.). Global Health Diplomacy: Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde (11-26).New York: Springer Science+Business Media 2013, s. 24.

³⁷⁰Paul Kadetz. "Sino-African Health Diplomacy How Political Economic Ideology and Approaches to Foreign Policy Can Affect Health Aid. Jun Li and Liming Wang(Ed.). China’s Economic Dynamics içinde (148-165) New York:Routledge, 2014, s.148.

³⁷¹Paul Kadetz, ‘Unpacking Sino-African Health Diplomacy : Problematicizing a Hegemonic Unpacking Sino-African Health Diplomacy : Problematicizing a Hegemonic Construction’, St. Antony’s International Review, Vol.8, No.2, 2012, s.149,172.

gerçekleştirilmektedir. Sağlık meselesinin sınır tanımayan özelliği işbirliğini gerektirmektedir. Evrensel erişim hakkı gerektiren bir insan hakkı olduğu için çok değerlidir. Kimi zaman donör ülkelerin dış politika çıkarlarına araç olabilirken kimi zamanda küresel sağlık meselelerinde ulusal çıkarların ötesine geçmektedir. Sağlık meselesini hangi uluslararası aktör kullanırsa kullansın bu mesele ona yumuşak güç kazandıracaktır. Diğerlerini kendisine çekecek ve bu çıkarları gerçekleştirmek için beraber hareket etmeyi sağlayacaktır.

3.4. Sağlık –Dış Politika İlişkisi

Salgın hastalıklar güvenlik politikaları çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda dış politikaya eklenerek dış politika çıkarları doğrultusunda yabancı ülkelerde uygulanacak sağlık projelerinin şeklini ve yönünü de belirlemektedir. Dış politika çıkarlarının yanı sıra sağlık konusunda uluslararası işbirliğinin ana amacı herkesi etkileyen küresel zorlukların üstesinden gelinmesini sağlamaktır. Hiçbir ülkenin tek başına bu zorlukları çözememesinden kaynaklanmaktadır.”³⁷²

“Soğuk Savaş sırasında, ABD, Sovyetler Birliği, Çin ve Küba jeopolitik konumlarını ve ideolojik heveslerini genişletmek için sağlık-dış politika ilişkisinden yararlanmışlardır. Bu model günümüzde de devletlerin uyguladığı yumuşak güç ve akıllı güç uygulamaları ile ön plana çıkmaktadır.”³⁷³

Sağlığın dış politikada öncelik kazanmasının aşağıdaki şekilde özetlenebilecek birçok nedeni bulunmaktadır:

³⁷²David Gleicher and Inge Kaul, ‘New Diplomacy for Health: A Global Public Goods Perspective’. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager(Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde (107-127), New York: Springer Science+Business Media,2013), s. 109.

³⁷³David P Fidler. "Fidler_Rise-and-Fall-of-Global-Health-as-a-Foreign-Policy-Issue".*Global Health Governance*, Vol.4, No.2,2011, s.3.

- Küreselleşmenin etkisiyle seyahatlerin kolaylaşması sonucu bulaşıcı hastalıkların hızlı yayılması; salgın grip, SARS gibi hastalıkların nüfus güvenliği ve uluslararası ticarete yönelik tehdit oluşturması,
- HIV/AIDS hastalığının gelişmekte olan ülkeleri özellikle de Sahra altı Afrika'ya yönelik tehdit oluşturması,³⁷⁴
- Sigara, alkol, sağlıksız beslenme ve hareketsiz bir yaşam sonucu ortaya çıkan, daha çok gelişmekte ve gelişmiş ülkelerin sorunu kalp-damar hastalıkları, diyabet, kanser, obezite gibi bulaşıcı olmayan hastalıkların yaşam biçimlerinin birbirine benzemesi sonucu yaygınlaşması, bununla birlikte özellikle, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda ekonomik gelişme beklentilerini olumsuz yönde etkilemesi ve ekonomik kalkınma stratejilerinin merkezine sağlığı koruma ve teşvik etme çağrılarını getirmesi,³⁷⁵
- Biyolojik silah ve kitle imha silahları kullanan teröristlerin daha genel tehdidi nedeniyle, bir ülkenin kamu sağlığı ve sağlık sistemlerinin kalitesinin, ulusal ve uluslararası güvenlik endişesi haline gelmesi,³⁷⁶
- SARS ve salgın grip gibi hastalıklara yönelik hazırlıksızlığın ulusal ve uluslararası sağlık sistemlerinin ve politikalarının geliştirilmesini ve güçlendirilmesini teşvik etmesi,³⁷⁷
- Sağlığa yönelik tehditlerin, sivil, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları etkilemesi nedeniyle sağlığın bir insan hakkı olarak öneminin giderek artması,

³⁷⁴G K Rollason, 'Securitization of HIV / AIDS : The Ethical and Policy Implications of Invoking Fear and Security Part One : Securitization Theory', 2014, s.5..

³⁷⁵*Macroeconomics and Health: Investing in Health for Economic Development*, Geneva, 2001, s.3.

³⁷⁶David P Fidler, 'Health as Foreign Policy: Between Principle and Power', *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relation*, Vol.525, 2005, s. 181.

³⁷⁷Jason W. Sapsin et al, 'Sars And International Legal Preparedness', *77 Temp. L. Rev*, Vol.155, 2004, s.156, 158

- Uluslararası ticarete yükselen sağlığın; gelişmekte olan ülkelerin temel ilaçlara erişim sorununu ortaya çıkarması, fikri mülkiyet haklarına yönelik anlaşmanın esnetilmesine dair tartışmaların başlaması,³⁷⁸
- Küresel bir mesele olarak sağlığın herkesin hakkı olması ve her devletin kendi vatandaşlarına dolayısıyla küresel topluma yönelik sorumluluğunun olması. Dolayısıyla yumuşak güç odağı oluşturmaktadır ve dış politikada donör devletlerin fon akışlarında sağlığa önemli bir bütçe ayırmalarına neden olmaktadır.

Ulusal güvenlik, sağlıkla ilgili dış politikada baskın bir çerçevedir. Bu etik yaklaşım, küresel sağlığı, ulusal güvenlik hedeflerine ulaşmak için bir araç olarak kullanmaktadır. Devletler kendi vatandaşlarının güvenliği için ötekinin sağlığının korunmasını teşvik etmektedir. Güvenlik retoriği, ABD'nin Global Health Initiative programında açıkça vücut bulmuştur.³⁷⁹Bu girişimin 5 Mayıs 2009 tarihinde başlamasından sonra Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, girişimin “Amerikan dış politikasının önemli bir bileşeni ve akıllı gücün bir işareti” olduğunu belirtmiştir.³⁸⁰

2009 yılında, küresel sağlık diplomasisi kavramı, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda(UNGA) 63/331 sayılı karar ile kabul edilmiş ve 64/108,2, 65/95,3 ve 66/115,4 sayılı kararlarla teyit edilmiştir. Tüm bu kararlar, dış politika ve küresel sağlık arasındaki güçlü ara yüzü kabul etmektedir. Güvenliği sağlamak, ekonomik refah yaratmak, düşük gelirli ülkelerde kalkınmayı desteklemek ve insan onurunu korumak gibi dış politikanın temel işlevleriyle küresel sağlık etkileşim halindedir.³⁸¹

Dış politika ve uluslararası ilişkiler uzmanları sıklıkla dış politika için bir hedef hiyerarşisinin varlığını tartışmışlardır. Weber dış politika meselelerini düşük politika ve

³⁷⁸Caroline Thomas, ‘Trade Access Policy and to Drugs the Politics Of’, *Third World Quarterly*, Vol.23, No.2, 2002, s.254.

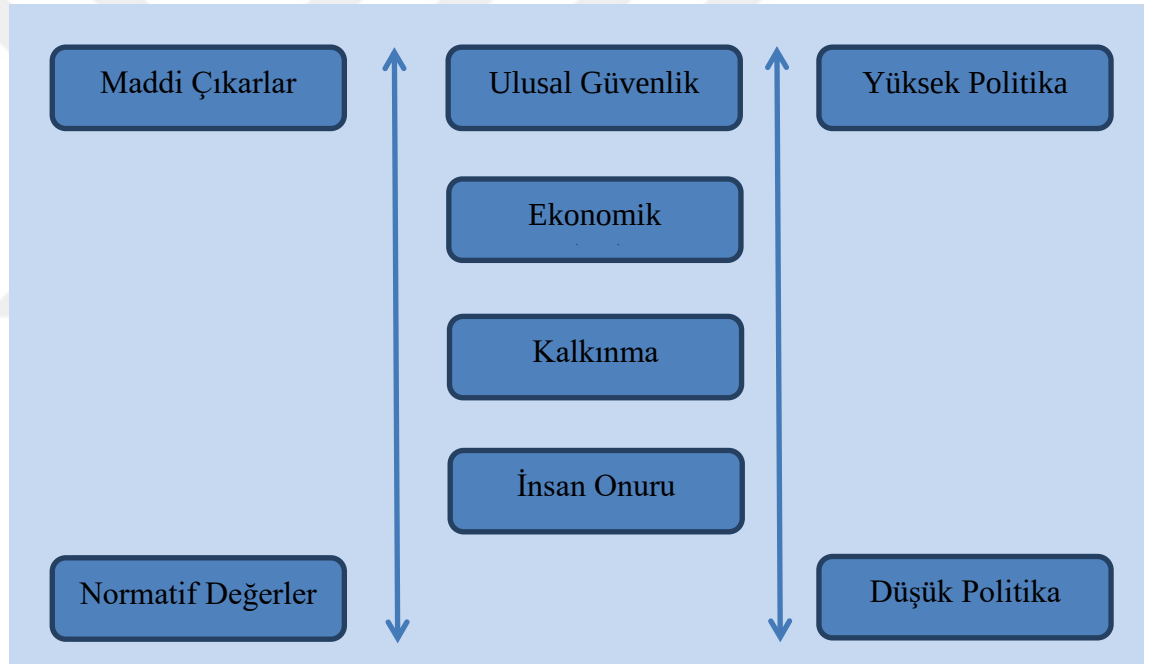
³⁷⁹Lencucha. Cosmopolitanism And Foreign Policy For Health: Ethics For And Beyond The State.S.1,3

³⁸⁰‘The U.S. Global Health Initiative by Hillary Clinton’ <<https://www.voltairenet.org/article166782>, (18 Ekim 2018).

³⁸¹İlona Kickbusch. A New Relationship Between Foreign Policy and Health. s.1

yüksek politika olarak ayırırken, Nye sert ve yumuşak güç ayrımını ortaya atmıştır. Her ne kadar aşırı basitleştirilmiş olsa da, dış politika işlevleri, öncelikleri göstermek için hiyerarşik olarak düzenlenebilmektedir. Aşağıdaki şekilde bu hiyerarşi gösterilmiştir. Dış politika fonksiyonlarının hiyerarşisi ilkindir ancak dış politikayla sağlığın ilişkisi incelendiğinde eğiticidir. Sağlık tarihsel olarak düşük politika olarak kategorize edilmiştir. Bunun nedeni uluslararası sağlık faaliyetlerinin teknik, bilimsel, politik olmayan ve insani çabaları içerir şekilde algılanması; bir devletin ulusal güvenliği, ekonomik çıkarları veya ülke hakkında endişeleri ve bölgenin stratejik önemiyle bağlantılı olabileceğinin düşünülmemesidir.³⁸²

Şekil 3.1: Dış Politika Hedefler Hiyerarşisi

Kaynak: David Fidler, Health And Foreign Policy: A Conceptual Overview, The Nuffield Trust 2005, s:3.

Başka bir deyişle, sağlık yakın zamana kadar dış politikada güvenlik, istikrar, ekonomik refah, ticaret ve kalkınma, ideolojik hedefler, dil ve kültürel değerler gibi ulusal

³⁸²David P Fidler. *Health and Foreign Policy: A Conceptual Overview*. The Nuffield Trust, 2005, s.3.

çıkarlar kümesi içerisinde öncelikli konuma sahip değildir. Ancak bu çıkarlar kümesine bağımlı olarak hareket edebilmiştir. Devletler ticari bir anlaşma yapılırken sağlığı bu kararları minimum seviyede etkilemesine izin verecek kadar önceliklendirmişlerdir.³⁸³ Son 160 yıl ele alındığında, bulaşıcı hastalıklar ve uyuşturucu ilaçların yayılmasını kontrol etmek veya iş sağlığı ve güvenliğini ele almak için geliştirilen uluslararası belgelerle karşılaşmaktadır. Ancak bu uluslararası belgeleri doğuran müzakerelerde sağlık belirgin bir hedef değildir ve daha çok uluslararası ticareti korumak, siyasi istikrarı desteklemek ve ekonomik güvenliğin artırılması için özel olarak tasarlanmışlardır.³⁸⁴

Küresel sağlığın dış politika gündemine derin entegrasyonunun sonuçları üzerine eleştirel düşünme eksikliği olduğunu belirten Feldbaum ve Michaud'a göre, "salgın hastalıklar, HIV/AIDS gibi enfeksiyon hastalıkları, biyoterörizm gibi küresel meseleler, trafik kazaları, kronik hastalıklar ve sağlığın sosyal belirleyicilerine göre daha fazla siyasi dikkat ve fon çekmektedir. Varlıklı devletlerin iktisadi refahını ve sağlık güvenliğini tehdit eden SARS ve salgın grip gibi hastalıklar ulusal ve uluslararası söylemin en üst düzeyine çekilmektedir. Küresel sağlık meselelerinin dikkat ve fon çekmesinde dış politika çıkarları etkilidir. Artık devletler ve devlet dışı aktörler artan bir şekilde sağlık dışı hedefleri gerçekleştirmek için sağlık müdahalelerine yönelmişlerdir. Bu eğilimin arkasında sağlığın dış politikada yumuşak güç etkisi yaratması yatmaktadır."³⁸⁵Örneğin; Bush yönetimi biyoterörizm ve HIV/AIDS salgınının ulusal güvenlik açısından tehdit olduğunu vurgulamıştır. Ulusal Güvenlik Stratejisi ayrıca, HIV/AIDS'i, uluslararası ticaretin liberalleşmesine ilişkin ABD hedeflerine yönelik bir tehdit olarak tanımlarken, 'pazar erişiminin yoksullukla kesiştiği en önemli alanın halk sağlığı olduğunu' öne

³⁸³Santiago Alcázar. "The Copernican Revolution: The Changing Nature of the Relationship Between Foreign Policy and Health" Nick Drager, Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde (323-336). New York: Springer Science+Business Media, 2013, s. 325.

³⁸⁴Santiago Alcázar and Paulo Buss. "Health Is an Integral Part". Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told(Ed.).21.Century Global Health Diplomacy içinde (147-164), , World Scientific, 2013, s.148..

³⁸⁵Feldbaum and Michaud. Health Diplomacy And The Enduring Relevance Of Foreign Policy Interests.s.2

sürmüştür. Benzer şekilde hastalığın ABD'nin Afrika ve diğer bölgelerdeki ekonomik ve politik kalkınma hedeflerini tehdit ettiğini iddia etmiştir.³⁸⁶

Sağlık geniş bir konudur ve hastalıklar çeşitlidir. HIV/AIDS, sıtma, tüberküloz gibi hastalıklar genellikle yoksul ve gelişmekte olan ülkeleri etkileyen bulaşıcı hastalıklardır. Kalp, tansiyon, şeker, obezite ve kanser gibi hastalıklar da çoğunlukla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri etkileyen bulaşıcı olmayan hastalıklardır. Bunların dışında nadir görülen hastalıklar ile tropikal hastalıklar gibi hastalıklar da mevcuttur. Dolayısıyla sağlık parçalı bir konudur. Bu parçalılık sağlığa yönelik algıyı da etkileyerek sağlık projelerini sadece bir hastalık üzerine odaklamıştır. Hastalıkların ortaya çıkmasına neden olan toplumsal koşulların görülememesi nedeniyle yapılan projelerde tam başarı elde edilememektedir. Ancak gelişmiş bir ülke açısından bu parçalı sağlık kavramı, dış politika amaçları için yararlı olabilmektedir. Kalkınma süreçlerine tam olarak katılmadan yumuşak güçlerini ve tanınırlıklarını artırarak belirli sağlık problemlerine çözümler araştırmak bu ülkeler için çok daha basit ve daha az maliyetli olmaktadır.³⁸⁷ George Bush'un girişimi PEPFAR sadece HIV/AIDS hastalığına yönelik çalışmaktadır ve 2003 yılında HIV/AIDS hastalığı ile mücadelele 15 milyar dolarlık bir bütçe ayırmıştır.³⁸⁸

Her ülke kendi halkının sağlığını, ulusal çıkarlar kümesinde en yüksek öncelikler arasına yerleştirmektedir. Sağlık ve dış politika çıkarları arasında adeta bir devrim yaşanmıştır. Küresel sağlık ve dış politika arasında görülen bu değişim sağlığın diğer ulusal çıkarlar arasında ön plana çıkmasına uluslararası anlaşmalarda bir başlangıç noktası olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Yaşanan bu dönüşüm sayesinde artık sağlık ticari anlaşmaları bile yönlendirmektedir.³⁸⁹ Ayrıca, "bir devletin başkalarının gözünde daha iyi görünmesini amaçlayan bir cazibe aracı olarak, yumuşak güce yönelik de

³⁸⁶David P Fidler, Health and Foreign Policy: A Conceptual Overview.s.6

³⁸⁷Santiago Alcázar. The Copernican Revolution: The Changing Nature of the Relationship Between Foreign Policy and Health. s. 325, 326, 327 ,328

³⁸⁸'Fact Sheet: The President's Emergency Plan for AIDS Relief', <https://georgewebush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/01/20030129-1.html>, 2003, (27 Ocak 2019) .

³⁸⁹Santiago Alcázar. The Copernican Revolution: The Changing Nature of the Relationship Between Foreign Policy and Health. s.328

kullanılmaktadır. Yumuşak güç ile arasında doğrudan ilişki kurmak mümkün olmamakla birlikte, kaldıraç değerine sahip olduğu kesindir. İttifak inşası dahil olmak üzere, devletlerin itibarı için uzun vadeli bir strateji sunmaktadır.³⁹⁰

Fidler, sağlık ve dış politika arasındaki ilişkiye yönelik üç bakış açısını kavramsallaştırmıştır.³⁹¹ Birinci bakış açısı sağlık olarak dış politikadır. Bu bakış açısına göre sağlık birçok politik gündemi etkilemektedir. Dolayısıyla küresel sağlık özünde dış politikanın önemli bir amacıdır ve sağlık devlet çıkarlarını değiştirebilir. 2000 yılında BM himayesi altında kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedeflerini sağlık olarak dış politika yaklaşımına örnek gösterebiliriz. Binyıl Kalkınma Hedefleri 21. yüzyıl ekonomik kalkınmasına yönelik çocuk ölümünü azaltmak, anne sağlığını iyileştirmek ve HIV/AIDS ve diğer hastalıkların yüklerini azaltmak gibi belirli sağlık hedeflerini belirlemiştir. Geriye kalan beş hedeften dördü ise yoksulluk, eğitim, cinsiyet eşitliği ve çevre gibi sağlığın sosyal belirleyicileri ile bağlantılıdır. Küresel ortaklıklar inşa eden sekizinci hedef, gelişmekte olan ülkelerde temel ilaçlara erişimin artırılması gibi sağlıkla ilgili spesifik bir hedefi de ayrıca içermektedir.

İkinci bakış açısına göre sağlığın herhangi bir dış politika meselesinden farkı yoktur ve aynı şekilde ele alınmaktadır. Sağlık dış politika hakkındaki düşünceyi değiştiremez ancak onun yerine dış politika sağlığı kavramsallaştırma şeklini dönüştürmektedir. Sağlık sadece diğer devletlerin çıkarlarına karşı koyulabilecek başka bir meseledir. Uluslararası ilişkilerin realist teorisine dayanan bu bakış açısı, küresel sağlığın son dönemdeki siyasi önemini, hastalıkların artan etkisinin geleneksel güvenlik kaygıları üzerinde doğurduğu sonuçlar çerçevesinde açıklamaktadır. Hastalıklar ulusal güvenlik, askeri kapasite, jeopolitik veya bölgesel istikrar, ulusal nüfus, ekonomik güç veya ticaret çıkarlarını tehdit ettiğinde veya tehdit etme potansiyeli gösterdiğinde dış politika yapıcılar durumu dikkate almaktadır. Dış politika ve sağlık yaklaşımından ancak

³⁹⁰R Loewenson, M Modisenyane, and M Pearcey. "Concepts in and Perspectives on Global Health Diplomacy". 2013, s.5.

³⁹¹David P Fidler. "Health as Foreign Policy: Between Principle and Power". The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relation, 525, 2004, 183,184,185,186, 187.

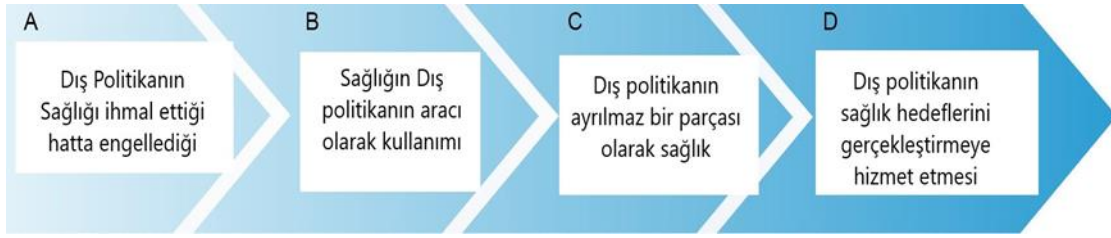
SARS, HIV/AIDS veya öldürücü salgın grip gibi belirli bulaşıcı hastalıklar söz konusu olduğunda bahsedilebilmektedir. Zira bu hastalıklar ciddi kaygılara neden olmuş ve siyasi hareket gerektirmiştir. Burada dış politikanın amacı esasen sağlığın kendisi değil, belirli enfeksiyon hastalıklarının ulusal güvenlik ve uluslararası ticaret akışını korumak gibi dış politika hedeflerine yönelik yaratabileceği risk ve maliyetleri azaltmaktır. Buradaki fikir birliği sağlığın esas önemi üzerine kurulmamıştır.

Üçüncü yaklaşım dış politika olarak sağlık ise önceki iki yaklaşımın ortasında bir zemine yerleşmektedir.³⁹² Buna göre sağlık küresel bir mesele olarak yükselişe geçse de sağlık ve dış politika birinin diğerini tamamen dönüştüremediği bir ilişki içindedir. Dış politika olarak sağlık perspektifinde yer alan sağlık ideolojisi, tüm halkların sağlığının karşılıklı olarak bağımlı ve savunmasız olduğunu ve sağlığın siyasi eylem için ortak payda sağladığı bir bağlam ortaya çıkardığını varsaymaktadır. Örneğin DSÖ anayasasının önsözü tüm halkların sağlığının, barış ve güvenlik elde etmek için temel olduğunu, sağlığın teşviki ve korunması konusunda herhangi bir devletin başarısının herkese değer kattığını ifade etmektedir. Dış politika olarak sağlık perspektifi, sağlık-dış politika bağlantısının merkezinde bilim-politika dinamiğine odaklanmaktadır. Bu dinamik, dış politikanın göz ardı edemeyeceği bilimsel ilkeleri ve zorunlulukları ve sağlığın göz ardı edemeyeceği anarşi/iktidar düşüncelerini içermektedir. Dış politika olarak sağlık, sağlık-dış politika ilişkisine kavramsal olarak yukarıda ele alınan diğer iki çerçeveden daha dengeli bir bakış açısı sunmaktadır.

Sağlık ve dış politika arasındaki etkileşimi süreklilik gösteren bir modelle açıklayan Kickbusch'a göre bu ilişki dört stratejiyle ortaya çıkmaktadır. Bu modelde sağlık dış politikada dereceli olarak ön plana çıkmaktadır.

³⁹²David P Fidler. "Health as Foreign Policy: Between Principle and Power". The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relation, 525, 2004, 183,184,185,186, 187.

Şekil 3.2: Sağlık ve Dış Politika Etkileşimi

Kaynak: İlona Kickbusch, A New Relationship Between Foreign Policy and Health, 21.Century Global Health Diplomacy, World Scientific, 2013, s.13

Şekil 3'deki süreklilik boyunca bu dört nokta zorunlu olarak hiç ayrılmadan dış politika hedeflerine hizmet etmektedir. Örneğin D noktasının küresel topluluğa ve sağlığa açık politik bağlılığının yanı sıra ulusal çıkarlara da hizmet eden ikili bir sorumluluğu mevcuttur. 2007 yılında gelişmekte olan yedi ülkenin dışişleri bakanları tarafından imzalanan Oslo Deklarasyonu da sağlığın dış politikada bir başlangıç noktası olması gerektiğini vurgulamaktadır.³⁹³

3.4.1. Dış Politikanın Sağlığı İhlal Etmesi veya Engellemesi

“Diplomasi başarısız olduğunda halk sağlığı ciddi derecede tehlikeye atılabilmekte ve sert güç müdahaleleri ortaya çıkabilmektedir. Bu müdahaleler, askeri harekâtlar ve ekonomik eylemleri içerebilmektedir. Örneğin, ekonomik yaptırımlar veya anlaşmaların kamu sağlığı üzerindeki etkisini ihlal eden ticaret veya fikri mülkiyet anlaşmaları yapılabilmektedir. Buna karşılık özellikle güçlü devletler böyle durumlarda ticaret, ekonomik kalkınma ve güvenlik konusundaki faaliyetlerini sınırlandırabilecek çokuluslu anlaşmaları önlemek veya bunlardan kaçmak için ikili anlaşmalar yapma yoluna gitmektedir.”³⁹⁴

³⁹³İlona Kickbusch. A New Relationship Between Foreign Policy and Health.s.13

³⁹⁴İlona Kickbusch. A New Relationship Between Foreign Policy and Health. s.14

3.4.2. Dış Politika Aracı Olarak Sağlık

Sağlık günümüzde devletlerarasındaki ilişkileri geliştirerek ulusal çıkarlara hizmet eden bir dış politika aracı olarak devletler tarafından kullanılmaktadır. Bir sağlık meselesi ile güçlü devletlerin ulusal çıkarları arasındaki ilişkinin gücü kabaca sağlık sorununun aldığı fon ve çektiği siyasi dikkat ile ölçülebilir.³⁹⁵ Dış politika aracı olarak sağlık devletlerin kamu diplomasisi uygulamalarının bir parçası olarak görülmektedir.³⁹⁶ Sağlık programlarının desteklenmesi siyasi itibarı artırmaktadır. Diğer devletler ve aktörlerle ilişkileri geliştirmeye ve ittifaklar kurmaya yardımcı olmaktadır. Yumuşak güç terimi genellikle bu tür programları tanımlamak için kullanılmaktadır. Çin 1960'lı yıllardan beri sağlık diplomasisi yoluyla 15 binin üzerinde doktoru, 47'den fazla Afrika ülkesine göndermiştir ve yaklaşık 180 milyon Afrikalı hastayı tedavi etmiştir. Çin'in Afrika'daki dış politika çıkarları öncelikle uzun vadeli enerji ve gıda kaynaklarının tedarikine dayanmaktadır. Yatırım stratejilerini desteklemek için birçok Afrika ülkesinde hastane ve araştırma merkezi kurmaktadır.³⁹⁷

3.4.3. Dış Politikanın Ayrılmaz Bir Parçası Olarak Sağlık

“Salgın hastalıklar, biyoterrorizm ve hastalıkların sınır tanımaması ulusal güvenliği tehdit edebilecek meseleler haline dönüşerek dış politika ve sağlığın birbirine entegre olmasına yol açmıştır. 1990'lı yıllarda ABD'deki özellikle İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü (HIV) ve Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu (AIDS) gibi sağlık sorunları, Ulusal Güvenlik Konseyi için endişe kaynağı olup ulusal istihbarat raporlarının düzenli bir parçasını oluşturmaktaydı. Birçok ülkenin yanı sıra Avrupa Birliği de, sağlık konularını ulusal güvenlik stratejilerinin bir parçası olarak görmektedir.”³⁹⁸ “Birçok uluslararası örgütün konuşlandığı Cenevre veya New York gibi küresel diplomatik merkezlerde de diplomatlar küresel sağlık alanında gittikçe daha fazla çalışmaktadır.

³⁹⁵Feldbaum and Michaud.s.2

³⁹⁶İlona Kickbusch. A New Relationship Between Foreign Policy and Health, s.14

³⁹⁷Kickbusch, ‘Global Health Diplomacy: How Foreign Policy Can Influence Health’. BMJ, 342, 2011, s.2

³⁹⁸İlona Kickbusch. A New Relationship Between Foreign Policy and Health. s.14

Japonya'nın belirlediği son küresel sağlık politikası da küresel sağlığa katkıda bulunmanın Japonya'nın dış politika stratejisinin ayrılmaz bir parçası olduğunun altını çizmektedir. Hükümet liderleri, kendileri ve ülkelerini çok taraflı arenada konumlandırmanın bir yolu olarak, küresel sağlık girişimlerini başlatmada bu tip toplantıları giderek daha çok kullanmaya başlamışlardır.”³⁹⁹

3.4.4. Sağlık Hedeflerine Hizmet Eden Dış Politika

Sağlık hedeflerine hizmet eden dış politikada artan bir eğilim mevcuttur. Sağlık, G7, G8 ve G20 toplantılarının ayrılmaz bir parçasıdır. Küresel sağlık diplomasisi ve sivil toplum savunuculuğu pek çok müzakereye sağlığı eklemeyi başarmıştır.⁴⁰⁰ Örneğin 2003 yılında Kuzey Nijerya'daki üç eyalet hükümeti, tüm toplumsal baskıya rağmen, Müslüman genç kızları kısırlaştırdığı gerekçesiyle çocuk felci aşısı kampanyalarını yasaklamıştır.⁴⁰¹ Ancak bu eylem küresel bir çocuk felci salgınına yol açmıştır ve hastalık, Afrika, Ortadoğu ve Güneydoğu Asya'da yirmi ülkeye yayılmıştır. Yasak, tüm dünya çocuk felci vakalarının yüzde 80'ine neden olmuştur. Aşı boykotu, çocuk felci salgını kontrol altına almak için en nihayetinde 500 milyon Amerikan dolarının üzerinde bir maliyete yol açmıştır. Kuzey Nijerya'daki iç siyasi güçlerin etkin olduğu bu vakanın çözümünde hem epidemiyoloji bilgisi hem de diplomatik harekete ihtiyaç duyulmuştur. Amerikan Dışişleri Bakanı Colin Powell ve UNICEF temsilcileri, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'dan Afrika danışmanı İbrahim Gambari'yi bu üç eyaletin yöneticileri ile görüşmek üzere bölgeye özel elçi olarak göndermesini talep etmiştir. Normal şartlar altında BM Genel Sekreterliği bir ülkenin vatandaşını üzerinde baskı oluşturmaya veya çıkar çatışması yaratmaya çekincesiyle kendi ülkesinde müzakerelere göndermemesine rağmen Gambari görüşmelerde BM Genel Sekreterliği tarafından hazırlanan mektubu sunmuş ve boykotu desteklemenin çocuklara zarar verdiğini, Nijerya'nın imajını olumsuz etkilediğinden bahsetmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı ve DSÖ'nün de yürüttüğü benzer

³⁹⁹Kickbusch, 'Global Health Diplomacy: How Foreign Policy Can Influence Health'.s.1

⁴⁰⁰İlona Kickbusch. A New Relationship Between Foreign Policy and Health. s.14

⁴⁰¹Judith R. Kaufmann and Harley Feldbaum. "Diplomacy and the Polio Immunization Boycott in Northern Nigeria". *Health Affairs*, Vol.28, No.4, 2009, s.1091–1101.

birtakım görüşmeler sonucunda yapılan boykota son verdirilmiştir. Sonuçta küresel sağlık çabalarını sürdürmede diplomasi etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Bu durum, küresel sağlık çabalarındaki zorlukların bilimsel olmasından ziyade politik olmasından kaynaklanmaktadır. Bu vakada bilimsel sağlık verileri politik baskı aracı olarak da kullanılmıştır. Küresel sağlığın hizmetinde iyi hedeflenmiş diplomatik baskının örneklerindendir.

“Dış politika sürecinin sertliğine rağmen, sağlık savunucuları kalıcı diyalogu sağlamanın yolunu bulmuştur. Sağlık alanındaki politika yapıcılar ulusal çıkarlar ve epidemiolojinin deneysel gücünü bütünleyen stratejileri deneyimlemişlerdir. Küresel siyasette sağlığın öncelik olarak algılanmasına ve kazanmasına katkı sağlamışlardır.”⁴⁰²

“Bir ülkenin yumuşak gücü, kültürü, siyasi değerleri ve dış politikalarına dayanmaktadır. Bir hükümetin yurtiçindeki örneğin demokrasi, uluslararası kuruluşlardaki diğerleriyle birlikte çalışma ve dış politikadaki barışı ve insan haklarını destekleme tutumuyla savunduğu değerler, diğerlerinin tercihlerini önemli ölçüde etkilemektedir.”⁴⁰³. “Bir ülkenin ulusal, kültürel, dini, milli ve demokratik değerleri, dış yardımları, teknolojik gelişmişliği, ekonomik kalkınmışlığı, kamu ve sivil toplum kuruluşları, insan kaynakları, uluslararası örgütlerdeki üyeliği, siyasi duruşu, sinema ve televizyon ürünleri yumuşak güç unsurlarıdır”⁴⁰⁴. Dış politika da bir ülkenin yumuşak gücünü arttıran bir faktördür. Sağlık meselesinin dış politikada çeşitli derecelerde ön plana çıkması da o ülkenin yumuşak gücünü arttıracaktır. Bir insan hakkı olarak evrensel erişime açık sağlık; bir hükümetin barışı ve insan haklarını desteklediğinin göstergesidir. Sağlıkla ilgili küresel müzakerelere katılmak, çözümü BM, DSÖ vb. uluslararası örgütlerde aramak, dış yardımlarda sağlık yardımlarına yer vermek diğer ülkelerin o ülkeyle işbirliği ve diyalog kurma tercihlerini etkileyecektir. Bu konularda ki tutumlar diğer ülkeleri çekebilir veya itebilir. Dolayısıyla sağlık meselesi tüm bu konularla olan

⁴⁰²David P Fidler, ‘Reflections on the Revolution in Health and Foreign Policy’, Bulletin of the World Health Organization, Vol.85, No.3, 2007, s.243

⁴⁰³Joseph S. Nye.Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları, s.49,36

⁴⁰⁴B. Senem Çevik, Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu, s.14.

güçlü bağlarından dolayı önemli bir yumuşak güç kaynağıdır. Dış politikada ve dış politika söyleminde açıkça yer verilmeli ve kullanılmalıdır.

3.5. Sağlık ve Dış Politika Arasındaki Etkileşim Sonucu Ortaya Çıkan Uluslararası Anlaşmalar

Sağlık ve dış politika arasındaki ilişkiye yönelik kavramsal yaklaşımlar hem sağlık hem de dış politika hedeflerini gerçekleştirmek adına sağlığın dış politikaya eklenmesinin artık kaçınılmaz olduğunu ortaya koymuştur. Bu bölümde sağlık ve dış politika arasındaki ilişkinin gerekliliğini ortaya koyan uluslararası anlaşmalar ve dış politikalarında sağlığa açıkça bir strateji olarak yer veren ülkeler incelenecektir. Aşağıdaki uluslararası anlaşmalar özellikle sağlığın diğer ulusal çıkarlarla bağlantıda olduğu meseleleri ilgilendiren anlaşmalardır.

- Oslo Deklarasyonu
- Fikri Mülkiyet Anlaşması ve Doha Anlaşması
- Uluslararası Sağlık Tüzüğü
- Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi
- Binyıl Kalkınma Hedefleri
- Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Dış politika konuları müzakere edilirken sağlığı tehlikeye düşüren durumlara karşı sağlığın güçlü bir şekilde savunulması gerekmektedir. Dolayısıyla hem sağlık bakanlıkları hem de dış işleri bakanlıklarının karşılıklı bu konularda bilgili olmaları gerekmektedir. Küresel sağlık yurtiçinde başlamaktadır. Bu nedenle ABD, Norveç, Japonya ve İsveç gibi ülkeler ulusal ve küresel sağlık politikaları arasında tutarlılık oluşturulması yönünde girişimlerde bulunmaktadır. Ulusal bağlamları için en uygun politika yaklaşımlarını seçerek, stratejik belgeler ve mekanizmalar üzerinde çalışmışlardır.⁴⁰⁵ Sağlıkla ilgili konularda küresel paydaşların sayısındaki artışla birlikte

⁴⁰⁵Ilona Kickbusch and Margarita Ivanova.s.20

politika tutarlılığı artık daha önemli hale dönüşmüştür. GAVI ve GFATM gibi yeni aktörler sahip oldukları kaynaklarla hem teknik sağlık meselelerinde hem de kalkınma politikalarında etkilidirler. Dünya Bankası, IMF uluslararası organizasyonlar ile küresel kuzey olarak bilinen donör ülkeler artık küresel sağlık politikalarını tekellerine alamamaktadır. Politika tutarlılığı hem uluslar hem de ulus üstü kuruluşlar için yeni yönetim biçimlerini kullanmalarını zorunlu hale dönüştürmektedir.⁴⁰⁶

3.5.1. Oslo Deklarasyonu

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin(Norveç, Fransa, Brezilya, Endonezya, Senegal, Tayland ve Güney Afrika)Dışişleri Bakanları'ndan oluşan bir grup 2007 yılında Oslo Deklarasyonu'nu yayınlamışlardır. Sağlık ve dış politika arasındaki ilişkiye dikkat çekerek sağlığın başlı başına bir dış politika hedefi olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Günümüz küreselleşme ve karşılıklı bağımlılık döneminde, dış politikanın kapsamını genişletmeye acil bir ihtiyaç duyulmaktadır. Sağlığın zamanımızın uzun vadeli dış politika konuları arasında geniş ölçüde ihmal edilen en önemli alanlarından biri olduğuna inanmaktayız. Bir dış politika meselesi olarak sağlığın uluslararası gündemde daha güçlü bir stratejik odak ihtiyacı olduğuna inanıyoruz. Bu perspektife sahip politika seçenekleriyle başa çıkmak üzere bir diyaloga girmek ve dış politika ve kalkınma stratejilerinin ana unsurlarını incelemek için her birimizin kullanacağı belirleyici bir hedef üzerinden sağlık üzerinde kalıcı bir etki yapmak nedeniyle anlaşmaya vardık.”⁴⁰⁷

“Günümüzde, ulusların salt kendi çıkarlarının peşinde koşması, artan karşılıklı bağımlılığın zorluklarına cevap veren çözümleri zayıflatabilmektedir. Yeni fikirleri teşvik etmeli, ortaklıklar için yeni mekanizmalar aramalı ve yeni işbirliği paradigmaları

⁴⁰⁶Gaudenz Silberschmidt and Thomas Zeltner."Global Health Begins at Home". Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.).21.Century Global Health Diplomacy için (158-167), New York: World Scientific, 2013, s. 159

⁴⁰⁷ 'Oslo Ministerial Declaration-Global Health: A Pressing Foreign Policy Issue of Our Time', Lancet, 2007, s.3

geliştirmeliyiz. Bu yeni gerçeklik, ülkeler arasındaki ilişkilerde somutlaşan ortak değerleri bulmaya ihtiyaç duymaktadır.”⁴⁰⁸

Bu bağlamda sağlık, farklı uluslararası ilişkileri derinleştirmek için bir araç ve ayrıca ittifaklar kurmak için istikrarlı bir temel olarak görülmektedir. Kalkınma ve işbirliği stratejileri geliştirirken sağlığı bir bakış açısı olarak merkeze oturtmayı gündeme getirmiştir. 2010 yılında DSÖ Başkanı Margaret Chan sağlığın dış politikaya eklenmesini aşağıdaki sözlerle desteklemiştir:

“Küresel sağlık konusundaki mevcut ilgi dış politika meselesi olarak bir fırsat penceresi sunmaktadır. Bu şansımız hala varken, sağlık bakış açısını dış politikaya eklememiz gerekmektedir. Dış politika gündeminin bir parçası olarak halk sağlığının korunması ve teşvik edilmesi mantıklıdır. Bununla birlikte, dış politika ve sağlık arasındaki bu değişen ilişki, karşılıklı yarar için titiz bir yönetim gerektirmektedir.”⁴⁰⁹

“Oslo Deklarasyonu’nda ileriye dönük 10 hedef alan tanımlanmıştır. Ülkeler arasında bu ileriye dönük planlara yönelik işbirliği oluşturabilecek eylemler belirlenmiştir:

- Hazırlıksızlık ve dış politika
- Ortaya çıkan bulaşıcı hastalıkların kontrolü
- Sağlık ve dış politikaya yönelik insan kaynaklarının geliştirilmesi
- Sağlık sektörünün ötesine geçen meseleler
- Çatışma ve barış inşası

⁴⁰⁸ . ‘Oslo Ministerial Declaration-Global Health: A Pressing Foreign Policy Issue of Our Time’, Lancet, 2007, s.1,6 .

⁴⁰⁹ A Margaret Chan, Jonas Gahr Støre B, and & Bernard Kouchne, ‘Foreign Policy and Global Public Health: Working Together towards Common Goals’, Bulletin of the World Health Organization, Vol.86, No.7, 2008, s.498.

- Doğal felaketler
- HIV/AIDS salgınına cevap
- Sağlık ve çevre
- Sağlık ve kalkınma
- Ticaret ve sağlık”⁴¹⁰

“Uluslararası sağlığın teşviki ve uluslararası anlaşmaları güçlü devletlerin çıkarları yönlendirmektedir. Bu durum küresel sağlık hedeflerine zarar vermektedir.”⁴¹¹
“Birbirine bağımlılığın geçerli olduğu bu çağda küresel sağlık işbirliğinin, basit çıkarların ötesinde değerlere dayanması gerekmektedir.”⁴¹² İnsan hakkı olarak sağlığın önemine vurgu yapan Oslo Deklarasyonu’nda sağlıkla ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

“Yaşam hakkı insan haklarının en temelidir. Yaşam ve sağlık en kıymetli varlıklardır.”⁴¹³ “Sağlığa yönelik insan hakları küresel sağlık meselelerinde kolektif eylemin temelini oluşturmaktadır. Bir insan hakkı olarak sağlık insanların çalışma ve eğitim gibi diğer insan haklarından yararlanmalarını sağlamaktadır.”⁴¹⁴

Bununla birlikte, “Oslo Deklarasyonu; güvenlik, ekonomik istikrar ve küresel sağlık meselelerine yönelik dış politika endişeleri arasındaki yakınlaşmayı da vurgulamaktadır. Bildirge, ulusal sağlık güvenliğini iç ve dış kamu sağlığı risk ve tehditlerine karşı savunma olarak tanımlamıştır. Yalnızca sınır ötesi bulaşıcı hastalık

⁴¹⁰Oslo Ministerial Declaration-Global Health: A Pressing Foreign Policy Issue of Our Time’, s.1-6.

⁴¹¹Ronald Labonté and Michelle L. Gagnon. Framing Health and Foreign Policy: Lessons for Global Health Diplomacy", Globalization and Health, Vol.6, 2010, s.5.

⁴¹²Ronald Labonté. "Human Rights and Equity: The Value Base of Global Health Diplomacy". Nick Drager, İlona Kickbusch, Graham Lister, Micheala Told (Ed.). Global Health Diplomacy: Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde (89-106), New York:Springer Science+Business Media2013, s. 90.

⁴¹³Oslo Ministerial Declaration-Global Health: A Pressing Foreign Policy Issue of Our Time’. 2007, s.1,6

⁴¹⁴Labonté, ‘Human Rights and Equity: The Value Base of Global Health Diplomacy’. Human Rights and Equity: The Value Base of Global Health Diplomacy".s.90

risklerine karşı koruma sağlamak değil, aynı zamanda ilaç ve sağlık hizmetlerine erişimin sağlanmasına da gönderme yapmaktadır.”⁴¹⁵

Sonuç olarak, Oslo Deklarasyonu, sağlıkla ilgili meselelerin ulusal çıkarların ötesine geçtiğini ifade ederek bu konuda paydaşları işbirliğine çağırmaktadır. Sağlığı bir insan hakkı olarak ele almıştır. Dış politikanın sağlık hedeflerine hizmet etmesi gerektiğini belirtmiştir. Sağlığın dış politikada basit devlet çıkarlarının ötesinde küresel bir değere dayandığını, bir güvenlik meselesi olduğunu ifade etmiştir. İlk kez sağlık konusu dışişleri bakanları tarafından bir dış politika sorunu olarak ele alınmıştır. Sağlığı dış politikanın odağına yerleştirmiştir. Kamu diplomasisi ve yumuşak güç açısından bu durum belirleyicidir. Çünkü kamu diplomasisi uygulamalarında sağlık dış politika hedeflerine yönelik kullanılmaktadır. Bu yolla devletler yabancı halklar nezdinde yumuşak güç elde etmektedir ve diğer ülkeleri kendi çıkarları etrafında toplamaktadır.

3.5.2. Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS) ve Doha Deklarasyonu

Küresel ticaret, tarihteki uluslararası ekonomik işbirliğinin en önemli ilerlemelerinden birini temsil etmektedir. Ancak sağlık da dahil olmak üzere bir dizi ticari olmayan konu üzerinde de büyük bir etkisi olmuştur. Örneğin, “serbest ticaret ekonomik büyümeyi destekleyip yoksulluğun azaltılması ve sağlığın iyileştirilmesine yardımcı olabilmektedir. Ne var ki serbest ticaret aynı zamanda hastalıkların sınırlar arasında hızla yayılmasını da kolaylaştırabilmektedir.”⁴¹⁶

İlk olarak, 1994 yılında Uruguay Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması kapsamında Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS- The Agreement on Trade Related Aspect of Intellectual Property Rights) onaylanmıştır.

⁴¹⁵David L. Heymann and Sudeep Chand, ‘Diplomacy and Global Health Security’, Nick Drager, Ilona Kickbusch, Graham Lister, Micheala Told (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde (125-140), New York:Springer Science+Business Media , 2013, s. 126,135.

⁴¹⁶John Hancock.s.156

Ancak anlaşma halk sağlığı üzerine çok düşünmeden ticari kaygıları ön plana alarak kabul edilmiştir. HIV/AIDS ve diğer küresel sağlık sorunları gittikçe artmaktan olduğundan, yoksul ülkeler ve uluslararası sivil toplum, TRIPS'in uygun maliyetli ilaçlara erişim konusunda daha fazla engel çıkardığını tespit etmiştir.⁴¹⁷ Sağlığın dünyadaki en büyük endüstrilerden biri olduğunu belirten Hein, fikri mülkiyet, mal ve hizmet ticareti gibi kritik konuların, şirketler ve ülkeler için büyük ekonomik sonuçlara yol açtığının altını çizmektedir. Özellikle yoksul insan ve ülkelerin erişimi açısından olumsuz sonuçlar doğurduğunu vurgulamaktadır. Erişim konusu, özellikle antiretrovirallere (ARV'ler) erişim ve ilaçların jenerik versiyonlarının üretilmesi ve pazarlanmasına ilişkin tartışmaları kapsamaktadır. TRIPS anlaşmasında fikri mülkiyet haklarının uluslararasılaşmasıyla mümkün kılınan antiretroviral ilaçların yüksek fiyatları, temel ilaçlara erişim hakkının gerçekleştirilmesinin önünde büyük bir engel çıkarmaktadır.⁴¹⁸

“DSÖ, 2001 yılında yapılan Dünya Sağlık Meclisi toplantısında, HIV/AIDS'in yayılımının ışığında bu temel ilaçlara erişimin eksikliği konusuna büyük ilgi çekmeyi başarmıştır. Uluslararası ticaret anlaşmalarının temel ilaçlara erişim veya yerel üretim üzerindeki etkisinin ve yeni ilaçların geliştirilmesinin daha fazla değerlendirilmesi gerektiğini’ belirten bir karar almıştır. Bu karar ve diğer uluslararası forumlarda dile getirilen endişeler, DTÖ'nün 2001 Doha Bakanlar Toplantısı'nda kabul edilen TRIPS Anlaşması ve Halk Sağlığı Bildirgesi'nin önünü açmıştır.”⁴¹⁹ Nihayet 14 Kasım 2001 tarihinde dünyanın dört bir yanından gelen ticaret bakanları, Katar'ın başkenti Doha'da Dünya Ticaret Örgütü Bakanlar Konferansı'nın sonunda TRIPS Anlaşması ve Halk Sağlığı Bildirgesi'ni onaylamışlardır. Halk sağlığı ile ilgili kaygılar ticaret müzakerelerinde de belirgin bir biçimde yer almıştır. DTÖ öncülüğünde yürütülen Doha Kalkınma Gündem'inde ticaret müzakereleri sonucu, birçok gelişmekte olan ülke, ticaret gündeminin vazgeçilmez unsuru olarak fikri mülkiyet (TRIPS) ve halk sağlığının ticaretle bağlantılı yönleri üzerinde bir anlaşma sağlamışlardır. Ortaya çıkan Halk Sağlığı

⁴¹⁷Graham Lister and Kelley Lee. The Process and Practice of Negotiation.s.75

⁴¹⁸Hein, ‘Governance and Actors in Global Health Diplomacy’.s.58,60

⁴¹⁹John Hancock.s.162

Bildirgesi, TRIPS'in halk sağlığı hedeflerini destekleyen bir şekilde uygulanmasının sağlanmasıda gelişmekte olan ülkelerin başarısını yansıtmaktadır.⁴²⁰

“TRIPS ve Halk Sağlığı ile ilgili Doha Deklarasyonu ile Oslo Deklarasyonu gibi belgeler dünya çapındaki sağlık politika yapıcılarını için bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Dünya liderleri artık ticaretin, sağlığın teşviki ve geliştirilmesine duyarlı bir şekilde yönetilmesi gerektiğini, ulusların küresel ticaretin sağlığa etkileriyle başa çıkabilmesi gerektiğini ve belki de en önemlisi sağlığın bir dış politika önceliğı olduğunu kabul etmişlerdir.”⁴²¹

3.5.3. Uluslararası Sağlık Tüzüğü

Uluslararası Sağlık Tüzüğü ilk olarak 1969 yılında oluşturulmuş ve en son 2005 yılında revize edilmiştir. Uluslararası Sağlık Tüzüğü, halk sağlığı acil durumlarının uluslararası yönetimini yönlendirme ve küresel ticaretin gereksiz şekilde aksamasını önleme hedeflerine sahiptir.

Özellikle 2005 versiyonu, herhangi bir halk sağlığı acil durumunda bilgi toplama yollarını artırarak DSÖ'nün yönetimini güçlendirmiştir. Bu küresel anlaşmayla DSÖ aşağıdaki yetkileri elde etmiştir:

- “Üye devletlerin potansiyel halk sağlığı acil durumlarını 24 saat içinde DSÖ’ye rapor etmeleri gerekmektedir.
- DSÖ hastalık tespit ve gözetiminde sivil toplumun bilgisinden yararlanma yetkisi elde etmiştir.
- DSÖ, ilgili hükümetlerin izni dışında seyahat kısıtlamaları gibi birçok meselede öneri verebilme yetkisine sahiptir.

⁴²⁰David Fairman,Diana Chigas Elizabeth McClintock;Nick Drager.s.103

⁴²¹David Fairman,Diana Chigas Elizabeth McClintock;Nick Drager.s.103.

- Uluslararası Sağlık Tüzüğü 194 üye devlete, kendilerine yönelik halk sağlığı tehditlerini daha iyi tespit etme, rapor etme ve müdahale mekanizmalarını geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır.”⁴²²

Başka bir deyişle, Uluslararası Sağlık Tüzüğü DSÖ’ye bağımsız devletler üzerinde yetki vermiştir. Ancak Uluslararası Sağlık Tüzüğü’nün hükümleri ulusal egemenliği aşmasına rağmen, birçok ülke tüzüğün yenilenmesi konusunda görüş birliğine varmıştır.⁴²³ “Bununla birlikte, bir güvenlik aracı olarak, Uluslararası Sağlık Tüzüğü nüfus sağlığına yönelik tehdit oluşturan sorunları da ele almıştır. Zira özellikle domuz gribi ve SARS gibi salgın hastalıkların hızla yayılması hem insanların hareketini hem de ticareti ciddi şekilde olumsuz etkilemektedir.”⁴²⁴

“Uluslararası Sağlık Tüzüğü’nün yenilenmesi sırasında gerçekleştirilen müzakereler ve yürütülme süreci küresel sağlık ve dış politika ilişkisinin karmaşıklığını da ortaya koymuştur. Dış politika üzerine küresel sağlığın hedefleri yerleştirilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin temsilcileri Uluslararası Sağlık Tüzüğü’nü, salgın hastalıklardan korunmak isteyen gelişmiş ülkelerin dış politika ve ulusal güvenlik çıkarlarının bir aracı ve güç politikalarının bir uzantısı olarak değerlendirmişlerdir.⁴²⁵ Dolayısıyla Uluslararası Sağlık Tüzüğü uygulanırken, etkili bir küresel hastalık gözetimi ve yanıtına yönelik bilimsel halk sağlığı kanıtları gerekmektedir.

3.5.4. Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS)

Küresel bir politika konusu olarak sağlığın önemi artmıştır. Bu durum sağlıklı ilgili çalışan çok taraflı kurumların faaliyetlerine de yansımaktadır. Dünya Sağlık Örgütü

⁴²²Ebony Bertorelli and Steven A Solomon. "Instruments of Health Diplomacy". Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.) *21st Century Global Health Diplomacy* içinde (64-81), World Scientific, 2013, s.74.

⁴²³Ilona Kickbusch. *21st Century Health Diplomacy: A New Relationship Between Foreign Policy and Health*.s.15

⁴²⁴Alcázar and Buss. *Health is an Integral Part*.s. 160

⁴²⁵Feldbaum and Michaud. *Health Diplomacy And The Enduring Relevance Of Foreign Policy Interests*.s.4

sağlığın artan politik önemini, gerçekleştirdiği tarihi küresel sağlık anlaşmalarıyla bir kez daha kanıtlamaktadır.⁴²⁶ DSÖ, üye devletlerden bağımsız uluslararası bir kuruluş olarak, ulusal ve küresel çıkarlar arasındaki gerginliklerin çözülmesi gereken yerlerde hükümetler, özel sektör ve sivil toplum arasında diyalog ortamı oluşturmaktadır.

“Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi; tütün üretimi, satışı, dağıtımı, reklamı, vergilendirilmesi ve hükümet politikaları ile ilgili geniş sınırların belirlenmesi de dahil olmak üzere ulusal, bölgesel ve uluslararası tütün kontrol önlemleri için asgari standartları belirlemiştir. DSÖ’nün himayesi altında müzakere edilen TKÇS, 2003 yılında imzalanmış, Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.”⁴²⁷“9 Kasım 2009 tarihi itibarıyla 168 DSÖ üye ülkesi TKÇS’yi kabul etmiştir. Böylece uluslararası bir yasa haline dönüşmüştür.”⁴²⁸

TKÇS'nin müzakeresinden önce, Dünya Bankası tütün kullanımının küresel ekonomik etkisi üzerine önemli bir çalışma yapmıştır. Elde edilen veriler, ekonomik kalkınma, yasadışı ticaret ve ilaç politikası gibi çeşitli gündemlerde tütün kontrolünün önemini göstermede son derece etkili olmuştur.⁴²⁹

“Müzakereler sırasında DSÖ Tütünsüzlük Girişimi (WHO Tobacco Free Initiative), sigaranın akciğer kanseriyle bağlantılı olduğuna ilişkin kapsamlı kanıtların yanı sıra tütünün yarattığı olumsuz ekonomik sonuçlar üzerine yapılan diğer çalışmaları da sunmuştur. Bununla beraber devletlerin ekonomik çıkarlarını da çerçeveleyen kanıtlar toplamıştır. DSÖ ayrıca, tütün tüketimini azaltmaya yönelik kanıtlanmış müdahalelerin altını da çizmiştir. Çerçeve Sözleşmesi İttifakı olarak adlandırılan sivil toplum kuruluşlarının etkili bir koalisyonu ile verimli bir ortaklık kurulmuştur. Müzakerelerde; ABD, Japonya, Çin ve Almanya hükümetlerinin muhalefetiyle karşı karşıya kalmış ve bunun sonucunda tüm önemli tütün üreticileri, kapsamlı tütün kontrol politikalarından

⁴²⁶Matlin and Kickbusch. Introduction: Charting Pathways in Global Health Diplomacy.s.4

⁴²⁷Kelley Lee, Luiz Carlos Chagas, and Thomas E. Novotny. "Brazil and the Framework Convention on Tobacco Control: Global Health Diplomacy as Soft Power". *PLoS Medicine*. Vol.7, No.4,2010, s.2.

⁴²⁸Lencucha, Kothari, and Labonté.s.406

⁴²⁹Bertorelli and Solomon.s.66

kaçınmak adına nihai anlaşmayı metnin dilinde esneklik ve isteğe bağlı dil ile zayıflatmayı başarmıştır. Uluslararası tütün şirketlerinin, TKÇS'ye giden müzakereleri baltalamaya çalıştıkları yönünde de önemli kanıtlar bulunmaktadır. TKÇS, hem tütün talebini hem de tütün üretimini azaltmak için geniş yükümlülükler koymuştur. Ancak anlaşmanın dilinin zayıflaması, uluslararası tütün şirketlerinin muhalefetine devam etmesi ve farklı taahhüt seviyeleri, TKÇS önlemlerinin yürürlüğe konması gibi konularda imza atan ülkeler arasında halen oldukça değişkenlik arz etmektedir.”⁴³⁰ “TKÇS ve Uluslararası Sağlık Tüzüğü’ne yönelik müzakereler sadece devlet egemenliğinin ‘yüksek diplomasisi’ değil, ilkeler, standartlar ve yükümlülükler dili üzerine odaklanmıştır. Karar verme süreçlerinde epidemiyolojik kanıtlar ve verilere dayanmışlardır. Her iki anlaşma da taraf devletlere, nüfus sağlığı hedeflerine hizmet etmek için yasal olarak bağlayıcı olan sorumluluklar yüklemektedir.”⁴³¹

TKÇS'nin oluşturulması, hükümetlerin ve sivil toplum örgütlerinin belirli bir sağlık sorunu etrafında buluştuğunu göstermiştir. “Küresel diplomaside devlet çıkarları egemen güçken TKÇS müzakerelerinde STK’ların katılımı bu durumda bir kırılma sağlamıştır.”⁴³² STK’lar küresel tütün salgını meselesinin çözümünde küresel vicdan gibi hareket etmişlerdir. Sağlık meselesine küresel kamu malı yaklaşımının gösterilmesini sağlayarak küresel toplumun savunuculuğunu yapmışlardır. Devletler de bu anlaşmanın kabulü esnasında hem ticari çıkarları savunan sektörü hem de küresel toplumun çıkarlarını savunan STK’ları dinlemişlerdir. Sonuçta anlaşma küresel toplumun lehine olacak şekilde kabul edilmiştir. Devletler STK’larla uzlaşma yoluna giderek küresel sivil toplum nezdinde imaj ve itibarlarını ve dolayısıyla yumuşak güçlerini artırmışlardır.

⁴³⁰Harley Feldbaum, Kelley Lee, and Joshua Michaud. "Global Health and Foreign Policy". *Epidemiologic Reviews*, 32(1), 2010, s.86.

⁴³¹Katz and others. *Defining Health Diplomacy: Changing Demands in the Era of Globalization*.s.507

⁴³²Lencucha, Kothari, and Labonté. “The role of non-governmental organizations in global health diplomacy: Negotiating the Framework Convention on Tobacco Control”.s.410

3.5.5. Binyıl Kalkınma Hedefleri

“2000 yılında 147 devlet ve hükümet başkanlarının da dahil olduğu 189 ulusun temsilcileri Birleşmiş Milletler’in önderliğinde bir araya gelerek Binyıl Kalkınma Hedeflerinin (BKH), kabul edildiği tarihi zirveyi gerçekleştirmişlerdir. Binyıl Kalkınma Hedefleri aşırı yoksulluk ve açlığa 21. yüzyıl içinde son vermeyi amaçlayan Binyıl Bildirgesi’ne dayanan hedeflerdir.”⁴³³ “Sağlık kavramı da, BM sisteminin insani kalkınmayı geliştirme çabalarının öncüsü olan Binyıl Kalkınma Hedeflerinin merkezinde yer almaktadır ve 2015 yılına kadar gerçekleştirmek üzere açıklanan sekiz hedeften üçü spesifik olarak sağlıkla ilgiliyken, geriye kalan hedeflerin de sağlıkla dolaylı ilgileri bulunmaktadır. Birçoğu üzerinde ilerleme kaydetmek için kritik bir önkoşul olarak konulmuştur.”⁴³⁴ “Gelişmekte olan ülkeleri desteklemek için bir çerçeve anlaşması sunan Binyıl Kalkınma Hedefleri kabul edildikten sonra Avrupa Birliği de, BKH'yi destekleme yükümlülüğünü kabul etmiştir. Avrupa Kalkınma Uzlaşmasını yayınlamıştır. Uzlaşma; AB tarafından kalkınma politikaları aracılığıyla uygulanacak ortak değerleri, hedefleri ve farklı politika alanlarındaki kalkınma faaliyetlerinin çerçevesini tanımlamaktadır. Sağlık, BKH'ye ulaşma yolunda ilerlemeyi hızlandırabilecek bir politika alanı olarak tanımlanmıştır”⁴³⁵ ve hedefler aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

- “Aşırı yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırmak;
- Evrensel ilköğretime erişmek;
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve kadınları güçlendirmek;
- Çocuk ölümlerini azaltmak;
- Anne sağlığını iyileştirmek;
- HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele etmek;

⁴³³Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye, 2010, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarlığı, http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2016/07/UNDP-TR-TR-2010-MDG-Report_TR.pdf, 2010, s.12,25 EYLÜL 2018

⁴³⁴Ilona Kickbusch and Margarita Ivanova. The History and Evolution of Global Health Diplomacy.s.22

⁴³⁵Knud-Erik Jørgensen and Yonatan Schvartzman. "The EU as a Global Actor". Thea Emmerling, Ilona Kickbush, Micheala Told (Ed.). Global Health Diplomacy: Volume 4/The European Union as a Global Health Actor içinde (1-19), World Scientific, 2016, s.8

- Çevresel sürdürülebilirliği temin etmek ve
- Kalkınma için küresel bir ortaklık geliştirmek.”⁴³⁶

“BKH, belirlenen hedeflere ve ölçütlere ulaşmada kaydedilen ilerlemeyi izlemek için kanıta dayalı politika oluşturma, bilimsel araştırma ve veri odaklı program iyileştirmelerine güvenmektedir. Hedefler konusunda 2015 yılına kadar ilerleme kaydedilmiştir. Çocuk ölümleri 1990 ile 2009 yılları arasında yüzde 35 oranında düşmüştür. 1990 ile 2008 yılları arasında, gebelik ve doğum kaynaklı komplikasyonlar sonucu anne ölümleri yüzde 34 oranında azalmıştır. 2015 yılına kadar en az 42 yoksul ülke BKH’nin hedefindeki sıtma hastalığı ile mücadelede aşama kaydetmiştir.”⁴³⁷

“Binyıl Kalkınma Hedeflerinin kabulünün ardından Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD-Organisation for Economic Cooperation and Development) ve Dünya Bankası kalkınma işbirliğinin etkinliği konusunda küresel bir söylem oluşturabilmek için Paris Bildirgesi’ni yayınlamıştır. Bu bildirmede donör ülkelerden yapacakları yardımın alıcı ülkenin kalkınma stratejileriyle uyumlu olması istenmiştir. Yapılan yardım etkinliğini artırmak için mülkiyet, uyum, işbirliği, sonuçlar ve karşılıklı hesap verebilirlik dahil olmak üzere beş spesifik alan belirlenmiştir.”⁴³⁸

“STK’lar yeni politikaların benimsenmesi ve uygulanmasına yönelik hedef aktörlere baskı uygulamaktadır. Burada baskı aracı olarak bağlayıcı olmayan uluslararası norm ve anlaşmaları kullanmaktadırlar. Binyıl Kalkınma Hedefleri de bu anlamda hem devlet dışı aktörler hem de hükümetler tarafından lobi aracı olarak kullanılmış, ülkelerin

⁴³⁶Florence Rusciano and Gary Humphreys Ties Boerma, Colin Mathers, Carla Abou Zahr, Somnath Chatterji, Daniel Hogan and Gretchen Stevens, assisted by Wahyu Retno Mahanani, Jessica Ho, Health in 2015 from MDG’s to SDG’s, WHO Library Cataloguing-in-Publication Data, Geneva, 2015, s.4,

⁴³⁷Chinua Akukwe and Michael W Popejoy. "Millennium Development Goals". Michael W. Popejoy and Chinua Akukwe(Ed.).Global Public Health Policy içinde (373-378), Nova Science Publishers, 2013, s. 374.

⁴³⁸Hein, ‘Governance and Actors in Global Health Diplomacy’.s.68

bu taahhütleri desteklemeleri yönünde baskı yapılmış ve Binyıl Kalkınma Hedeflerine odaklanmaları beklenmiştir.”⁴³⁹

Binyıl Kalkınma Hedeflerinin ortaya çıkmasında etkili olan faktörler ise şöyle sıralanmaktadır:

- “Dünya kalkınmasının baskın olan modeli ne liberal kapitalizm ağır bir şekilde sorgulanmaktadır, fakat açıkça eklenmiş bir alternatifi de henüz yoktur;
- Dünya liderleri ve çok taraflı kurumlar, yeni binyılda dünyaya dair daha iyi bir vizyon oluşturmak için baskı altındadır.”⁴⁴⁰

Binyıl Kalkınma Hedefleri, belirli sağlık sorunları (çocuk ölümleri, anne sağlığı ve HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele) ve sağlığın sosyal belirleyicileri (yoksulluk, cinsiyet eşitliği, eğitim ve çevresel sürdürülebilirlik) konularında harekete geçmeyi amaçlamaktadır. Ancak, dış politika bağlamında, donör hükümetler, her bir Binyıl Kalkınma Hedefi’ni eşit bir güçle takip etmekte zorlandığı için kalkınma yardımlarının tahsisinde öncelikler yaratma ihtiyacı doğmuştur. Ayrıca, BKH’ler küresel sağlık gündeminin tamamını kapsayamamıştır. Örneğin, “Binyıl Kalkınma Hedefleri, tütün ve obezite ile bağlantılı hastalıklar gibi önde gelen bulaşıcı olmayan hastalık tehditleriyle ilgili hiçbir hedef içermemekte ve silahlı çatışma, barışı koruma operasyonları, çatışma sonrası yeniden inşa ve doğal afetler ile ilgili sağlık sorunlarının önlenmesi ve hafifletilmesi ihtiyacını ele almamıştır.”⁴⁴¹ Sonuç olarak, Binyıl Kalkınma Hedeflerine sağlığın dahil edilmesi kalkınma gündeminde sağlığın yükselişini vurgulamaktadır ve bu hedefler aracılığıyla gelişmiş ülkeler geliştirmekte olan ülkelerin

⁴³⁹Bertorelli and Solomon. Instruments of Health Diplomacy.s.73

⁴⁴⁰Kelley Lee. "Key Factors in Negotiations for Health". Thomas E Novotny, Ilona,Kickbusch, Michaela Told (Ed.).21.Century Global Health Diplomacy içinde (146-157). World Scientific, 2013, s. 148.

⁴⁴¹David Fidler and Nick Drager. "Global Health and Foreign Policy: Strategic Opportunities and Challenges. Background Paper for the Secretary-General’s Report on Global Health and Foreign Policy". World Health Organisation, 2009, s.7,8.

kalkınmasına yönelik çabalamaktadır. Küresel dayanışmayı artırsa da devletlerin dış politika çıkarları da bu çabaları yönlendirmektedir.

3.5.6. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Sağlıkta alanında birçok yenilik olmasına rağmen ülkeler veya ülke içindeki sağlık çıktıları arasında büyük eşitsizlikler bulunmaktadır. Sağlık evrensel olarak erişilebilir bir durumda olmadığı gibi birçok yaşam önlenebilir enfeksiyon ve kronik hastalıklar nedeniyle kaybedilmekte, yaşam süresi beklentisi zengin ve yoksul arasında yıkıcı şekilde açılmaktadır. Bu durumda herkes için sağlık küresel bir zorunluluk haline dönüşmüştür.⁴⁴²Binyıl Kalkınma Hedeflerinin uygulamasından alınan dersler BM’yi yeni hedefler üzerinde çalışmaya itmiştir. Açlığın sona erdirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tam olarak sağlanması, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve tüm çocukların ilköğretim sonrasında okula devam etmesi alanında yeni bir gelecek vizyonu belirleyen BM,⁴⁴³2015 yılının Eylül ayında 194 ülke imzasıyla Binyıl Kalkınma Hedeflerinden daha geniş kapsamlı Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini (SKH) imzalamıştır. 2030 yılına kadar ulaşılması gereken 17 hedef ve 169 alt hedeften oluşan bu gelecek vizyonunun üç numaralı hedefi ‘Sağlıklı yaşamların güvence altına alınması ve her yaşta esenliğin desteklenmesi’ ifadesiyle doğrudan sağlığı hedef almaktadır.”⁴⁴⁴Sağlıkla doğrudan ilgili bu hedef dokuz alt hedeften oluşmaktadır:

1. “2030 yılına kadar, küresel anne ölüm oranını 100 bin canlı doğumda 70’den aza indirme,
2. Bütün ülkelerde yeni doğan ölüm oranının her 1000 canlı doğumda en fazla 12 ve beş yaş altı çocuk ölüm oranının da her 1000 canlı doğumda en fazla 25’e düşmesinin hedeflenmesiyle 2030’a kadar yeni doğan ve beş yaş altı çocukların önlenebilir ölümlerinin sona erdirilmesi,

⁴⁴²Zoe Boutilier ve Diğerleri. ‘SDGs and Health : A Vision for Public Policy’, *G20 Insights*, 2017, s.1.

⁴⁴³“Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”. <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/background.html>. (16 Ekim 2018).

⁴⁴⁴Ilona Kickbusch and Johanna Hanefeld, ‘Role for Academic Institutions and Think Tanks in Speeding Progress on Sustainable Development Goals’, *BMJ (Online)*, Vol.358, 2017, s. 1–4

3. 2030 yılına kadar AIDS, tüberküloz, sıtma ve tropikal hastalık salgınlarının sona erdirilmesi ve hepatit, su yoluyla bulaşan hastalıklar ve diğer bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilmesi,
4. 2030 yılına kadar bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanan prematüre bebek ölümlerinin bu hastalıkların önlenmesi ve tedavisi yoluyla üçte bir oranında düşürülmesi, akıl ve ruh sağlığının ve esenliğinin geliştirilmesi,
5. Uyuşturucu madde ve alkol bağımlılığını da kapsayan madde bağımlılığının önlenmesi ve tedavisinin güçlendirilmesi,
6. 2020 yılına kadar trafik kazalarından kaynaklanan küresel ölümlerin ve yaralanmaların sayısının yarıya indirilmesi,
7. 2030 yılına kadar cinsel sağlık ve aile planlamasını da kapsayan üreme sağlığı hizmetlerine ve bu konuda bilgi ve eğitime evrensel erişimin sağlanması ve üreme sağlığının ulusal stratejilere ve programlara entegre edilmesi,
8. Finansal riskten korunmayı, kaliteli temel sağlık hizmetlerine erişimi ve herkesin güvenli, etkili, kaliteli ve uygun fiyatlı temel ilaçlara ve aşılarla erişimini de kapsayan evrensel bir sağlık güvencesi sisteminin oluşturulması,
9. 2030 yılına kadar zararlı kimyasallardan ve hava, su ve toprak kirliliğinden kaynaklanan hastalıkların ve ölümlerin sayısının büyük ölçüde azaltılması.”⁴⁴⁵

SKH'nin merkezi ilkesi “hiç kimsenin geride kalmaması” ifadesi sağlık hedefinin temelini oluşturmaktadır. Bu amaçla da çeşitli hükümet sektörlerini, sivil toplumu, akademiye, kalkınma ortaklarını ve toplulukları bir araya getirerek yeni işbirliği yolları geliştirmektedir.⁴⁴⁶

2016 yılında belirlenen G20 Eylem Planı “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamındaki sağlığı “sosyoekonomik istikrar için gerekli bir bileşen” ve

⁴⁴⁵“Sürdürülebilir Kalkınma İçin Küresel Hedefler”. <http://www.kureselhedefler.org/hedefler/saglikli-bireyler/> (16 Eylül 2018).

⁴⁴⁶Vivian Lin, Ilona Kickbusch and Britta Baer. "Introduction". Ilona Kickbusch Vivian Lin (Ed.). *Progressing the Sustainable Development Goals through Health in All Policies : Case Studies from around the World*, World Health Organization, 2017, s. 6

“sürdürülebilir kalkınmanın kilit bir yönü” olarak tanımlamaktadır. G20 liderlerinin eylem planında; Uluslararası Sağlık Tüzüğü ile uyumlu olarak hastalıkların erken belirlenmesi, enfeksiyon hastalıklarına karşı ulusal, bölgesel ve küresel kaynakların harekete geçmesi, ulusal ve küresel sağlık sistemlerinin geliştirilmesi gibi konulara yönelik adım atılacağına dair taahhüt verilmiştir.⁴⁴⁷

3.6. Sağlık Diplomasisinin Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç Bağlantısı Ekseninde Uluslararası Anlaşmaların Değerlendirilmesi

Yukarıda bahsedilen tüm bu uluslararası belgeler sağlığın dış politika gündeminde önceliklendirilmesini ve yüksek politika konusu olarak yer almasını sağlamıştır. Bu bölümde ise sağlığın dış politikayı şekillendiren bir süreç haline dönüşmesinin kamu diplomasisi ve yumuşak güç açısından değerlendirilmesi yapılacaktır.

Sağlık küresel bir meseledir, dolayısıyla çözümü de çok taraflılığı gerektirmektedir. Binyıl Kalkınma Hedefleri, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi gibi çıktılar küresel topluma yöneliktir. Sağlık dış politikada ulaşılması gereken bir hedef olarak belirlendiğinde diğerlerini de bu hedefe doğru çekmek gerekmektedir. Dolayısıyla yapılan anlaşmalara bakıldığında ülkelerin sağlıkla ilgili bu hedeflerin etrafında gerçekleşecektir işbirliğine yönelik toplandıkları görülmektedir. Erişilmesi gereken bir hedef olarak sağlığın dış politikada yumuşak güç etkisi de mevcuttur. Hedef küresel sağlık olunca ülkeler dış politika hedeflerini küresel sağlık hedefleri ile uyumlu veya çatışan bir biçimde ortaya koymaktadır. Endonezya’nın grip virüsü örneklerini paylaşmayı reddetmesi kendi ulusal çıkarları ile uyumlu olmasına rağmen büyük bir salgına neden olabileceği için küresel sağlık çıkarları ile çatışmaktadır. Küresel bir sağlık meselesinin çözümünde ülkelerin sağlığa zarar verecek şekilde kendi çıkarlarını dayatmaları küresel toplumun sağlığını tehlikeye atabileceği için çekici görünmemektedir. Ayrıca çok taraflı katılımın gerçekleştiği müzakerelerde devletlerin bu

⁴⁴⁷G20 Action Plan on the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2016, s.14.

tek taraflı tutumlarının sürdürülmesi ve duyulması küresel toplum nezdinde ülkenin itibarı ve yumuşak gücüne zarar verebileceği de açıktır.

Gleicher ve Kaul’a göre küresel kamu malı olan sağıktan herkesin eşit şekilde faydalanması gerekmektedir. Ancak küresel meselelerin çözümü, yönetim sorunlarına sahiptir. Bu zorluklar yalnızca devletlerarasındaki uluslararası işbirliğini değil aynı zamanda akademik, ticari ve sivil toplum ortaklarının katılımını da gerektirmektedir. Ülkeler bu zorlukları tek başlarına çözemeyeceklerinin farkına vararak karşılıklı bağımlılığı tanımak zorunda kalır. Uluslararası işbirliğinde 3 temel eğilim mevcuttur:

1. Dışışleri stratejileri, uluslararası ilişkilerin jeopolitiğine odaklanma eğilimindedir.
2. Dış yardım, küresel eşitliğe ilişkin ahlaki ve etik kaygılarla ya da “bağıışçı” bir ülkenin dışışleri çıkarlarının parçası olarak “yardım eli” biçiminde harekete geçme eğilimindedir.
3. Uluslararası işbirliği arayışının üçüncü ve temel nedeni, hepimizi etkileyen küresel güçlükleri ele almak için küresel kamu mallarına destek vermektir.⁴⁴⁸

Küresel anlaşmalarda, evrensel erişime açık insani hak kavramı sınırları aşan bir mesele olduğu için buna ancak işbirliği ve diyalog ile ulaşılabilceğinden bahsedilmektedir. Bu vurgu söylemsel olarak çok değerli olsa da uygulamaya ne kadar geçildiği tartışmalıdır. Uluslararası kuruluşlar; devletleri, sektör temsilcilerini ve STK’ları bir araya getirerek diyalog ortamı oluşturmaktadır. Özellikle sağıkla ilgili müzakerelerde uzlaşmaya varılırken bilimsel bilgiler ışığında hareket edilmektedir.

⁴⁴⁸David Gleicher and Inge Kaul, ‘New Diplomacy for Health: A Global Public Goods Perspective’. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.), *Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Casesiçinde* (107-124). World Scientific, 2013, s. 108.

Tablo 3.1: İdealde ve Pratikte Sağlık Kavramı

Küresel Anlaşma ve Bildirgelerde Sağlık Kavramı	Uygulamada Karşılaşılan Sağlık Kavramı	Sonuç
Sağlık insan hakkıdır. Sağlığa erişim evrensel kapsayıcılıkta olmalıdır. Sağlık meseleleri küresel ve bölgesel işbirliği yoluyla çözülebilir. Sağlık küresel kamu malıdır. Sağlık küresel bir güvenlik meselesidir.	Dış politikada sağlığa öncelik verilmiştir. Sağlık dışı hedefleri gerçekleştirmek için kullanıldığı gibi sağlık hedeflerini gerçekleştirmek için de dış politika önceliği olarak görülmektedir. Sağlığın parçalı yapısı verilen ilgi ve dikkati tek bir hastalık ve meseleye yönlendirmiştir. Güçlü ülkeler yardımlarını kendi dış politika çıkarlarına göre belirlemektedir. Tek bir hastalığa yönelmek veya dış politika çıkarlarını takip etmek bir sonuç olarak sağlığın elde edilememesine yol açmaktadır. Dış politikaya öncelik olarak taşınan sağlık yumuşak güç aracı olarak kullanılmaktadır. Çatışma çözümünde ve barış inşasında kullanılmaktadır.	• Sağlık özel bir konu olmasına rağmen devletler dış politika bağlamında çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir. • Evrensel sağlık erişimi ve sağlık eşitliği belgelerde ve anlaşmalarda vurgulanmasına rağmen başırlanamamaktadır. • Buna rağmen küresel sağlığın devletleri dış politika çıkarlarının ötesindeki sağlık hedeflerini gerçekleştirmeleri yönünde ikna ettiği durumlar oluşmuştur. TKÇS, Binyıl Kalkınma Hedefleri, Uluslararası Sağlık Tüzüğü Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri gibi anlaşmalar örnek verilebilir. • Sağlık, çatışma çözümünde ve barış inşasında başarılı bir müdahaledir. • Sağlık dışı hedeflerin gerçekleştirilmesinde uluslararası ortamın iyileştirilmesine hizmet edebilir.

3.7. Sağlık Diplomasisini Dış Politikalarında Etkin Kullanan Ülkeler

Sağlık diplomasisini kamu diplomasisi ve yumuşak güç ekseninde dış politikalarında etkili kullanan ülkelere arasında özellikle ABD, İngiltere, Çin ve Brezilya örnekleri seçilmiştir. ABD ve Çin yabancı halklar nezdinde olumlu imajlar geliştirmeye özellikle isteklidir, çünkü bu tür imajların bir dizi dış politika hedefine ulaşma yolunda önemli olduğunu düşünmektedirler.⁴⁴⁹ ABD'nin küresel sağlık faaliyetlerini bir kamu diplomasisi aracı olarak kullandığı da gözlenmektedir. Dış politikasında sağlığı daha etkin kullanmak adına yabancı kamularla karşılıklı diyaloga yönelik bir adım olarak yurtdışındaki elçiliklerinde sağlık ataşesi pozisyonu açmıştır. Çin'in 1950'li yıllardan beri Afrika ülkelerine yönelik devam eden sağlık projeleri mevcuttur. Öte yandan İngiltere küresel sağlık ve ulusal sağlık stratejilerini tutarlı hale getirmiştir. Brezilya ise özellikle kendisini birebir ilgilendiren sağlık meselelerinin çözümü konusunda küresel sağlık müzakerelerinde liderlik göstermiş, birçok konuda ilkleri başararak diğer ülkelere rol model olmuştur. Tüm bu ülkelerin deneyimleri Türkiye'nin sağlık diplomasisi modelini oluştururken destek sağlayacaktır.

3.7.1. Amerika Birleşik Devletleri

Küresel sağlığı dış politikada etkin kullanan ABD'nin bu alanda önemli girişimleri bulunmaktadır. ABD, dünyanın en büyük sağlık yardımı sağlayıcısıdır ve bu nedenle politikaları küresel sağlık üzerinde büyük etkiye sahiptir. ABD geliştirmekte olan ülkelerin sağlık durumlarının, kendi ulusal güvenliğine etkisini öngörebilmektedirler.

Eski Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, küresel sağlığa ilişkin girişimlerin amaçları ile ilgili aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:

“Kırılgan veya başarısız devletleri güçlendirmek için küresel sağlığa yatırım yapıyoruz. Toplumsal ve iktisadi ilerlemeyi desteklemek ve bölgesel ve küresel sorunları

⁴⁴⁹ Benjamin E. Goldsmith, Yusaku Horiuchi, Terence Wood . "Doing Well by Doing Good: The Impact of Foreign Aid on Foreign Public Opinion". *Quarterly Journal of Political Science*, Vol.9, No.87, 2014, s.88 .

çözmemize yardımcı olabilecek yetenekli ortakların yükselişini desteklemek için küresel sağlığa yatırım yapıyoruz. Ulusumuzun güvenliğini korumak için küresel sağlığa yatırım yapıyoruz. Küresel sağlığa, şefkatimizin açık ve doğrudan ifadesi olarak yatırım yapıyoruz. Küresel sağlığa kamu diplomasisi aracı olarak yatırım yapıyoruz. İnsanlara uzun ve sağlıklı bir yaşam şansı vermek ya da çocuklarını hastalıktan korumaya yardımcı olmak, herhangi bir devlet ziyareti ya da stratejik diyalog gibi değerlerimizi de aktarmaktadır".⁴⁵⁰

Aslına bakılacak olursa HIV/AIDS'in ortaya çıkışı bu konuda bir dönüm noktası olmuş ve ölümcül virüs dünyaya küresel sağlığın sadece sağlık ve kalkınma örgütlerinin bir endişesi olmaması gerektiği mesajını vermiştir. Nihayet 1995 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı, HIV/AIDS konusunda ilk uluslararası stratejisini yayınlamıştır. Bu stratejiyle ABD hastalığının yayılımının önlenmesi konusunda toplumun tümünü kapsayan geniş temelli bir yaklaşıma ihtiyaç olduğuna dikkat çekmiştir. Ardından cevap olarak 2003 yılında George W. Bush tarafından U.S. President's Emergency Plan for AIDS Relief (PEPFAR) başlatılmıştır. PEPFAR, ABD'nin dünya çapında herhangi bir spesifik hastalığa karşı ortaya koyduğu en büyük taahhüdünü temsil etmektedir. 15 ülkede belirli hedeflere odaklanan bir başlangıç stratejisiyle, PEPFAR geliştirmekte olan ülkelerde sağlık sistemlerinin yaratılmasına, desteklenmesine ve güçlendirilmesine yardımcı olmuştur. ABD, PEPFAR aracılığıyla, 2,4 milyondan fazla insan için hayat kurtarıcı antiretroviral tıbbi doğrudan desteklemiş, yaklaşık 11 milyon kişiye bakım sağlamış ve yaklaşık 350 bin anneden çocuğa bulaşma vakasının önlenmesini sağlamıştır."⁴⁵¹"Başlangıçta Sahra altı Afrika bölgesinde yer alan Botswana, Fildişi Sahili, Etiyopya, Guyana, Kenya, Mozambik, Namibya, Nijerya, Ruanda, Güney Afrika, Tanzanya, Uganda ve Zambiya seçilmiştir. Dış yardım planlaması GSYİH verilerine ve HIV/AIDS prevalans oranına göre yapılmıştır. 2014 yılı itibarıyla PEPFAR'dan destek alan 41 ülke mevcuttur. Eski

⁴⁵⁰"The U.S. Global Health Initiative by Hillary Clinton"<https://www.voltairenet.org/article166782.html>. (18 Ekim 2018).

⁴⁵¹Kerri Ann Jones. "New Complexities and Approaches to Global Health Diplomacy: View from the U.S. Department of State". PLoS Medicine, Vol.7, No.5,2010, s.1, 2.

PEPFAR Direktörü James Glassman’a göre PEPFAR yalnızca HIV/AIDS’in önlenmesi için insani çabalara yardımcı olmakla kalmayıp, aynı zamanda Sahra altı Afrika ülkelerinde diplomatik hedefleri de teşvik etmek için kurulmuştur.”⁴⁵²“Sahra altı Afrika’da halk sağlığı ile ilgili endişeler yaygındır. Bölgede halk sağlığı zorluklarını ulusal bir öncelik haline getirme konusunda büyük destek bulunmaktadır. Özellikle bu bölgede yaşayan halklar, hükümetlerinin hastanede diğer sağlık tesislerinin kalitesini iyileştirmesi ve HIV/AIDS sorunu ile ilgilenmesini talep etmektedir. PEW Araştırma Şirketi tarafından 2013 yılında altı Afrika ülkesinde yaşayan nüfusa yönelik yapılan bir araştırmada halk sağlığına dair beklentiler araştırılmıştır. Araştırmaya katılan ülke vatandaşlarının en önemli beklentisi hükümetlerinin bir halk sağlığı problemi olarak HIV/AIDS’in önlenmesi ve tedavisine yönelik girişimlerde bulunmasıdır.”⁴⁵³ Bipartisan Policy Center tarafından PEPFAR’ın küresel sağlık projeleri stratejik sağlık diplomasisi olarak değerlendirilmektedir. Stratejik sağlık diplomasisinin farkı; “sağlık programlarına yapılan yatırımların sadece sağlık üzerinde olağanüstü olumlu etkilere sahip olma potansiyeli değil aynı zamanda temel stratejik ve dış politika hedeflerini ilerletme potansiyeline de sahip olmasıdır.”⁴⁵⁴

Bu iki taraflı çabaların yanında ABD, hem AIDS, tüberküloz ve sıtma ile mücadele kapsamında Küresel Fon’un hem de Küresel Aşı ve Bağışıklama İttifakı’nın (GAVI) en büyük bağışçı ülkesi konumundadır. Üstelik çok taraflı mekanizmalara finansman sağlamanın yanı sıra ABD hükümeti bu kuruluşların uzun vadeli stratejik vizyonuna da rehberlik etmektedir.⁴⁵⁵

⁴⁵²Kazumi Noguchi. "Public And Private Partnerships In U.S. Global Health Diplomacy Policy. James Pamment(Ed.). Intersections Between Public Diplomacy and International Development Case Studies in Converging Fields içinde (125-140). California: Figueroa Press, 2016, s.130,131.

⁴⁵³Pew Research Center. "Public Health a Major Priority in African Nations". 2014 <http://www.pewglobal.org/2014/05/01/public-health-a-major-priority-in-african-nations>, (29 Ocak 2019).

⁴⁵⁴"Building Prosperity, Stability, and Security Through Strategic Health Diplomacy: A Study of 15 Years of PEPFAR" <<https://bipartisanpolicy.org/library/building-prosperity-stability-and-security-through-strategic-health-diplomacy-a-study-of-15-years-of-pepfar/>>, 2018 (11. Şubat 2019).

⁴⁵⁵Jones. "New Complexities and Approaches to Global Health Diplomacy: View from the U.S. Department of State s.1

Küresel Sağlık Girişimi (Global Health Initiative) ABD'nin yakın zamanda başlattığı ses getiren sağlık projelerinden biridir. Başkan Obama tarafından 2009 yılında tanıtılan, ABD Küresel Sağlık Girişimi (GHI), mevcut ABD küresel sağlık programlarının etkinliğini güçlendirme, düzenleme ve artırmaya yönelik ABD küresel sağlık politikasına yönelik kapsamlı bir yaklaşımdır. Proje kapsamında altı yıl süresince HIV/AIDS, sıtma, tüberküloz, bulaşıcı olmayan hastalıklar, aile planlaması, beslenme ve anne ve çocuk sağlığının iyileştirilmesine yönelik 63 milyar dolar harcamayı taahhüt etmiştir. Küresel Sağlık Girişimi, mevcut küresel sağlık programlarının etkinliği ve verimliliğini artırmak içindir rehber çerçeve de sağlamaktır. Örneğin, sıtma programları ve PEPFAR 63 milyar doların yüzde 81'lik bölümünü alırken, geri kalan yüzde 19 oranındaki bütçe ise diğer küresel sağlık önceliklerine harcanmaktadır.⁴⁵⁶

ABD hükümetine göre küresel sağlık hem kendi içinde hem de dış politika zorluklarını ele almada bir araç olarak ileri sürülmektedir. Obama yönetiminin yumuşak ve akıllı güç kavramlarını Küresel Sağlık Girişimi etrafındaki diyaloga dahil etmesine ve Dışişleri Bakanı Hillary Clinton tarafından küresel sağlığa dikkat çekilmesine rağmen, küresel sağlık bu girişimin içinde kalkınma yardımının alt alanı olarak görülmektedir. Küresel olarak adlandırılmasına rağmen ABD'nin kalkınmasına yardım ettiği ülkelerdeki sağlık programlarının geliştirilmesine odaklanmaktadır.⁴⁵⁷

Amerika Birleşik Devletleri Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bölümü Küresel İşler Ofisi sağlık diplomasisi konusunda uzman sağlamakta ve uluslararası katılımı ve kritik uluslararası ilişkileri koordine etmektedir. Sağlık diplomasisini dış politika ve küresel sağlığın kesişimi olarak tanımlayan kuruluş; çok taraflı örgütler, yabancı hükümetler, sağlık bakanlıkları, sivil toplum grupları ve özel sektörle ilişkiler aracılığıyla, sağlığı yurtiçinde ve yurtdışında teşvik etmeyi amaç edindiğini ifade etmektedir. Dünyanın birçok noktasına sağlık ataşelerini gönderen kuruluş, bu yolla ABD hükümetinin diğer

⁴⁵⁶" Center for Health and Gender Equity

http://www.genderhealth.org/the_issues/us_foreign_policy/global_health_initiative". 18 Ekim 2018

⁴⁵⁷Priyanka Kanth, David Gleicher.s.290,291

lkeler ve bölgelerdeki ilişkilerini kolaylaştırmayı, işbirliği ve ortaklığı artırarak etkili bir sağlık politikasına ulaşmayı hedeflemektedir. Sağlık ataşeleri, ticaret, güvenlik ve evre dahil olmak üzere birçok sektörün sağlıkla kesişen anahtar politika tartişmalarında ABD'yi temsil etmektedirler. Bir enfeksiyon hastalık salgını veya benzer herhangi bir halk sağlığı vakasında ABD'nin en önemli iletişim noktalarıdır. Günümüzde sağlık ataşeleri Brezilya, Çin, Hindistan, Meksika, Güney Afrika ile Cenevre'deki BM'nin ABD misyonunda görevlendirilmişlerdir.⁴⁵⁸

ABD yabancı ülkelerde yaşanan sağlık sorunlarına kayıtsız kalmayıp çözümler üretirken bir yandan da kendi dış politikasına destek verilmesini sağlamaktadır. ABD yumuşak yüzünü dünyaya göstermek amacıyla HIV/AIDS programlarını araç olarak kullanmaktadır. ABD'nin, PEPFAR yoluyla gerçekleştirdiği HIV/AIDS yardımı ile vatandaştan vatandaşa gerçekleşen olumlu ilişkilerin etkisi uzun vadede uluslararası ilişkilere de yansıyacaktır. PEPFAR'dan sonra yine Obama'nın başlattığı Küresel Sağlık Girişimi de ABD'nin yurtdışındaki imajını yeniden şekillendirmek ve yabancı toplumların kalplerini ve zihinlerini kazanmak doğrultusundaki bir araç olarak dış politikasıyla uyumludur. Dönemin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın Küresel Sağlık Girişimi'nin tanıtımında yaptığı açıklamada "küresel sağlığa kamu diplomasisi aracı olarak yatırım yapıyoruz" ifadesini kullanması da bunu doğrulamıştır.

3.7.2. İngiltere

Temel olarak ulusal ve küresel sağlık politikaları arasında tutarlılık oluşturma çabasındaki İngiltere'nin küresel sağlık stratejisi 2008 yılında İşçi Partisi tarafından yayınlanmıştır. "Sağlık Kreseldir" Stratejisi, İngiltere'nin ekonomisi ve güvenliğini desteklemek ve İngiltere nüfusunun sağlığını korumak için hükümetler arası bir yaklaşımı benimsemektedir. Stratejinin amacı Birleşik Krallık ve dünya nüfusunun sağlığının

⁴⁵⁸HHS.Gov U.S. Department of Health & Human Services.
<https://www.hhs.gov/about/agencies/oga/global-health-diplomacy/index.html>.(18 Ekim 2018).

iyileştirilmesidir. Yurtiçi ve yurtdışındaki sağlık arasındaki kaçınılmaz bağlantıyı açıkça kabul etmektedir. Birleşik Krallık'ın harekete geçmesi gereken beş alan belirlemiştir:

- Daha iyi küresel sağlık güvenliği
- Sağlığın ulaştırılmasında daha güçlü, daha adil ve daha güvenli sistemler
- Daha etkili uluslararası sağlık kuruluşları
- Daha iyi sağlık için daha güçlü, daha özgür ve daha adil ticaret
- Kalkınmayı güçlendirme ve politika ve uygulamanın iyileştirilmesinde kanıt kullanımı⁴⁵⁹

Sağlığı bir insan hakkı ve küresel kamu yararı olarak tartışan strateji, küreselleşmenin sağlığa olan etkilerinin anlaşılmasına dayanmaktadır. Birleşik Karalık'ın dış ilişkilerini, uluslararası kalkınmasını, ticaretini ve yatırım politikalarını sağlıkla bağlantılı olarak bir araya getirmektedir.⁴⁶⁰

3.7.3. Brezilya

Brezilya sağlık diplomasisinde belirleyici olan faktör Brezilya'da sağlığın, anayasada belirtildiği üzere, halkın hakkı ve Brezilya devletinin bir yükümlülüğü olmasıdır.⁴⁶¹Güney-Güney işbirliğini⁴⁶² destekleyen Brezilya, sağlık diplomasisini dış politikada etkili bir şekilde kullanmaktadır. Brezilya sağlık ile ilgili dış politikasında bütün kontrolü, HIV/AIDS ile mücadele, tüberküloz ile mücadele ve Dang hummasını önlemek üzere toplam dört ana konuya ağırlık vermektedir. Bu dört sağlık konusu, Brezilya'nın

⁴⁵⁹Nick Banatvala , Sara Gibbs and Sudeep Chand. "Health Is Global: A UK Government Strategy 2008/2013". Nick Drager, İlona Kickbusch, Graham Lister, Micheala Told(Ed.),*Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde* (269-284), First Edition, New York: Springer Science+Business Media, 2013, s. 269,272.

⁴⁶⁰Gaudenz Silberschmidt and Zeltner.s.162

⁴⁶¹İlona Kickbusch, Gaudenz Silberschmidt, and Paulo Buss."Global Health Diplomacy: The Need for New Perspectives, Strategic Approaches and Skills in Global Health".*Bulletin of the World Health Organization*, Vol.85, No:3,2007, s.231.

⁴⁶²Güney-Güney İşbirliği, Güney ve Kuzey yarımküre arasındaki ekonomik farklılıkları azaltmak amacıyla Güney yarımküre üzerindeki ülkeler arasındaki işbirliğinin artmasıdır.

ulusal sağlığı ve ulusal kalkınmasına yönelik bir tehdit oluşturduğu gibi, Brezilya hükümetinin uzun vadeli dış politika stratejisinin de bir parçasını oluşturmaktadır.”⁴⁶³

“Brezilya’nın eski Devlet Başkanı Luiz Inacio Lula da Silva yönetimi sağlığı anahtar bir stratejik çıkar haline dönüştürmüştür. Brezilya’nın dış politikasındaki sağlık vurgusu DSÖ, Pan Amerikan Sağlık Örgütü, DTÖ ve Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü’nde (WIPO) aldığı üst pozisyonlarda ortaya çıkmaktadır.”⁴⁶⁴ “Brezilya gibi orta gelirli ülkelerin küresel sağlık meselelerine liderlik yapmaları sağlık diplomasisinde güç kaymasına neden olmuştur.”⁴⁶⁵

“Brezilya, 2001 yılındaki DTÖ toplantısında, sağlığın uluslararası ticaret üzerindeki etkisini öncelikli değerlendirmek üzere tartışılda büyük rol oynamıştır.”⁴⁶⁶ “Brezilya güçlü bir tütün endüstrisine sahiptir. Dolayısıyla ulusal düzeydeki menfaat çeşitliliğini yönetebilme kabiliyeti, 1999 yılındaki tütün kontrolü konusunda ulusal bakanlar komisyonunun kurulmasıyla başlamıştır. Komisyon, TKÇS müzakereleri sırasında hükümetin resmi konumunu belirlemek üzere bir danışma kurulu işlevini görmektedir. Sonunda tütün kontrolünün yalnızca sağlık bakanlığına ait bir mesele olarak görülmemesini ve hükümet genelinde tutarlı politikalarla şekillendirilmesini sağlamıştır. Sağlıkla ilgili bir meseleye dışışleri bakanlığını da dahil ederek Brezilya dış politikasında sağlık hedeflerinin açık ve bütün bir şekilde onaylanmasını sağlamıştır. Ülke içinde Brezilya Ulusal Tütün Kontrol Programı yoluyla sigara paketleri üzerindeki grafik uyarılarını kabul etmiş, tütün içeriği ve emisyonlarını düzenleyen bir yapı oluşturmuş ve tütün ürünlerini tanımlamada "hafif" ve "yumuşak" terimlerinin kullanımını yasaklamıştır. Ulusal Tütün Kontrolü Programı’nın koordinatörü Vera Luiza da Costa e Silva, DSÖ Tütünsüz Girişim programına lider atanmıştır. TKÇS hükümetler arası müzakere yapısında da Brezilyalı diplomatlar yer almıştır. Böylece

⁴⁶³Esmee S. Heijstek. "Health Diplomacy as a Soft Power Strategy or Ethical Duty ?". Leiden Universit, 2015, s.16.

⁴⁶⁴Fidler and Drager. Global Health and Foreign Policy: Strategic Opportunities and Challenges.s18

⁴⁶⁵Ilona Kickbusch, Gaudenz Silberschmidt, and Paulo Buss."Global Health Diplomacy: The Need for New Perspectives, Strategic Approaches and Skills in Global Health".*Bulletin of the World Health Organization*, 85(3),2007, 231.

⁴⁶⁶Kickbusch, Silberschmidt, and Buss.s.231

Brezilya kendi ülkesindeki ilerlemeleri diğer ülkelerin desteklemesini teşvik etmiştir.”⁴⁶⁷Brezilya'nın TKÇS görüşmelerindeki etkili rolü, ulusal sağlık politikası ve küresel sağlık politikası arasındaki tutarlılığı göstermektedir.

“En önemlisi Brezilya dünyadaki en büyük tütün üreticisi ve ihracatçısı olmasına rağmen tütün kontrolü konusunda yüksek görünürlük elde etmiştir. Brezilyalı diplomatlar uluslararası müzakerelerde bağımsız bir sağlık merkezli yaklaşım gösterebilmişlerdir. TKÇS müzakerelerindeki liderlik rolü Brezilya’ya diğer ülkeler nezdinde artı bir itibar kazandırmıştır. Tütün kontrolünün Brezilya’nın sağlık politikasının bir parçasına dönüşmesi onu doğrudan devlet politikası haline haline getirmiştir. Aslında, Brezilya sağlık diplomasisinin TKÇS müzakerelerindeki rolü tütün kontrol programının doğal bir sonucudur. Başka bir deyişle iç politikanın politikaya doğal bir yansıması gerçekleşmiştir.”⁴⁶⁸“Brezilya’nın TKÇS müzakerelerindeki etkin rolü, küresel sağlığın yumuşak gücün odak noktası haline gelmesinin bir örneği olarak da görülmektedir.”⁴⁶⁹

Dahası, Brezilya, HIV/AIDS hastalarına yönelik ücretsiz tedavi sunmaya başlayan ilk gelişmekte olan ülkedir. 1996 yılında, Brezilya Kongresi, HIV/AIDS ile yaşayan tüm insanlara yönelik AIDS tedavisi verebilmek amacıyla ücretsiz ilaçlara evrensel erişimi garanti eden ‘Sarney Yasası’nı (eski Devlet Başkanı José Sarney tarafından desteklendiği için bu şekilde adlandırılmıştır) kabul etmiştir. Brezilya'nın HIV/AIDS hastalığına yönelik bu politikalarının ülke sınırlarını aşan önemli etkileri olmuştur. Brezilya'nın temel ilaçlar ile ilgili küresel sağlık normlarını değiştirme çabaları, ilk olarak 2000 yılının Mayıs ayında, Brezilya delegasyonunun Dünya Sağlık Meclisi’nde ‘HIV/AIDS: Salgın Hastalıkla Mücadele’ başlıklı bir öneri sunmasıyla başlamıştır. Daimi olarak güncellenecek temel ilaçlar için DSÖ sponsorluğunda uluslararası fiyat veri tabanının oluşturulması önerilmiştir. Böylece, küresel ilaç fiyatları hakkında daha fazla

⁴⁶⁷Lee, Chagas, and Novotny.” Brazil And The Framework Convention On Tobacco Control: Global Health Diplomacy As Soft Power”.s.2

⁴⁶⁸Alcázar. The Copernican Shift in Global Health.s.14

⁴⁶⁹Lee, Chagas, and Novotny.”Brazil And The Framework Convention On Tobacco Control: Global Health Diplomacy As Soft Power”.s.2

şeffaflık sağlanması amaçlanmıştır. Fransa, Zimbabwe ve Güney Afrika tarafından da desteklenen bu karar, çokuluslu ilaç endüstrisinden ve ABD delegelerin dengelen agresif bir tepki ile karşılaşmıştır. Brezilya'nın küresel düzeyde temel ilaçlara erişim konusundaki politikaları resmi olarak değiştirme çabaları 2001 yılı Nisan ayında Doha'da düzenlenen DTÖ müzakerelerinde devam etmiştir. TRIPS konseyinde Afrika ülkeleri grubuna liderlik yapan Zimbabwe, konseyden temel ilaçlara erişimle ilgili özel bir toplantı talep etmiştir. Brezilya, Güney Afrika ve Tayland'daki AIDS ilaçlarına erişim ile ilgili çeşitli ticaret ve fikri mülkiyet tartışmaları sonrasında, TRIPS Konseyi ticaret, fikri mülkiyet ve ilaçlara erişim ile ilgili çatışmaları ele almak için bir öneri sunmuştur. Bu toplantılarda Brezilya, gelişmekte olan ülkelere, özellikle de halk sağlığı konularında TRIPS anlaşmasının uygulanmasında daha fazla esneklik ya da hoşgörüyeye izin veren politikalar için kampanya yürütmüştür.⁴⁷⁰“Brezilya’nın 1990’lı yıllardan itibaren ülke içinde başlatmış olduğu HIV/AIDS konusundaki başarılı sağlık politikaları başarılı müzakerelerle TRIPS bünyesinde çeşitli esnekliklerin yaratılmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca Brezilya’nın 1990’lardan itibaren uygulamaya koyduğu antiretroviral ilaçlara evrensel erişimi sağlama kararı ülkede ilerlemesi öngörülen 1,2 milyon HIV/AIDS vakasını da önlenmiştir.”⁴⁷¹Böylece Brezilya, gelişmekte olan bir ülke olarak HIV/AIDS ile yaşayan insanların tedavi edilmesinin mümkün olduğunu kanıtlamıştır. Sonuç olarak “Brezilya, iklim değişikliği, ticaret liberalizasyonu, enerji politikası, nükleer silahların yayılmasını önleme ve sağlıkla ilgili son diplomatik faaliyetlerle ilgili müzakerelerde yumuşak güç liderliği göstermiştir.”⁴⁷²

“Brezilya, Güney-Güney İşbirliği'nin bir parçası olarak küresel güneydeki diğer ülkelerle sağlık konularında da işbirliği yapmaktadır. Brezilya’nın Haiti'deki Barış Gücü Operasyonu’nda gösterdiği öncü rol ve Haiti'nin sağlık sisteminin yeniden

⁴⁷⁰A. Nunn, E. Da Fonseca, and S. Gruskin. "Changing Global Essential Medicines Norms to Improve Access to AIDS Treatment: Lessons from Brazil". Global Public Health, Vol.4, No.2, 2009, s.131-149.

⁴⁷¹Katherine Bliss, Health Diplomacy of Foreign Governments, Center for Strategic and International Studies, May 2011, 17 ., 2011, s.6,7.

⁴⁷²Lee, Chagas, and Novotny."Brazil And The Framework Convention On Tobacco Control: Global Health Diplomacy As Soft Power".s.2.

yapılandırılması Güney-Güney İşbirliği'ne örnek gösterilmektedir.”⁴⁷³Üzerinde durulması gereken asıl önemlisi nokta ise Güney-Güney işbirliğini sağlığı iyileştirerek güçlendiren Brezilya'nın tarihsel ilişkileri nedeniyle ağırlıklı olarak Portekizce konuşan ülkelere odaklanmasıdır. Bu işbirliğine örnek olarak 2008 yılında Portekizce Konuşan Ülkeler Topluluğu'nun Sağlık Bakanları'nın ilk kez bir araya gelmesi verilebilir.⁴⁷⁴ 2009 yılında ise Portekizce konuşan ülkeler ile işbirliği içinde aşağıdaki amaçlara sahip bir stratejik plan uygulamıştır:

- Halk sağlığının yeniden yapılandırılması,
- Uzmanlaşmış tıbbi eğitim sağlamak,
- Halk sağlığında bilimsel araştırmaların güçlendirilmesine
- Sağlıklı bir topluma ilişkin projelerin yürütülmesi⁴⁷⁵

Özetlemek gerekirse, Brezilya sağlığı dış politikasının bütünleşmiş bir parçası olarak ele almaktadır. Bu bağlamda üç ana çerçeve dikkat çekmektedir. İlk olarak, en büyük tütün üreticisi olmasına rağmen, ikili bir liderlik göstererek TKÇS müzakerelerinde sunduğu ulusal modelin küresel bir model haline dönüşmesini sağlamıştır. Ticari kaygıların sağlık kaygılarının önüne geçmesini engellemiş ve diğer ülkeleri buna teşvik etmiştir. İkincisi, HIV/AIDS hastalarına yönelik ilaçlara erişimin ulusal ve küresel boyutta ücretsiz hale getirilmesini teşvik etmiştir. Son olarak, Güney-Güney işbirliğini sağlık yoluyla destekleyerek Kuzey ve Güney arasındaki ekonomik eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Brezilya bu çalışmalarla aslında sağlığı küresel kamu malları zemininde ele alarak hem kendi vatandaşları hem de diğer ülkelerde yaşayan insanların ihtiyaçlarına yönelik savunuculuk yapmıştır. Küresel sağlık müzakerelerinde güçlü ülkelerin

⁴⁷³Deisy Ventura, 'Public Health and Brazilian Foreign Policy', International Journal on Human Rights, 2013, s.99,100, 101, 102 .

⁴⁷⁴Deisy Ventura, 'Public Health and Brazilian Foreign Policy', International Journal on Human Rights, 2013, s.99,100, 101, 102 .

⁴⁷⁵Esmee S. Heijstek.s.14

ekonomik çıkarlarıyla çatışan anlaşmaların kabul edilmesine liderlik yaparak diğer devletleri küresel sağlık çıkarları etrafında birleştirmiştir. Ülke içinde uyguladığı ulusal sağlık politikalarını küresel boyuta yayarak diğer devletlere rol model olmuştur. Sağlık diplomasisi açısından ideal olanı gerçekleştirmiştir. Sağlık meselesini dış politikasının ayrılmaz bir parçası gören Brezilya küresel sağlığa katkı sunarak yumuşak gücünü artırmıştır.⁴⁷⁶

3.7.4. Çin Halk Cumhuriyeti

Günümüzde Çin artan nüfusu ve büyüyen ekonomisi ile dikkat çekmektedir. Küresel siyasette de yükselen bir güç olarak kendini gösteren Çin'in Sovyetler Birliği'ne benzer bir akıbete uğramaması ve küresel bir aktör konumunda kalabilmesi için sert gücünün yanına yumuşak gücünü de koyması gerektiği açığa çıkmıştır. Ayrıca, Çin'in Soğuk Savaş dönemindeki saldırgan ve ilişki kurulması güç ülke imajından kurtulması da gerekmektedir. Dış politikasında yumuşak gücü etkin kullanan ülke böylece küresel bir güce dönüşmüştür.⁴⁷⁷

“Çin Halk Cumhuriyeti'nde sağlık ve diplomasinin gözden geçirilmesi, değişen politik, ekonomik ve sosyal koşulların küresel sağlık diplomasisi tarafından nasıl şekillendirildiğini yansıtmaktadır. Bu amaçla küresel sağlık politikasında tutarlılık sağlama hedefine odaklanmıştır. Ulusal düzeyde farklı bakanlıkları ve tarafları çalışmaya dahil ederek farklı politik sektörlerin çıkarlarını, gündemlerini ve çalışma planlarını birbirine entegre etmektedir. Böylece Çin kurulduğu günden itibaren sağlık diplomasisine etkin katılmakta, sağlık sektöründe işbirliği geliştirerek ülkeler arasında ekonomik ve sosyal değişimler oluşturmakta ve bu yolla yumuşak gücünü artırmaktadır.”⁴⁷⁸

⁴⁷⁶Lee, Chagas, And Novotny.”Brazil And The Framework Convention On Tobacco Control: Global Health Diplomacy As Soft Power”.s.2.

⁴⁷⁷Merve Karaoğlu, ‘Afrika’da Yumuşak Güç: Kültür, Siyasi Değerler Ve Dış Politika Bağlamında Çin Örneği’, Route Educational and Social Science Journal, Vol.5 No.5, 2018, s.16.

⁴⁷⁸Priyanka Kanth, David Gleicher, Yan Guo.s.286,294

1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti'nin sağlık diplomasisi stratejileri değişen uluslararası ortam, baskın ideolojiler ve dış politikaların etkisinde beş farklı döneme yayılacak şekilde çeşitlilik göstermiştir.”⁴⁷⁹

- 1.Dönem: Tek taraflı diplomasiye dayanır. Sovyetler Birliği ile Çin arasındaki sağlık işbirliği geliştirilmiştir.
- 2. Dönem (1950'lerin sonlarından 1960'ların sonlarına kadar): İki süper gücün hegemonyasına karşı mücadele dönemidir. Afrika'ya medikal ekip gönderilmiştir.
- 3.Dönem (1960'ların sonlarından 1970'lerin sonuna kadar): Sovyetler Birliği'ne karşı ABD ile birleşme dönemidir ve çok taraflı sağlık diplomasisinin başlangıcıdır.
- 4.Dönem (1970'lerin sonlarından 1990'ların sonuna kadar): Dış politikada faydacılık dönemidir ve kapsamlı sağlık diplomasisi ileriye taşınmıştır.
- 5.Dönem: Dünya ile uyumlu olma anlayışının hakim olduğu dönemdir. Kapsamlı sağlık diplomasisi stratejisi başarıyla büyütülmüştür.

“Çin Halk Cumhuriyeti, kuruluşundan 1950'lerin sonuna kadar, Sovyetler Birliği'ne öğrenciler ve sağlık teknikerleri göndermiş, Sovyetler Birliği de Çin'de iki büyük ilaç fabrikası kurmuştur.”⁴⁸⁰“1960'lar ve 1970'lerde ise Çin, birkaç Afrika ülkesinde özgürlük hareketlerini desteklemiş, stadyumları, hastaneleri, demiryolları ve gerekli diğer altyapıyı inşa etmek için sosyalist uluslara yardım etmiştir. Bu bölgelere uzman mühendisler, öğretmenler ve doktorlar göndererek ilişkilerini kuvvetlendirmiştir.”⁴⁸¹ “Çin'in bu tıbbi ekipleri sadece sağlıkta önemli bir yabancı

⁴⁷⁹Xu Jing, Liu Peilong, and Guo Yan. "Health Diplomacy in China". *Global Health Governance*, 4.(2) 2011, s.1.

⁴⁸⁰Jing, Peilong, and Yan, s.2.

⁴⁸¹Drew Thompson. "China's Soft Power In Africa: From The "Beijing Consensus To Health Diplomacy". *China Brief Volume*, 2005 , <https://jamestown.org/program/chinas-soft-power-in-africa-from-the-beijing-consensus-to-health-diplomacy>, (12 Kasım 2018).

işbirliği türünü temsil etmekle kalmamakta aynı zamanda Çin'in Afrika'ya yönelik kalkınma politikasının çekirdek parçalarından birini temsil etmektedir.”⁴⁸²

“2005 yılındaki BM toplantısında, Çin Devlet Başkanı Hu Jintao, Çin'in 60. kuruluş yıldönümüne istinaden yaptığı konuşmada, uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesini ve bütün uygarlıkların bir arada var olduğu ve birbirini desteklediği uyumlu bir dünyanın inşasını önermiştir. Bu yeni diplomatik düşünce, yirmi birinci yüzyıl Çin'inin sağlık diplomasisi faaliyetlerini de etkilemiş ve kapsamlı sağlık diplomasisi stratejisine yeni özellikler katmıştır. Buna göre; Çin işbirliğini ön plana çıkararak aşağıdaki faaliyetleri gerçekleştirmiştir.

- “Uluslararası ilişkilerde aktif görev aldı.
- DSÖ, UNICEF, Küresel Fon, UNAIDS, Dünya Bankası gibi diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliğini artırdı.
- Hükümetler arası sağlık işbirliğini genişletti.
- İngiltere, ABD ve Avustralya gibi gelişmiş ülkelerle HIV/AIDS gibi konularda işbirliğini artırdı.
- Doğu Asya ülkeleri ve Rusya ile işbirliğini artırdı.
Şanghay İşbirliği ile bölgesel enfeksiyon hastalıklarıyla mücadelede ortaklık kurdu.
- Aslan'a resmi katılımı 2003 yılındaki sağlık bakanları toplantısı ile gerçekleşen Çin Mart 2008'de ASEAN, Japonya ve Güney Kore ile birlikte bulaşıcı hastalıklar konusunda ihbar ve bilgi paylaşımını gerçekleştirerek enfeksiyon hastalıklarına verilecek yanıtı geliştirdi.
- Afrika ile işbirliği ilk olarak 1963 yılında başladı. Afrika'ya tıbbi ekipler gönderen Çin,39 Afrika ülkesine 980 sağlık personelinden oluşan 40 tıbbi ekip gönderdi. 2007 yılı sonuna gelindiğinde Asya, Afrika, Latin Amerika, Avrupa ve Okyanusya'da bulunan 67 ülkeye, toplamda 21.238 tıp

⁴⁸²Gordon C. Shen and Victoria Y. Fan. "China's Provincial Diplomacy to Africa: Applications to Health Cooperation". Contemporary Politics, Vol.20, No.2, 2014, s.190.

uzmanından oluşan ve 200 milyon kişiye tedavi sağlayan sağlık ekipleri göndermiş oldu.

- Çin, sivil toplum kuruluşları ile kurduğu işbirliği çabalarını hızlandırmış ve sağlık sektörü için 80 milyon dolar değerinde fon, teknoloji ve ilaç çekmiştir.”⁴⁸³

“Çin’in kalkınmaya yönelik dış politikası Afrika kıtası ile yapılan işbirliklerinde gözlemlenmektedir. 2006 yılında Çin, ‘Çin’in Afrika Politikasını ilan etmiş ve 2009 yılında sağlık programları da dahil olmak üzere Afrika’ya iki kat yardım sözü vermiştir. Çin Sağlık Bakanlığı’na göre, Çin tıbbi yardımın amacı, Çin ile ev sahibi ülkeler arasındaki uzun dönemli dostluğu güçlendirmek, ev sahibi ülkelerin sağlık gelişimini desteklemek ve Çin’in diplomatik gündemini genişletmektir.”⁴⁸⁴ Shen ve Fan’a göre; Çin’in Afrika’yla işbirliğinin arkasında küresel düzendeki durumunu iyileştirmek üzere siyasi destek almak, gelişmekte olan piyasalardaki ticari çıkarlarını ilerletmek ve ulusal ekonomik büyümeyi ve performansı sürdürmek için Afrika’nın doğal kaynaklarının peşinde olmak üzere üç ana neden yatmaktadır.”⁴⁸⁵ Benzer şekilde Lin de Çin’in Afrika’daki sağlık önceliklerinin arkasında kıtanın petrol ve diğer doğal kaynaklarına erişimin yattığını ifade etmektedir.⁴⁸⁶ Hatta Çin’in petrolünün üçte birini Afrika’dan, önemli miktarda mineral ve hammaddeyi de Sudan, Angola ve Kongo’dan ithal ettiğini vurgulamaktadır.

“Çin’in güneyindeki Guangdong eyaletinde SARS ilk kez patlak verdiğinde, Çin hükümeti başlangıçta yeni bir hastalığın varlığını inkar etmiştir. Hem uluslararası toplumdan hem de yerel gruplardan gelen eleştirilerin ardından, Çin sonunda sorunun varlığını kabul etmiş ve meseleyi daha sorumlu bir şekilde ele almaya başlamıştır.

⁴⁸³Priyanka Kanth, David Gleicher.s.296,297,298,299,300

⁴⁸⁴Kai Wang ve Diğerleri. "The Experience of Chinese Physicians in the National Health Diplomacy Programme Deployed to Sudan", Global Public Health, Vol.7, No.2, 2012, s.197.

⁴⁸⁵Shen and Fan.s.184

⁴⁸⁶Shuang Lin and others. "China's Health Assistance to Africa: Opportunism or Altruism?". Globalization and Health, Vol.12, No.1, 2016, s.3.

Çin'deki SARS krizi, Çin'in sağlık alanında uluslararası toplumla işbirliği yapma biçimini büyük ölçüde etkilemiştir ve Çin DSÖ'nün Uluslararası Sağlık Tüzüğü'ne büyük bağlılık göstermiştir. SARS krizinden sonra, Çin hükümeti daha önce 'düşük politika' olarak kabul edilen sağlık konularının potansiyel olarak ciddi siyasi, ekonomik ve sosyal sonuçlara yol açabileceğini fark etmiştir. Bu durum Çin'in hem HIV/AIDS hem de H1N1 pandemisine karşı tepkisine yansımıştır.”⁴⁸⁷ Bu bağlamda “Çin'in Afrika'ya sağlık personeli ve teknoloji transferi ve o bölgede inşa ettiği hastaneler Afrikalı halkların kalplerini ve zihinlerini kazanmaya yönelik faaliyetlerdendir.”⁴⁸⁸ “Pew Trust Araştırma Şirketi tarafından yapılan ‘How The World Sees China’⁴⁸⁹ araştırması kapsamında Afrika genelinde kamuoyu yoklaması yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Güney Afrika Cumhuriyeti haricindeki tüm Afrika ülkelerinde sıklıkla ABD'den daha fazla olumlu etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. ABD'nin Çin'den daha az olumlu etkiye sahip olmasının nedeni ise Afrikalı alıcılar ile ABD arasında algılanan asimetrik güç ilişkisi olarak gösterilmiştir. Araştırma sonuçlarından anlaşıldığı üzere bir devlet güçlü ve varlıklı göründükçe yardımları alıcı nezdinde daha az etkileyici görünmektedir.”⁴⁹⁰

“Çin kamu diplomasisinin önemli bir bileşeni toplumların ihtiyaçlarını dinlemeye özen göstermek ve politik önceliklerini yerel toplulukların ihtiyaçları üzerinden belirlemektir.”⁴⁹¹ Kendisini uluslararası ortamın sorumlu bir üyesi gibi yansıtmaktadır. Çin'in dış politikasında bu işbirlikçi yaklaşımı ve uluslararası kuruluşlara olan üyeliği yumuşak gücünü artırmaktadır. Bununla birlikte Çin sağlık yardımının ayırt edici bir özelliği de alıcı ülkeye hiçbir modeli, ideolojiyi, değeri dayatmaması ve koşullar koymamasıdır.

⁴⁸⁷Kristofer Bergh and Bates Gill.s.106

⁴⁸⁸Efe Sevin., s.95

⁴⁸⁹Andrew Kohut, ‘How The World Sees China’, *Pew Trust*, 2007

<http://www.pewglobal.org/2007/12/11/how-the-world-sees-china>.(31 Ocak2019).

⁴⁹⁰Paul Kadetz. Sino-African Health Diplomacy How Political Economic İdeology And Approaches To Foreign Policy Can Affect Health Aid.s164

⁴⁹¹Efe Sevin.s.99

Sonuç olarak, sağlık diplomasisinde birçok yaklaşım ve uluslararası bağlantı mevcuttur. Sağlık diplomasisi, kamu diplomasisinin bir uygulama alanı olarak uluslararası bir aktörün kamu diplomasisi faaliyetlerini şekillendirmekte ve yumuşak gücüne etki etmektedir. Türkiye'nin dış politikasında sağlık diplomasisi açıkça bir strateji olarak görünmemektedir. Çeşitli sağlık yardımları yapılmasına rağmen belirli bir yöntem izlenilmemektedir. Bir ülkenin sağlık gücünü dünyaya tanıtması, duyurması, sağlık yoluyla yabancı kamularla iletişim kurması, sağlıklı bir insan hakkı olarak ele alması yumuşak gücünün etkisini artırmaktadır. Bir sonraki bölümde Türkiye'deki kamu diplomasisi uygulamaları ve sağlık diplomasisindeki mevcut durum analiz edilecektir. Birinci ve ikinci bölümde verilen bilgilerin ışığında sağlık diplomasisinde kamu diplomasisi ve yumuşak güç bağlamında bir model önerilecektir.

4. TÜRKİYE’NİN KAMU DİPLOMASİSİ VE KULLANIM ALANI OLARAK SAĞLIK DİPLOMASİSİ

4.1. Türk Kamu Diplomasisi

“Türkiye 2000’li yıllardan itibaren yeni bir dış politika yaklaşımı belirlemiştir. Çok boyutluluk, ritmik diplomasi ve aktif dış politika döneminde yumuşak güç kullanımını tercih etmiştir. Bu bağlamda kullanılan kamu diplomasisi, kültürel diplomasi, kalkınma yardımları ve insani yardımlar bu seçimin yansımasıdır.”⁴⁹²“Ülkenin geçirdiği politik, iktisadi ve kültürel dönüşüm ve küresel düzlemde meydana gelen gelişmelerin de etkisiyle, Türkiye dış politikasına hakim geleneksel çekingen ve reaktif tavrı yerini ritmik, çok yönlü ve proaktif bir dış politika anlayışına bırakmıştır.”⁴⁹³

“NATO’nun faal bir üyesi olan Türkiye, Avrupa Birliği’ne de üye olmayı amaçlamaktadır. Avrupa’nın ve Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve diğer pek çok forum da dahil olmak üzere neredeyse tüm Avrupa kurumlarının bir parçasıdır. Kuruluşundan bu yana G20’nin aktif bir üyesi olan Türkiye, 2015 yılında dönem başkanlığını yapmıştır. NATO müttefikleri Amerika Birleşik Devletleri ile stratejik ortaklığa sahiptir ve Avrupa’nın güvenliği ve refahı için Transatlantik bağları hayati önemde görmektedir. Türkiye, 2009-2010 döneminde BM Güvenlik Konseyi’nde görev alarak küresel barış, istikrar ve güvenliğe yapıcı katkılarda bulunmuştur. Ayrıca kolaylaştırıcılık ve arabuluculuk yoluyla küresel barış ve güvenliğe katkıda bulunma çabalarında da öncü bir rol oynamaktadır. Arabuluculuk Dostlar Grubu’nda Finlandiya ile birlikte eş başkan olarak, arabuluculuk konusunda küresel farkındalığı artırmak üzere BM’de etkin bir rol üstlenmiştir.”⁴⁹⁴

⁴⁹²Ramazan Erdağ, ‘Türkiye’nin Kalkınma Yardımları ve TİKA’, B.Senem Çevik Mehmet Şahin (Ed.) Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi içinde(241-261). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, s. 260.

⁴⁹³Ali Osman MERT, ‘Türkiye’nin Sahraaltı Afrika Ülkelerine Yönelik Kamu Diplomasisi Faaliyetleri(2005,2011)’, 2012, s.56.

⁴⁹⁴‘T.C. Dışişleri Bakanlığı’ <http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa>,(11 Mayıs 2018).

2002 yılında kendini muhafazakar-demokrat olarak tanımlayan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) iktidara gelmesiyle tartışmalı bir dönem başlamıştır. Yeni Osmanlıcılık ve eksen kayması terimleri etrafında konuşulmaya başlanmıştır. Türkiye dış politikada, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel ve kültürel mirasını vurgulayarak çok yönlü bir dış politika gündemini takip etmektedir.”⁴⁹⁵

Kalın'a göre; “Tarihi birikimine dayanarak bir dış politika izlemek, Yeni Türkiye tasavvurunun en temel unsurudur. Türkiye'nin Osmanlı tecrübesini kullanması Balkanlar'dan Ortadoğu'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyanın bölge politikalarında etkin rol oynamasını sağlamaktadır. Türkiye Arap kamuoyu tarafından da yakından takip edilir hale gelmiştir. Üstelik bu özelliği ile sadece Araplar değil, Avrupalılar, Ruslar, Amerikalılar, Afrikalılar, Japonlar ve diğer Asyalılar tarafından da fark edilmektedir.”⁴⁹⁶

Kısacası Türkiye'nin Osmanlı geçmişi, ülkenin modern kamu diplomasisinde kayda değer bir faktördür ve bu özellikle Balkanlar'da belirgindir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, Türkiye ile Güneydoğu Avrupa ülkeleri arasında birçok siyasi iletişim kanalı ve ekonomik işbirliği yeniden gündeme gelmiştir. Türkiye insani yardım da dahil olmak üzere çeşitli alanlarda proaktif politikalar göstermiştir. Afrika, Ortadoğu ve Uzakdoğu'da Türkiye'nin imajını şekillendirmede STK'ların önemli bir rol oynadığı değerli politikalar izlemektedir.”⁴⁹⁷

“Türkiye'nin bölgesel ve küresel krizlerin çözüm süreçlerine daha fazla müdahil olmasını amaçlayan yeni dış politikası merkez ülke ve komşularla sıfır sorun ilkelerine dayanmaktadır. Eski Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu benimsedikleri yeni diplomatik ilkeyi Ocak 2013'te Büyükelçiler Konferansı'nda açıklamıştır. İnsani diplomasi ilkesi

⁴⁹⁵Begüm Kurtuluş. "Türkiye'nin Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İnsani Yardım Kuruluşları ve İnsani Diplomasi Perspektifi".s.196

⁴⁹⁶İbrahim Kalın. "Türk Kamu Diplomasisi ve Dış Politikası". Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk(Ed.),Kamu Diplomasisi içinde (145-160)İstanbul: Tasam Yayınları, 2012, s. 158.

⁴⁹⁷B. Senem Çevik and Philip Seib."Introduction: Why Turkey's Public Diplomacy Matters". B. Senem Çevik and Philip Seib(Ed.). *Turkey's Public Diplomacy içinde (1-11)*. New York:Palgrave Macmillan, 2015, s.9 .

olarak adlandırılan bu ilke, Türkiye'nin dış politikasını yönlendirecek ve kriz bölgelerindeki etkinliğini ve katkılarını artıracaktır.”⁴⁹⁸

Türkiye'nin kamu diplomasisinin kararlı bir biçimde ülke imajına ve ulus-markalamaya yoğunlaştığını ifade eden Sancar'a göre Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulamaları iki katmandan oluşmaktadır. Birinci katman cumhuriyetin ilk günlerinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Mustafa Kemal Atatürk'ün siyasi sistem, eğitim, kadın hakları ile yasal ve ekonomik sisteme ilişkin reformları, Türkiye'nin yeni kimliğinin ana bileşenleridir. Ayrıca resmi kamu diplomasisi faaliyetlerine de ilham vermiştir. İkinci katman ise politiktir. Günümüzde Türkiye, benzersiz merkezi konumu ve kültürel ve tarihi geçmişi nedeniyle sayısız yumuşak güç avantajına sahiptir. Türkiye, insani yardımlar yapan büyük bir donör devlet kimliğiyle kendisini insancıl ilkelere rehberlik eden ahlaki bir ülke olarak konumlandırma konusunda hem yerli hem de uluslararası izleyicilere hitap etmektedir. Türk hükümeti ve sivil toplum kuruluşları sayısız kamu diplomasisi faaliyeti aracılığıyla çeşitli bölgelerle ilgilenmektedir.⁴⁹⁹

“Uluslararası Kızılhaç örgütü ve birçok insani aktör tarafından geliştiren insani diplomasi kavramı, her zaman insani hareket içerisinde diyalog oluşturabilmesi için entegre olmuştur. İnsani yardıma ihtiyacı olan sivil nüfusa kolay erişim ve uluslararası hukuk için saygıyı teşvik eden diplomatik becerileri kullanan ve geliştiren insani aktörleri cesaretlendirmek hedefleridir.”⁵⁰⁰“Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç dernekleri federasyonu insani diplomasiyi karar verici mekanizmaların ve kanaat önderlerinin savunmasız insanların çıkarını düşünerek temel insani değerler doğrultusunda hareket etmesi olarak tanımlamaktadır. Türkiye'nin insani diplomasi tanımlamasının özünde

⁴⁹⁸Suna Gülfer İhlamur, ‘İnsani Diplomasi İlkesi Çerçevesinde Türkiye'nin Göç ve İltica Rejimi, B.Senem Çevik Mehmet Şahin (Ed). Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi içinde (45-69).Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, s. 47.

⁴⁹⁹Gaye Aslı Sancar, ‘Turkey's Public Diplomacy: Its Actors, Stakeholders, and Tools’, Philip Seib B.Senem Çevik (Ed.) Turkey's Public Diplomacy içinde (13-42). New York: Palgrave Macmillan, 2015, s. 13,14.

⁵⁰⁰Percival.s.215

vicdan ve moral değerler yani insani kaygı yatmaktadır.”⁵⁰¹“Senelik düzenlenen Elçiler Konferansı’nın final açıklamasında Türkiye’nin benimsediği insani diplomasi ilkesinin üç boyutu belirlenmiştir.”⁵⁰²

- Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının yaşam koşullarını iyileştirmek.
- Kriz bölgelerine etkin katılım göstermek.
- BM sistemi içerisinde insani hassasiyetleri vurgulamak ve geliştirmek.

“Türkiye bugün dünyada barışın kurumsallaşması, medeniyetler ittifakı, insani yardım, küresel vicdan söylemleri üzerinden dış politikasını inşa etmekte, idealist bir dil geliştirmektedir. Dünyanın farklı bölgelerinde barışın tesis edilmesi (peace building) ve barışın korunması (peace keeping) alanlarında inisiyatif alıp girişimlerde bulunmaktadır.”⁵⁰³

Türkiye, dış politikaya bu yeni bakış açısıyla yeni bölgelerle bağlantı kurabilmiştir. Buna göre, uluslararası STK'lar ve resmi kalkınma kurumları aracılığıyla son on yılda Nijer, Somali, Mali, Bangladeş, Afganistan, Pakistan, Endonezya, Özbekistan, Myanmar, Nepal, Filipinler, Mısır, Yemen, Lübnan, Tunus, Gazze, İran, Suriye, Arnavutluk, Bosna, Bulgaristan, Kosova, Makedonya ve Karadağ'da yaşanan sivil karışıklık, çatışma, açlık ve doğal afetlere maruz kalanlara insani yardım ve destek sunmaktadır. Bu bağlamda, Türk STK'ları ve hükümet kurumları, Afrika, Asya ve Balkanlar'daki diğer ülkelere olduğu kadar Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesine de insani yardım sağlamak için kayda değer çabalar göstermektedir.”⁵⁰⁴

⁵⁰¹B. Senem Çevik, *Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu*. Türkiye'nin Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İnsani Yardım Kuruluşları ve İnsani Diplomasi Perspektifi.s.58,59

⁵⁰²Suna Gülfer İhlamur.s.52

⁵⁰³Begüm Kurtuluş, ‘Türkiye’nin Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İnsani Yardım Kuruluşları ve İnsani Diplomasi Perspektifi’ .s.196

⁵⁰⁴B. Senem Çevik, ‘The Benefactor: NGOs and Humanitarian Aid’,B.Senem çevik Seib, Philip(Ed.) *Turkey’s Public Diplomacy* içinde (121-152), New York: Palgrave Macmillan, 2015, s. 122.

“Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütecek, yumuşak gücünü dünyaya gösterecek olan kurumlar çeşitlilik göstermektedir. Dışişleri Bakanlığı’nın yanı sıra, 1992 yılında kurulan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Kültür Bakanlığı, Yunus Emre Türk Kültürü Merkezleri, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü gibi kurumlar göze çarpmaktadır. Diğer taraftan Kızılay ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gibi STK’lar Türkiye’nin yardım faaliyetlerinin temel taşlarıdır. Tüm bu araçlar ile birlikte Türkiye gerek kültür-sanat ve eğitim faaliyetleri gerekse insani yardımlar ve insani diplomasi aracılığıyla Türkiye’nin yumuşak gücünü ortaya koymaktadır.”⁵⁰⁵

Dışişleri Bakanlığı kamu diplomasisi faaliyetlerini, dış politika anlayışına tek taraflı yansıtmaktadır ve Yurtdışı Tanıtım ve Kültür İşleri kapsamında ele almaktadır. Bakanlık, kamu diplomasisinde kültürü stratejik bir iletişim aracı olarak kullanmanın önemi üzerinde durmaktadır. Türkiye’nin imajını düzeltmek veya artırmak için dış toplumlarla kültürel ve psikolojik bağlar oluşturmayı arzulamaktadır. Buna yönelik, yurtdışında sergiler açılması ya da yurtdışı kültür varlıklarımızın korunması gibi projeler yapmaktadır. Bakanlık bu yolla, Balkanlar, Ortadoğu ve Orta Asya’daki kültür varlıklarımızın korunması için projeler yürütmektedir. Yurtdışı tanıtımını gerek diğer uluslara gerek soydaş ve akraba topluluklarına yönelik uygulamakta, din, dil ve etnik ortaklıkları kullanarak merkez coğrafyayı temsil eden bir Türkiye portresi çizmektedir.⁵⁰⁶

“Türk dış politikasında kamu diplomasisi, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK) tarafından yürütülmektedir. Koordinatörlük, 2010 yılında, 27478 sayılı Resmi Gazete’nin 30 Ocak 2010 tarihinde yayımladığı 2010/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile kurulmuştur. Vizyonunda, ülkemizin güçlü mirası ve çağdaş tecrübesi ile son yıllarda bölgesel ve küresel siyasette artan etkisinden yola çıkarak, Türkiye’nin yeni hikayesini etkin bir şekilde anlatmayı, farklı kesimlerle diyaloga geçmeyi ve çok taraflı bir iletişim

⁵⁰⁵ Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik. Türkiye’de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç.s.14

⁵⁰⁶ Emrah Aydemir.s.344,345,346, 347, 348

ekseninde faaliyet yürütmeyi amaçlamaktadır. Misyonunda ise, Türkiye'nin doğru ve etkin bir şekilde tanınması ve bilinmesi için kamu kurumları ile sivil örgütlenmeler arasında koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Türkiye'nin tanıtımında ve algı yönetiminde kamu diplomasisi faaliyetlerinin merkezi bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır.”⁵⁰⁷ Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ulusal bir kamu diplomasisi stratejisi oluşturması ve bu alanda çalışan resmi bir kurumsal yapıyı temsil etmesi açısından önemlidir.

İnsani diplomasinin yanı sıra, Türk kamu diplomasisinin etkin stratejilerinden biri de kültürel diplomasıdır. Çalışmalar Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK) altında yürütülmektedir. KDK'nın Türkiye'nin hikayesinin anlatılmasında ortaklaşa çalıştığı kurumlar Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, TRT, Anadolu Ajansı, Yunus Emre Enstitüsü, Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi (TÜRKSOY), TİKA, Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Türk Asya Araştırmalar Merkezi (TASAM) gibi resmi kurumlar ile STK'lardır. Kültürel diplomasi kapsamında en kilit projeler Yunus Emre Kültür Enstitüsü tarafından yapılmaktadır. Türk kültürü, tarihi, dili ve edebiyatının daha iyi tanıtılması amacıyla işbirliği geliştirmektedir. Bilimsel araştırmalar yaparak sonuçları kamuoyuyla paylaşmaktadır. Enstitünün etkinlikleri arasında, Evliya Çelebi Yılı Etkinlikleri, Osmanlı Arşivleri Sergisi, Balkanlar'da Kültürel Mirasın Yeniden İnşası projeleri gibi, özellikle dünyanın farklı ülkelerinde Türkoloji bölümüne sahip üniversitelerde Türkiye kütüphanelerinin kurulması, sanatsal faaliyetler, forumlar, paneller gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Arnavutluk, Belçika, Bosna-Hersek, Gürcistan, İngiltere, İran, Japonya, Kazakistan, KKTC, Kosova, Lübnan, Macaristan, Polonya, Romanya, Makedonya, Mısır, Ürdün gibi ülkelerde toplam 52 kültür merkezine

⁵⁰⁷"T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Başkanlığı". <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8>>(21 Mayıs 2018).

sahiptir. Türkiye'nin dil ve kültür elçisi olarak kültürel diplomasi faaliyetlerini yürütmektedir.⁵⁰⁸

“Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikaları, 1998'den itibaren ciddi bir dönüşüm göstermiş ve Dışişleri Bakanlığı'nca Afrika'ya Açılım Planı uygulanmaya konulmuştur. Ancak bu plan Türkiye'nin dış politika önceliklerinin etkisinde kalarak yeniden ihmale uğramıştır. AK Parti hükümetinin 2002'de iktidara gelmesiyle Afrika açılımı başlatılmıştır. Bu doğrultuda 2005 yılı Afrika yılı ilan edilmiştir.”⁵⁰⁹ “Türk Hava Yolları (THY), iş dünyası ve pek çok STK insani yardım faaliyetleriyle desteklemiş ve bu coğrafyadaki insanlara ulaşılmıştır.”⁵¹⁰ “Özellikle Somali, Afrika açılımının önemli bir ayağını ve dış politikada yumuşak gücün ön plana çıktığı önemli bir örneği oluşturmaktadır. Havaalanının iyileştirilmesi, hastane projesi, eğitim için Türkiye'ye gelen Somalili öğrencilerin masraflarının karşılanması gibi önemli faaliyetler yürütülmektedir.”⁵¹¹

“Ülkeler, dış yardımlar yoluyla uluslararası ilişkilerde prestij ve görünürlüklerini artırmaktadır. Dış yardımlar, devletlerin uluslararası örgütlerde öne çıkan donör ülke imajını beslemekte ve farkındalıklarına katkı yapmaktadır. Bu sayede devletler, küresel sistemde prestij sahibi ülke pozisyonu elde etmeye yönelik dış yardım politikası izlemektedir.”⁵¹² “Ülkelerin Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) ve küresel sağlık katkıları gittikçe kritik bir dış politika ve yumuşak güç aracı olarak görülmektedir.”⁵¹³ BM Genel Kurulu, 1970 yılında RKY hedefini milli gelir üzerinden brüt yüzde 0,7 olarak belirlemiştir. Bugüne kadar, sadece Danimarka, Hollanda, Lüksemburg, Norveç ve

⁵⁰⁸Gonca Yıldırım. “Kültürel Diplomasi Ekseninde: Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi”.s. 276,277,283

⁵⁰⁹Prof.Dr.Ali Engin Oba."Türk Diplomasisi ve Afrika". 2011, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/1359/turk_diplomasisi_ve_afrika, (11 Mayıs 2018).

⁵¹⁰Begüm Kurtuluş, ‘Türkiye’nin Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İnsani Yardım Kuruluşları ve İnsani Diplomasi Perspektifi’ .s.199

⁵¹¹Rıdvan Kalaycıve Sefa Mutlu Koca. "İnsani Yardımların Türk Dış Politikasına Artan Etkisi: AFAD Örneği". Mehmet Şahin, B.Senem Çevik (Ed.) *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi içinde (155-181)*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, s. 174.

⁵¹²Muharrem Ekşi, *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası*.s.253

⁵¹³Bliss ve Diğerleri.2013, s.4.

İsveç'ten oluşan beş ülke RKY için belirlenmiş bu hedefi tutturabilmiştir.⁵¹⁴“OECD'nin 2015 yılında yayınlanan raporu, üyelerinin RKY harcamalarını gayrisafi milli gelire göre hesaplamış ve ortaya çok farklı bir tablo çıkarmıştır. Türkiye OECD ülkeleri içerisinde dokuzuncu sıraya yerleşerek en cömert ülkeler sıralamasında yerini almıştır.”⁵¹⁵“Dolayısıyla yumuşak gücün yansıtılması bakımından önem taşıyan dış yardımlar, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde dikkat çekici bir şekilde artmaktadır. 1980'li yıllarda yardım alan, 1990'lı yıllara gelindiğinde hem yardım alan hem de yardım eden ülke konumuna geçmiştir. 2000'li yıllarda ise AK Parti hükümetinin başa gelmesiyle dış yardımlara daha fazla pay ayırmıştır. Öyle ki Türkiye 2013 yılında dünyanın en fazla yardım yapan dördüncü ülkesi iken 2014 yılında ABD ve İngiltere'yi takiben üçüncü sıraya yükselmiştir. 2015 yılında ise 3,2 milyar dolar ile dünyada en fazla insani yardım yapan ikinci ülke olmuştur.”⁵¹⁶“Türkiye, Küresel İnsani Yardım 2017 Raporu'na göre, 2016 yılında 6 milyar Amerikan doları tutarında insani yardım yaparak, ABD'nin ardından en çok uluslararası insani yardım yapan ikinci ülke konumuna gelmiştir.”⁵¹⁷“Ayrıca 2016 yılında, mili gelirinin yüzde 0,75'ni insani yardıma ayırarak ‘Dünyanın En Cömert Ülkesi ’ unvanını almıştır.”⁵¹⁸

“Bununla birlikte, Türkiye'nin dış politikasının önceliklerinden biri de istikrarsızlık içindeki komşu ve yakın coğrafyasındaki ülkelerde barış ve istikrar ortamını teşvik etmektir.”⁵¹⁹

⁵¹⁴“United Nations Today: Ekonomik ve Sosyal Kalkınma”. <http://www.unicankara.org.tr/today/3.html>> (13 Mayıs 2018).

⁵¹⁵Joe Myers. “Foreign Aid: These Countries Are the Most Generous”. 2016 <https://www.weforum.org/agenda/2016/08/foreign-aid-these-countries-are-the-most-generous>> Erişim (11 Mayıs 2018).

⁵¹⁶“TİKA 2015 Kalkınma Raporu”, 2015, s. 14. [https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR_2015/TKYR_2015_\(1\).pdf](https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR_2015/TKYR_2015_(1).pdf). 814 Mayıs 2018).

⁵¹⁷“Global Humanitarian Assistance Report”. 2017 , www.globalhumanitarianassistance.org/report, (21 Mayıs 2018).

⁵¹⁸“Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar”, 2017, <https://www.afad.gov.tr/tr/2373/Suriyeli-Siginmacilara-Yapilan-Yardimlar> .(9 Eylül 2017).

⁵¹⁹Rıdvan Kalaycı, Sefa Mutlu Koca.s.177

“Belirgin olarak insani diplomasiyi dış politikasına bir ilke olarak yerleştiren Türkiye, bu alanda başarılı da olmuştur. Bu çerçevede STK’ların ön plana çıktığı görülmektedir zira STK’lar temsil ettikleri ülke ile ilgili algı inşa etmekte önemli birer aktördür. Donör ülkenin yumuşak güç inşasında ve etkisinde STK’lar ile diğer devlet dışı aktörlerin önemi gitgide artmaktadır.”⁵²⁰2010 tarihinde Foreign Policy dergisinde yazan Laura Heaton şunu ifade etmektedir:“Somali liderleri, Türkiye'nin insani yardım çabalarını ‘Batı yardımından vazgeçmek için bir cennet pankartı’ olarak görüyor. Somali halkının Türk yardım çalışanlarına karşı tutumu, Türkiye'nin başarısının bir başka göstergesidir. Mogadişu, tehlikeli bir yer olmasına rağmen, Somali'de Türk yardım çalışanlarının öldürülmesi ya da kaçırılmasıyla ilgili hiçbir haber bulunmamaktadır. Çocuklar ve gençler arasında Somalili olmayan birinin ulusunu tahmin etmek yaygındır ve heyecanla ‘Türkiye Türkiye’ diye bağırımlarından anlayabilirsiniz. Kamptaki Türk yardım görevlileri, vücut zırhı değil, örgütlerinin amblemlerini taşıyan parlak renkli yelekler giyerler. Bu yaklaşım, zırhlı bir personel taşıyıcısında, kurşun geçirmez sportif ceketler ve kasklar ile bir grup silahlı barış gücü muhafızı tarafından kuşatılmış tipik BM temsilcisi olarak bir kampa gelme yaklaşımından oldukça uzaktır. Türk yardım çalışanlarının Somalililer arasında sıcak bir karşılama gördükleri ve Batılı meslektaşlarının ancak hayal edebileceği bir erişim düzeyine vardıklarına dair hiçbir soru işareti yoktur.”⁵²¹

Aynı makalede Somalili bir analistin düşüncelerine de yer verilmiştir. Analist “Türk yardım grupları ve devlet kurumlarının bölgede yardım sunma konusunda uzun süredir devam eden yöntemleri bir kenara atma alışkanlıklarını şu cümlelerle eleştirmektedir: “Somali’de yardımların iletilmesi sürecinde geleneksel mekanizmaların atlatılması onları etkili kılmamakta sadece bu yardımın Somali Geçici Federal Hükümeti ve diğer mafya türü gruplar tarafından ele geçirilmesi için gerekli koşulları yaratmaktadır.

⁵²⁰B. Senem Çevik, Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu.s.49

⁵²¹Laura Heaton. ‘Saving Somalia’, Foreign Policy, 2012, <https://foreignpolicy.com/2012/04/24/Saving-Somalia>.(10 Mayıs 2018).

Somali yardım endüstrisinin büyük savunucusu değilim. Fakat ülkede daha iyi hizmet veren başka bir mekanizma yok. Somali'deki özel çabalar işe yaramıyor.”⁵²²

Türkiye'nin küresel kamu diplomasisi girişimi Medeniyetler İttifakı Girişimi (MİG), 2005 yılında, Türkiye ve İspanya tarafından BM öncülüğünde başlatılmıştır. Dışişleri Bakanlığı MİG'i; 'tüm toplumların, kalkınma, güvenlik, çevre ve refah konularında birbirine bağımlı oldukları hususunu esas almak ve öncelikle önyargı, yanlış algılama ve kutuplaşmayla başa çıkmak amacıyla siyasi irade oluşturma arayışı' olarak tanımlamaktadır. Aslına bakılırsa medeniyetler arası çatışma meselesi Samuel Huntington'un Foreign Affairs dergisinde 1993 yılında yayınlanan Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması başlıklı kitabıyla gündeme gelmiştir. Huntington'a göre Soğuk Savaş sonrasında kültürler ve dinler arası çatışmalar meydana gelecektir. 11 Eylül'de gerçekleşen saldırıyı 'İslami Terör' olarak ifade eden Bush yönetiminin, İslami Teröre savaş açması medeniyetler çatışmasının gerçekleştiği algısını uyandırmıştır. 2004 yılında Madrid'te gerçekleşen terör saldırısının ardından 2005 yılında Medeniyetler İttifakı Girişimi başlatılmıştır. Türkiye'nin kamu diplomasisi girişim ve faaliyetleri arasına yerleştirilen MİG, genel olarak ülkenin uluslararası imajı, model ülke rolü ve sağlanan meşruiyetle İslam-Hristiyanlık çatışmalarında arabuluculuk rolüne alan açmıştır. MİG'in gündemde kaldığı dönemin Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağladığı söylenmektedir.⁵²³

Bununla birlikte, bu noktada “kamu diplomasisinde söylem ve uygulama açığı olarak tanımlanan etik açık (ethos gap) kavramından da bahsetmek gerekmektedir. Etik açık değerler üzerine inşa edilen siyasi söylemler ile değerlerin gerçekte uygulanışı arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'nin insani diplomasisinin uygulanışında etik açık oluşmaması adına bazı uygulamaları iyileştirmesi gerekmektedir. Dış yardım ve insani yardımlarda sadece Müslüman gruplara yönelmek etik açık tehdidi barındırmaktadır. TİKA, AFAD ve Kızılay tarafından yapılan yardımların daha geniş

⁵²²Laura Heaton.

⁵²³Muharrem Ekşi, Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası.s. 287,288, 292

gruplara ulaştığını ancak STK'lar yoluyla yapılan yardımlarda seçicilik güdüldüğü gözlenmektedir. Bu durumu STK'ların gönüllü/bağışçı tabanına bağlamak mümkündür.”⁵²⁴Dolayısıyla, “yeni kamu diplomasisinin de gereği olarak kamu diplomasisine STK'ları başarılı şekilde entegre eden Türkiye, STK çeşitliliğini artırmak, yalnızca inanç temelli STK'lar değil seküler STK'larla da çalışmak zorundadır.”⁵²⁵

“Türkiye açısından yeni bir kavram olan kamu diplomasisinin, sistematik bir şekilde yerleşmesi zaman alabilir. Türkiye'nin kamu diplomasisini uygulayan aktörlerinin ve yumuşak güç araçlarının uzun vadeli bir strateji doğrultusunda sistematik hareket ettiğini söylemek tam olarak mümkün değildir.”⁵²⁶

Aslında, Türkler “tarih boyunca, zulüm veya baskıdan kaçan binlerce kurbana uluslarından, ırklarından veya dinlerinden bağımsız şekilde kapılarını açmıştır. Mültecilerin çoğu, Karadeniz ve Hazar Denizi'nin kuzeyindeki ve batısındaki Ruslar tarafından fethedilen Türk, Tatar ve Çerkez topraklarından gelmiştir. Bu eklemleme, cumhuriyet tarihi genelinde de sürdürülmüştür ve şu anda Türkiye'nin kamu diplomasisi söyleminde uygulanmaktadır. Türkiye'nin yeni insani yardım girişimleri ve giderek artan Suriyeli mülteci sayısı, bu retorik ve ulus markası için güvenli çağdaş örnekler sunmaktadır.”⁵²⁷

Sonuç olarak, Türkiye birçok alanda kamu diplomasisi faaliyeti uygulayarak yumuşak gücünü göstermektedir. İnsani diplomasi, kültürel diplomasi ve dış yardımlar ekseninde kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütmektedir. İnsani diplomasi faaliyetleri, geçici, acil durumlarda toplumun o anki ihtiyaçlarına yöneliktir. Türkiye'nin uzun vadeli ilişkiler geliştirebilmek için kamu diplomasisi stratejilerini farklı alanlara taşıması gerekmektedir. Türkiye, sağlık alanında da dış ülkelere yardım götürmesine rağmen sağlık alanının çerçevesi henüz belirlenmemiş, insani diplomasi gibi dış politikaya bir

⁵²⁴B. Senem Çevik, Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu.s.62

⁵²⁵B. Senem Çevik, Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu.

⁵²⁶Mehmet Şahinve B. Senem Çevik. Türkiye'de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç.s.14

⁵²⁷Vedat Demir, 'Historical Perspective : Ottomans and the Republican Era', Philip Seib B.Senem Çevik(Ed.). Turkey's Public Diplomacy içinde (43-65), New York: Palgrave Macmillan, 2015, s. 48,46.

strateji olarak eklenmemiştir. Sağlık diplomasisi alanında Türkiye birçok proje geliştirmekte ve bu projeler insani yardım ve dış kalkınma yardımları kapsamında değerlendirilmektedir.

4.2.Türkiye’de Sağlık Diplomasisi

Sağlığı dış politikadan ayırmak imkansız hale gelmiştir ve ülkeler sağlık diplomasisi ile dış politika hedeflerini gerçekleştirmekte ve itibarlarını artırmaktadır. Sağlık diplomasisi de hükümetlerin yabancı halklarla iletişime geçme yöntemlerinden biridir. Sağlığın bir güvenlik meselesi olması işbirliği ve ortaklığın geliştirilmesini kolaylaştırmaktadır. Uluslararası ilişkilerde yumuşak gücün harekete geçirilmesini sağlamaktadır. Bir ülkenin başka bir ülkede yaşanan sıkıntı karşısında çözüm arayışı, o ülkenin insanları gözünde imajını ve itibarını artırmaktadır. Sağlık müdahalesinde bulunan ülkeyle ilgili yabancı halkların olumlu düşünmesine katkıda bulunmaktadır.

“Dünyanın değişik bölgelerinde yaşanan doğal felaketler, kamu hoşnutsuzluğu ve bölgesel çatışmalar, mağdur toplumların refahını desteklemede hayırsever çabalara büyük bir gereksinim yaratmıştır.”⁵²⁸“Dolayısıyla burada vurgulanması gereken sağlık, eğitim, tarım gibi kalkınma yardımlarının uzun vadeli olduğu gibi uygulayıcı ve katılımcıların ortaya çıkardığı somut ürünler olması gerektiğidir.”⁵²⁹Bu üretimde kamu diplomasisinin temel faaliyeti dinleme yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Garret’a göre “daha çok belirli ilaçların gönderimi, HIV teşhisi konulmuş hamile kadınların sayısının azaltılması veya sıtmadan korunmaya yönelik cibinlik dağıtılması gibi kısa dönemli ilişkiler kuran projeler gerçekleştirilmektedir. Az sayıda donörün bu durumu dikkate aldığını vurgulayan Garret, belirli bir hastalığa odaklanmaktan ziyade toplumun genel refah halini ele alan durumlara yönelinmesi gerektiğini belirtmiştir. Özellikle az gelişmiş ülkelere yapılan yardımlarda aslında dünyadaki yoksullara ne istediklerini söyleme, hangi projelere ihtiyaç duyduklarına karar verme veya yerel

⁵²⁸B. Senem Çevik, ‘The Benefactor: NGOs and Humanitarian Aid’.s.121

⁵²⁹B. Senem Çevik, Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu.s.55

yenilikleri benimseme hakkı verilmediğinin de altını çizmiştir.”⁵³⁰“Sağlığın uzun vadeli başarısı, gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir bir altyapı oluşturulmasını ve daha da önemlisi, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik istikrar ve özerklik yaratma yoluyla kendi sorunlarını kendilerinin çözmesini sağlayacak araçlar sunmayı gerektirmektedir.”⁵³¹Dolayısıyla, geliştirilen sağlık projelerinde, iletişim kurulan kamuların ihtiyaçlarına yönelik davranmak çok önemlidir. Özellikle sağlığın evrensel erişime açık bir insani hak olduğu fikrinden yola çıkılacak olursa, hizmet edilen toplumun gerçek ihtiyaçlarına odaklanmak, proje ve fon akışı sağlarken uluslararası örgütlerin istatistiklerini izlemek ve o toplumda faaliyet gösteren yerel STK’larla iletişime geçmek doğru dinleme faaliyetleri arasında sayılabilir. Dolayısıyla sağlık diplomasisini uygulayan bir ülkenin bu konuda bir strateji geliştirmesi çok önemlidir. Hassasiyetlerini göz önünde bulundurduğu dış politika hedeflerini küresel sağlığa katkı sağlayan bir bakış açısı ile birleştirmesi gerekmektedir.

Türkiye’nin de kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında ilişki ve işbirliği geliştirdiği ülkelere yönelik sağlık projeleri ve programları 2002 yılından itibaren artarak devam etmektedir. Yurtdışında gerçekleştirdiği sağlık proje ve programları alıcı ülke ile ikili ve çok taraflı anlaşmalar yoluyla sağlanmaktadır. Ne var ki Türkiye’nin bir sağlık diplomasisi stratejisi mevcut değildir. Sağlık, Türkiye’nin yumuşak güç unsurlarından biri olsa da bir hedef olarak dış politikada açıkça yer almamaktadır. Resmi düzlemde Türk dış politikası, “birbirini tamamlayan çok sayıda siyasi, ekonomik, insani ve kültürel işbirliği araçlarından istifade etmekte ve küresel ölçekte düşünen ancak dünyanın her köşesinde yerel düzeyde etkinlik gösteren bir diplomasi uygulamaktadır. İnsanı odakta gören devlet geleneğimiz, kalkınma ve insani yardımlar alanında da girişimci bir anlayışla çalışmamızı gerektirmektedir”⁵³² şeklinde açıklanmaktadır. Bugün birçok gelişmekte olan ve gelişmiş ülke sağlık diplomasisini dış politika hedeflerini veya dış politika

⁵³⁰Laurie Garrett. "The Challenge of Global Health", 2007 <<https://www.foreignaffairs.com/articles/2007-01-01/challenge-global-health>> (25 Eylül 2018).

⁵³¹Fauci.s.1170

⁵³²“Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi”<http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa>, (27 Aralık 2018).

aracılığıyla sağlık hedeflerini gerçekleştirmek için kullanmaktadır. Sağlık müdahalelerini kamu diplomasisi faaliyetleri içerisinde değerlendirmektedir. Hatta dışişleri bakanlıklarına bağlı sağlık diplomasisi departmanları oluşturmuşlardır. Ülkemizde Dışişleri Bakanlığı nezdinde böyle bir yapılanma mevcut değildir. Ancak “Sağlık Bakanlığı’nın Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü yapılanması mevcuttur. Bu Genel Müdürlük yapılanması da İkili İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Uluslararası Kuruluşlarla İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Avrupa Birliği Dairesi Başkanlığı, Uluslararası Sağlık Politikaları Dairesi Başkanlığı ve Yönetim ve Protokol Dairesi Başkanlığı olmak üzere beş daire başkanlığına bölünmüştür.”⁵³³

Türkiye’nin yurtdışına yönelik yaptığı proje ve programları değerlendirildiğinde hastane projeleri, sağlık haftaları kapsamında alıcı ülkede seminerler, eğitimler, cerrahi operasyonlar, klinik yenileme, cihaz ve ekipman bağışı, insani yardım kapsamında sağlık yardımları göze çarpmaktadır. Sağlık proje ve programları devletler arasında iki taraflı geliştirilebildiği gibi, BM ve DSÖ gibi çok taraflı uluslararası kuruluşların desteklenmesi yoluyla da gerçekleştirilmektedir. Türkiye ikili ilişkiler yoluyla alıcı ülkelere kendi kurumlarıyla girmektedir. Her bir kurumun ayrı birer projesi ve programı olduğu gibi ortaklaşa geliştirdikleri projeler de mevcuttur. Türkiye sağlık diplomasisine dahil aktör ve kuruluşlar, Dışişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, TİKA, Kızılay, AFAD ve çeşitli STK’lar olarak sıralanmaktadır. Birçok paydaş ve aktör tarafından farklı zamanlarda, farklı biçimlerde sağlık projeleri ve programları uygulanmaktadır. Paydaş ve aktör çeşitliliği olumlu olmakla beraber bir strateji ve uyumluluğu da zorunlu kılmaktadır.

“Ülkemizin artan prestiji, mevcut coğrafi konumu, sağlıkta dönüşüm projesi göz önünde bulundurulduğunda sağlık turizminin de Türkiye’ye ekonomik anlamda büyük katkısı olacaktır. Zira Türkiye’nin sağlık turizmi alanında bazı avantajları bulunmaktadır. Bunlar arasında özel ve kamu hastanelerinin dünya standartlarındaki altyapısı, yetişmiş ve eğitilmiş insan kaynağı, diğer ülkelere kıyasla ucuz sağlık hizmeti ve kültürel ve doğal

⁵³³"Sağlık Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü". <http://www.disab.saglik.gov.tr>, (17 Mayıs .2018).

zenginliklerdir sayılmaktadır. Yine şehir hastaneleri projesi de sağlık turizmine destek amacıyla yapılmıştır.”⁵³⁴“Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı ile Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık İdaresi Bölümü işbirliğiyle Türkiye’nin sağlık turizmindeki mevcut durumunu ortaya koyan bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada “Türkiye’ye 2008-2012 yılları arasında medikal turizm amacıyla gelen ve tedavi olan uluslararası hastaların sayısı paylaşılmıştır. Aşağıdaki tablo sonuçları göstermektedir.”⁵³⁵

Tablo 4.1: Yıllara Göre Türkiye’de Sağlık Hizmeti Alan Uluslararası Hasta Dağılımı

Yıllara Göre Türkiye’de Sağlık Hizmeti Alan Uluslararası Hasta Dağılımı, 2012						
Yıllar	Kamu Sağlık Kuruluşları		Özel Sağlık Kuruluşları		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
2008	17.817	24,1	56.276	76.0	74.093	100
2009	21.442	24.3	70.519	76.7	91.961	100
2010	32.675	29.8	77.003	70.02	109.678	100
2011	41.847	26.8	114.329	73.2	156.176	100
2012	43.904	16.8	218.095	83.2	261.999	100

Kaynak: Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu 2013, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı, Prof. Dr. Sıdika KAYA, Doç. Dr. Hasan Hüseyin YILDIRIM, Arş. Gör. Uzm. Seda KARSAVURAN, Arş. Gör. Özlem ÖZER,s.15

“Türkiye’nin yumuşak gücünün Ortadoğu’dan Türkiye’ye gelen medikal turist sayısı üzerine etkisini inceleyen bir çalışmada; medikal turizmin bir yandan Türkiye’nin tanınırlığına bir yandan da ekonomisine katkı sağladığı ifade edilmiştir. Araştırma, özellikle Ortadoğu’dan Türkiye’ye gelen medikal turist sayısındaki artışı işaret ederek Ortadoğu ülkeleriyle karşılıklı olumlu ilişkiler, Türkiye’nin Ortadoğu ülkelerine yönelik dış politikası, Ortadoğu ülkelerinin sorunlarıyla ilgilenmesi, yaşanan sıkıntılarda

⁵³⁴H.Ömer Tontuş. "Sağlık Turizmi Nedir?", 2017, s. 8

<<https://saglikturizmi.saglik.gov.tr/TR,23587/saglik-turizmi-nedir.html>>(25 Aralık 2018).

⁵³⁵Sıdika Kaya ve Diğerleri, *Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu 2013*, Ankara,

<<http://saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/belge/1-15092/kitaplarimiz.html>> (25 Aralık 2018).

arabuluculuk etmesi, Türkiye'nin hem kendi vatandaşına hem de diğer ülke vatandaşlarına değer vermesinin yumuşak gücüne katkıda bulunduğunun altını çizmiştir.”⁵³⁶

Dış kamuoyunda olumlu izlenimler oluşturabilmek için algı yönetiminde başarılı adımların atılması gerekmektedir. Algı yönetiminde kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturma ve kamuoyu üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda Uğur Ünal tarafından Türkiye'nin Kırgızistan'a yönelik algı araştırması yapılmış ardından Kırgızistan medyasında Türkiye ile ilgili çıkan haberler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.⁵³⁷ Araştırmanın sonuçlarına göre; katılımcılara çeşitli ülkelere karşı sempati düzeyleri sorulmuş ve Türkiye yüzde 71 gibi yüksek bir oranla Rusya'dan sonra ikinci sıraya yerleşmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin Kırgızistan'da gerçekleştirdiği faaliyetleri hakkında katılımcıların olumlu veya olumsuz değerlendirmeleri de istenmiştir. Eğitim yüzde 69'luk bir oranla en olumlu faaliyet görülürken, sağlık yüzde 51'lik bir oranla dördüncü sırada yer almıştır. 2014 yılında Kırgızistan medyasında Türkiye ile ilgili çıkan haber sayısı 1120 olarak saptanmıştır. Bu haberlerin 54 tanesi sağlıkla ilgili olup haber içeriği olumlu bulunmuştur. Türkiye ile Kırgızistan arasında yapılan sağlık faaliyetleri ile ilgili haberlerin olumlu yönde olması sağlık faaliyetlerinin Kırgız kamuoyunda uzun vadede olumlu bir algı yarattığı sonucunu vermiştir.

4.2.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı(TİKA), Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan yeni Kafkasya ve Orta Asya cumhuriyetlerine yönelik faaliyet göstermek üzere 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir teknik yardım kurumu olarak kurulmuştur. 2001 yılında ise, Türk dilinin konuşulduğu cumhuriyetler ve akraba toplulukları ile Türkiye'ye komşu ülkelerle ekonomik, ticari, teknik, sosyokültürel ve eğitim alanlarında işbirliği projeleri ve

⁵³⁶Zafer Akba and Hakan Tuna, 'Yumuşak Güç Olgusu ve Turizm İlişkisi : Medikal Turizm Kapsamında Ortadoğu 'dan Gelen Turistler Üzerine Bir Değerlendirme', 2016, s.100.

⁵³⁷Uğur Ünal.s. 248,281,289,296, 319

programları icra etmek üzere Başbakanlık'a bağlanmıştır. Başlangıçta Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'da bağımsızlıklarını yeni ilan eden cumhuriyetlere yönelik dış teknik yardım ve kalkınma yardımları sağlamak amacıyla kurulan TİKA, 2011 yılında AK Parti iktidarı tarafından yumuşak güç ve kamu diplomasisi çerçevesinde yeniden yapılandırılmıştır.”⁵³⁸

“TİKA'nın 2002 yılında 12 olan Program Koordinasyon Ofisi sayısı 2011 yılında 25'e, 2012 yılında ise 33'e yükselmiştir. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı bugün 59 ülkede 61 Program Koordinasyon Ofisi ile 150 ülkede faaliyet göstermektedir. Türkiye'nin izlemiş olduğu aktif ve ilkeli dış politikaya bağlı olarak hareket eden TİKA; geliştirdiği proje ve programlar ile dost, kardeş ve akraba ülkelere yönelik yaptığı çalışmaların temelinde bir barış kuşağı oluşturma çabası olduğunu ifade etmektedir.”⁵³⁹

“Kalkınma yardımları, dış politikada ve ülkelerarası işbirliğinin geliştirilmesinde önemli roller oynamakla birlikte, klasik diplomasiye ekonomik, sosyal, kültürel ve insani alanlarda yeni açılım imkanı sağlayan önemli bir enstrümandır. Ayrıca, ülkeler arasında ikili işbirliğinin geliştirilmesinde de çok önemli sosyoekonomik roller oynamaktadır.”⁵⁴⁰“Yapılan dış yardımlarla küresel sistemde yardım alan ülke imajı yerine yardım eden ülke imajını inşa etme politikası izlenerek küresel sistemdeki statü artırılmak istenmektedir. Donör ülke imajıyla Türkiye'nin artık bölgesel bir güç ve küresel aktör olduğu vurgulanmak istenmektedir. Yumuşak güç unsuru olan dış yardımlar, dış politikanın görünmez eli olarak ülkeler ve toplumlar arasında yakınlaşma ve işbirliğinin temelini atmaktadır.”⁵⁴¹“TİKA yapılan kalkınma yardımlarını sektörel olarak sosyal altyapılar ve hizmetler, ekonomik altyapılar ve hizmetler, üretim sektörleri ve çoklu

⁵³⁸Muharrem Ekşi, Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası.s.359,360

⁵³⁹"TİKA" <<https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>.(26. Ocak 2019).

⁵⁴⁰“Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu”, TİKA, 2005, s. 13

<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2005.pdf> (14 Mayıs 2018).

⁵⁴¹Muharrem Ekşi, Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası.s.252,253

alışan sektörler olarak ayırmıştır. Sağlık projeleri ve programları, sosyal altyapı ve hizmetler bünyesinde değerlendirilmektedir.”⁵⁴²

“TİKA, dış politika yapımında belirleyici bir kurum değildir. Türkiye’nin resmi dış politikası Dışışleri Bakanlığı tarafından yönetilmektedir. TİKA hedeflenen dış politikaların uygulayıcısı ve alt yklenicisidir.”⁵⁴³

Tablo 4.2: İkili Kalkınma Yardımı Yoluyla Sağlıkta Kalkınma Yardımı Oranları

2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
2,03	4,02	15,1	10,05	48,68	42,98	60,4	55,32	98,20	118,86	48,3	5,4	56,6

Kaynak: www.tika.gov.tr, TİKA Kalkınma Raporları Erişim tarihi:14.05.2018(Milyon Dolar)

TİKA her yıl faaliyet raporları ve yıllık kalkınma raporları yayınlamaktadır. Bu raporlarda yapılan kalkınma yardımları kapsamında gerçekleştirilen projeler şeffaf bir şekilde sunulmaktadır. Raporlarda, Sağlık Bakanlığı, Kızılay, AFAD ve STK’ların çalışmalarına detaylı şekilde yer verilmektedir. “TİKA mevcut sağlık altyapısının iyileştirilmesine yönelik hastane/klinik inşası ve onarımı gibi çalışmalar gerçekleştirmekte, sağlık kurumlarının ihtiyaç duyduğu tıbbi donanım ve materyallerinin sağlanması yönelik çalışmalar yapmakta, sağlık personeli eğitimi, sağlık taramaları, cerrahi operasyonlar ve aşı kampanyaları düzenlemektedir.”⁵⁴⁴

“Türkiye’yi temsilen TİKA ve Sağlık Bakanlığı ortaklığında hastaneler inşa edilmiştir. Sağlık Bakanlığı bu bölgelerdeki hastaneleri alıcı ülkenin uygulayıcılarıyla

⁵⁴²“Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu’, *TİKA*, 2016, s.24

<https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/FaaliyetRaporlari/2016/TurkiyeKalkinmaYardimlariRaporu2016.pdf>. (14 Mayıs 2018).

⁵⁴³Ramazan Erdağ.s.260

⁵⁴⁴Aydemir.s.342

birlikte işletmektedir. Türkiye tarafından inşa edilen hastaneler ve ülkeleri şu şekilde sıralanabilir:”⁵⁴⁵

- Türkiye Eğitim Araştırma Hastanesi- Nyala Sudan
- Türkiye Recep Tayyip Erdoğan Eğitim ve Araştırma Hastanesi- Mogadişu, Somali
- Tubas Türk Devlet Hastanesi - Filistin
- Gazze Türk Dostluk Hastanesi - Filistin
- Misurata Hastanesi -Libya

Özellikle hastaneler uzun döneme yayılan ilişkiler kurmak açısından önemlidir. Birincisi, Türkiye yabancı ülkelerde yaşanan sağlık sorunlarına kayıtsız kalamayarak uzun döneme yayılan kalıcı bir çözüm üretmiştir. İkincisi, kişilerarası iletişim yoluyla Türk hekimleri, sağlık çalışanları ve yabancı halklar arasında karşılıklı anlayış ve diyalog meydana getirmiştir. Türkiye’nin gerçekleştirdiği hastane projeleri dış politika öncelikleriyle de uyum göstermektedir. Örneğin, Dışişleri Bakanlığı’nın internet sitesinde Filistin ile ilişkilerimiz hakkında şu ifadeler yer verilmiştir: “Türkiye, Filistin halkıyla yüzyıllar öncesine giden ortak bir tarihe ve yakın kültürel ve sosyal ilişkilere sahiptir. Türkiye’nin Filistin’e yönelik resmi kalkınma yardımları esas olarak 2005 yılında Ramallah’ta bir Program Koordinasyon Ofisi açan TİKA Başkanlığı üzerinden sürdürülmektedir. TİKA’nın ve Türk Kızılayı’nın çalışmaları daha ziyade, sağlık, tarım, teknik yardım, kültürel mirasın korunması, su temini, okul ve hastane inşası ile polis eğitimi gibi alanlara yoğunlaşmıştır. AFAD’ın bölgede ofisi olmamasına rağmen, UNRWA aracılığıyla un yardımı faaliyetlerine devam etmektedir. TİKA, Batı Şeria’da Tubas Türk Hastanesi’nin ve Nablus Kız Okulu’nun inşaatını gerçekleştirmiştir.”⁵⁴⁶

⁵⁴⁵“Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu, 2016’.s.43,52

⁵⁴⁶“T.C. Dışişleri Bakanlığı’.Türkiye-Filistin Siyasi İlişkileri. <http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> . (15 Mart 2018)

“TİKA’nın gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler ve projeler Türkiye’nin prestijini artırmakla kalmayıp aynı zamanda hedef ülkelerin halkları gözünde olumlu bir bakış açısı oluşturmaktadır. Somali’de yapılan hastane bu anlamda önemli bir örnektir.2013 yılında TİKA tarafından tamamlanan hastane iki ülke arasında imzalanan protokole göre beş yıl boyunca her iki ülke tarafından ortaklaşa işletilmiştir. Bu hastaneyle Somali sağlık sisteminin güçlendirilmesi, sağlık eğitimi ve sunumunda kalitenin artırılması hedeflenmiştir.”⁵⁴⁷

“TİKA Türkiye’nin uluslararası alanda ve bölge ülkelerdeki menfaatlerini dolaylı yoldan korumaya ve geliştirmeye yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunmaktadır. Yabancı halkların ihtiyaçlarına yönelik sorunlarını çözme odaklı somut projeler geliştirerek onları etkilemeye çalışan imaj çalışması gerçekleştirmektedir. Yapılan bu çalışmalar çok sayıda ulusal habere konu olurken, uluslararası haber alanında istenilen düzeyde yer almamaktadır. Ülkemizin yumuşak gücünü gösterdiği bu projelerin özellikle uluslararası medyada duyurulamaması çözülmesi gereken önemli bir sorundur.”⁵⁴⁸

4.2.2. Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı, yurtdışındaki projelerini Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü üzerinden yürütmektedir. Sağlık alanında işbirliği anlaşmaları/protokolleri, acil yardımlar, yurtdışı eğitimleri ve ülke ziyaretleri ile ilgili faaliyetleri planlamak; yurtdışında yapılacak kongre, konferans, sempozyum, toplantıları organize etmek; sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için Birleşmiş Milletler ve ona bağlı uzmanlık kuruluşları ile diğer uluslararası kuruluşlarla ilişkileri planlamak, koordine etmek ve denetlemek ve bu bağlamda ikili anlaşmalar, uluslararası anlaşmalar, hibe anlaşmaları ve işletim protokolleri imzalayarak aşağıdaki faaliyetleri gerçekleştirmektedirler:

⁵⁴⁷Haluk Karadağ.s.218

⁵⁴⁸ Emrah Aydemir.s.344

- Ücretsiz hasta tedavileri
- Yurtdışı sağlık işletmeciliği
- Sağlık haftaları
- Sağlık sistem desteği
- Yabancı sağlık personeli eğitimi
- Yurtdışındaki acil ve afetlerde koordinasyon
- Uluslararası kongre ve konferanslar⁵⁴⁹

“Yine yapılan ikili anlaşmalar yoluyla, alıcı ülkelerde sağlık haftaları düzenlenmektedir. Bugüne kadar, Pakistan, Kırgızistan, Kosova, Özbekistan, Somali, Moritanya ve Cibuti Sağlık Haftaları düzenlemiştir. 2013 yılında gerçekleşen Somali Sağlık Haftası’nda, Sağlık Bakanlığı ve Yeryüzü Doktorları Somali Dr. Osman Fiqi (Şifa) Hastanesi’nde ortaklaşa 105 ameliyat gerçekleştirmiştir.”⁵⁵⁰ “12-20 Aralık 2015 tarihleri arasında düzenlenen 2. Türkiye Kırgızistan Ortak Sağlık Haftası’nda 1623 hasta muayenesi yapılmış, 494 ekokardiyografi çekilmiştir. Muayenesi gerçekleştirilen 1623 hastadan 120’sinin ameliyatları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 103 Kırgız sağlık personeline yedi farklı branşta eğitim verilmiştir.”⁵⁵¹

“Kosova Sağlık Haftası 20-28 Şubat 2016 tarihinde düzenlenmiştir. 11 farklı branşta 127 ameliyat, 620 muayene, 244 eğitim düzenlenmiştir. Bakanlık düzeyinde resmi görüşmeler gerçekleştirilmiş, Kosovalıların genel sağlık durumları ile Türkiye’de tedavisi devam eden Kosovalı hastaların durumları hakkında konuşulmuş ve kültürel geziler düzenlenmiştir.”⁵⁵² “Pakistan Sağlık Haftası 19-24 Mart 2017 tarihleri arasında Pakistan’ın Pencap eyaletine bağlı Muzaffargarh Recep Tayyip Erdoğan Hastanesi ile Multan Nishtar Üniversite Hastanesi’nde gerçekleştirilmiştir. Genel Cerrahi, Çocuk

⁵⁴⁹ ‘Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü’nün Görevleri’

<<https://disab.saglik.gov.tr/TR,3761/gorevler.html>>, (26 Ocak 2019).

⁵⁵⁰ ‘Haber’ <<https://www.hastane.com.tr/somalide-5-gunde-105-ameliyat-galerisi.html>> (12 Mayıs 2018).

⁵⁵¹ ‘Sağlık Bakanlığı’ <[saglik.gov.tr](https://www.saglik.gov.tr)>. (12 Mayıs 2019).

⁵⁵² ‘Sağlıkta Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Bülteni’ <<https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/2296>> (12 Mayıs 2018).

Cerrahisi, Üroloji, Kadın Doğum, Ortopedi, Göz Hastalıkları, Enfeksiyon Hastalıkları, Neonatoloji, Radyoloji ile Anestezi ve Reanimasyon branşlarında toplam 14 kişilik uzman heyet katılımıyla 75 ameliyat ve 563 konsültasyon gerçekleştirilmiş ve 470 Pakistanlı sağlık personeline toplamda 120 saat eğitim verilmiştir.”⁵⁵³ “28 Eylül-8 Ekim 2017 tarihleri arasında da Özbekistan Sağlık Haftası düzenlenmiştir. 141 ameliyat ve 691 konsültasyon muayenesi yapılmış ve 138 kişiye eğitim verilmiştir.”⁵⁵⁴

“Türkiye’deki mülteci ve diğer göçmen sayısı 3,8 milyon üzerindedir ve bu rakamlar Türkiye’yi dünyadaki en yüksek sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna getirmektedir. Diğer uluslara ek olarak Suriyeliler, Iraklılar, Afganlar, Somalililer, İranlılar ve Pakistanlılar da bu grubun içinde yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, ağırlıklı olarak kamp dışında ağırlama yaklaşımını izlemiş ancak bunun yanında 21 geçici barınma merkezinde yardım sağlayarak mülteci müdahalesi alanında bir örnek oluşturmuştur.”⁵⁵⁵“Ülkemizde sığınmacılara 2014 yılından itibaren sağlık hizmetlerine erişim bir hak olarak verilse de dil sorunları, bilgilendirilmemeleri ve prosedürlerle ilgili fikir sahibi olmamaları gibi sebeplerle sağlık hizmetlerinden faydalanamayan birçok sığınmacı söz konusudur. Yapılan araştırmalardaki mülakatlarda birçok sığınmacı dil bilmediğini, bir devlet dairesi veya hastaneye hiç gitmediğini ya da gitse de taleplerinin karşılanmadığını belirtmiştir.”⁵⁵⁶“Mültecilerin gittikçe artan kalıcılığı, küresel sağlık kuruluşları ve ev sahibi ülkelerin odak noktasını akut kriz tepkisinden ziyade yeni ve dayanıklı çalışma biçimlerine kaydırma çabası içine yerleştirmiştir. Bu bağlamda yabancı izleyici olarak mültecilerin sağlığını geliştirmek adına Sağlık Bakanlığı, Gaziantep Üniversitesi ve DSÖ ortaklığında bir proje gerçekleştirilmektedir. Proje Suriyeli hekim ve sağlık çalışanlarının Suriyeli sığınmacı ve mültecilere sağlık hizmeti vermesi için başlatılmıştır. Bu sayede sağlık çalışanlarının ve

⁵⁵³“Sağlık Bakanlığı’ www.saglik.gov.tr, (12 Mayıs 2018).

⁵⁵⁴“Sağlıkta Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Bülteni’ [https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/11887,56\(12 Mayıs 2018\).](https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/11887,56(12 Mayıs 2018).)

⁵⁵⁵“Uluslararası Göç Kuruluşu: Göç Krizi Operasyon Çerçevesi’, 2018, s.12
<http://www.turkey.iom.int/tr/reports>, (01 02.2019).

⁵⁵⁶Dr. Zekiye Ülger, Ceyda Acar, Dr. Büşra Sandıklı, Dr. Meltem Mücaz ve Yrd. Doç. Dr. Perihan Torun, Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler İhtiyaç Analizi Raporu, İstanbul, 2015, s.13.

ev sahibi Türkiye'nin Suriyeli hastalar ile arasındaki dil engeli azaltılırken, Türkiye'deki Suriyeli sağlık çalışanlarının da sosyal katılımını artırmak amaçlanmaktadır. Mülteci sağlığını desteklemeye yardım eden mülteci sağlık çalışanları kavramı sadece Ortadoğu'da değil uluslararası arenada da önemli bir konudur.⁵⁵⁷Yabancı izleyici olarak sığınmacı ve mültecilerin sağlığının geliştirilmesi hem küresel sağlığa hem de ülkemizin itibarına olumlu katkıda bulunmaktadır ve hem ulusal ve uluslararası aktörlerin beraber çalıştığı çok taraflı bir sağlık projesi sunmaktadır.

Avrupa Birliği ve Sağlık Bakanlığı'nın ortaklaşa yürüttüğü diğer bir proje, Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi'dir (SIHHAT). Hala devam eden proje kapsamında "Suriyeli nüfus oranının en yoğun ve/veya sayısının en yüksek olduğu bölgelerde sağlık hizmetlerinin verilmesinin ve bu hizmetlere erişimin sağlanması ve 2019 yılı sonu itibariyle Suriyeli nüfus arasında sağlık hizmetleri talebinin artırılmasıdır. Suriyeli mülteci nüfusunun en yoğun yaşadığı 27 ilde 136 Göçmen Sağlığı Merkezi (GSM) ve 42 Güçlendirilmiş Göçmen Sağlığı Merkezi'nde (GGSM) 790 göçmen sağlık birimi⁵⁵⁸ kurulacaktır. Bu merkezler en fazla 3 milyon kişiye kadar birinci ve ikinci basamak sağlık hizmeti sunacaktır. Bununla birlikte 26 mobil sağlık aracı ve beş kanser tarama aracı da hedef grup için hizmet verecektir."⁵⁵⁹

4.2.3. Kızılay

1868 yılında "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" adıyla kurulan örgüt Kızılay adını 1947 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından almıştır. 1876-78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan 1974 Kıbrıs Barış Harekati'na kadar geçen süre içinde, Türkiye'nin taraf olduğu tüm savaşlarda, cephe gerisinde kurduğu seyyar ve sabit

⁵⁵⁷Vural Özdemir, Ilona Kickbusch, and Yavuz Coşkun. "Rethinking the Right to Work for Refugee Syrian Healthcare Professionals: A Call for Innovation in Global Governance". *BMJ (Online)*, Vol.357,2017, s.1–4.

⁵⁵⁸Bir sağlık birimi bir doktor ve bir hemşireden oluşmaktadır.

⁵⁵⁹"Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi", 2016 <<https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/gecici-koruma-altindaki-suriyelilerin-saglik-statusunun-ve-turkiye-cumhuriyeti-tarafindan>, (01 Şubat 2019).

hastaneler, hasta taşıma servisleri, donattığı hastane gemileri, yetiştirdiği hemşireler ve gönüllü hasta bakıcılar aracılığıyla savaş alanında yaralanan ya da hastalanan on binlerce dost ve düşman askerin bakım ve tedavisine yardımcı olmuş, savaş esirlerine gereken insancıl yardımları yapmış, savaştan etkilenen sivil halkın bakımı ve korunması için çaba göstermiş, I. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'da görülen büyük kolera salgınından bu yana Türkiye'de ortaya çıkan doğal afetlerde felaketzedelerin bakımını, barınmasını ve beslenmelerini sağlamış, uluslararası yardım faaliyetlerine katılmış, hemşirelik eğitimi, ilkyardım ve kanla ilgili hizmetler alanında öncülük yapmış, korunmaya gereksinim duyan çok sayıda vatandaşa gereken sosyal yardım ve hizmetleri sunmuştur. Kızılay, kurumsal olarak Uluslararası Kızılay-Kızıllaç Topluluğu'nun temel ilkelerini paylaşmaktadır.⁵⁶⁰

“Türk dış politikası uygulamalarının özgün insani yardım modelinin ve insani diplomasinin önemli paydaşı Kızılay; insani yardım faaliyetleri konusunda etkinliği ve bilinirlik düzeyi yüksek bir aktördür. İnsani yardımın daha kalıcı faydalar sağlaması adına faaliyet alanını genişletmiştir ve alıcı toplumlara yönelik akut ihtiyaçların giderilmesinin yanı sıra okul, ibadethane inşaatı, alternatif geçim kaynaklarının desteklenmesi, sağlık, eğitim ve benzeri konularda kalkınmayı destekleyen faaliyetlerde bulunmaktadır.”⁵⁶¹

“Kızılay'ın gerçekleştirdiği projeler incelendiğinde, insani yardım faaliyetlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kapsamda, gıda kolisi yardımı, muhtelif giyim ve yemek dağıtımı, çadır kent kurulumu, kurban eti dağıtımı, nakit ve eşya yardımı gibi acil ihtiyaçların ilk anda kapatılmasına yönelik bir yardım planı izlemektedir. Yardım ulaştırılan ülke ve bölgeler; Irak, Somali, Kenya, Bangladeş (özel olarak Arıkanlı Müslümanlar), Pakistan, Filistin/Gazze, Kosova, Karadağ, Etiyopya, Nijer, Senegal, Kırgızistan, Moritanya, Çad, Suriye, Libya, Afganistan, Yemen, Ekvator ve Filipinler'dir. Kızılay'ın sağlık müdahaleleri incelendiğinde aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:

⁵⁶⁰•Kızılay' <<https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz>> (18 Eylül 2018)].

⁵⁶¹Orhan Battır.s.152

- Mogadişu Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi'ne muhtelif tıbbi ekipman ve tıbbi sarf malzemesi gönderilmiştir.
- Libya'ya 500 gıda kolisi ve 13.160 kutu ilaç sevk edilmiştir.
- DSÖ ile ortaklaşa Suriyeli sığınmacılara ekonomik destek amacıyla Kızılay Kart uygulaması başlatılarak, ailedeki birey sayısına göre aylık nakit yardımı yapılmaktadır. Ekim 2012'de sadece bir adet Geçici Barınma Merkezi'nde sıcak yemek dağıtımına alternatif olarak geliştirilen ve şu anda 10 ilde bulunan 11 Geçici Barınma Merkezi'nde yürütülen Kızılay Kart uygulaması genişletilmiş, kentlerde yaşayan birçok Suriyeli için anlaşmalı marketlerden düzenli alışveriş yapabilme imkanı sunar hale getirilmiştir.
- Sağlık Bakanlığı tarafından hibe edilen menenjit aşılarının sevkıyatı yapılmıştır.
- Gazze Deralballah'taki Şuhada Al Aksa Hastanesi'nin son iki katına 44 kalem tıbbi cihaz ve mobilya yardımı yapılmıştır.”⁵⁶²

4.2.4. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı(AFAD)

“17 Ağustos 1999 Marmara depreminin ardından, eşgüdüm sağlanması gereken kurumların afetlerle ilgili yetki ve sorumluluklarının yeniden tanımlanması ihtiyacı afet ve acil durumlarda yetki ve koordinasyonun tek bir elde toplanmasını zaruri kılmıştır. Bu doğrultuda afetlerle ilgili olarak görev yapan İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık'a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılarak 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile Başbakanlık'a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurularak yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmıştır.”⁵⁶³

AFAD afetlerde yaptığı projelerin yanı sıra insani yardım alanında da faaliyet göstermektedir. Bangladeş ve Mynamar'da bulunan Arakanlı Müslümanlar, Batı Balkan

⁵⁶²“TİKA 2015 Kalkınma Raporu'2016, s.91.

⁵⁶³“AFAD Hakkında” <<https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkinda>> (14 Şubat 2018).

lkelerinde sel felaketine maruz kalanlar ve açlık tehlikesi içindeki Somali halkına yönelik insani yardım ile toplanan bağışlarla nakit yardımı yapmaktadır.⁵⁶⁴

“2011 Mart ayından itibaren ülkelerindeki savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınan Suriyeli sığınmacılar için 29 Nisan 2011 tarihinde Dışışleri Bakanlığı, AFAD ve Türk Kızılayı koordinasyonunda ‘Suriye Krizi İnsani Yardım Operasyonu’ başlatılmıştır. Hâlihazırda  milyondan fazla Suriyeliye ‘Geçici Koruma’ stats⁵⁶⁵ ile ülkemizde yaşama hakkı verilmiştir. Türkiye din, dil, ırk ayrımı yapmadan uyguladığı açık kapı politikası ile şu an dünyada, topraklarında en çok sığınmacı barındıran ülke konumundadır. Ülkedeki Suriyeliler sağlık, eğitim, adalet ve güvenliğin yanı sıra birçok belediyeçilik hizmeti, nüfus işlemleri, bazı bankacılık hizmetleri gibi çeşitli temel hizmetlerden yararlanabilmektedir. Suriyeli sığınmacılar kentlerde ve Geçici Barınma Merkezleri’nde yaşamaktadırlar. Geçici Barınma Merkezleri valilikler tarafından ynetilmekle birlikte bu merkezlerin kurulması ve kapatılması kararını veren AFAD sunulan hizmetlerle ilgili tüm koordinasyonu da sağlamaktadır.”⁵⁶⁶

“AFAD yurtiçi ve yurtdışındaki afet ve acil durumlara müdahale niteliğindeki faaliyetlerini sadece bünyesindeki ekip ve ekipmanlar ile değil, sahada aktif çalışmalar yürüten yada yürütme potansiyeline sahip bulunan resmi ve sivil aktörlerle işbirliği içerisinde hareket ederek yürütmektedir. Bu yönü ile AFAD, insani yardım ve kalkınma yardımı faaliyetlerinde bulunan resmi yada sivil tüm aktörlerin çözüm ortağı, destekçisi ve aynı zamanda hizmetlerinin paydaşıdır.”⁵⁶⁷

“AFAD ve Sağlık Bakanlığı işbirliği ile Türkiye’de kayıtlı tüm Suriyelilere cretsiz sağlık hizmeti ve ilaç sunulmaktadır. Bugüne dek Suriye ve Iraklı sığınmacıların

⁵⁶⁴‘AFAD Neler Yapıyoruz’ <<https://www.afad.gov.tr/tr/23586/Neler-Yapiyoruz>>, (14 Mayıs 2018).

⁵⁶⁵ Geçici Koruma kimlik kartı ile biyometrik kayıt yoluyla yapılmaktadır.

⁵⁶⁶‘Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu’2016, s.96.

⁵⁶⁷Orhan Battır.s.154

tedavileri kapsamında 953.466 ameliyat gerçekleştirilmiş; 1.143.393 yatan hasta ve 25.919.750 poliklinik hizmeti verilmiştir.”⁵⁶⁸

4.2.5. Sivil Toplum Kuruluşları (STK’lar)

“Türkiye’de sivil toplumun gelişimi 1990’lı yılların başına denk gelmektedir. Yaşanan askeri darbeler sivil toplumun gelişimini engellemiştir. 2000’li yıllardan itibaren Türk dış politikasına angaje olan STK’lar AB üyelik süreci, Yunanistan ve Ermenistan ilişkilerinin artırılması ile Ortadoğu ve Afrika’ya yardım konularında dış politikaya etki etmektedir.”⁵⁶⁹

“Türkiye’de 1990’lı yıllarda sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkışında özellikle siyasal alanda kendine yer bulamayan İslami akımlar yer almaktadır. Taban hareketleri ve kadın kolları olmak üzere güçlü bir şekilde iletişim ağı oluşturan bu İslami akımları inanç temelli (faith-based) STK olarak tanımlamak mümkündür. Anlaşılacağı üzere İslami duyarlılıkla hareket eden bu kuruluşlar genellikle Müslümanlara yönelik yardım projeleri gerçekleştirmektedirler.”⁵⁷⁰

“Doğal afet veya insan yapımı felaketlere yönelik acil yardımlarda bulunmanın yanı sıra hastane, sağlık ekipmanı gibi kalkınmayı destekleyen yardımlarda da bulunmaktadırlar. Dinleme faaliyetlerini başarılı şekilde gerçekleştirmekte ve sadece kısa süreli değil tam aksine uzun döneme yayılan yardımlarla geçici olmadıklarını ispatlamışlardır. Türk STK’ları doğrudan aracısız bir şekilde alıcı ülkenin halkıyla temas kurmakta ve Türkiye ve yabancı halklar arasında diyalog oluşturarak köprü görevi de görmektedirler.”⁵⁷¹

⁵⁶⁸“Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar”<https://www.afad.gov.tr/tr/2373/Suriyeli-Siginmacilara-Yapilan-Yardimlar>, (09 Eylül 2017).

⁵⁶⁹Begüm Kurtuluş, ‘Türkiye’nin Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İnsani Yardım Kuruluşları ve İnsani Diplomasi Perspektifi’s.196.

⁵⁷⁰B. Senem Çevik, Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu.s.50

⁵⁷¹B. Senem Çevik, Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu.s.50

“Türkiye’nin STK yardımları 2016 yılında 655,17 milyon dolara ulaşmış ve 2015 yılına kıyasla yüzde 38’lik bir artış göstermiştir. Geçen yıllara benzer şekilde Türkiye’nin STK yardımlarının en önemli parçasını Suriyeli mültecilere yapılan yardımlar oluşturmaktadır. 2016 yılında 429 milyon dolar değerinde acil ve insani yardım yapılmıştır. Sağlık sektörüne 12,9 milyon, su ve su hijyenine 16 milyon dolarlık katkıda bulunulmuştur.”⁵⁷²

Örneğin, İnsani Hak ve Hürriyetleri Yardım Vakfı (İHH), Afrika’daki tüm körlüğün yaklaşık yarısına sebebiyet veren ve cerrahisinde mevcut insan kaynaklarının yetersiz kaldığı katarakt sorununu⁵⁷³ çözmek amacıyla Sudan’da başarılı bir Katarakt Projesi gerçekleştirmiştir. İHH, El-Birr ve Tavasul Organizasyonu ve TİKA ile beraber Sudan’da 12 bin ameliyat daha gerçekleştirmeyi kabul etmiştir. Ameliyatlar Türkiye’den gelen doktor ve hemşirelerle desteklenmektedir.⁵⁷⁴

Bu şekilde çalışan başka çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır. Bunların arasında Kimse Yok mu Derneği (KYM), Cansuyu Derneği ve Yeryüzü Doktorları çalışmalarıyla ön plana çıkmaktadır. “Özellikle Yeryüzü Doktorları çalışma alanı olarak sağlığı belirlemiştir. Dört kıtada 30’dan fazla ülkeye hizmet vermektedir. Faaliyet alanları ise koruyucu sağlık hizmetleri, acil ve afet hizmetleri, tedavi edici sağlık hizmetleri, sağlık üniteleri kurulumu ve sağlık eğitimi hizmetleridir.”⁵⁷⁵

“STK’lar faaliyetlerini TİKA, AFAD, Kızılay ve Diyanet koordinatörlüğünde gerçekleştirmektedir. Bir yönüyle de Dışişleri Bakanlığı ile danışma halinde

⁵⁷²“Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu’2016,s.100.

⁵⁷³Khumbo Kalua, Susan Lewallen, and Paul Courtright, ‘Update on Cataract and Its Management in Africa’, Expert Review of Ophthalmology, Vol.8, No.3, 2013, 29, s.303.

⁵⁷⁴Mehmet Ozkan, ‘Does “Rising Power” Mean “Rising Donor”? Turkey’s Development Aid in Africa’, Africa Review, Vol.5, No.2, 2013, s.139–47 <<https://doi.org/10.1080/09744053.2013.855358>>.

⁵⁷⁵‘Yeryüzü Doktorları Derneği’ <https://www.yyd.org.tr/wp-content/uploads/2018/03/yyd_2014_faaliyet_raporu.pdf (03 Aralık 2018).

yürütülmektedir. Diplomatik temsilcilikler, afet ve felaket bölgelerinde STK'lar ve yerel temsilciler arasında birer köprü görevi görmektedir.”⁵⁷⁶

Özetle, Türkiye yabancı izleyicilere yönelik yürüttüğü sağlık diplomasisi çalışmalarına birçok paydaşla girmektedir. Sağlık, Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında önemli bir güçtür. Nitekim bu gücün daha planlı ve daha merkezi bir anlayışla uygulanması gerekmektedir.

4.3. Türkiye Sağlık Diplomasisi Model Önerisi Araştırması

4.2.1Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, küreselleşen dünyada; kamu diplomasisinin uygulama alanlarından biri olan sağlık diplomasisini Türkiye'nin yumuşak güç olarak nasıl kullanabileceğini, küresel sağlık meselelerinin çözümü ve dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde ülkeler arasında işbirliğini teşvik ederek diyalogu artırması nedeniyle uluslararası ortamın iyileştirmesine yönelik ne gibi katkılar sunabileceğini araştırmayı amaçlamaktadır.

Hipotezler

H1: Sağlık diplomasisi, bir ülkenin yumuşak gücünü oluşturarak dış politika hedeflerine ulaşılmasını sağlar.

H2: Sağlık diplomasisi işbirliğini teşvik ederek ülkeler arasında diyalogu geliştirir.

H3: Sağlık diplomasisi bir ülkenin imaj ve itibarını artırır.

H4: Türkiye, dış politikasında sağlık diplomasisini kullanarak yumuşak gücünü uzun döneme yayacak şekilde yansıtabilir.

⁵⁷⁶B. Senem Çevik, Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu.s.54

4.2.2. Araştırma Yöntemi

- Sağlık diplomasisi ve yumuşak güç odağında kamu diplomasisi alanında çalışan akademisyenler ve uygulayıcılar ile aşağıdaki tablodaki hipotezleri karşılayan sorular odağında yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.
- Sağlık alanında imzalanan uluslararası anlaşmalar, raporlar literatür kısmında yer verilerek değerlendirilecektir.
- Sağlık diplomasisi yoluyla diğer ülkelerin dış politikada kazandığı başarılarından örnekler verilecektir.
- Tüm bunların değerlendirilmesi sonucunda Türkiye için Sağlık Diplomasisi modeli önerilecektir.

Derinlemesine görüşme kamu diplomasisi alanında çalışan akademisyen ve bu alanda çalışan uygulayıcılar arasında yapılmıştır. Etik ilkeler gereği, görüşmelere katılım gösterenlerin isimleri saklı tutulmuştur. Akademisyenler 1,2,3,4 numaraları ile ifade edilecektir. Sağlık Bakanlığı, TİKA ve AFAD nezdinde çalışmaya katılan 4 kişi “bürokrat” 1,2,3,4 şeklinde ifade edilecek; Dışişleri Bakanlığında katılım gösteren katılımcımız “diplomat” şeklinde ifade edilecek ve uluslararası STK’dan görüş bildirmek üzere katılım gösteren katılımcımız STK yöneticisi şeklinde ifade edilecektir. Kamu diplomasisi alanında doktora tezi, araştırma yayınlayan ve sağlık diplomasisi alanında görüş sunmayı kabul eden dört akademisyenle görüşülmüştür. Çalışma kapsamında 10 kişiye ulaşılabilmektedir. Birçok bürokrata, akademisyene ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak vakit yoğunluğu ve kurum adına görüş bildirme nedeniyle oluşan çekincelerden dolayı çalışmaya katılım geri çevrilmiştir.

Tablo 4.3: Hipotezleri Sınayan Sorular

Hipotez	Soru
Hipotez1	Soru 1: Sağlık meselelerinin, dış politikaya bir strateji olarak eklenmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız? Soru 2: “Ülkemizin dış politikasında sağlık açıkça bir strateji olarak görünmemektedir. Sizce aşağıdaki stratejilerden hangisi veya hangilerinin dış politikamıza eklenmesi uygun olabilir? 1.Dış politikanın sağlığı ihlal ettiği hatta engellediği 2.Dış politika aracı olarak sağlık 3.Dış politika ayrılmaz bir parçası olarak sağlık 4.Dış politikanın sağlığın hedeflerine hizmet etmesi ”
Hipotez2	Soru 3:Küresel bir sağlık meselesinin çözümünde çok taraflı katılım hakkında neler düşünüyorsunuz? Hükümetler ve halklar açısından değerlendirebilir misiniz? Soru4:Uluslararası çok taraflı sağlık müzakerelerine katılımın ülkemize olumlu veya olumsuz ne gibi getirileri olabilir?
Hipotez2	Soru 5: HIV/AIDS, Ebola, tüberküloz, sıtma gibi bulaşıcı hastalıklar yoksul ülkelerde görülmektedir. Devletler ve DSÖ, bu hastalıkların yaygın görüldüğü yerlerde kalkınma ajansları ve sivil toplum kuruluşları yoluyla ikili ve çok taraflı projeler gerçekleştirmektedirler. Bu projeleri ülkeler arasındaki işbirliği ve diyalog geliştirme açısından değerlendirebilir misiniz?
Hipotez 3	Soru 6: Ülkeler DSÖ gibi hükümet dışı kurumlarla yaptıkları işbirlikleri sonucunda kendi sağlık sistemlerini ve sağlık göstergelerini(bebek ölüm hızı, yaşam süresi gibi) iyileştirerek imaj ve itibarlarını artırabilirler mi? Bu konuda neler düşünüyorsunuz?
Hipotez4	Soru 7: Sağlık projeleri uygulanırken uzun döneme yayılan ilişkiler yaratabilmek için sizce neler yapılabilir? Soru 8: Bir ülkede sağlık projesi geliştirmeden önce neleri dikkate almak gerekir?

4.2.3. Araştırma Bulguları

Hipotez 1: Sağlık diplomasisi, bir ülkenin yumuşak gücünü oluşturarak dış politika hedeflerine ulaşılmasını sağlar.

Hipotez 1'i sınavan 2 soru sorulmuştur. Bunlar 1 ve 2. sorulardır.

Soru 1: "Sağlık meselelerinin, dış politikaya bir strateji olarak eklenmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız?"

Akademisyen 1: "Yumuşak güç ve kamu diplomasisi bağlamında baktığımız zaman dünyada böyle bir önem verme ve bu önemin artması gibi bir şey var. Bunun tabii ki, daha doğrusu yumuşak güç ve sağlık arasındaki ilişki konusunda akademik olarak baktığımız zaman çok az çalışma var. Tabii küreselleşmenin bir etkisi olduğu gibi sağlık konusunun dış politikaya eklenmesi bence çok önemli. Fakat sağlık konusunda sadece yurtdışındaki ülkelere yatırım yapılması ve bunun bir imaj kaynağı olarak kullanılmasını çok doğru bulmuyorum. Gelişmekte olan ülkelere baktığımız zaman, örnek olarak Türkiye'de, bunun bir stratejik element olarak kullanılması söz konusu. Tabii bunun imaja yansması nasıl oluyor? Pozitif oluyor. O konuda da negatif olduğumu söyleyemeyeceğim. Ama kullanım açısından baktığımızda yumuşak güç dediğimiz şey zaten manipülasyon anlamına gelmez. Bunun biraz daha karşı tarafı geliştirmek ve imaj bağlamında öte olarak dünyanın iyiliği için, 'good will' (iyi niyet) dediğimiz konsept içerisinde yapılması gerektiğini düşünüyorum. Dış politika yada dış ilişki stratejisi çok genişlemiş durumda. Sağlık, kültür, eğitim dahil. Stratejilerin belki de biraz daha uzun süreli olması gerektiği gibi bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Yumuşak gücün tanımı çok geniş. Nye'dan başlıyor. Sert gücü olan ülkelerin yumuşak gücü de çok fazladır. Sağlık, kültür, modernite, refah gibi bazı konular yumuşak gücün göstergesidir."

Katılımcı, Hipotez 1'i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 2: "Sağlık dış politikaya strateji olarak eklenebilir. Yumuşak güç oluşturacaktır."

Katılımcı, Hipotez 1'i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 3:“İngilizce’de tireli diplomasi diye tanımlanan bu yeni kavramların pek çoğu aslında doğal olarak ortaya çıktı. Spor diplomasisi, gastrodiplomasi, kültürel diplomasi hatta kamu diplomasisi bile diplomatik etkinliklerin gelişmesi ve genişlemesinin sonucudur. Diplomasi sadece diplomatların güvenlik ya da ekonomi politikaları üzerine yaptıkları müzakereler olmaktan uzaklaştı. Bu değişimi ben iki farklı şekilde yorumluyorum. Birincisi uluslararası sorunlarımızın sadece finansal veya askeri olmadığını fark ettik. Sağlık, göç, iklim gibi alanlarda da uluslar tek başlarına çözüm üretemeyeceklerini anladılar ve beraber çalışmaya başladılar. İkincisi diğer ülkelere olan ilgimiz ve onlar hakkındaki bilgimiz arttı. Diğer ülkeleri sadece üretim yapan, sadece güvenlik tehdidi oluşturan aktörler olarak görmüyoruz artık. Onların filmlerini izlemek istiyoruz, yemeklerini yiyoruz, eğitim sistemlerini beğeniyoruz ya da sağlık hizmetlerinden yararlanmak istiyoruz. Sağlık meseleleri de yavaş yavaş dış politikaya eklenmekteydi. Sağlık diplomasisi kavramıyla hem pratisyenler/diplomatlar hem de akademisyenler konuya daha analitik yaklaşabiliyorlar. Yukarıda bahsettiğim ikili yoruma dönecek olursak, herhangi bir ülkenin kendi sınırları içerisindeki sağlık sorunlarını bile tek başına çözmesi mümkün değil. Bunun kapasite engellerinden sınır tanımayan salgınlara kadarnedenleri var. Benim çalışmamda ikinci yorum daha büyük bir rol oynuyor. Gelişmiş ülkeler sağlık hizmetlerini sembolik iletiler yaratmak için kullanabilirler. Örneğin İsveç sağlık sistemi ülkenin markasını daha çekici kılmak için kullanılıyor. Aynı şekilde Çin özellikle Afrika kıtasında sağlık projeleri yürüterek kendini bölgede önemli bir oyuncu olarak konumlandırabiliyor. Kısaca özetleyeyim: Sağlık uluslararası ilişkilerin ayrılmaz bir parçası. Sağlık konularının ve hizmetlerinin stratejik olarak kullanılması da ülkelerin dış politika hedeflerine ulaşmalarında yardımcı olacaktır.”

Katılımcı, sağlığı dış politikada kullanan ülkeleri örnek vermiş ve dış politika hedeflerini gerçekleştirmede kullanıldığını ifade ederek Hipotez 1'i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 4:“Ülkenin tanıtımı ve yabancıları ülkeye çekme bakımından sağlık turizmi, kamu diplomasisinin tanıtım boyutunda değerlendirilebilir. Dışışleri Bakanlığı’nın Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü’nün sağlık konusunda ilgili bakanlıklarla eşgüdüm içerisinde strateji belirlemesinin, ülkenin imajına olumlu katkı sağlayacağı ileri sürülebilir.”

Katılımcı, sağlığın Dışışleri Bakanlığı bünyesinde ele alınmasının sağlığı dış politika odağına çekeceğini belirtmiş ve sağlığın bu anlamda kullanılmasının ülke imajına olan etkisinin uzun vadede uluslararası ilişkilere de yansıtacağını vurgulamıştır. Dolayısıyla Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 1: “Sağlığın dış politikada araç olarak kullanılması yeni değil, dünyada birçok ülke sağlığı yumuşak güç olarak kullanıyor. Maalesef ekonomik ve siyasi çıkarlar için önce insanları öldürüyorlar sonra yardım etmeye çalışıyorlar. BM kuruluşu olan DSÖ, yine BM üye ülkelerinin yaptığı zararları kapatmaya çalışıyor. Aşılama yapıyor. Aslında sonuçta değişen bir şey yok. Aşılama yapmadan önce aşısız ölüyordu, şimdi aşılı ölüyor. DSÖ’nün sağlık alanında kendini otör görmesi, realiteden uzaktır. DSÖ siyasi çıkarlara hizmet eden kurum seviyesindedir. Bunu bir örnekle açıklamak gerekirse, sporculara doping kullandırmıyorsunuz diğer yandan dopingin testlerde görünmemesi için ilaç geliştiriyorsunuz. Ve buna da bilim adını veriyorsunuz. BM üye ülkeler insanları öldürüyor DSÖ de burada doping silici vazifesi görüyor. DSÖ gibi organizasyonların, dünyayı kan gölüne çeviren bu yapıya tepki vermesi lazım. Sağlığın şu anki dış politikada kullanımında bir sıkıntı var. Sağlık insanları iyileştirmek için değil ekonomik, stratejik hedeflere ulaşmak için araç olarak kullanılmaktadır.”

Katılımcı, sağlığın dış politikada yanlış kullanıldığının altını çizse de ekonomik ve stratejik hedeflere ulaşmada kullanıldığını ve birçok ülkenin sağlığı yumuşak güç olarak kullandığını ifade ederek Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 2: “Değişen bir dünyadayız. Daha evrenselleşen ve globalleşen bir dünyadayız. Bu sadece sağlık için değil, eğitim, teknoloji, ticaret hayatının birçok

alanında daha geçerli bir konsept. Şimdi sağlıkta da bu böyle. Gerek bir ülkenin kendi vatandaşları için ihtiyaç duyduğu sağlık hizmeti, sağlık ekipmanı, ilaç gibi birçok parametre için gerek bir ülkenin imkanlarını başka ülkelere yönelik kullanmasına dair. Ne demek istiyorum? Bir ülkenin kendine daha açık olan kısmı ülkedeki sağlık hizmetleri, gerek medikal cihazlar olsun gerek ilaç olsun bizzat ikinci bir başlık olarak insani yardımda sağlık. Üçüncü başlık olarak sağlık turizmi: Sağlık hizmetlerinin bir başka ülke vatandaşlarına hizmet olarak sunulması ve bununda aynı zamanda oradaki konaklamayla bir turizm aracına dönüşmesi. İlk kategoride; ülke içindeki hizmetlerin sürdürülmesi konusunda dünyadaki birçok ülke birbirine bağlı, sadece tektaşına kendisini idame ettirebilecek ülke sayısı çok az, belki de hiç yok. Yani bu Amerika için de, Japonya için de Avrupa'nın bazı ülkeleri içinde geçerli. Diyelim görüntüleme cihazlarından, MR, tomografi cihazlarından laboratuvar cihazlarına biyokimya cihazlarına kadar yine ilaç patentlerinden burada da bazı ülkeler öne çıkmakla beraber sağlıkta kullanılan başka modern tıpta kullanılan ülkelerin bu anlamda birbirine bağımlılığı söz konusu. Burada tabi bazen sağlık gerek üretici firmalar açısından gerek o ülkenin diğer ülkelerle ilişkisi açısından bir parametre olarak istese de istemese de kullanılıyor. Uluslararası şirketler bazen diplomaside daha önde olabiliyor. İki ülke arasındaki ilişki çok iyi olmayabiliyor ama diyelim Avrupa merkezli bir ilaç şirketi kendi ülkesinden çok daha fazla ticaretin içinde çok daha fazla ülkede ürün ihracatı yaparak varlığını devam ettirebiliyor. Bu ilişki bazen diplomasinin çok önünde gidebiliyor. Diplomaside açısından bakıldığında sağlık bir stratejidir. Stratejinin parçasıdır. Bazen az, bazen çoktur, bazen kriz durumlarında olduğu gibi mesela salgın hastalıklar, bazen ülkeler belli ülkelere gelenlere yönelik ekstra tedbirler uygulurlar. Grip salgınında, Ebola salgınında, Grip gibi daha basit olabilir yada Ebola gibi ülkelerin karantina altına alındığı, o ülkeden gelen geçen herkesin belli bir süre karantina altına alındığı, tahliller yapıldığı gibi daha ciddi boyutlara da ulaşabilir. O yüzden her ne kadar diplomaside kendini birçok konuda üstün görse de bazı konular ülke sınırları tanımaz. Sağlık konusunda diplomaside strateji olarak ister istemez eklenebilir. Bu bazen planlı bir şekilde gider bazen ise hakikaten kendi ülke vatandaşlarınızı korumak için, karşılıklı ilişkiyi devam ettirmek için sağlık parametresini eklemek zorunda

kalırsınız. Bazende tercihe bağılı değildir. Ama sağıık turizmi gibi, sağıık konusunda yapılan insani yardımlar gibi daha naif alanlar olmakla beraber olumlu anlamda ilişkileri geliştirmeye katkı sağlayabilir. Türkiye bu konuda çok başarılı bir  lke. Sudan'daki hastanemiz hem bina olarak yaptığımız hastanemiz, hem Bangladeş'te olduğı gibi çadır hastanelerimiz, acil durumda hizmet veren sağıık hizmetlerimiz alanda İngilizce ifadeyle 'game changer' görevi  steleniyor. Bütün oyunu değıştirici, algıyı çok daha farklı bir yere taşıyan bir rol üstleniyor. Bunu Türkiye bir diplomasi aracı olarak planlamıyor. Ama diplomaside çok önemli bir katkı olarak dönüşü oluyor. Ama tekrar söylüyorum Türkiye sadece salt bir diplomasi aracı olarak başlamıyor bu i e. Diplomaside böyle kullanılan birçok argüman var. Bizim hastane yaptığımız Sudan, Somali; hastane yapmadan önce açlıktan insanların öldüğü, düzenli sağıık hizmetinin verilmediğı yerler. O dönemde bırakın BM'de oy vermeyi insanların, sade vatandaşların temel güvenlik, sağıık hizmetlerine erişemediğı bir dönemdi. Sadece akıllı ve hesaplanabilir şekilde yapılsa belki de başka ülkelere, altyapısını geliştirmeye, kendisiyle ilişkiye birçok anlamda gelişmeye müsait ülkeler tercih edilebilirdi. Ama bu ülkeler halihazırda yada ozaman için in aatlar başlamadan önceki dönemde nerdeyse dibi görmüş ülkelerdi. Diplomasi dünyada hakim. Dünya birçok farklı usul gördü. Sömürgecilik gördü. İngiltere'nin yaptığı gibi bir şirket üzerinden bir ülkeyi yönetmeyi gördü. Bir şirket, kumpanya diye, 'British East India Company', İngiltere şirketiyle, Hindistan'ı yönettiler. Yada yıllarca resmi olarak Afrika'nın birçok ülkesine 'benim s m rgem' dedi: İngiltere, Fransa, Portekiz. O yüzden birçok safhadan geçti. Diplomaside bu tasvip ettiğimiz bir şey değıl. Ama diplomaside bu kullanılıyor. Bizse bu yaptığımızı diplomasi için yapmadık. Ama yaptığımızın diplomasiye faydası olabilir. Sonuçta insanların yakınları, sevdikleri, kabilesinden olan insanlar tedavi görüyor.

Katılımcı özellikle sağıığın bir strateji olduğunu, hastalıkların sınır tanımadığını belirterek diplomatik ilişkilere eklenmesi gerektiğini ve karşılıklı ilişkileri sürdürebilmek için diplomasiye ister istemez eklendiğini belirtmiştir. Sağıık meselesinin dış politikada bazı konular nedeniyle strateji olarak bulunması gerektiğini, Türkiye'nin bunu bir strateji

olarak planlamadığını ancak dönüşünün çok olumlu olduğunu ifade ederek Hipotez 1'i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 3:“Sağlık meselelerinin bir strateji olarak eklenmesi veya dış politikada bir unsur olarak dikkate alınması konusu aslında sağlıkla ilgili değil, hayatla ilgili her konuda söylenebilecek bir durum. Kaçınılmaz olarak uluslararası ilişkilerde bir toplumun hayatını ilgilendiren, iktisattan siyasete, güvenlikten linguistiğe kadar her alanda etkileşim vardır. Uluslararası ilişkilerde her alanda etkileşim görülmesinin bir sebebi de küreselleşme olarak ifade edilen veya internet ve benzeri alternatif kanalların oluşmasıyla birlikte uluslararası ilişkilerde aktörlerin değişmesiyle de ilgili bir konudur. Eskiden uluslararası ilişkilerde aktör devletti. Daha sonra örgütler çıktı. Ondan sonra uluslararası camiada etkili olan ulusüstü veya ulus dışı diyebileceğimiz yapılar... Mesela çokuluslu şirketler gibi. Aktörler ortaya çıktı. Nihayet bireylerde bir aktör. O zaman birey sağlığı ile dili ile kültürü ile akrabalık tesis edip gidip gelen sosyalleşen yapısı ile bir şekilde bir işlem tesis ettiği ölçüde etkili olacaktır. O zaman sağlık meselesi gündeme gelecektir. Dış politikaya sağlığın eklenmesi denildiğinde aktör bazında analiz yaparak bu noktaya geldik. Genel anlamda düşünürsek bu mümkün müdür değil midir diye sorduktan sonra bunun böyle olması gereklidir. Doğrudur çünkü insan makine değildir, bir şekilde duyguları onay ve red anlamında devletlerin siyaset yaparken, karar alırken daha insani olması, insanı daha fazla dikkate alması sağlık konusunun dış politikaya eklenmesi, dış politikada yer alması önemlidir. Bu gittikçe duygusuz hissiz bir noktaya gider ki uluslararası ilişkilerde realist teorinin öngörüsüdür bu aslında. Bunu reddetmek açısından önemsiyorum. İnsanın dışlandığı, menfaatin veya ahlak kaygısı olmayan sistemlerin kutsandığı bir yapı. Bunun kırılması adına sağlığın dış politikada ön plana çıkmasını ben önemsiyorum. Çünkü insani olmasını engelleyen realizm güdülü yaklaşımlar hakikaten çok acımasız ve uzun vadeli uluslararası ilişkileri sağlıksız hale getiren süreçlere de sebep oluyor. Ulusların birbirine kin duyması, gereksiz yere birtakım kaynak israfını doğuracak şeyleri de insani olmaktan uzaklaştıracak ölçüde yaşıyoruz. Zaten insan olmanın getirdiği şeydir. Ahlak, vicdan, sorumluluk, işbirliği... Bunların olmadığı yerde uluslararası ilişkiler çok olumsuz bir yere taşınır. İnsanileşmesinden

kastettiğimiz ölçüde yumuşak güç unsuru olarak sağlık ön plana çıkıyor. Öbüründe yumuşak güç değil zorbalık güdüyor. İnsani olduğu ölçüde de bu sefer soft power (yumuşak güç) anlamında insaniliği fazla olan tarafı yumuşak gücü artırıyor. Potansiyelinin artması kendi insani potansiyeli ile birlikte yumuşak güç inşa etme potansiyeli çıkıyor. Bırakın dış politikadan başlayarak eğer bir ülkede sağlık önemsenmiyorsa, insanların acıları devletin politikasında önemli bir yer tutmuyorsa zaten o ülkenin politika süreçleri de sorunludur. Bugün küresel sağlık diyeceğimiz şey eğer olması gerektiği gibi gerçekten insanların sorunlarını çözmek ve mümkün olduğunca kaynakları verimli kullanarak küresel sağlık sorunlarını birlikte aşabilmek anlamında bir gündemse o anlamda tabi tutarlı olmak zorunda ama ben daha çok felsefi kısımdan başlayarak söylemek isterim. İnsanın insani değerlerini geliştirerek yaşaması için zaten bir şekilde kurumsal anlamda devletin bireyleri önemseydiği, insanların haklarını, sağlıklarını önemseydiği yapılara ihtiyaç var. Medeniyet dediğimiz şey bu aslında. Herkesin gelenin geçenin tasavvurda bulunduğu, insanların acılarını önemsenmediği, kuralların keyfiyetin olduğu yerde sağlık da olmaz. Eğer medeniyet olacaksa ülke içinde sağlık politikasının güçlü olması gerekir. Sağlık politikasına önem verdiğimiz ölçüde medeni oluruz. Medeni olduğumuz süreçte de. Uluslararası camiadaki o realistlerin aslında olmasını istediği ahlaksızlığa bağlı olarak ortaya çıkan şey gayri medeni. Kuralsız, insanların istediğini yaptığı, keyfiliğin olduğu, zorbalığın olduğu ortam medeni bir ortam değildir. İçerde eğer medeniysek sağlıkta da olmalıyız, sağlığı dikkate almalıyız, sağlık öncelik taşınmalı, dışarda medeni olacaksak yine sağlığa önem vermeliyiz sağlık konusunda işbirliği yapmalıyız. Bütün kavgalardan bağımsız olmalı, bütün siyasi çekişmelerimiz ve beklentilerimizden. Çünkü sağlık merhamet etmekle, canla ilgili bir kavram, insani olmanın ölçütü. Genel olarak kamu diplomasisi anlamında şunu söyleyebiliriz nasıl ki medeni olmakla ilişkili bir şeyse, nasıl ki aktör düzeyinde insanların işlem tesis edebileceği yapılar oluşmuş ve bunlar bugün kabul ediliyorsa o ölçüde kamu diplomasisinde devlet dışı unsurların etkili ve yetkili olmasıyla paralel biçimde sağlık yer almalı. İnsan olduğunuz ölçüde birbirinizle ilişki kuracaksınız ve bu sınırların ötesine geçecek. İster olumlu ister olumsuz birtakım sorunlar

nedeniyle işbirliği yapmanız gerekecek bu da kamu diplomasisini güçlendirecek. Bu sadece pazarlama taktiği değil, işin doğası olması gereken bir süreç.

Katılımcı, dış politikada sağlığın kullanımının yumuşak güç sağladığını, kamu diplomasisini güçlendirdiğini ifade ederek Hipotez 1'i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Diplomat: “Dış politikaya etki eden unsurlardan bir tanesi de sağlıktır. Sağlık insanların seçerek geldiği bir yerdir. Getirdiğiniz hastanın istediği tedaviyi alamaması sorun yaratabilir. İnsani yardım kategorisinde seyyar hastaneler açılabilir. Açılan hastaneye doktor gönderebilirsiniz ancak elinizde yeterli sayıda doktor olması gerekir. Doktorlar gittikleri ülkedeki personeli eğitim vererek yetiştirebilirler. Sağlık sektörü çok masraflı olduğu için bizim çok kullandığımız bir şey değil.”

Katılımcı, “Sağlığı dış politikaya etki eden bir unsur olarak” ifade ederek Hipotez 1'i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 4: “Dünyada işbirliği, siyasal olandan teknik olana doğru kayıyor. Teknik alanda çalışan uluslararası kuruluşlar diğer siyasi ve askeri alanda faaliyet gösterenlere göre ön planda. Ülke bazında örnek vermek gerekirse ABD doğrudan askeri müdahalede(hard power) kullanmaktansa USAID gibi kurumlarla yumuşak gücünü kullanmaktadır. Ve bu teknik alandaki desteği de ciddi anlamda bölge insanından karşılık görüyor. Örneğin, bir Afrika ülkesinde elinde silah olan ABD askerindense elinde aşı olan ABD'li hekim çok daha fazla destek bulur. Afrikalı çocuklar gülererek gururla bayrağının altında fotoğraf çektirebilir. Devletlerin yabancı halklara yönelik yardım için oluşturdukları kurumların çok daha kullanışlı olduğunun en büyük tezahürü Türkiye’de TİKA ile başladı. TİKA’nın girdiği ülkede Türkiye çalışıyor diyoruz. Ülkemizde bu işin ortak kuruluşu TİKA’dır. Türkiye insani yardımda TİKA’yı ve bölge ofislerini Dışişleri Bakanlığı’nın büyükelçilik misyonları gibi kullanıyor. Dünyada sağlığın artık dış politikada kullanımı kaçınılmaz hale gelmiştir. Bunun iki sebebi vardır. Bir, sağlığın insan hayatına ilişkin önemli bir mesele olması, insan hakkı. Bu nedenle bir ülkenin başka bir ülkede olan sağlık problemine kayıtsız kalamayışı. Ve durum zaten bir ülkenin insan

haklarına olan bakış açısını da gösterir. İki, sağlığın bir fırsat olarak görülmesi. Örneğin, Arakan meselesi. Bir ülkenin nüfuz etmek istediği herhangi bir coğrafyaya ilk adımı atarken kullanabileceği en masum araç sağlıktır. Diğer meseleler tepki çekebilir. Bunu bir örnekle açıklamak isterim. Sudan’da bulunduğum zamanlarda Çinlilerin bir hastane yaptığını duydum. Önce küçük sağlık yardımlarıyla başlayan ilişki şuanda büyük hastaneler inşasına vardı. Orada yaptığımız görüşmeler sonucu öğrendik ki, sadece hastaneyle sınırlı kalmayıp, büyük inşaat ihalelerinin Çinli firmalar aracılığıyla alındığı gerçeğiyle karşılaştık. Ve büyük ihtimal son aşamada askeri bir ittifaka dönüşebilir.”

Katılımcı, sağlık meselesinin dış politikada kullanıldığını ve yumuşak bir araç olduğunu ifade ederek Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

STK Yöneticisi: “Sağlık meselelerinin dış politikaya bir strateji olarak eklenmesini olumlu görüyorum. Neden? Çünkü Türkiye devleti stratejik olarak hak, doğruluk üzerinde bir pozisyon alarak kendini güçlendirmeye ve gücünü, kuvvetini kudretini böyle artırmaya çalışıyor. Çünkü bu medeniyetin yaklaşımı bu. Ama bir Suudi Arabistan’ın, bir Rusya’nın böyle bir hedefi yok. Onların dünya üzerinde kendi devletlerini korumak, kollamak ve bekasını devam ettirmek gibi stratejik pozisyonları farklı. Örneğin Amerika’nın böyle bir şeyi yok. Çünkü kendi ülkesi içinde de böyle bir iddiası yok. Sağlığın eşit sağlanması, sağlığın ulaşılabilirliğin artırılması gibi argümana sahip değil. İçerisinde de böyle bir iddiası yok. Ben herkese eşit bir sağlık sunacağım, herkes sağlık hizmetlerine erişecek gibi Türkiye’nin 1960 yılında kabul ettiği, Saydam’ın Sağlıkta Sosyalizasyon projelerinin öngördüğü hedefleri yok, böyle bir iddiası yok. Böyle olmak da istemiyor. Ne kadar imkânı varsa o kadar sağlık hizmeti alsın, otursun, biriktirsin, çalışsın. Sağlık hizmeti satın alsın diyor. Bizim gibi sosyal yönü ağırlıklı devletler sağlığı da dış politikada benzer şekilde kullanmak istiyor. Türk devletinin genel yaklaşımı burada eşitlik, adalet ve insan hakları meselesinde de bu böyle. Fakat bunu gerçekçi anlamda bir argümana çevirerek Batılı emperyalist devletlerin yaptığı gibi diğer ülkelerin içişlerine karıştıracak kadar onları kendi emperyalizmin içerisine parça olmasını sağlayacak tarzda argümanlaştırmıyor. Belirli bir oranda belirli bir yere yükseltmeye

alışıyor. O yüzden Türk devletinin yaptığı sağlık yardımlarını sahada biz çok olumlu ve güzel olarak gördük. Ancak biraz daha geliştirilebilir. Daha yeni başlayan bir model olduğunu söyleyebilirim. Sağlının bu şekilde araçsallaştırılması son beş-altı yıldır gündemde olan bir şey. TİKA'nın yaptığı yardımlar, işlemler, bir şekilde belirli sosyal gruplara odaklanıyor. Kesinlikle Türkiye'nin dış politika hedeflerini gerçekleştirmesinde etkisi büyük olacaktır. Özellikle sağlık turizmi gibi para kazandırıcı bir model açılıyor. Sağlık diplomasisinin sağlının zaten böyle bir etkisi var. Çünkü insanların canlarına, emanetlerine dokunuyorsunuz. Basit bir örnekle açıklayayım; Çeçenistan'a gittik. Çeçenistan Devlet Başkanı'nın eşi ve kızı geldi. Diğer gittiğimizde oğlu geldi. Muayenelerini yaptık. Bakın, Türkiye'den iyi hekimler gelmiş, hemen duyuluyor. Dünyanın neresinde bir faaliyet olsa, o bölgenin elitleri, st olan insanları sizin götürdüğünüz nitelikli ve çok st düzey hekimlerle derhal bir ilişkiden faydalanma pozisyonuna geçiyorlar. Ve bu karşılıklı ilişki gelişmesine neden oluyor. İlişki için bir alan açıyorsunuz. Dış politikada ilişkilerimizi kolaylaştırıyor.”

Katılımcı, sağlık meselelerinin dış politikaya eklenmesini olumlu gördüğünü, bununla beraber dış politikada ilişkilerimizi kolaylaştırdığını ifade ederek Hipotez 1'i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Hipotez 1'i sınavan 1. soruya hipotezi destekleyen 10yanıt verilmiştir.

Soru 2: “lkemizin dış politikasında sağlık açıkça bir strateji olarak görünmemektedir. Sizce aşağıdaki stratejilerden hangisi veya hangilerinin dış politikamıza eklenmesi uygun olabilir?

1. Dış politikanın sağlının ihlal ettiği hatta engellediği
2. Dış politika aracı olarak sağlık
3. Dış politika ayrılmaz bir parçası olarak sağlık
4. Dış politikanın sağlının hedeflerine hizmet etmesi ”

Akademisyen 1:“Türkiye bazında şunu söyleyebilirim; Türkiye'nin dış politikasında sağlık çok yeni bir konsept. Yani sağlık hiçbir zaman gözümüze çok yeni

gözüküyor, ama bu süreçlerin içine entegre olması aslında çok uzun zaman almış durumda. Çünkü savaşla yaptığınız dış politika konsepti, savaşları düşündüğünüz zaman en başta kültürel çatışmalar, ekonomik çatışmalar daha sonra bunun sağlık konusundaki implikasyonları gündeme getiriliyor Türkiye’de. Dolayısıyla tabii ki bu konuda daha dikkatli olması gerektiğini düşünüyorum ama. Birebir ilişkilerde tabii ki sağlık çok önemli. Türkiye artık birebir ilişkilerden çok özellikle bölgesel politika kontekstine daha çok yönelmiş durumda. Dolayısıyla böyle geniş alanlara karşı yapılan dış politikalarda sağlık ne şekilde kullanılabilir, onu biraz düşünmek lazım. İki taraflı ilişkilerde sağlığın rolü biraz daha belirgin. Çok taraflı ilişkilerde veya Ortadoğu politikası dediğiniz zaman o biraz daha geniş olduğu için orada sağlığın rolünü bulmak biraz daha zor. Sağlığın bir araç olarak kullanılma stratejisi, Avrupa’da da Türkiye’de de bunun örneklerini görüyoruz. Belli başlı sağlık hizmetlerini almak için ameliyat olabilir, saç ektirme olabilir. Sağlık mesela turizmde araç olarak çok kullanılıyor. Özellikle moda turizmi ve sağlık turizmi dediğimiz insanları çekmek için kullanılıyor. Biraz daha bir ülkenin dış politikası hakkında bilgilerini değiştirmek için yani bu sağlık turizmi dediğimiz şey hiçbir zaman kültür turizminden ayrı düşünülüyor. Sağlık için gel, kültür için kal. Daha estetik alanlarda bu söz konusu. Tabii ki bu vesileyle sağlığı araçsallaştırıyor. Buda tabii ki ne açıdan önemli? Bir, yumuşak güç açısından önemli; iki kamu diplomasisi dediğimiz alanında sağlığın bir ülkedeki sağlık değerinin, sağlık hizmetlerinin iyileşmesi gibi iyileşmelerin bir nevi modernleşmelerin dış politikada araçsallaştığını biz çok görüyoruz. Bu sadece Ortadoğu’ya yönelik değil Rusya’ya karşı da böyle bir şey uygulanıyor. Zaten özellikle kamu diplomasisi altında baktığımız zaman Türkiye 2014’ten önce biraz daha spesifik yani bölge spesifik veya ülke spesifik diplomatik ilişkiler güdüyordu. Şimdi öyle değil. Biraz genel olarak bazı şeylerin değiştirilmesi, kültür politikasının daha kapsamlı olması, aynı şekilde sağlık politikalarının, aynı şekilde eğitim politikalarının biraz daha global şekilde bir kamu diplomasisi izlemeye gittiği bu durum görüyoruz. O yüzden de en önemlisi ikinci strateji olacaktır. En azından şuandaki durumda böyle bir durum söz konusu, bence bu daha başarılı olur. Ama şöyle literatüre baktığımız zaman sağlık konusunun araçsallaştırılması çok da fazla pozitif gördüğümüz bir şey değil. Dış politika

aracı olarak kullanmanın biraz daha manüplatif bir yanı oluyor. Biraz terminolojik olarak baktığımızda araçsallaştırmak dediğimiz şey son zamanlarda çok hoş görülüyor. Yumuşak gücün sağlıkla olan ilişkisinde yani sağlığın güç kapsamında kullanılması veya sağlık gibi bütün insanların, bireylerin hakkı olduğunu düşündüğümüz ama bir yandan da bir ülkenin bunu bir güç olarak diğerlerine karşı kullanabileceği konsepti, tabii ki akademik olarak ve uygulamada da çok fazla hoş görülen bir şey değil. Birde tabii ki ABD veya AB örneklerinden gördüğümüz bir şey var; bu küresel sağlık konseptini düşünmek bir ülkenin imajına ve yumuşak gücüne çok daha faydalı olabilir. Çünkü bu biraz daha modernleşmenin ve biraz dahagenelsöyleme hakimiyetin insanlık adına bazı şeylerin yapılması gerektiğinin vurgulanması açısından ve bir ülkenin ve devletlerin bilincini insan hakkı bilincinin daha fazla olduğu gösteren bir şey. Bu tarz yardımların yapılması, tabii ki küresel sağlığa yatırım yapılması, her zaman çok önemli ama genel olarak söylem analizi üzerinde de durduğum için en büyük problemlerden bir tanesi bu yardımların ast-üst ilişkisi içerisinde sunulması oluyor. Medyaya baktığınız zaman Amerika şu şekilde yardım yapıyor. Dünyanın en büyük yardımlarını yapıyor. Bu durumda ABD finansal olarak iyi durumda olan, yumuşak güç olan diğer taraf da yardıma ihtiyacı olan, geri kalmış gibi bir imaj sergilemek durumunda kalıyor. Bu imaj yanlış mı? Bu da tartışılır. Çünkü baktığınız zaman HIV/AIDS, Ebola gibi salgın hastalıkların belli başlı yerlerde kümeler halinde bulunduğu da bir gerçek. Ama burada, örneğin AB bazında da zaman zaman konuşuyoruz. AB'nin gelişmekte olan ülkelere yaptığı bazı yardımlar var. Bunları insani yardım adı altında yapıyorlar. Bunların bir çoğuda sağlık adına yapılıyor. Şöyle bir şey oluyor buda AB'nin raporlarında duyduğumuz bir şey. 'Biz oraya yatırım yapıyoruz orası gelişsin ki oradan buraya göç olmasın. Yani burada yapılan yardım küresel olarak güzel bir amaç ama söylemse olarak baktığımızda, oradaki sağlık problemleri bir tehdit olarak görüldüğü için yapılıyor. Belki küresel sağlığa yapılan yardım dış politikanın ayrılmaz bir parçası olmalı. Kendi açımdan bakacak olursam imaj ve itibar bağlamında çalıştığım için biraz daha o şekilde bakmaya çalışıyorum. Uzun süreli baktığımız zaman böyle politikalar dış politikaya entegre bir biçimde ayrılmaz bir parça olarak sağlığı ele almak araçsallaştırmadan tabii ki itibar açısından bir refah

belirtisidir. Bir ülkenin modernleşmiş olduğunun, bazı şeylere çözüm aramış ve bulmuş olduğunun, insan haklarına saygısının belirtisidir. Ama neden hem ikinci hem üçüncü kullanılabilir? Türkiye’de uzun süreli baktığımız zaman zaten bir ülke kanımca önce bu sağlık konusunu araçsallaştırmadan belli konuda repütasyon, itibar oluşturması çok zor. Belki araçsallaştırma dönemsel olarak kullanılıp daha sonrasında global bir sağlığa yatırım yapılabilir. Esas şey budur dış politikada. Türkiye’de bu konuda biraz daha çalışılması gerektiğini düşünüyorum.

Katılımcı, sağlığın dış politikaya eklenmesinin açıkça insan haklarına saygının göstergesi olduğunu belirtmiştir. Türkiye’ye yönelik strateji önerisinde ise dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için sağlığın araçsallaştırılması ve dış politika ile bütünleşmiş sağlık stratejisinin aynı anda kullanılması gerektiğini ifade ederek Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 2: “Dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde sağlık araç olarak kullanılabilir. Ama tabi sadece unsurlarından bir tanesidir. Tek başına yeterli olamaz. Dış politikanın sağlıkla bütünleştirilmiş kullanımı sizin çok süper bir güç olmanızı gerektirir. O yüzden ikinci uygun.”

Katılımcı, dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesi için sağlığın araç olarak kullanılması stratejisinin seçilmesi gerektiğini ifade ederek Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 3: “Bir noktaya dikkat çekmek isterim. Türk dış politikası çok aktörlü yürümekte. Yani sadece Dışişleri Bakanlığı’nın etkinliklerine bakarak hatta sadece resmi aktörlere bakarak stratejide sağlık yoktur demek çok doğru olmayabilir. TİKA aslında sağlık konusunda çok aktif. Aynı şekilde sivil toplum kuruluşlarına da özellikle Afrika’daki bazı ülkelerde rastlamak mümkün. Stratejiye geri dönecek olursak, Türkiye bir numaralı süreci iyi yönetebilir. Hâlihazırda yapılan etkinliklerin, yardımların, çalışmaların bir çatı altında toplanması gerekir bunun için. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü bu iş için en uygun aday. KDK’nın şu anki yapısıyla bu işin altından

kalkması çok zor. Ama sonuçta sekiz yıllık bir organizasyondan bahsediyoruz. İlerleyen yıllarda bütün tireli diplomasi çalışmaları koordine edecek bir seviyeye ulaşması, dış politikamız için yararlı olacaktır. Sağlık diplomasisini bir numaralı süreç olarak tanımlarsak, aslında şu anda işin en zor olan kısımlarını yapıyoruz. Sadece bu işe stratejik bir bakış getirmek, dış politika önceliklerine göre sağlık diplomasisi kaynaklarını yönetmeye başlamak gerekiyor.”

Katılımcı, dış politika hedeflerine yönelik sağlığın araçsallaştırılmasını seçmiştir ve dolayısıyla Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 4:“Sağlık, dış politika ve kamu diplomasisi stratejileri içerisinde tanıtım, imaj ve ülke markası (nation-branding-ulus markalama)çerçevesinde eklenebilir.”

Katılımcı, sağlığın dış politika ve kamu diplomasisi stratejilerine göre şekillenmesi gerektiğini belirtmiş ve ikinci stratejiye atıfta bulunmuştur. Dolayısıyla Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 1: “ 2, 3 ve 4 numaralı stratejiler kullanılmalıdır. Küresel sağlıktan bahsetmek lazım. Globalleşen dünyada siz sadece mahallenizden sorumlu olamazsanız. Etrafımızdaki savaşlar en fazla Türkiye’yi etkiliyor. Türkiye’nin AB’ye yönelik söylemlerinde gayri resmi olarak kapıları açarız demesi, Türkiye’nin insani olarak sorumluluk üstlendiği ve bin yıllardır süren kimliğinin gerekliliği olarak sıkıntısını çektiği ve baş tacı ettiği dört milyona yakın misafirin Avrupa’ya gittiği ve Avrupa’daki insanların beden ve sosyal sağlığını tehdit ettiği yetersiz beslenme ve hijyenden dolayı birçok bulaşıcı hastalığı taşıyabileceği düşünüldüğünde sağlığın aslında dış politikada değil birçok alanda daha etkin bir araç olduğunu görebiliriz. Bugün şöyle ki, Türkiye göçmenlerle ilgili politika belirlemese ve gelenlerin tamamını Avrupa’ya gönderse Avrupa ülkeleri için nasıl felaket olabileceğini düşünebiliyor musunuz? Başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere bu tehdidin farkında olmadan hatta yok sayarak halen bu ateşe odun atmaya devam etmekte yapmacık faaliyetlerle bölge halkının gönüllerini

kazanmaya çalışmaktadır. Sağlık sadece dış politikada değil birçok alanda, birçok amaca ulaşmak için kullanılmaktadır.”

Katılımcı, Türkiye için 2,3 ve 4 numaralı stratejileri önermiştir. Sağlıkın aslında araç olarak kullanımını eleştirmiş ancak yine de 2 numaralı stratejiyi ülkece benimsememiz gerektiğini de ifade ederek Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 2:“Bence dördüncü, sağlık hedeflerinin gerçekleştirilmesi için dış politikanın kullanılması. Ortaya temelde, merkeze insanı koyuyorsunuz. Dünyada Milenyum Kalkınma Hedefleri ve sonraki dönemde Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri var. Bu kalkınma hedefleri her bir ülkeye kendi ülke vatandaşları için başta çalışmayı nasihat eder ve öğütler ama bir taraftan da toplamda insanlık ailesine ödevlerdir onlar. Toplam iyi olma halini artırma, karadaki yaşamı, sudaki yaşamı düzeltme gibi insanlığa ödevler verir. Sağlık hedeflerine hizmet eden dış politika seçimi merkeze insanı koyan bir yaklaşımdır, daha idealist yaklaşımdır. Bizim zaten yaptıklarımız daha buna yakın olan bir yaklaşım ama bunu daha genel çerçeve haline getirmek eylem planlarımızı ve yaklaşımlarımızı belki daha ete kemiğe büründürmek lazım. Zaten hâlihazırda Türkiye’nin yaptıkları buna çıkan yaklaşımlardır.”

Katılımcı, sağlık hedeflerinin gerçekleştirilmesi için dış politikanın kullanılması gerektiğini öngörmüştür. Bu yaklaşımın insani bir yaklaşım olduğunu ifade etmiştir. Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 3: “Birincisi. Bu arada ne yaptığımızı ve ne yapacağımızı da söyleyelim. Türkiye’nin dış politikasının sağlığı engellediği bir durum yok. Bazı ülkelerde vardır. Tedavi olmanız için dışarı gitmeniz gerekir. İkinci husus bağlamında düşünürsek basit bir örnek vereyim. Dış politika hedefleri varken ülkemizin son yıllarda ortaya çıkan dış politika işlemleri ilişkileri bağlamında bir gelişme var. Türkiye hümaniter devlet denilebilir. İnsani öncelikli devlet payesi verilebilecek bir ülke konumunda en cömert ülke sıralamasındayız yıllardır. Aynı zamanda bu manada yaptığımız projelerde parayı öde çekil tarzı değil bizzat bireylerin can güvenliğini tehlikeye atacak kadar

fedakarlıkla ortaya çıkan bir şey. Somali’de hastane yoktu çok basit birtakım hizmetler vardı. Türkiye Somali’ye hastaneler inşa etti, personel gönderdi, eğitim verdi, tıp fakültesi kurdu. Dış politika hedeflerinin gerçekleşmesi için sağlığın araç olarak kullanıldığı değilde sağlığın hizmet ettiği, katkı sunduğu bir şeyden bahsederek daha iyi olur. Dış politikanın destekleyicisi olarak sağlık denebilir. Araç olarak kurgulanmaktan ziyade kendiliğinden bağımsız olarak gelişip katkı sunan işbirliği yapan bir unsur sağlık diplomasisi dediğimiz şey. İnsani olarak STK’larla başlamış, devlet de sonra desteklemeye başlamış, destek verirken hiçbir zaman insani kısmını geri plana atan bir moda girmemiş. Her zaman STK’ların ve insani kavramların öne çıktığı bir yapı devam ediyor. Bugün yürütülen, Türkiye devleti tarafından yapılan veya devredilen hastanelere baktığımızda bu hep böyle. Sağlığın araç olarak değil hizmet ettiği, katkı sağladığı bir boyut vardır. Aynı zamanda dış politikanın şuanki haliyle insani devlet olarak bir dış politika geliştirdiğimizi düşünürsek sağlık konusu asli unsurlardan birisi haline gelmiştir. Biz hemen hemen her yere gittiğimizde, dünya 5’ten büyüktür diyor sayın cumhurbaşkanımız, dengeler düzeltilmeli diyor, uluslararası anlamdaki örgütlerdeki veya konjonktürle anlamdaki adaletsizlikleri eleştiriyor. Bunları eleştirirken hemen hemen her gittiğimiz yerde önümüze çıkan işbirliği ve destek talepleri içinde sağlık birinci sırada. Türkiyede bunu önemsiyor. Bir örnek vericek olursak sağlığın dış politikayı destekleyici unsur olarak hizmet ettiği durumlar... Filistin’de bir saldırı oldu. Oradaki insanları tedavi edebilecek şekilde orada hastane yapıyoruz biz, ama orada buna rağmen tedavi edilemeyecekse uçak göndererek aldırma gibi bir inisiyatif kullanılıyor.”

Katılımcı, dış politikanın destekleyicisi olarak sağlık kullanımı yaklaşımını ifade etmiş ikinci stratejiye yakınlık göstermiştir. Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Diplomat: “Yukarıdaki stratejilerden ikinci strateji iki taraflı ilişkilerde kullanılabilir. Dördüncü strateji de uluslararası örgütlerle yani çok taraflı ilişkiler söz konusu olduğu durumda kullanılabilir.”

Katılımcı, sağlığı dış politikada kullanmadığımızı bir önceki soruda ifade etmiştir. Dış politika hedeflerinin gerçekleşmesi için sağlığın araç olarak kullanımını ve sağlık hedeflerinin gerçekleştirilmesi için dış politikanın kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 4: “İki numara kesinlikle kullanışlı. Sağlık hedeflerinin gerçekleştirilmesi için dış politikanın kullanılması yöntemini tam olarak kullanabilmek için Tütün Çerçeve Kontrol Sözleşmesi’ni hazırlayan ülke olmak gerekir. İkinci strateji sağlığın araç olarak dış politikada kullanılmasıdır. Bu stratejiyle bir ülke yabancı bir ülkede sağlık projeleri gerçekleştirir. Yumuşak gücünü artırır.”

Katılımcı, Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

STK Yöneticisi: “Şimdi sağlık hedeflerinin gerçekleştirilmesi için dış politikanın kullanılması çok gerçekçi değil. Dış politikanın ayrılmaz bir parçası olarak sağlık bir argüman olarak kullanılabilir. 2. yaklaşım da kullanılabilir.”

Güney, dış politikada sağlığın kullanılmasına yönelik ikinci strateji yani dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesi için sağlığın araçsallaştırılması ve üçüncü strateji yani dış politikanın ayrılmaz bir parçası olarak sağlık stratejilerini seçmiştir. Hipotez 1’i destekleyen bir yanıt vermiştir.

Hipotez 1’i sıyan 2. soruya hipotezi destekleyen 10 yanıt verilmiştir.

Tablo 4.4: Hipotezleri Sıyan Sorular

Hipotez 1	Soru 1	Soru 2
Destekleyen	10	10
Desteklemeyen	0	0

Tüm katılımcılarımız sağlığın dış politikada bir strateji olarak yer almasının gerektiğini vurgulamıştır. Sağlığın yumuşak güç sağladığını ifade etmişlerdir. Hipotez 1’i sıyan ikinci soruda Türkiye’nin dış politikasında mutlaka olması gerektiğini

söylemişlerdir. Sağlığın dış politikada yer almasına yönelik sunduğum stratejiler arasından en çok seçileni de sağlığın dış politika hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik kullanılması olmuştur. Hipotez 1 doğrulanmıştır.

Hipotez 2: Sağlık diplomasisi işbirliğini teşvik ederek ülkeler arasında diyalogu geliştirir.

Hipotez 2'yi sınavan üç soru sorulmuştur. Bunlar 3,4, ve 5. sorulardır.

Soru 3: “Küresel bir sağlık meselesinin çözümünde çok taraflı katılım hakkında neler düşünüyorsunuz? Hükümetler ve halklar açısından değerlendirebilir misiniz?”

Akademisyen 1: “Küreselleşme ve insanların dolaşımının çok artmış olması turizmin çok artmış olması AB gibi uyum modellerine baktığımız zaman zaten serbest dolaşım ve bunun beraberinde gelen sağlık problemleri de bunun bir parçası. Yani çok taraflı katılım çok önemli. Bunun artırılması gerektiğini de düşünüyorum. Fakat genel olarak DSÖ dışında bu konuda çok aktif çalışan BM'nin de bununla ilgili çalışmaları var. AB'de dahil birincisi bunların görünürlüğünün çok düşük olduğunu düşünüyorum. Uluslararası kuruluşların görünürlüğü çok düşük. Genel medyanın bu konuya çok önem verdiğini düşünmüyorum. Hükümetlerin bu konudaki katılımı iyi niyet açısından önemli, güvenlik açısından bazı şeylerin önüne geçebilmek için. Güvenlik ve koruma kendi vatandaşını koruma küresel sağlık konseptlerinin daha odaklı bir şekilde, uygun bir şekilde yansıtılması açısından tabii ki hükümetler açısından bu çok önemli. Sivil toplum açısından bu konuda eksiklikler var. Hükümetlerin, sağlık bakanlıklarının çok söylemleri var, bazı STK'ların söylemleri var fakat çok bölük pörçük. Bu konuda da ortak bir ses olduğunu düşünmüyorum. Sağlık da kültür alanı gibi ayrı ve eşsiz bir alan. Ülkelerin şahsına münhasır sorunları olduğu alanlar. Sadece sağlık meselesinde değil genelde çok taraflı katılım olduğunda her zaman ast-üst ilişkisi vardır. Fona ihtiyacı olan veya biraz daha korunmaya ihtiyacı olan, sözünü duyurmaya çalışan veya lobiler oluşturmaya çalışan bir grup her zaman vardır. Dünya Ticaret Örgütü'nün enson Doha Raundu yapıldı. Örneğin sağlık, çevre, telif hakkı konuşuldu. Orada bahsedilen şeylerden bir tanesi de

patentlerdi mesela. Global abuk yayılan hastalıklar üzerine anlaşma yapıldı faka tonun dışında oradaki birçok başlık üzerinde problem ıktı. Bunun da nedeni asimetrik g dediğimiz özellikle çok taraflı anlaşma ve organizasyonlarda gördüğümüz bir şey. Bir tarafın çok güçlü olması yada diğer tarafın koyduğu kuralları isteklerini maddi manevi yerine getirememesi. Bu çok gördüğümüz bir şey. evre konusuna baktığımız zaman mesela çok görülen bir şey. Amerika almış başını gitmiş, bütün arabalar dizel olmasın elektrikli olsun... Afrika'ya bakıyorsunuz insanlar yalın ayak. Yani buradan evre politikası ortak çıkarılmaya çalışıldığı zaman bu birazcık refah seviyesinin farklılığından. Çok taraflı katılımda kilit nokta özel sektördür. Özel sektör arasındaki rekabetin bu çok taraflı anlaşmalarda bir ortak fon oluşturularak, belli bir koordinasyon oluşturularak herkesin eşit şekilde yararlanabileceği şekilde özel sektöre yanaşmak lazım. Özel sektöre belli başlı teşvikler verilmesi lazım. Bunlar maddi olabilir, belki vergi indirimi olabilir. Özellikle küresel sağlığa yatırım yapan özel şirketlerin veya küresel sağlık konusunda aktif çalışan şirketlerin belli başlı kolaylıklara tabi tutulması anlamında çok taraflı anlaşmaların çok daha başarılı olacağını düşünüyorum. Vergilerin azaltılması... Bu bir sosyal sorumluluk baktığınızda, mesela çok taraflı katılım anlaşmalarında da özel sektör temsil ediliyor ama bu özel sektrdan geçiyor. Devletlere baktığınız zaman mesela sağlık bakanlıkları AIDS ilacı bulmak peşinde alışmıyor. Bunu önlemek amaçlı çalışıyorlar. Bazı şeyleri iyileştirmek veya hastalığı tedavi etmek amaçlı değil. Ya kendi ülkelerine gelmesini önlemeye ya küresel olarak dağılmasını, yaygınlaşmasını engellemeye çalışıyorlar. Devletler veya hükümetler kendi halkını korumakla sorumludur. Küresel bir hastalığa tanı bulmak veya tedavi bulmak zaten devletlerin görevi değildir. Bu biraz daha özel sektördeki rekabet veya niversiteler ve sivil topluma kayan kuruluşların görevleridir. Sivil toplum anlayışının geliştirilmesi gerekiyor. Sağlıkta da demokratik katılım açısından baktığınızda da halklar açısından STK'ların görevi olduğunu düşünüyorum. Çünkü halklar monolitik değildir. Bir halk tek bir ses olarak uluslararası müzakereye katılamaz. Burada STK'lara çok fazla görev düşüyor."

Katılımcı, çok taraflı katılımın önemli olduğunu belirtirken aktörlerin eşit güç oranına sahip olmadığı eleştirisini getirmiştir. Bu süreçlerin iyileştirilmesi ve çok

tarafllılığın artırılması gerektiğini önermiştir. Dolayısıyla Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 2: “Eğer çok taraflı katılım olmazsa sağlık sorunu tamamen çözülemez. Ama bu tütün yerine daha çok bulaşıcı hastalıklar için önemli. Yani tütünle ilgili bir durumda sonuç itibariyle devletleri birebir tehdit eden bir şey yok. Daha tehlikeli durumlarda önemli olduğunu düşünüyorum. Ortak karar almak önemli tabi bir yandan. Burada şöyle bir şey var. Bu daha çok tütünün ithalatı ve ihracatını kapsayan bir şey. Bu şeye de baktığınız zaman ülkelerin halk sağlığını öncelikli olarak gördüğünü düşünmüyorum. Yani sorgulamak durumunda kalıyorum. Bir ülke o maddeye yasak getirebilir ama diğer bir ülke getirmeyebilir. O maddenin üreticisi olduğu için yasak getirmeyebilir. Dolayısıyla bunun sağlık diplomasisi bakımından bu örnek bağlamında uygun bir örnek olduğunu düşünmüyorum. Ülkelerinde tıpkı şirketler gibi yada o ülkede güçlü olan bir şirketin lobicilik yaparak belki ülkelerin kamu sağlığını tehdit eden bir maddecide çizgi aralarına koymasına neden olabilir. Bu örnek bu konu için yanlış bir örnek. Sonuçta sağlık diplomasisi söylüyorsanız siz burada ülkelerden çok, örneğin beş ülke toplandı AIDS'e karşı bir şey yaptı o zaman kabul edilebilir. Burada bir alış satış var. Mesela orada Amerika Philip Morris'e sahip olduğu için buna karşı çıkabilir. Burada parayla yapılan bir iş var. Dolayısıyla bu örneğin yanlış olduğunu düşünüyorum. Bu örnek için hayır diyorum ama söylemiş olduğunuz AIDS'le ilgili bir konu olsaydı olumlu ve faydalı olduğunu düşünürdüm.”

Katılımcı, çok taraflılığın önemli olduğunu, sağlık sorunlarının tektaşına çözülemeyeceğini ifade etmiş ve Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 3: “Birleşmiş Milletler yapıları yine uzun süredir çok taraflı katılımlarla müzakereleri sürdürmekte. Konuların ne kadar ayrıntılı olduğunu göz önünde bulundurursak, geniş tabanlı bir katılım daha yararlı ve etkili sonuçlar üretmek açısından olumlu bir yaklaşım. Öte yandan BM'nin kurallar ile üye ülkelerin iç dinamiklerini etkileme olasılığı çok düşük. O yüzden TKÇS'yi her şeyi değiştirecek bir gelişme olarak

görmüyorum. Çok taraflı katılımın diğer işlevleri bence daha önemli. DSÖ doktorlar arasında iletişim kurabilirse, sağlık sistemleri arasında kapasite geliştirme projeleri önerebilirse, STK'lar için ağlar oluşturabilirse daha yararlı olacaktır. Çok olumsuz bir yanıt vermek istemedim ama sonuçta çok taraflı olsun ya da olmasın BM'nin kural koyucu statüsü hakkında söyleyebileceğim olumlu şeyler çok kısıtlı.”

Katılımcı, geniş tabanlı bir katılımı, daha yararlı ve etkili sonuçlar üretmek açısından olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirmiş, DSÖ'nün çok taraflılık sağlayan bir kurum olarak iletişim ağlarını geliştiren, kapasite geliştirme programları öneren bir kurum olarak ön plana çıkması gerektiğini vurgulayarak Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 4:“Türkiye'nin uluslararası örgütlerdeki aktif katılımı içerisine sağlık konusunu bir strateji olarak eklemesi, uluslararası topluma kamu hizmeti (public goods) sağlayan bir aktör olarak yükselmesine katkı sağlayabilir. Böylece cezbedici ülke imajının oluşması ve ülkenin yumuşak gücünün artması sağlanabilir.”

Katılımcı, çok taraflı müzakerelere Türkiye'nin katılımı üzerinden cevap vererek bu durumun sağlığa küresel kamu malı yaklaşımı getireceğini ve ülkenin imaj ve yumuşak gücünü artıracığını ifade etmiştir. Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 1: “Sağlıkta hastalığa neden olan etken değil, ateşe neden olan etken üzerine çalışıyoruz. Dünyanın en büyük tütün üreticisi ABD, tütünün zararlı olduğunu kabul eder. Ancak şuna bakar, ekonomik çıkarlar mı, çevreye ve sağlığa verilen zarar mı? Ekonomik çıkarlar ön plandaysa maalesef hiçbir şey yapılamaz. Türkiye’de son dönemdeki başarılı tütün politikası Sayın Cumhurbaşkanımız desteğiyle yapıldı. Ama hangi çıkarı olan ülke tütün mamullerinin yasaklanması ile ilgili girişim yaptı? Uyuşturucu birçok ülkede yasak. Birçok terör örgütünün finans kaynağı. Hangi ülke uyuşturucu madde üretimi ve yapımıyla mücadele ediyor? İnsanlara, sigara, alkol, uyuşturucu kullanmayın diyoruz ama bunların piyasaya sunumuyla ilgili hiçbir ülke mücadele etmiyor. Küresel bir tehdidi hiçbir ülke tek başına çözemez, hastalıkların

yayılması artık çok kolay. Hastalığa sadece sağığın sosyal belirleyicileri yol açmaz. Çevrenin daha da kötü olmasına neden başka etmenler var. Bunlarla ticari, politik, ekonomik çıkarlarla çatıştığı için uğraşılıyor.”

Katılımcı, küresel sağığ meselelerinin tek başına çözülemeyeceğini vurgulayarak Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 2: “Şimdi evet farklı milletleriz. Ancak bazı konular vardır ki ortaktır. Sağığ bunlardan bir tanesidir. Eğitim, afetler bunlardandır. Her bir bireyin kendine özel vakası, her bir ülkenin tekil, özgün sorunları, kültürleri vardır. Ortak birçok da konu vardır. Böylece küresel sağığ sorununun çözümünde çok taraflı katılımın çok doğru olduğunu, farklı yaklaşımların, iyi örneklerin, başarısızlıkların bizi çözümlere daha hızlı getireceğine inanıyorum. Tütün Çerçeve Kontrol Sözleşmesi’nde olduğu gibi farklı ülke temsilcilerinin, uluslararası aktörlerin, STK’ların, aynı zamanda özel sektör temsilcilerinin, hatta üniversitelerin, hatta farklı yaş gruplarının dâhil olmasının çok tabi ve doğru olduğunu düşünüyorum. Şuan dünyamızın önemli bir kısmı açlıkla uğraşırken başka önemli bir kısmı bazitiyle uğraşıyor. Dünyada tütün, alkol hala ciddi bir sorun. Dünyada bağımlılık her geçen gün artan başka bir sorun. Dünyada toplumsal ruh sağığı sorunları varlığını uzun süredir devam ettiren bir sorun. Bunun gibi bizim ortak meselelerimiz var. Ülkeden ülkeye kronik hastalıkların oranı değişiyor. Amerika’da obezite daha fazla ama Türkiye’de de yok değil. Bağımlılık Avrupa’nın bazı ülkelerinde daha fazla olabilir ama Türkiye’de de var. Her bir ülkedeki çok paydaşlı yaklaşıma da ihtiyacımız var. Bağımlılık dediğimiz şey hiçbir zaman tek bir ülkenin sorunu olamaz. Çünkü bütün dünyayı saran uyuşturucu ağı var. Obezite dediğimiz şey artık televizyonun, internetin, sosyal medyanın yaygınlaştığı bir dünyada aynı yaşam tarzının ürünü olarak ortaya çıkıyor. Sabah yattığından akşam kalktığına kadar, bazı küçük detaylar değişmekle beraber. Bir Amerikalı’nın, bir Türk’ün, bir Rus’un veya Orta Asyalı’nın yaşamı birbirine benziyor. O yüzden çok taraflı yaklaşımların, uluslararası aktörlerle beraber farklı ülke temsilcilerinin, ülkelerin içindeki STK’ların, özel sektör temsilcilerininve işçi temsilcilerinin katılımıyla yaklaşımın çok doğru olduğunu düşünüyorum. Karar vericiler

ve halklar birbirini ancak böyle daha iyi anlayabilir. Global yaklaşımı kullanmamız gerekecek o yüzden sağlıkta ‘global health’ yükselen bir kavramdır. Bu yüzden de çok taraflı katılım olmazsa olmaz diye düşünüyorum.”

Katılımcı, sağlık sorunlarının ortak olduğunu, hiçbir ülkenin onları tek başına çözemeyeceğini belirtmiştir. Çok taraflı katılımın doğru olduğunu halklar ve karar vericilerin birbirini ancak böyle anlayabileceğini ifade ederek Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 3:“Bir tanesi, uluslararası teknik işbirliği yapan kuruluşların zaten en çok işlevsel olması gereken alanlardan biri budur. Güvenlik, siyasi operasyonların dışında insani ve toplumsal boyutu olan konularda biz daha aktif yer alırız. DSÖ’nün de uluslararası camiada siyasi anlamda bazı şeyleri var ama çoğunlukla donör teşkilatıdır. Şunu görmemiz gerekiyor; ‘Küreselleşen Kalkınma’ kitabımda bu konudan bahsettim. ‘Global Public Goods’ kavramı var. İngilizce’den yola çıkarak good kelimesinin iyi anlamı olduğundan dolayı ‘global public bad’ kavramı da vardır. Global Public Bads (Küresel Sağlık Kötüleri) bir anlam benzeşmesi yapılarak global public goods derken aslında zıttından mefhum-u muhalifi der eskiler. Tersinden açıklayalım küresel kamusal kötülerin önlenmesi adına goods hem mal hem de iyidir. Kötüler nedir? Mesela salgın kötüdür. Salgının zıttı salgının olmaması. Sağlıkla ilgili salgını önleyecek bütün yapılar küresel kamu malıdır. Ozon tabakası küresel kamu malıdır, okyanuslar küresel kamu malıdır. Okyanusların kirletilmemesi küresel bir sorumluluktur. Kirliliği okyanusların kirletilmesi olayı da ‘global public bad’dır. Kamu malı ile de iyi örtüşüyor. Küresel anlamda istenmeyen durumlar yaşanmaması için mecburen küresel kamu malı tabirini kabullenmek zorundayız. Küresel bir mal anlayışı, hepimizin sorumluluğunda olan ortak bir mülkiyet anlayışı olmadığı sürece bunları çözemezsiniz. Kyoto Protokolü küresel kamu malı olan ozon tabakasının korunmasına yöneliktir. Ve uluslararası işbirliği anlamında önemsenmesi gereken bir şeydir. Veya işte bir salgın hastalığın önlenmesi adına baktığınızda bununla ilgili kurulan yapılar, tedbirler, laboratuvar benzeri yapılar, hepsi küresel kamu malıdır. Bulaşıcı hastalıkları önleyecek küresel kamu malı olarak bir

laboratuvar varsa o laboratuvarın kullanılması ve korunmasıyla ilgili olarak hepimiz hak ve sorumluluklara sahibiz. ‘Bu İtalyanların laboratuvarı dememeli’ onu korumalıyız, onlar da ‘bu benim laboratuvarım sana vermiyorum’ dememeli. DSÖ aslında böyle bir misyonu temsil ediyor olmalı. Ne kadar başarıyor? Tartışmalı. DSÖ tütünün küresel sağlık işbirliği katılım noktasındaki başarı veya başarısızlığını bırakarak, eski BM Genel Sekreteri’nin bir sözü var: ‘Problems without passport.’ Ülkelerin kendi velayetleri, kontrolleri altında olmayan sorunlar var. Bir mikrop pasaport kullanmadan sınırları aşabilir. Bir kimyasal atık pasaport kullanmadan ülkenin gümrüğünden içeri girebilir, ozon tabakasını zehirleyen duman veya sanayi ürünü pasaport kullanmadan o ülkenin otoritesinden izin almadan girebilir. Bunu da ‘siz niye izin verdiniz’ veya ‘niye izin vermediniz’ diye sorgulayamazsın. Bu durum böyle olduğu için küresel kamu malları var, madem kaçınılmaz olarak bizi birbirine bağlayan şeyler var kaçınılmaz küreselliklerden bir tanesi de ozon tabakasıdır. Bunları dikkati aldığımız zaman sağlık alanında da işbirliği yapmak zorundasınız. Çünkü ister istemez siz işbirliği yapmazsanız bir gün gelip size vurabilecek bir şey var. Bu bağlamda hükümetler, halklar açısından ne yapılması gerektiğine bakarsak herkes sorumlu. Sorumluluk ölçüsünde herkes yetkili. Kimse bize sen buraya karışamazsın diyemez. Bugün genetiği değiştirilmiş organizmalarla ilgili yasaklansın veya yasaklanmasın ‘sanane ben kendi sınırlarım içerisinde yapıyorum’ tartışması ahlaki anlamda önemli bir konudur. Siz orada bu işi yaparken hepimizin hayatını riske atacak bir oluşumu kurcalıyor olabilirsiniz. Aynı zamanda ben hasta oluyorsam, ‘ölüyorsam ölüyorum sanane’ diyemezsiniz. ‘Oradaki ölsün banane’ diyemezsiniz. Şimdi bunun olumlu veya olumsuz ne gibi getirileri olur? Türkiye sağlık konusunda çözümler sunabilecek birikime sahip bir ülke. Bu birikim insani olarak sorumluluk getirir. Dünyada pek fazla olmayan tıbbi araştırma kapasitesi ve insan kaynağı bizde var. Ve sahip olmayan bu ülkelerin ülkelerin birçoğu bizim coğrafyamızda. Savaşların olduğu yerler bizim coğrafyamızda. Afrika, Latin Amerika’yı bir tarafa koyarsak çoğunlukla kriz bölgeleri, sağlık anlamında acil sağlık epidemik sorunların olabileceği yerler bizim alanımızda. Hem kendimizi korumak adına olumlu anlamda hem de olumsuz anlamda oralarda kontrolden çıkıp bize gelmesini önleme anlamında bizim

için önemli. Yani bunlar küresel konulardır, küresel kamu malı olarak telakki edilmeli: Çok taraflı olarak görüşmemiz hem hakkımız hem vazifemizdir. Küresel dediğimiz boyutun içinde “Global Public” dediğimiz şeyin içinde zaten halklar var. O kamu hepimiziz. Dolayısıyla bu halkın malı, bu insanlığın malı ve buna karşı hepimiz hem hak hem sorumluluk sahibiyiz.”

Katılımcı, bu konuların küresel sağlık içinde değerlendirildiğini, çok taraflı görüşmenin küresel kamuya dahil olduğunu, sağlığın küresel kamu malı olduğunu ve çözümünün de işbirliği olduğunu belirtmiştir. Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Diplomat: “Sorun küreselse tek başına çözüm bulunamaz. Tek başına bulacağınız çözüm bölgesel olabilir. Çözümü küresel ise elbette başarılı olunabilir. Küresel meseleler uluslararası örgütlerle çözülebilir. Doğal olarak işbirliği gerektirir. Küresel olduğu zaman insani odaklıdır. Vizelerin kaldırılması, HIV/AIDS’le mücadele ve göçün önlenmesi insani odaklıdır.”

Katılımcı, küresel meselelerin çözümünün uluslararası örgütlerde aranması gerektiğini, tek başına çözülemeyeceğini vurgulayarak Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 4:“Halklar ve sivil toplum açısından çıktılar sınırlıdır. 2009’daki sözleşmenin cezai yaptırımlarına ülkeler uymayabilir. Küresel alandaki otoriteler maalesef hala devletlerdir. STK’lar veya halklar değildir. Hal böyle olunca halkların ve STK’ların müzakerelerini yürüttüğü anlaşma ve konvansiyonları onaylama yetkisi devletlerdedir. Devletlerin bu gücünü kamu yararına yönelik esnetebilmesi yumuşak gücüne katkı sağlar. Brezilya’nın Tütün Çerçeve Kontrol Sözleşmesi müzakereleri sırasında öncülük yapması bu açıdan önemli bir örnektir.”

Katılımcı, Hipotez 2’yi desteklemeyen bir yanıt vermiştir.

STK Yöneticisi: “Ne kadar çok taraf olur ve bütün tarafları kapsarsa iletişim o kadar sağlıklı olur. Bir tarafın olmadığı bir iletişim her zaman güdüktür. İşin parasını kazanan ticaret bölümü olmadan olmaz, vicdani kısmıyla hareket eden STK’lar olmadan olmaz, kuralları olan devlet olmadan olmaz. Çok paydaşlı bir şey çok gerçekçi. Ancak temel olarak paydaşlarda şuan vicdani, ahlaki davranan ve sivil toplumun çok güçlü olduğunu söylemek mümkün değil. Temel harekete geçirici olan: Onlar nasıl daha etkili oluyorlar? Kendi ülke içlerinde siyasetçileri oy üzerinden sıkıştırarak bir modelde yaklaşım yapıldığı için dikkate alınıyorlar. Bugün çevresel işleme, çevreyi koruyucu bir modeli olmayan bir partiye belirli sosyal gruplar oy vermiyor. İnsani, vicdani, ahlaki davranmayan siyasi partilere oy vermiyor. Her ne kadar bizim ülkemizde daha çok dini, siyasi, toplumsal sebepler olsa da Batı’da artık böyle bir kanal var. Bizde de gelecekte olacağını düşünüyorum. Sağlığın gündemde olduğu bir uluslararası standardın oluşmasını çok olumlu bakarım. Birtakım çabalar da var. İlk kez DSÖ, BM çerçevesinde I. Dünya İnsani Zirvesi yapıldı. Oradaki başlıklardan bir tanesi de sağlıktı.”

Katılımcı, Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Hipotez 2’yi sınanan 3. soruya hipotezi destekleyen 9, desteklemeyen 1 yanıt verilmiştir.

Soru 4: “Uluslararası çok taraflı sağlık müzakerelerine katılımın ülkemize olumlu veya olumsuz ne gibi getirileri olabilir?”

Akademisyen 1: “Olumsuz bir getirisi olacağını düşünmüyorum. Çok taraflı anlaşma, uluslararası ilişkiler açısından baktığımız zaman eşgüdümlü çalışma kültürünün geliştiği daha disiplinli ülkelerin olduğu, buna zaman ayıran, bu konuda bilinci de artırmaya çalışan biraz daha modernleşme süreçleri içerisinde de yer almış ülkelerde görülen bir şey. Dolayısıyla uluslararası ilişkiler lensiyle baktığımız zaman burada zaten herhangi bir şey olduğunu düşünmüyorum.”

Katılımcı, Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 2: “Bir kere ülkemizin katılımının gerekli olduğunu düşünüyorum. Yine aynı şeye geliyor. Bu örnekle ilgili bir şey. HIV aklıma gelen, çocuk felci aşısı da olsun. HIV’in daha küresel bir sağlık meselesi olduğunu düşünüyorum. Yada işte çiçek... Suriyeliler geldiler, buraya aşısız. Domuz gribi olabilir, SARS olabilir. Bu tarz daha şey konular. Olumlu olduğunu düşünüyorum ama konuya göre değişeceğini düşünüyorum.”

Katılımcı, Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 3:“TKÇS veya benzeri süreçlerden bahsediyorsak Türkiye gibi ülkeler için katılımın pek olumlu etkisi yokken katılmamanın olumsuz etkisi çok fazla. Katıldığımız takdirde süreci toptan etkileyebilecek bir diplomatik güce sahip değiliz. Ama katılarak bu uluslararası sürecin bir parçası olduğumuzu gösteriyoruz. Eğer katılmazsak, ülke imajı olumsuz etkilenebilir. Bunu ilk soruya bağlayayım. Uzun soluklu bir sağlık diplomasisi stratejisi geliştirerek bu alanda dünyada öncü bir ülke olmamız da mümkün. Sivil toplum örgütlerimiz de bu sürece dahil olabilir. Ama ben bugüne kadar böyle bir eğilim görmedim. Dolayısıyla şu andaki katılımımız sadece ‘iyi bir takım oyuncusu’ olduğumuzu gösteriyor.”

Katılımcı, katılmamızın olumsuz etkisi olacağını vurgulamış, bu tür müzakerelere katılımın imajı olumlu etkilediğini ve uluslararası işbirliği gerektiren bir sürecin parçası olduğumuzu belirtmiştir. Dolayısıyla Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 4:“Türkiye’nin sağlık konusunda uluslararası örgütlerde izleyeceği sağlık diplomasisi, öncelikle ülkenin görünürlüğüne katkı sağlar. Ayrıca, dünyaya Türkiye’nin sağlık konusundaki başarılarını bir hikaye olarak anlatma işlevini yerine getirir ki, bu da kamu diplomasisinin ülke hikayesinin sağlık açısından anlatılması işlevi görür. Küresel sağlık meselelerin çözümüne katkıda bulunmak Türkiye’nin imaj ve itibarına toplum düzeyinde büyük katkıları söz konusudur. Ancak bu katkıların ölçülmesi çok zordur, bu nedenle de devletler daha ölçülebilir alanlara yatırım yapmaktadır. Oysa

küresel sağlık meselelerin çözümüne katkıda bulunmak uzun vadede ülke imajının cezbedici biçimde artmasına katkı sağlar.”

Katılımcı, Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 1: “Olumlu getirileri olabilir. Bugün kendini otör gösteren DSÖ’nün hem icra hem yürütme kurulunda iki Türk var. Sağlık Bakanlığı olarak hedefimiz uluslararası kuruluşlarda daha fazla söz sahibi olmak.”

Katılımcı, Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 2: “Olumlu getirileri olacağını düşünüyorum çünkü dünyadaki farklı çözümleri görüp kendimize adapte edebiliriz. Benzeri yaşam standardının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. O yüzden olumlu olacağını düşünüyorum çok taraflı sağlık müzakerelerinin. Diplomasi açısından kazanımları olabilir. Türkiye açısından söylüyorum. 80 milyon gibi büyük nüfusumuz var, Brezilya gibi bir ülke 200 milyondan fazla nüfusla büyük bir nüfusunuz var. Başta kendi nüfusunuzun sağlığı için bunu yapmanız lazım. Artı burada yaptığınız, global diplomatik çalışmalarda öne çıkaracak olan şeyler. Ama öncelikle açıkçası sağlık ve dış politika ilişkisi sorusundaki gibi öncelikle sağlık hedefinin gerçekleşmesi önemli olan, oradaki tutumunuz sizi global olarak ön plana çıkaracaktır.”

Katılımcı, çok taraflı katılımınözellikle farklı çözümleri görmemizi sağladığını ifade ederek Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 2: “Küresel kamu malı dediğimiz şey, sağlık da bunlardan birisidir. Bizim burada bulunmamız hem hakkımız hem vazifemizdir. Hakkımızı kullanmak zorundayız. DSÖ’de, BM’de, nerede varsa, ‘kardeşim sen ne yapıyorsun, hangi ilacı kullanıyorsun, hangi yönergeyi kullanıyorsun’ sorma hakkımız var. Aynı zamanda oraya katkı sunma hakkımız, sorumluluğumuz var. Küresel kamu malıdır. Haklarımızı savunması anlamında Sağlık Bakanlığımız, Dışışleri Bakanlığımız, bu küresel aktörler oy kullanıyordur, toplantıya katılıyordur, önerge veriyordur. Katkı sunmak

sorumluluğumuzdur dedik, orada da biz varız. Sorumluluk sunuyoruz, sorumluluğumuzu yerine getiriyoruz. Dolayısıyla kaçınılmaz olarak hakkımızın olduğu bir yerde bulunmamız aklın gereğidir. Türkiye hem uluslararası anlamda hem DSÖ'nün dahil olduğu şeylere hem de onların dahil bile olmadığı konulara, Somali gibi ihmal edilen yerlere, dahil olmuştur. Bizzat hastanede yaparak, insan yetiştirerek her türlü alanda katkı sunmaktadır. Ebola virüsü de dahildir. Bütçesinden beklenmeyen yükseklikte. Diğer ülkelerin kendi milli gelirine oranla sunduğu insani yardımlara baktığımız zaman Türkiye'ninki çok daha fazla. Sağlık ön planda. Gücü ve kapasitesi var. Küresel kamu malı olarak değerlendirmektedir.”

Katılımcı, Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Diplomat: “Uluslararası alandaki sağlık gelişmeleri işbirliğini artırır. Uluslararası örgütlerle çözüm yoluna gidilmesi hepimizin yararına olabilecek sonuçlar doğurur. Oradan başlayan işbirliği ile başka sorunlar çözülebilir.”

Katılımcı işbirliğini artırdığını ifade ederek sonuçlarının olumlu olacağını belirtmiş ve Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 4: “Olumlu etkileri vardır. Türkiye özelinde sağlık Türkiye'nin son 15 yılda geçirdiği dönüşümde lokomotif sektörlerdendir. Dolayısıyla önde olduğu bu sektörde Türkiye'nin rol model olma iddiasıyla küresel alana çıkması çok daha rahat olur. Sağlık alanında verici olmak Türkiye'nin elini güçlendirir. Sektörel güç, siyasi anlamda bir otorite olmayı, söz sahibi olmayı beraberinde getirir. Türkiye'nin görünürlüğüne ve repütasyonuna ciddi katkı sağlar. Öyle ya da böyle elini güçlendirir. Sudan'a sağlık alanında destek olunduğunda Sudan diğer küresel müzakerelerde Türkiye'ye aykırı davranmaz.”

Katılımcı, Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

STK Yöneticisi: “Bu çok uzun zamandan beri oluyor zaten. Çünkü ortak bir dil kullanılması lazım, dünya globalleşti ve küçüldü. İnsanlar çok mobil, mülteci hareketleri,

Türkiye'ye milyonlarca geldi, dünyanın her yerine gidiyor. Artı bu insanlar gelirken hastalıklarıyla, virüsleriyle, genetikleriyle geliyor. Ulaşım ve uçak çok arttı. Herkes her yere gittiği için her hastalık her yerde görülmeye başladı. Artı ticaret artık her malzemeyi her cihazı bir yerden bir yere taşıyor. Endemik, sadece bir yere özgü bitki kalmadı. Böyle bir ortamda ortak sağlık dilinin oluşması önemli. Birçok akarsu ve sınır geçişken. O yüzden belirli bir yerde siz hastalığı ortadan kaldırdığınızı iddia etseniz de öbür taraftan size tekrar taşınıyor. Diğer tarafların da belirli bir oranda korunabilmesi lazım. Ve bu maliyetleri azaltan bir şey. Ebola'yla ilişkili mücadelede DSÖ ve gelişmiş ülkeler bilerek gönderiyorlar. Zika virüsü var o virüs Kuzey Amerika'ya taşınısın bakalım, tek dertleri buraya nasıl almayız, bunun için o virüsü bölgesinde küçültmeye çalışıyorlar. Bir pandemi veya endemi oluştuğunda bunu engellemek mümkün değil. O zaman çok büyük maliyetler olacak. Hâlbuki ilgili ülkedeki hastalığı en azından belirli seviye altında tutabilirsiniz size yayılması engelleniyor. Devletler bunun için bütçeler ayırıyorlar. Bunun daha da yükselmesi lazım. AIDS zamanında durdurulabilseydi bugün bir küresel sorun değildi. Tüberküloz benzer şekilde... Enfeksiyon hastalıklarında belirli ülkelere tüberkülozu belirli oranın altına indirmek zorundayız. İndirmezsek her yere yayılabiliyor. Mesela antibiyotik direnci. Türkiye antibiyotik kullanımında çok sınırsız, bu dirençli suşlar(virüs örneği) burada üreyip başka ülkelere yayılırsa o zaman oralardaki ortam bozulacak. O yüzden beraber ele alınması gereken işler. Bunun gitgide artması lazım.”

Katılımcı, salgın hastalıkların nasıl yayıldığından ve sonuçlarından bahsetmiştir. Çok taraflı ele alınması gerektiğini ifade etmiş ve ortak bir dilin geliştirilmesi gerektiğini belirterek Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Hipotez 2'yi sınavan 4. soruya hipotezi destekleyen 10 yanıt verilmiştir.

Soru 5: HIV/AIDS, Ebola, tüberküloz, sıtma gibi bulaşıcı hastalıklar yoksul ülkelere görülmektedir. Devletler ve DSÖ, bu hastalıkların yaygın görüldüğü yerlerde kalkınma ajansları ve sivil toplum kuruluşları yoluyla ikili ve çok taraflı projeler gerçekleştirmektedirler. Bu projeleri ülkeler arasındaki işbirliği ve diyalog geliştirme açısından değerlendirebilir misiniz?

Akademisyen 1: “İşbirliği tabii ki bizim pozitif baktığımız bir şey. Eşgüdümlü çalışmak çok önemli. Kamu diplomasisi açısından işbirliği, ortaklık çok önemli. Bunlar genel olarak çok parladı. İkili ilişkilerin çok taraflı ilişkilere dönmesi çok gördüğümüz bir şey. Eğitim alanında görüyoruz. Türkiye ilk önce İngiltere ile exchange (değişim) yapıyordu, daha sonra bu eğitim alanında AB’ye yansıdı. Dolayısıyla böyle bir şeye başladığında devamı gelecektir. İyi niyet söz konusu. Sahip olanlar ve olmayanlar bağlamında biz siz yardım yaptık belli bir stigmanın tekrar oluşturulması, tekrar gündeme getirilmesi burada yardım yapan ülke ne şekilde yapıyor. Burada anahtar noktalardan bir tanesi. Burada bir diyalog istiyorsanız iki tarafında eşgüdümlü çalışması gerekir. Yardım yapan ülkenin ‘biz şu kadar yardım yapıyoruz’ şeklinde bunu reklam ve imaj aracı olarak kullanmaması gerekiyor. Çift taraflıdan çok çok taraflı anlaşmalara taraf olmak biraz daha dengeleyici bir şey. Tamamen değil ama. Kamu diplomasisinde yardım yapan ülkelerde şunu görüyoruz. Dünyanın en büyük sağlık yardımını yaptık. Kendi ülkesinde, diğer ülkelerde sunuluyor. Bir yandan da yoksul ülke söylemi çıkıyor. O kadar çok yardım yapacaksın ki belli bir noktada bunun artık reklamını yapmaya gerek duymayacaksın. Esas amaç o. Kamu diplomasisinde ve yumuşak güçte unutulmuş şey bu. Sağlık konusunu küresel rekabetten ayrı düşünemiyorum. Özellikle sağlık konusunda yardım yapıp bunun reklamının yapılması insanlık açısından baktığımız zaman mantıklı değil. Diyalog açısından işe yarar.”

Katılımcı, işbirliği ve diyalog geliştirmek açısından işe yarayacağını belirtmiştir. Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 2: “Tabi asıl sağlık diplomasisi bunun için kullanılmalı. O yüzden tütüne bu kadar çok karşı çıktım. Tütün çıkarıcı bir örnek. Sigarayla mücadele olabilir ama tütünün satışı vesaire olmaz yani. Bundan yine o ülkeler etkileniyor. Kısıt getiriyor da adam o zaman diyecek ki daha çok insan akciğer kanseri olsun belki de o ülkede de onun ilacı var. Dolayısıyla tütün burada, gerçi HIV/AIDS’te de aynı şey olabilir ama üçüncü dünya ülkelerine bu bulaşıcı hastalıklar, yoksul ülkeler olarak nitelendirmişsiniz burada tabii ki işbirliği ve diyalog geliştirme açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum.”

Katılımcı, işbirliği ve diyalog geliştirme açısından çok önemli olduğunu ifade ederek Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 3:“Sağlık diplomasisi alanında benim en çok ilgimi çeken konu bu. Bir yandan gelişmiş ülkeler sorumluluklarının bilincinde olarak hareket ediyorlar. Gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerle kendi kaynaklarını paylaşıyorlar. Ama öte yandan bunun bir de stratejik yönü var. Gelişmiş ülkeler bu kaynak paylaşımlarıyla diğer ülkeleri etkilemek ve dolaylı olarak dış politika hedeflerine ulaşmak istiyorlar. İşbirliği ve diyalog açısından bakacak olursak hem Kuzey-Güney hem de Kuzey-Kuzey ülkeleri arasında iyi bir köprü. 2016'da örneğin İsveç Kalkınma Ajansı alanda çalışan grupları toplayıp geliştirmekte olan ülkelere nasıl en iyi şekilde yardımcı olunabilir diye bir deklarasyon yayımladı. Aynı şekilde STK-devlet arasındaki iletişim için de yeni mecralar açılıyor. Ama rekabeti unutmamamız lazım. Bir yandan bahsettiğiniz sağlık sorunlarıyla mücadele dereken, öte taraftan reel politikalar devam etmektedir.”

Katılımcı, sağlık projelerinin Kuzey-Güney, Güney-Güney işbirliğini geliştirdiğini ifade ederek Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 4:“Türkiye, TİKA ve Kızılay gibi küresel düzeyde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarıyla çeşitli sağlık yardım projelerini hâlihazırda yürütmektedir. Bu projelerin gerçekleştirildiği ülkelerle Türkiye'nin uzun vadeli derin ilişkiler kurulmasına hizmet etmektedir. Bu da Türkiye'nin bu ülkelerle derin işbirliğine imkan sağlamaktadır.”

Katılımcı, uzun vadeli ilişkiler ve derin işbirlikleri kurulmasını sağlayacağını ifade ederek Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 1: “Mutlaka değerlendirilmelidir. Türkiye de bu işbirliği süreçlerine katılıyor. Farklı alanlarda örnek oluyor. Örneğin Afrika'da Macaristan'la beraber bir sağlık projesi yaptık. Bu Macaristan'la olan ilişkilerimizi son derece geliştirdi.”

Katılımcı, bir Afrika ülkesinde yapılan Türkiye-Macaristan işbirliği projesinin ilişkileri geliştirdiğini ifade ederek Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 2: “Bu hastalıkların esas görülme sebebi bu hastalıkların görüldüğü ülkelerdeki altyapı eksikliğidir. Yeteri kadar doktor, sağlık personel, hastane ve ekipman yok. Ve bu sistemden kaynaklı eksiklikler var. Yoksa bir tane vakaya bazen ulaşabiliyor bazen ulaşamıyor. Tek bir vaka ile ilgili değil. Bu tür durumlardaki bu tür sayılan hastalıkların hepsi çok ciddi yatırımları, destekleri gerektiren yani, uluslararası bir doktorun gitmesiyle çözülecek sorun değil ya bilateral yada multilateral desteğe ihtiyaç duyar. Burada hem uluslararası işbirliği hem de BM gibi kuruluşların katkısı ve işbirliği önemli. İster istemez kendisine zor zamanda yardım eden ülkeler ve kuruluşlar o ülke açısından daha avantajlı konuma yükseliyorlar. Bir tarafıyla bu hastalıkların önemli bir kısmı, HIV/AIDS böyledir, çıktığı dönemde kontrol edilemediği için dünyaya daha fazla yayılmış bir hastalıktır. Ebola çıktığı ülkeden üç ülkeye yayılıp bölgeyi tehdit etmiş bir hastalıktır. O yüzden sadece bir tarafta sadece verenler ve alanlar değil bu tür hastalıklar global sağlığı toptan etkileyebilecek hastalıklardır. Bir de ben bunu hep söylerim. Kendimi insani yardım çalışanı olarak tanımlarım. Biz toplamda bir insanlık ailesinin parçasıyız. Ülkemiz açısından, ülkeler açısından diplomasi ve bununla ilgili çalışan yüzbinlerce çalışan insan var. O alanı yok saymak anlamında söylemiyorum ama sağlık dediğimiz şey sınır tanımayan, birde aynı ailenin parçası olarak bugün yada yarın bizi etkileyecek olan bir mesele değil. Bunu da ben sadece veren değil, bunun bir vazife olduğunu da düşünüyorum. Başka ülkelerdeki sağlık problemlerine sadece diplomasi açısından değil insani bir görev olarak ilgilenmek gerekiyor. Buda diplomasiye olumlu katkı sağlayabilir. Bunu diplomasimiz gelişsin diye yapmamız gerekiyor. Ülkeler arasındaki ilişkilerde ticaret ana belirleyici. Sağlık, afet, eğitim, insani yardım gibi insani merkeze alan yaklaşımlar geriden geliyor. Ama zamanla ister istemez diplomasi de çok taraflı ve multidisipliner bir yaklaşım gerektirecektir. Çin'in dünyaya sattığı birçok ürün için artık bu ürünlerin sağlıksız olduğu, bu ürünlerde belli standartların aranması gerektiği sonradan ortaya çıktı. Bu gelişim sırasında da diplomatik ilişkiler konusunda da sağlık, eğitim, afet gibi sınırların ötesindeki konuların anlaşılmasına dair döneceğimize, algının

değiŖeceğine inanıyorum. Tabii zaman gerekecek. Şüphesiz şöyle ki bizzat gittiğimde de diyelim Somali'deki hastanemiz. Nerede ameliyat oluyorsunuz? Çocuğunuzu Türk hastanesindeki doktora götürüyorsunuz. Türk hastanesi konsepti gelişiyor. Onlar kendi aralarında konuşurken de Türk hastanesi diye geçiyor. Türk hekimler ve Somalili yardımcı sağık personeli çalışıyor. Bir Türk doktoru sizi ameliyat ediyor. Somali ve Sudan ölçeğinde Türkiye karşı muhabbetleri var. Birde bunu somut bir şekilde Türkiye hastanesine gidip orada ücretsiz tedavi olup bir Türk hekim tarafından görülüp muayene edilip sağıkına kavuşuyorsunuz. Bir taraflıyla da sadece hastanenin olduğı bölgede yaşayan insanlar değıl, başka bölgelerden insanlar hizmet almaya geliyor. Kesinlikle halklarla ilişki anlamında çok büyük faydalar üretiyor. Sonra, belki sadece halkların gönlünü kazanma değıl oradaki sağık göstergelerini geliştirme noktasında bu yapılan sağık yardımları ve işbirlikleri çok ciddi katkılar sağılıyor. Bu, DSÖ'nün yada diğerk uluslararası kuruluşların parametrelerinde görülebiliyor. Türkiye'nin Suriyeliler için yaptığı çok önemli hizmetler var. Sağık birinci. Eğitim ikinci. Üç buçuk milyon Suriyeli var. Bu üç buçuk Suriyeli sağık hizmetlerinden ücretsiz faydalanabiliyor. Kemoterapiden hasta muayenesine, ameliyatlara kadar bu hizmetlerden faydalanıyolar. Türkiye'nin belki de yaptığı en büyük sağık harcaması bu alanda. Suriyelilere yapılan en büyük harcama bu alanda. Ama belki de Türkiye'yi Ürdün, Lübnan veya başka ölkelerden ayıran nokta da bu. Çünkü o zamanki görüşmelerde Ŗu ifade edildi. Bu insanlar bir savaştan kaçıp gelmiş, ameliyat olması gerekiyor. Ne diyeceğiz? Ameliyat olmasın mı? Bu insan elimizdeki hizmetten faydalanamasın mı? Hakikaten insani bir yaklaşım benimsendi. Bugüne kadar bu insanlar faydalandılar. Suriyeliler açısından en çok müteşekkirk oldukları konu bu. Bunu ben Ürdün ve Lübnan'daki farklı göçmen gruplarında gördüğüm içinde söylüyorum. Çocuğunuz hastalandığında hastaneye götüremiyorsanız. Evet bir taraftan güvenlikten, Suriye'nin içinde kalmaktansa Ürdün'e gittiniz, Ürdün'de en azından bir savaş uçağının bombalanması tehlikesi yok, ancak çocuğunuzu bir hastaneye götüremiyorsunuz. Kendiniz hastalandığında ilaca erişemiyorsunuz. Bunun gibi zorluklar var. Onları dinlediğimizi ve onları insan yerine koyduğumuzu gösterir. Birçok defa Suriye'de yaşayan bireylerle, STK'larla görüşmeler yaptık. Kızılay Genel Müdürlüğüm

esnasında birçok ortak çalışmam oldu. Onların bu anlamda memnun oldukları hizmet, sağlık hizmeti. Şurada belki hem şükretmek hem de ifade etmek gerekir. Türkiye'nin sağlık hizmetleri, altyapısının geliştiği bir döneme denk geldi. Ama gönül ister ki Suriye'deki süreç olumlu anlamda ilerlesin. Ama bu bir süreç. Onlar da kendi ülkelerine dönebilsin. Bugün için önemli olan biz görevimizi yapabilecek miyiz? Bunun bir kısmı sağlık hizmeti, bir kısmı eğitim hizmeti, bir kısmı da temel hizmet. Ama bize en çok teşekkür ettikleri kısım sağlık kısmı. Zor zamanında yanında oluyoruz. Bunun onlarda farkında o yüzden de özellikle yetişkin nesil Türkiye'ye şükran borçlu olduğunu ifade ediyor. Tabii gençler, çocuklar bunun ne kadar kıymetli bir hizmet olduğunu anlayamıyor.”

Güllüoğlu, bu tür hastalıkların çok ciddi yatırımları, destekleri gerektirdiğini ve ya iki taraflı ya da çok taraflı desteğe ihtiyaç duyduğunu ifade ederek Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 3: “Bütün bu konularla ilgili projeler yapıyoruz. Eğitimler, beşeri ve teknik sermaye desteği yapıyoruz. Yeterince katkı sunuyoruz yüzümüz ak, alnımız açık. Bizde görülmeyen bazı şeylerle ilgili kapasite oluşturmuş oluyoruz. Ebola 'ya yardım ederken biraz onunla da ilgili bilgi edinmiş oluyoruz. Buda katkı olarak bize dönüyor. Bir ülkede yaşanan sağlık problemleri ile ilgili ister küresel anlamda epidemik diyebileceğimiz her an bize de sıçrayabileceği düşünülen konularla ister daha özel ameliyatlara ile ilgili bir konu olsun bazen yereldeki bir çözümü görerek gözlemleyerek bilgiyi artırabiliyorsunuz. Bazen de sadece vaka sayısı görmek itibarıyla bile bilginizi görgünüzü artırıyor. Bizim Türkiye bu anlamda yetkin, hiçbir zaman oralara gidip bir şey öğrenme durumunda değiliz ama katkısı mutlaka oluyor. Orada biz olmuyoruz ama artı bir şey kazanmış oluyoruz.”

Katılımcı, bu projelerin Türkiye'nin bilgide deneyimine de katkı sağladığını ifade ederek Hipotez 2'yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Diplomat: “Uluslararası alandaki işbirliği HIV/AIDS, tüberküloz ve sıtma gibi bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önleyeceği için önemlidir.”

Katılımcı, işbirliği oluşturduğunu vurgulamıştır. Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 4: “En belirgin örnek Arakan’dır. Arakanlı Müslümanların yaşadığı sıkıntılardan dolayı sahra hastanesi kurduk. Bangladeş başta çok direnç göstermesine rağmen, sayın Cumhurbaşkanımız Bangladeş’e bir ziyaret düzenledi. Ve o hastane kuruldu. Bangladeş ile olan ilişkilerimize çok ciddi katkılar sağladı.”

Katılımcı, yabancı bir ülkede yapılan sağlık projelerinin ilişkileri olumlu etkilediğini vurgulamıştır. Hipotez 2’yi destekleyen bir yanıt vermiştir.

STK Yöneticisi: “Yani olması gereken yerde değil. Bunun böyle olmasının temel olarak iç sosyal baskılar, kendi ülkesine karşı hükümetçilerin sosyal sorumluluklarını yerine getirme gibi şeyler gerekli. BM çok hantal, çok nasıl diyeyim, gerçekçi uygulayıcı değil. Daha çok bürokratik organizasyon gibi. Düşük bütçeler çıkarıyor. Bunun birçok sebebi var. Gerçekçi operasyonel kuruma çevirmek zor. Büyük bir fon sağlayıcı olarak birtakım STK’ları kullandırabilir. Mesela OXFAM, IMC gibi kurumlar kapatıyor. Onların fonlarından bu büyük kurumlar faydalanıyor. Türkiye’deki herhangi bir kurum bu fonları almaya, bunlar üzerinden bir şey yapmaya çalıştığında alamıyor. Çünkü öyle bir mevzuat koyuyor ki mevzuatı tamamlasanız da size bunu sağlamıyor. NGO’ların tipik şeyi vardır. 100 milyon doları büyük yardım kuruluşu alır. 90 milyon dolarına bir iş yaptırır. 100 milyon dolardan bir milyon dolarlık buğday gider. 99 milyon doları organizasyon yer. Çünkü hedefe ulaşmaz. Bunun tipik örnekleri birçok yerde barizdir. Çünkü bu kurumlar, büyük bütçelerle, büyük makam odalarıyla büyük bağışlarla idare edilir. Çok düşük oranlara ulaşır. Türkiye’ye üç milyon avro geldi Nerede? Yıllar önce Somali’de bir hastane açmıştık. Bir uluslararası kuruluştan fon kullandık. Hastanenin yatan hasta bölümüne 500 bin dolar kullandık. Fon aslında bir buçuk milyon dolarmış. Onu bir başka kurumdan alan aracı NGO, 500 bin dolarını bize

kullanmış, bir milyon dolarını da kendi giderlerine kullanmış. Yani diyor ki ben bu hastanede bunu işletiyorum, şu giderim var, lojistik elemanım var, yöneticim var, sekreterim var, geliş gidiş masraflarım var. Mesela BM çalışanları her zaman VIP’de uçuyorlar. Böyle bir usul var. BM çalışanıyım VIP’de uçarım. Ama o para aç insanlar, hasta insanlar için ayrılmış fonda kullanılıyor. Aracı kurumların fonların kullanılmasının ağırları var. Belirli gruplar alıyor. Öbürleri alıyor. Dünyada da böyle bir akım var. Türkiye’ye de bulunan STK’ları Türkiye’deki Suriyeli mültecilere yönelik sağlıkla ilişkili yapacağımız çalışmalarda AB fonlarını kullanamıyoruz. Orada AB’nin rejisi olan AB’de tanımlanmış orada olan kurumlar kullanabiliyor. Onlar kullanıyor, alıyorlar, Türkiye’ye getiriyorlar. Bir uygulayıcı olarak diyelim beşte bir oranındaki bütçeyi biz kullanıyoruz yarısını o kurumlar kullanıyor. Mesela Yeryüzü Doktorları gitsin desinki AB’nin bir fonuna ben Türkiye’de mültecilere şöyle bir sağlık hizmetinde bulunacağım, vermiyor. Diyor ki çünkü siz rejise değilsiniz. Ya da BM’ye gidin almanız mümkün değil. Çünkü sistem, gereklilikler, protokoller onları tamamlamanız mümkün değil. Çünkü alan alıyor yoluna devam ediyor. Hep aynı STK’lar alıyor.”

Katılımcı, Hipotez 2’yi desteklemeyen bir yanıt vermiştir.

Hipotez 2’yi sınayan 5. soruya hipotezi destekleyen 9, desteklemeyen 1 yanıt verilmiştir. Sonuç olarak Hipotez 2 doğrulanmıştır.

Tablo 4.5: Hipotez 2’nin Sınama Sonuçları

Hipotez 2	Soru 3	Soru 4	Soru 5
Destekleyen	9	10	9
Desteklemeyen	1	0	1

Hipotez 3: “Sağlık diplomasisi bir ülkenin imaj ve itibarını artırır.”

Hipotez 3’ü sınavan 1 soru sorulmuştur. Bu 6. sorudur.

Soru 6: “Ülkeler DSÖ gibi hükümet dışı kurumlarla yaptıkları işbirlikleri sonucunda kendi sağlık sistemlerini ve sağlık göstergelerini iyileştirerek imaj ve itibarlarını artırabilirler mi? Bu konuda neler düşünüyorsunuz?”

Akademisyen 1:“Kamu diplomasisinin ve yumuşak gücün aslında bir ülkenin kendi içerisinde uyguladığı politikalardan ayrı düşünülmesi çok büyük bir problem. Önce iç politikada sağlık, ondan sonra dış politikada sağlık. Türkiye açısından bir örnek vermek isterim, Türkiye hala daha AB’den çok yüksek boyutlarda fonlar alıyor. Mesela ne için alıyor? Suriyeli mültecilerin sağlık giderlerinin karşılanması için böyle bir fon alıyor. Ama Türkiye bir yandan kendisi sağlık konusunda Afrika’ya çok büyük yardımlar yapıyor. Yani bunlara baktığınızda bu bir ikilem ve çok gündeme getirilen bir şey. Eğer böyle bir bütçe ayrıldıysa onun önce Türk insanına veya Türkiye’de yaşayan, buna ihtiyaç duyan insanlara yönlendirilip daha sonra belki dışarıda aynı şekilde ihtiyacı olanlara yönlendirilmesi gerekmez mi? Stratejik olarak bakıldığında önce bunu düşünmek gerekiyor. Şimdi bu dış politika formülasyonu dediğimiz şeyde de dış politika, iç politikadan bağımsız bir biçimde belli başlı imaj varlıkları vardır. Bunlar sağlık, eğitim ve benzeri imkânlardır. Joseph Nye’da çok dile getirir. Bunların önce ülke içerisinde güçlendirilmesi yerine oturtulması daha sonra dışarıya yansıtılması gerekir. İç hedef kitleden başlamamız gerekli. Sizin ülkenizde bir AIDS hastası veya tüberküloz hastası hangi hastaneye gideceğini bilmiyorsa, sağlık profesyonelleri bu hastalıklarla nasıl başa çıkılacağını bilmiyorsa bu ülkenin yurtdışında kamu diplomasisi olarak şu kadar yardım yapıyoruz gibi bir tanıtım yapması itibar açısından zaten mantıklı değil. Söylediğin ve yaptığın arasındaki uyumu farklı bağlamlarda da kullanılır ama kamu diplomasisinde zaten sadece sağlıkta değil eğitimde de gördüğümüz bir şey. Dışarıya yardım yapmadan önce kendi ülkeniz içinde belli başlı iyileştirmeleri yapmanız gerekiyor. Belli başlı minimum standartları oluşturmanız gerekiyor. Bu minimum standartların da en azından

komşu olduğunuz ülkelerle rekabet edilebilirliği olması gerekiyor. Türkiye bu açıdan çok şanslı mı dersek yani AB üye ülkelerine komşu olduğumuz için bazı zorluklar yaşıyoruz rekabet açısından. Türkiye’de bu konudaki en büyük zorluk avronun şu aralar özellikle çok artmış olması Türkiye’de fiyatların düşmüş olması, Türkiye’deki doktor sayısının artmış olması, özel kliniklerin sayısının artmış olması. İtibar ve imaja tabii ki yansır ama karşı tarafa birşey yansıtılması lazım, buda tabii ki karşı tarafın önyargıları ile ilgili, medyada duyurulması gerekir. Bunu dışarı yansıtmak çok önemli. Bunu başarılı yapabilen çok az ülke var. Sağlık hiç bir zaman bir ülkenin ana itibar kaynağı değildir. Yani hiç bir ülke buranın da sağlık sektörü çok iyiymiş bildiğimiz ülkeler vardır ama farklı şeyleri de vardır. İtibar olarak markalaşma imaj konuşan insanlar olarak bir ülkenin sağlık sektörü zaten iyi olmalı. Bir ülkenin ekstra bir başarısı değildir. Sağlıkta markalaşma konusunda Güney Afrika’yı örnek verebilirim. En iyi kendi markasına entegre eden ülkelerden bir tanesi Güney Afrika. İmkânlar ülkesi gibi bir çalışma yaptılar. Spesifik olarak HIV/AIDS’in geçtiği bir markalaşma stratejisi yaptılar. Normalde bir ülkede salgın hastalık varsa siz bunu kabul etmezsiniz. Güney Afrika’nın bunu söylemesi çıkıp problemi kabul edip çözüm arıyorum, bize yardımcı olun, imkanlar çok fazla, yatırım yapın. Hastalıklar bir şekilde tedavi edilirse imkânlar çok fazla. Yatırım imkanı burada çok fazla dediler. Çevre güzel, eğitim seviyesi, tarım potansiyeli var: İmkânlarla yaşayan bir ülke, ama o imkanlara ulaşmamız içinbu epidemikten kurtulmamız lazım dedi adamlar. Negatif kelimelerin kullanıldığı sağlık problemleri üzerinden markalaşma süreci yaşandı. Çok fazla dış yatırım aldılar. Türkiye kültür ve ihracat markası olarak geçiyor. Sağlık pek fazla yok. Kamu diplomasisinin ve yumuşak gücün aslında bir ülkenin kendi içerisinde uyguladığı politikalardan ayrı düşünülmesi çok büyük bir problem.”

Katılımcı, önce iç politikada sağlık, daha sonra dış politikada sağlık demiştir. Bunun ulus markalamada strateji olarak kullanılabileceğini ve dışarıya yansıttığımız hizmetin kalitesini içeride uygulanan politikaların belirleyeceğini ifade ederek Hipotez 3’ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 2: “Bence DSÖ’nün imaj ve itibarını artırır. Yapan bir ülkenin imajını artırmaz çünkü zaten o bunu sosyal devlet çerçevesinde yapmak zorundadır. Bu imaj ve itibarı nerede artıracamız? Sonuçta diplomasi dediğimiz şeyin hedef kitlesi yabancı halklardır. İmaj ve itibarı siz elbette kendi vatandaşlarınıza artırabilirsiniz bebek ölüm hızını düşürerek amasağlık diplomasisinde hedef kitle yabancı halklardır. Dolayısıyla artıramazlar diye düşünüyorum.”

Katılımcı, Hipotez 3’ü desteklemeyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 3: “Aslında hayır. Eğer uzun soluklu bir strateji yoksa, itibarın olumlu değişimi mümkün değil. Biraz basitleştirecek olursak, itibar genel toplumun düşünceleri ile ilgili. BM’ye üye 193 üye var. Gündelik yaşamımızda bu ülkelerden kaçısı hakkında bir şeyler duyuyoruz? Kaçısı hakkında düşünüyoruz? İtibarın gerçekten değişmesi için ülkelerin bizim ‘radarımıza’ girmesi gerekiyor. Bu da sağlık göstergeleri gibi teknik alanlarda olan değişimlerle çok zor. Öte yandan, ülke radarımızda olsa bile bu gösterge değişikliklerini izleyiciler kabul etmeyebilir. Kuzey Kore önümüzdeki 10 sene içerisinde her türlü göstergede ilerleme kaydetse bile izleyicilerin değişime inanması güç olabilir. İtibar kolay değişmez.”

Katılımcı, Hipotez 3’ü desteklemeyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 4: “Türkiye’nin sağlık konusundaki başarıları ve küresel düzeyde sağlık yardımları ülkenin imaj ve itibarını artıran önemli göstergelerden biridir.”

Katılımcı, Hipotez 3’ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 1: “Tabi ki bir ülke sağlık göstergelerindeki iyileştirmelerle imajını ve itibarını artırabilir. Başta DSÖ olmak üzere birçok uluslararası kuruluş ve ülkeler ülkemizi sağlıkta elde edilen başarılar nedeniyle rol model olarak göstermektedir. Sağlık Bakanlığı her yıl 30’a yakın ülkeye sağlıkta dönüşüm projesini anlatıyor. Küresel sağlığa katkı sağlıyor.”

Katılımcı, Hipotez 3'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 2: “Esasında ikinci soruda konuştuğumuz konuyla bağlantılı. Diğer ülkelerden alınacak örneklerle, diğer ülkelerin sorunlarını nasıl çözdüğünü detaylıca inceleyerek, onu kendimize adapte ederek bu göstergeler iyileştirilebilir. İmaj ve itibardan öte o kendi vatandaşınızın sağlık koşullarını düzeltmek toplamda da imaj ve itibarı sağlamak anlamına gelir. Hem DSÖ hem başka yapıyla işbirliğinin olumlu katkısı olacağını düşünüyorum.

Katılımcı, yapılacak yerel gelişimin toplama yansıyacağını ifade ederek Hipotez 3'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 3:“Böyle bir gündemi olan, bunu önemseyen ülkeler bizimle yoğun işbirliği yapıyor. Bir göstergeyi düzeltmek adına insani anlamda önemli olan Milenyum Kalkınma Hedefleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri içerisinde yeri olan bir noktaya el atmakla o ülkelere katkı sunmuş oluyoruz.”

Katılımcı, Hipotez 3'ü desteklemeyen bir yanıt vermiştir.

Diplomat: “Evet.”

Katılımcı, Hipotez 3'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 4:“Bir ülkenin sağlık göstergesinde olan değişiklikler uluslararası anlamda o ülkenin sağlık sisteminin fotoğrafı gibidir. Çünkü sağlığın ölçülebilir olduğu tek alan bu sağlık istatistikleridir. Bakan bir ülkeyi ziyaret edeceği zaman ülke hakkında fikir sahibi olması için o ülkeyle ilgili istatistikleri sunarız. En son BM Genel Kurulu’nda DSÖ Genel Direktörü tarafından bulaşıcı olmayan hastalıklarla ilgili mücadele konusunda ülkemize ödül verilmiştir. Bu ödülü Sayın Cumhurbaşkanımız almıştır. Bir ülkenin sağlık göstergesi imaj ve itibarda önemlidir.”

Katılımcı, Hipotez 3'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

STK Yöneticisi: “Kesinlikle çok doğru. Şöyle mesela belirli hastalıkların, bulaşıcı hastalıkların görülme sıklığı, bebek ölüm oranları, o ülkede yaşayan insanların ortalama yaşları o ülkedeki engellilik gibi değerli istatistiklerin net olarak tutulması, DSÖ tarafından değerlendirilmesi, denetlenmesi temel baz ülkenin gelişmişlik ve sağlık gelişmişlik seviyesini ortaya çıkarıyor. Arkasından da bir aksiyon planına, daha iyileştirmek için sağlığın geliştirilmesiyle ilgili çabalara yöneltiyor. DSÖ’nün böyle bir temel ölçüm sistemi kurup bunun da ülkelere zorlaması ve ölçmesi çok doğru bir şey. Bunun arkasından da o ülkeye birtakım önerilerde bulunuyor. Süreç önerileri ve yardımları. Çok başarılı ve güzel bir şey. Yani yeterli olduğunu söyleyemem bence daha fazla olmalı.”

Katılımcı, Hipotez 3’ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Hipotez 3’ü sınavan 6.soruya hipotezi destekleyen 7, desteklemeyen 3 yanıt verilmiştir. Hipotez 3 doğrulanmıştır

Tablo 4.6: Hipotez 3’ün Sınama Sonuçları

Hipotez 3	Soru 6
Destekleyen	7
Desteklemeyen	3

Hipotez 4: “Türkiye, dış politikasında sağlık diplomasisini kullanarak yumuşak gücünü uzun döneme yayacak şekilde yansıtabilir.”

Hipotez 4’ü sınanan 2 soru sorulmuştur. Bunlar 7 ve 8. sorulardır.

Soru 7:“Sağlık projeleri uygulanırken uzun döneme yayılan ilişkiler yaratabilmek için sizce neler yapılabilir?”

Akademisyen 1:“Genel olarak önyargıların belirlenmesi gerekiyor. Alıcı ülkede donör ülkeyle ilgili önyargıların tespiti. Eğitimle ilgili yatırımlar yapıyoruz. Minimum standardize bir kurumun oluşturulması gerekiyor. Çünkü sağlık sektörü olsa bir proje geliştirildiği zaman o projelerin hayata geçirilişinde problem çıkıyor. Yoksa mutlaka yani donör bir ülke bulunabilir veya çok taraflı anlaşma kapsamında bir fon oluşturulup verilebilir. Bunun ne şekilde kullanılacağı, iki taraf açısından kurumsal yapının, uygulamaya geçecek yapının belli standardizasyona tabii olması. Sağlık projelerinde yatırım ve yardım söz konusu olduğunda muhatap konusu mesela sorunsallı.”

Katılımcı, uzun döneme yayılan ilişkilerin kurulabilmesi için önyargıların belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Hipotez 4’ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 2: “Projeyi sürekli kılmak gerekir. Örneğin sadece bir su kuyusu açmamak lazım. Gidip orada sürekli olarak uzun dönemli bir proje gerçekleştirmek lazım. Uzun döneme yayılsın ilişkilerle. Daha uzun projeler yapmak lazım. Gıda yardımı yapılır ama gıda bitince o biter. Balık tutmayı öğretmek daha mantıklı. Kendi problemlerini çözebilecek hale getirebilir. Oradaki insanları eğitip daha çok doktor yetiştirebilir.”

Katılımcı, yapılan projelerin kısa süreli değil de uzun soluklu olması gerektiği önerisini getirmiştir. Hipotez 4’ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 3: “Burada da bir ikilem söz konusu. Başarılı ve etkili bir sağlık diplomasisi projesi aslında kendine duyulan ihtiyacı ortadan kaldırmalıdır. Bu projeler hayırseverlik anlayışıyla yapılmamalı. Diğer ülkelerin kapasite geliştirmesine yardımcı

olmalı. Eğer bir ülkeyle 20 yıldır HIV/AIDS projeleri yapıyorsanız, orada yanlış giden bir şeyler vardır. Söylemeye çalıştığım şey kısa sürede sonuca ulaşalım ve sağlık sorunlarını çözelim değil. Küresel sağlık krizleri kısa dönemde çözülebilecek sorunlar değil. Ama kapasite geliştirme anlayışı kısa sürede yapılabilir. Amerika Bush döneminden beri PEPFAR projesini sürdürüyor. Bu süreçte yerel hükümetler, sağlık sistemleri ya da STK'ler güçlendirebilirdi. Ama onun yerine uzun döneme yayılmış yardım projeleri seçildi. Kanımca böyle bir bağımlılık yaratmak etkili bir strateji değil. Amacımız bu ülkelerin gelişimine katkıda bulunmak olmalı. Eğer iletişim projeleriyle bu iyi niyet belirtilirse, yardım projeleri dışında STK'ler arasında ya da sağlık sistemleri arasında ilişkiler kurulabilirse, uzun soluklu ilişkiler mümkün olabilir. Örneğin HIV/AIDS testleri yapmak için sürekli kendi ülkenizden ekipler yollamak yerine, tıp fakülteleri arasında ortak eğitim programları kurulabilir. Böylece hem ülkeler arası ilişkiler hem de kapasite gelişimi devam eder. İyi niyet -ya da inandırıcı yumuşak güç kullanımı- da bu devamın garantisidir. Eğer karşı taraf sizin ülkenizin gerçekten onlara yardım ettiğini görür ve bilirse, ilişkileri devam ettirmek için çalışacaktır.”

Katılımcı, Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 4: “Sağlık projelerinin o ülke üzerinde hegemonya kurmak ya da emperyal politika ürünü olarak değil, kazan-kazan anlayışı çerçevesinde yürütüldüğü anlayışıyla hareket etmek gerekir.”

Katılımcı, Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 1: “Tarihten gelen bir bağ mevcutsa daha uzun süreli ilişkiler kurulabilir. Dış politika çok hızlı değişiyor. Ülkelerde siyasi istikrarsızlık var. Sağlığın her şeyin üstünde olması gerekir ancak maalesef siyasi yansımalarından etkileniyor. Kültürel bir bağ mevcutsa daha uzun soluklu çalışılabilir.”

Katılımcı, kültürel bir bağ olduğu takdirde yapılan sağlık projeleriyle uzun soluklu ilişki kurulabileceğini vurgulamıştır. Kültür de bir yumuşak güç unsurudur. Kültürel

bağların olduğu yabancı kamularda sağlık projelerinin uzun soluklu ilişki üreteceğini ifade ederek Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 2: “İnsan kaynağı geliştirilmesi birinci sıradadır. Çünkü sağlık sistemi içinde insan kaynağı önemli bir yer tutar. Bina, ilaç, ekipman, sağlık ekosisteminin önemli bir parçasıdır. Ama en önemli parçası insan kaynağıdır. Yine Somali’den örnek vereceğim. Sadece Türkiye Somali’de hastane yaptı, sadece Türkiye’den giden hekimler hizmet vermiyor, giden hekimler Somalili sağlık personelinin gelişimine katkı sağlıyor. Somalili öğrenciler Türkiye’de eğitim alıyor. Tıp eğitimi ve başka eğitimler görüyor. Ve bunun da uzun dönemdeki o ülkenin sadece diplomatik ilişkisinden bahsetmiyorum, o ülkenin esas sağlık sistemini iyileştirme anlamında kalıcı hizmetler olacağını düşünüyorum Çünkü bir bina yaparsınız veya makine alırsınız. Makinenin bir ömrü vardır. Başlatılan insan kaynağı temelli ilişki en önemlisi olacaktır.”

Katılımcı, Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 3: “Hastaneyi kurduğumuzda, eğitim verdiğimizde, Türkiye’ye geliş gidişlerinde, eğitim sağlık alanında yüksek lisans doğal olarak bazı kapılar açılıyor. Kurum kurmamız ve eğitim vermemiz uzun vadeli ilişkiler kurmamızı sağlıyor. Ameliyat yapıp gelmek değil.”

Katılımcı, uzun dönem ilişkinin nasıl kurulacağına dair öneride bulunarak Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Diplomat: “Anlaşma yapılmalıdır. Yapılan yatırımın sonuçlarının olumlu olması gerekir. Gönderilen doktorlar ve yapılan tedavi hizmet alanların sorunlarını çözmiyorsa uzun döneme yayılan ilişkiler kurulamaz. Yaptığınız katkının sonuçları olumlu ise uzun döneme yayılan ilişkiler kurulabilir. Uluslararası alanda da bu ülkeden destek alınması sağlanır.”

Katılımcı, dış politikada yardımda bulunan ülkeden destek alınabileceğini belirterek Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 4: “Bu yardımlar uluslararası kuruluşlar nezdinde yapılmalıdır. Çünkü bu teknik kuruluşlar ülkelere göre daha sistematik çalıştıkları için ve uzun döneme yayılan eylem programlarına sahip olduklarından bunlara angaje olmak ikili işbirliklerini daha uzun soluklu hale getirebilir. İhtiyacı olan ülkelere karşı donör ülkelerin ciddi bir analiz, planlama, programlama yapması gerekir. Bu programlamayı yaparken de ülkenin siyasi dinamikleri göz ardı edilmemelidir. Uluslararası arenada uluslararası örgütlerle çalışmak da bir ülkenin yumuşak gücünü artırır.”

Katılımcı, sağlık alanında uzun vadeli eylem planları olan uluslararası kuruluşlarla çalışmak yumuşak gücü artıracığından Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

STK Yöneticisi: “Şimdi bir sefer devletlerle ilişki kurmuyoruz. Oradaki halkla iletişim kuruyoruz. İlgili ülkede sağlık yardımı yapabilmek için o ülkenin otoritelerinden izin almak, kendini tanımlatmak gibi zorunlulukları oluyor. Bu da karşılıklı bir iletişime neden oluyor. Ancak sizin yaptığınız iş sosyal gruplar arasındaki çatışmayı artırıyor, o ülkede taraflılık ve yanlılık oluşturuyorsa uzun dönemde sizin faaliyetinizi engelliyor. O yüzden sağlık yardımlarında dilinizin daha nötr olabilmesi lazım. Uzun dönemli faaliyet yapabilmemizin olmazsa olmazı bu. Mesela bizim Uganda’da bir faaliyetimiz oldu, yerel basına yansımıştı. O bölgede Hristiyanlar, Animistler, Ortodokslar, Protestanlar, Katolikler gibi değişik gruplar var. Hepsine Hristiyan diye bakıyoruz ama orada öyle bir şey yok. Protestanlarla Hristiyanlar açısından ayrı din. Türkiye’den gelen doktorlar muayene ettikleri hastalara dinini sormadan hizmet veriyor. Etik bir yaklaşım. Bizim sormak aklımıza gelmedi. Derneğimizin temel yaklaşımında bu yazılır mı, yazılamaz mı bilmiyorum. Daha çok bir kapasite oluştururken, artık son dönem temel yardımları yapmayı bırakıp kapasite oluşturmaya yönelik yardımlara döndük. Kapasite oluştururken genellikle Müslümanlara kapasite oluşturmayı tercih ediyoruz. Bir sağlık kurumunun, sağlık ocağının, beslenme merkezinin, okulun daha kaliteli olması, bir hastane içerisine yeni doğan bakım ünitesinin eklenmesi kendi kendine devam edebilecek kapasite. Bir fabrikanın içerisine yeni bir cihaz koyacaksınız bu sağlık kapasitesinin oluşturulmasıdır. O fabrikanın ürettiği, diyelim, kibrit üretmek. Oraya bir kamyon kibrit götürmek direkt

yardım yapmaktır. Ama kapasite oluşturmak oraya kibrit üreten makine götürmektir. Sağlık yardımlarımız hem kibrit götürmek gibi acil, afet durumlarında yada ihtiyaçların giderilmesi gibi kısa dönemli. Uzun dönemli de orada kurumlar kurmak. Mesela Somali'ye sağlık yardımları götürdük, muayeneler yaptık arkasından, acil bir ülke, çökmüş, hiçbir şey yok. İki-üç yıl çalıştırdık. Böyle fonlar aldık. Kızılay'dan aldık, dünyadan aldık, kendimiz bağışlarla devam ettirdik. Sonra çıkarken o hastaneyi yerel bir vâkıfa teslim ettik. Şimdi o hastane orada yarı vakıf yarı özel gibi çalışıyor. O hastanede heryıl binlerce insan muayene oluyor. Bir sürü ameliyat yapılıyor. Olmayan bir hastane oluşturuluyor. Bu bir kapasite oluşturmaktır. Uzun erimde orada balık tutmayı öğretecek modelli sistemler. Ama bizim gibi çalışmayan kurumlar da var. Örneğin Gönüllüler diye bir hareket var. Onlar öyle kapasite oluşturmaya izin vermiyor. Her yıl Nijer'in geri kalmış bölgesinde doktorlar ve hemşireler toplanıyorlar, 20-30 kişi gidiyorlar, kalıyorlar, ameliyatlara yapıyorlar, keçiler dağıtıyorlar, su kuyuları açıyorlar geliyorlar. Bir yıl sonra tekrar aynı yere gidiyorlar. Yeniden ameliyat ve muayeneleri yapıp dönüyorlar. Hem iyilik, hem yardımlar yapılıyor ancak orada kapasite oluşmuyor. Biz bir yere bir gittik mi birinci, ikinci, üçüncü kez Gidiyoruz. Bir süre sonra bir doktor hemşire işe alıyoruz. Doktor ve hemşire orada hizmet verirken sistemler gönderiyoruz, şunu şöyle yapmayın, bunu böyle yapmayın diyoruz. Maaşını veriyoruz. Arkasından gönüllü sağlık ekiplerini gönderiyoruz. Yeni cihazlar gönderiyoruz. Bir müddet sonra orada iki-üç doktor, bir hemşire, bir sistem, hizmet üretiliyor. Maaşı bizden geliyor. Orada böyle bir sistem dönüyor. Sürdürülebilir projelerin olması o bölgedeki sosyal, etnik, siyasi, dini, grupsal çatışmaların dışında gerçekten apolitik bir yerde olabilmek, ya da en azından diğer tarafı dezavantaja uğratmayacak bir modelde olabilmek yani Türkiye için çok önemlidir.”

Katılımcı, sağlık alanında sürdürülebilirlik açısından kapasite geliştirme ve o bölgedeki insan kaynağından faydalanmanın uzun süreye yayılan ilişkiler oluşturabileceğini ifade ederek Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Hipotez 4'üsünayan 7. soruya hipotezi destekleyen 10 yanıt verilmiştir.

Soru 8: “Bir ülkede sağlık projesi geliştirmeden önce neleri dikkate almak gerekir?”

Akademisyen 1: “Strateji belirlenmesi, çok taraflı anlaşma bağlamında donör mü, çift taraflı ilişkiler bağlamında mı yapılıyor onu düşünmek lazım. Strateji anlamında epey çalışılması lazım. En sık gördüğümüz şeylerden bir tanesi donör ülke biz stratejiyi şu şekilde hazırladık diyor ama alıcı ülke bizim şuna ihtiyacımız var diyor. İş burada finansal yardımın ve yapılacak yardımın hazırlanmasında donör ülkemi söz sahibidir yoksa alıcı ülkenin ihtiyaçlarına göre mi bu proje uygulanacak? O biraz daha projelendirmenin sorunsallığından kaynaklanır. Donör ülke açısından en önemli şeylerden bir tanesi kısa süreli hedefler, uzun süreli hedeflerin belirlenmesidir. Kısa süreli hedef bir altyapı oluşturmak, uzun süreli bir tıp kürsüsü oluşturmak olabilir. O bölgenin en büyük sağlık sorunu neyse buna yönelik üniversitenin açılması ve o konudadoktor yetiştirilmesi gibi. Bazı adımlar benim imajıma, itibarıma yönelik gibi atılırsa bazı adımlar atlanabileceğinden uzun süreli ilişkiler oluşturulamaz.”

Katılımcı, alıcı ülkenin ihtiyaçlarının tespit edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Hipotez 4’ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 2: “Hangi alanda dış politika hedeflerini gerçekleştirmek istiyorsa ona bakması gerekir. Yani hedef kitlesinin özelliklerine bakması gerekir diye düşünüyorum. Yani kamu diplomasisi veya sağlık diplomasisinde hedef kitlesi önemlidir. Hedef kitleyi öğrenmeli ve araştırma yapması gerekir öncelikle.”

Katılımcı, dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesi için alıcı kitlenin ihtiyacına yönelik araştırma yapılmasını önermiştir. Hipotez 4’ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 3: “Dış politikadaki durumumuz ve önceliklerimiz. Sağlık projelerinin uzun soluklu ve stratejik olması gerekir. Diğer projelerle beraber ilerlemesi gerekir.”

Katılımcı, dış politikaya göre hareket etmemizi vurgulamıştır, dolayısıyla Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Akademisyen 4:“Öncelikle o ülkenin ve toplumun hassasiyetlerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak yaklaşım sergilemek gerekir. Daha sonra o ülkede sağlık projesi yürütülmesinin nedenini kazan-kazan anlayışı olduğuna samimi şekilde inandırmak gerekir.”

Katılımcı, Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 1: “Öncelikle ülkenin talebinin olması gerekir. Donör ülke alıcı ülkeye saygı duymalı. Özellikle sağlık alışkanlıkları kültürel olarak değişkenlik gösterebilir. Bir ülkeye gider, sağlık alanında kendi kültürüyle ilgili kabul edilmeyecek yeni bir şey yapmaya çalışırsa tepki çekilebilir.”

Katılımcı, ülkenin talebinin alınması ve dinlenmesini vurgulamıştır. Yabancı bir ülkede o ülkenin kültürel sağlık davranışlarına karşı duyarlı olunmasının uzun vadeli ilişki kurulmasında başarı sağlayabileceğini belirterek Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 2: “O ülkenin yerel şartlarını bilmek, yerel kapasitesini bilmek, ihtiyaçlarını bilmek en önemlisi olacaktır. Ülkelerin sağlık açısından birbiriyle beraber ortak dertleri olmakla birlikte ülkenin yönetimi, coğrafi, kültürel, ekonomik yapısı gibi başka parametreleri ülke sağlığını ve yapısını etkileyebiliyor. Dolayısıyla yerel kaynakları bilmek önemli. İlk başta yapılacak olan çalışmalar. Bazen o ülkenin sağlık bakanlığı veya uluslararası kaynaklardan elde edilecek olan bilgiler sağlıklı olamıyor. Ama yerelde yapılacak ilk birkaç aylık çalışmalar yol gösterici olacaktır. Yerelde dediğiniz, Somali'ye gittik, Somali'de hastane yapmadan önce, Türkiye olarak sahra hastanesi koyduk. Orada hangi kliniklere ihtiyaç var, nasıl işletilir, yerelde ne kadar sağlık personeli var, hangi hastalıklar daha çok gözükür gibi parametreler o ilk sahra hastanesinde ortaya çıkmaya başladı. Hem insanlarla hem de yerelde sağlık bakanlığı ile konuşa konuşa yerelde araştırmanın çok faydalı olacağına inanıyorum. Yereli tanımak

esas. Onu ne kadar tanırsak geliştirilecek projelerin gerçekleşeceğine ve başarılı olacağına inanıyorum. Yardım edilecek ülke temel sağlık göstergelerine göre seçilmelidir. Bir ülkedeki savaş, savaş bölgesine olan erişim kısıtlılığı, ülke içindeki farklı kabilelerin farklı yaklaşımları gibi kısıtlar bunu engelliyor. Dış politikanın kısıtları diyebiliriz, durduruyor yada kolaylaştırıyor. Şuan ki global diplomaside diplomasi ön planda. Siz istediğiniz kadar ben size şu sağlık yardımını yapacağım demenize rağmen kapılar açılmıyor. Mümkün olduğu kadar diplomasinin desteklediği hizmetlerde ilerleniyor. Tekrar net söylemek isterim; tasvip ettiğim bir durum olmamasına rağmen. Gıda götürmek daha kolay. Bir ülkeye sağlık hizmeti uzun süreli yaklaşımı gerektiriyor. Gıda için bir günlük güvenlik gerekirken sağlıkta hergünün güvenli olması gerekiyor. Sağlık ve diplomasi ilişkisi, insani yardım üst başlığına göre biraz daha zor bir ilişki, biraz daha fazla güvenlik, ekonomi gibi başka parametreleri de daha fazla barındıran bir ilişki, yüzden diplomasinin daha fazla desteğine ihtiyaç duyan bir ilişki.”

Güllüoğlu, alıcı ülkenin yerel şartları ve kapasitesinin bilinmesi gerektiğini, sağlık projelerinde daha fazla güvenlik ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Hipotez 4’ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 3:“Öncelikleri dikkate alınmalıdır. O ülkede öncelik nedir? Biz gideceğiz, şunu anlatacağız değil. Hakikaten o ülkenin neye ihtiyacı var? Yerel anlamda bir kapasite varsa o kapasitenin üstüne bir şey koyabilir miyiz? O ülkede var mı? Plastik cerrahi konusunda birçok ülkede eksiklik vardır. Dudak, damak yarıkları gibi insani ihtiyaçlar var. Bunlarla ilgili gidiyoruz mesela. Birçok ülkede kapasite yok biz önce şeyi soruyoruz. Plastik cerrahiye uygun insan var mı? Varsa onu katalım. Yoksa genel cerrah var mı? Onu katalım eğitim alsın.”

Katılımcı, önce alıcı ülkenin ihtiyaçlarının tespitini vurgulamıştır. Hipotez 4’ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Diplomat: “Alıcı ülkenin ihtiyacı, donör ülkenin potansiyeli ve oradan elde edilecek çıkar dikkate alınmalıdır. Sıtmanın önlenmesine yönelik bataklıklar

kurutulabilir, kinin ilacı verilebilir. Karşılığında onlardan ne talep edebiliriz? HIV/AIDS konusunda elimizde ilaç var mı? HIV/AIDS ilaçlarını Amerika'dan alıyoruz. Bu konuda onlara bağlıyız.”

Katılımcı, alıcı ülkenin ihtiyacı, donör ülkenin potansiyeli ve elde edilecek çıkar vurgusunu yapmıştır. Dolayısıyla Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Bürokrat 4: “Siyasi dinamikleri dikkate almalıdır. Örneğin Ermenistan’la sağlık alanında uzun vadeli işbirliğine giremeyiz. Donör ülke olarak neyi verebilirim diye düşünürken örneğin acil sağlık hizmeti; iyi bir ülkeye acil sağlık hizmeti vermek başarısız sonuçlanabilir. Donör ülke ile alıcı ülke arasında kapasite ihtiyaç denkleminin iyi kurulması gerekir. Bir, sağlık bakanlıkları düzeyinde temas kurulabilir. İki, STK temsilcileri ile iletişim kurulabilir. Üç, uluslararası kuruluşların dataları yardımı belirleyebilir.

Katılımcı, iletişim konusunda da sunduğu seçeneklerle, özellikle STK temsilcileri ile iletişimi vurgulayarak, dinleme fonksiyonunun yerine getirilip verilen hizmetin o ülkenin gerçek bir ihtiyacını karşılaması gerektiğini belirtmiştir. Yeni kamu diplomasisinin bir özelliği olan dinleme ve diyalog, iletişim kurulan toplumun dinlenmesi ve karşılığında hakiki ihtiyaçlarının karşılanması ile sonuçlanır ve uzun süreli iletişime dayanan ilişkiler kurulur. Dolayısıyla Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

STK Yöneticisi: “STK’lar önce şuna bakar. Benim kaynaklarım yeterli mi? Orada bu işe ihtiyaç gerçekten var mı? Orada bu işi gerçekten yapabilir miyim? Bu bir kaç şey üst üste gelince ozaman bu projede bu işi yaptıktan sonra ne kadar süre devam etmeliyim, bu sürenin sonunda ne kadar katkım olabilir? Bizim baktığımız pencere bu. Kendi kapasiteniz oradaki ihtiyaç. Kapasiteniz ihtiyaç ve bunu yönetme süreciniz. Sonuçta iş bittiğinde orada bir kapasite oluşuyor mu? Bizim penceremiz böyle. Eğer yüzde yüz kapasite oluşmuyorsa, paramız ve imkânımız olmasına rağmen orada ihtiyaç çoksa yine de yapıyoruz, gerçekten insani, vicdani durumlar oluyor. Bizim temel bakışımız kapasite oluşturmaya doğru gidiyor. Kapasite oluşturmayan yardımların alana

götürülüp verilmesi ve geri gelinmesi en ilkel yardım şeklidir. Türkiye'nin şuandaki yardım disiplini bu. Ama kamu bundan bir ileri geçti. Hastane kuruyor, Sudan'da, Somali'de doktor yetiştirme eğitim sistemleri kurdu. Bunları destekliyor. İkinci aşamaya geçti gibi. Bunun bir üst aşaması orada oluşan kurumlarla burada oluşan kurumları yanyana getirerek bir iletişimi beraber çalıştırmak. Türkiye'de insani yardım anlayışımızı yukarı çekmeliyiz. Yeryüzü Doktorları süreç yönetimine odaklanmayı çalışıyor. Kalıcı olanın bu tip çalışmalar, süreç yönetimi ile ilgili çalışmalar olduğunu belirtiyor. Kırılgan bölgelere sürekli olarak ve sadece malzeme götürerek sorunları çözemeyiz. Hatta oradaki hayatın akışını bozarız. Geçtiğimiz yıllarda Kenya'daki bir mülteci kampındaki insanlar büyük araziler ekmişlerdi. Tam hasat alacakları zaman BM gıda yardımı başlattı ve getirilen gıda malzemeleri halka ücretsiz dağıtıldı. Ve orada ekim yapan insanlar zarar etti ve battılar. Aynı şekilde biz geçen yıllarda yüklü miktarda ilaç yardımı yaptık. Hastaneye gittik, yüzlerce hastaya ilaç dağıtıyoruz. Sonra hastaneden çıktım, hastane karşısında eczaneler var. Biz ücretsiz ilaç dağıttığımız için o eczacılar ilaç satamadılar. Biz oradan gittiğimizde ne olacak? Zarar etmiş eczanelerden başka bir şey sağlamıyoruz. Hâlbuki ilaçlarımızı o eczanelerden tedarik etme yönünde bir sistem kurmuş olsaydık, biz olmadığımız zaman onlardan aldığımız ürün sayesinde daha güçlü bir eczacılık olurdu. Oradaki eczacılığı desteklemek acil haller hariç buradan ilaç götürmekten daha faydalı olurdu.”

Katılımcı, toplumun gerçek ihtiyaçlarının belirlenmesi, yerel kapasiteyi desteklemek ve artırmanın altını çizmiştir. Hipotez 4'ü destekleyen bir yanıt vermiştir.

Hipotez 4'ü sınavan 8. soruya hipotezi destekleyen 10 yanıt verilmiştir. Sonuç olarak Hipotez 4 doğrulanmıştır.

Tablo 4.7: Hipotez 4'ün Sınama Sonuçları

Hipotez 4	Soru 7	Soru 8
Destekleyen	10	10
Desteklemeyen	0	0

4.2.4. Araştırma Sonucu ve Değerlendirme

Kamu diplomasisinin uygulama alanı olarak sağlık diplomasisi dış politikada yumuşak ve kamu diplomasisi ekseninde ele alınmıştır. Hipotez 1 (“Sağlık diplomasisi, bir ülkenin yumuşak gücünü oluşturarak dış politika hedeflerine ulaşılmasını sağlar.”) iki soruyla sınanmış ve doğrulanmıştır. Katılımcılar, sağlığın dış politikada kullanımının yumuşak güç sağladığını ifade etmişlerdir. Her ne kadar akademisyen ve uygulayıcılarımız sağlığın araçsallaştırılmasına karşı çıksa da 10 kişi de ülkemizin politikasına yönelik 2. stratejiyi seçmiştir. Aslında dünyadaki uygulamalarda da şuan ki eğilim bu yöndedir. Sağlık meseleleri, dış politika hedeflerine erişmek amacıyla çok taraflı veya iki taraflı biçimde kullanılmaktadır. Sağlığın, dış politikanın ayrılmaz bir parçası olarak 2. stratejiyle beraber kullanımını 3 kişi vurgulamıştır. Bu stratejiler içerisinde en ideal olanı belki de sağlık diplomasisinin de ideali 4. stratejidir. Bu yaklaşımı yalnızca bir kişi önermiş, bir kişi 2. stratejiyle beraber önermiş, bir kişide 2. ve 3. stratejiye ek olarak 4. stratejinin de uygulanabileceğini belirtmiştir. Böylece Hipotez 1 doğrulanmıştır. Özellikle birinci bölümde sağlık diplomasisinin kamu diplomasisinin uygulama alanı olduğu ortaya konmuş, ikinci bölümde sağlık diplomasisi kavramının kamu diplomasisi ve yumuşak güçle olan bağlantısı detaylandırılmıştır. Sağlık meselesinin dış politikada yumuşak güç sağladığı, Kadetz, Sevin, Kickbusch, Labonte, Fidler, Fauci gibi yazarlar tarafından da ifade edilmiştir. Katılımcılar da Türkiye’nin dış politikasında sağlığın kullanımına yönelik tercihlerini dış politika hedeflerine ulaşmada sağlığın araç olarak kullanılması yönünde seçmişlerdir.

Hipotez 2’yi (“Sağlık diplomasisi işbirliğini teşvik ederek diyalogu artırır.”) sınanan 3 soru sorulmuştur. 3. soruda çok taraflı küresel sağlık müzakereleri, 4. Soruda Türkiye’nin küresel sağlık müzakerelerine katılımının getirisi ve son olarak 4. Soruda devletlerin uyguladığı iki taraflı sağlık diplomasisinin çıktıları analiz edilmek istenmiştir. Çok taraflı küresel sağlık müzakerelerinde devletler, uluslararası örgütler, STK’lar ve özel sektör yer almaktadır. Bu küresel katılımı tüm tarafların çıkarları dinlenir. Özellikle

STK'lar lobicilik, savunuculuk gibi iletişim yöntemlerini kullanarak halkın çıkarlarını karar vericilerin alanına yansıtması bakımından önemlidir. Bu yöntem sağlık diplomasisi literatüründe açık kamu diplomasisi olarak ele alınmaktadır. Manuel Castells'in "kamu diplomasisi halkın diplomasisidir" söylemi bunun açık bir örneğidir. Tüm katılımcılarımız BM ve DSÖ gibi uluslararası örgütleri eleştirmiş ancak sağlık meselelerinin bir ülke tarafından tek başına çözülemeyeceği, sağlığın küresel kamu malı olduğu ve dolayısıyla da çok taraflı çözümler gerektiğini doğrulamışlardır. Çok taraflılık sonucunda ülkeler işbirliği ve diyalog geliştirmektedirler. Nye'ında belirttiği gibi bir ülkenin uluslararası örgütlere üyeliği, STK'larla işbirliği ve görünürlüğü yumuşak gücünü artırmakta ve itibarına olumlu katkı sunmaktadır.4. soruda Türkiye'nin bu müzakerelere katılımının ne gibi sonuçları olabileceği sorulmuştur. Tüm katılımcılarımız bunun olumlu sonuçlanacağını, işbirliği ve diyalog geliştireceği yönünde yanıtlar vermişlerdir. Küresel müzakerelere katılmak, dünyadaki uygulamaları görmek ve farklı aktörlerle diyalog geliştirmek açısından önemlidir. Ayrıca sağlık diplomasisinin farklı boyutlarda uygulandığı, deneyimlendiği bir süreçtir. Sağlığa küresel kamu malı yaklaşımı gösterilmesi bakımından insani değerleri savunan bir ülke imajı da yaratmaktadır. Ayrıca samimidir. Hipotez 2'yi sınavan 5. soruda iki taraflı yaklaşım sorulmuştur. Katılımcılarımız burada diyalogun ve işbirliğinin oluştuğunu ve bunun dış politikaya yansıdığını ifade etmişlerdir. Birbirinden öğrenme sürecinin geliştiğini belirtmişlerdir. İki taraflı sağlık diplomasisi; geleneksel kamu diplomasisi uygulamalarıyla uyumludur. Bir devletten halka yönelik sağlık projeleri ve müdahaleleri gerçekleştirilmektedir. Bu da bu projeyi geliştiren devletin uzun vadede imajını, itibarını artırmaktadır. Bir kazan-kazan yaklaşımı güdülmektedir. Donör ülke bir yandan alıcı ülkenin sağlığına katkı sunarken bir yandan da kendi dış politika hedeflerini yürütmektedir. Bu anlamda Hipotez 2 doğrulanmıştır.

Hipotez 3'ü ("Sağlık diplomasisi bir ülkenin imaj ve itibarını artırır.") sınamak için 6. soru yöneltilmiştir. Bu soru sağlık diplomasisinin uygulanması bakımından, sağlığa küresel kamu malı zemininde yaklaşılması açısından önemlidir. Ulusal sağlık politikalarının gelişmiş olması, sağlık sistemlerinin ileri teknoloji ve donanıma sahip

olmasıyla beraber, sağlık göstergelerine bu durumun yansımaları refah ve gelişmişlik düzeyinin göstergesidir. Bu anlamda gücünüz varsa yabancı ülkelere yardım edebilirsiniz. Kendi ülkesine sağlık hizmeti veremeyen bir ülkenin bunu yabancı bir ülkede başarılı bir şekilde vermesi hem mümkün hem inandırıcı değildir ülkenin yabancı ülkede verdiği hizmetten sağlık çıktısı oluşmaz dolayısıyla bu uzun vadede ilişkilere de yansıyabilir. İçteki potansiyelin dışarı doğru yansıtılması bakımından bir ülkenin hem ulusal sağlık politikası hem küresel sağlık politikası olması gerekir. Bunlar arasında uygulamalar bakımında da tutarlılık göstermesi gerekir. Örneğin Tütün Çerçeve Kontrol Sözleşmesi’ni imzalayan küresel tütün salgınına dur diyen bir ülkenin kendi iç politikasında bunu destekleyici uygulamalar, yaklaşımlar geliştirmesi gereklidir. Kamu diplomasisi uygulamaları açısından da önemlidir. Örneğin, iç politikada insan haklarına değer vermeyen bir ülkenin dış politikada insan hakları söyleminde bulunması inandırıcı ve samimi değildir. Sağlık da bir insan hakkı meselesi olduğu için yerelde ve küreselde tutarlı politikaları uygulamak gereklidir. Ayrıca sağlık turizmi de yabancı kamuyu ülkemize çekmekte kullanılan bir stratejidir. İyi yetişmiş insan gücüne ve gelişmiş sağlık teknoloji ve alt yapılarına sahip olunması, gelip burada sağlık hizmeti satın alan kamuların kalp ve zihinlerini kazanmada etkilidir. Dolayısıyla böyle bir tutarlılık sağlık diplomasisi için de geçerlidir. Hipotez 3 doğrulanmıştır.

Hipotez 4, “Türkiye, dış politikasında sağlık diplomasisini kullanarak yumuşak gücünü uzun döneme yayacak şekilde yansıtabilir” olarak belirlenmiştir. Bu hipotezi sınanan iki soru yöneltilmiştir. 7. soru, “Sağlık projeleri uygulanırken uzun döneme yayılan ilişkiler yaratabilmek için sizce neler yapılabilir?” şeklinde sorulmuş ve katılımcılar kendi bilgi ve deneyimleri doğrultusunda öneriler getirmişlerdir. Bu önerilerden modelimiz oluşturulurken yararlanılmıştır. Katılımcılarımızın sunduğu öneriler şu şekilde sıralanmıştır:

- Alıcı ülkede donör ülkeyle ilgili önyargıların tespiti
- Sürdürülebilirliği olan projeler
- İnsan kaynağının geliştirilmesi/(balık tutmayı öğretmek)

- Kapasite geliştirmeye odaklanılması
- Kazan-kazan anlayışı ile ilerlenmesi
- Yapılan sağlık yardımı sonucunda sağlık çıktısının elde edilmesi
- Hastane altyapısı geliştirilmesi
- Eğitim projeleri verilmesi
- Uluslararası kuruluşlar nezdinde yapılması
- Kültürel bağların ortak olduğu halklara yönel inmesi
- Hastane gibi kurumlar kurulması
- Kapasite geliştirmek/(balık tutmayı öğretmek)

Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde; kapasite geliştirmeye yönelen, balık tutmayı öğretme söyleminin ön plana çıktığı görölmektedir. Hastane altyapısı, insan kaynağını geliştiren tıp fakóltesi kurma gibi girişimler uzun döneme yayılan ilişkilerin kurulmasında anahtar girişimlerdir. Bunlar uygulanırken alıcı ölkede donör ölkeye ilgili önyargıların tespiti, uluslararası kuruluşlarla birkaç ölkenin de dâhil olduğu sağlık projeleri geliştirmek, oradaki mevcut insan kaynağını eğitmek ve bunları yaparken kazan-kazan anlayışı gütmek sürdürülebilir projelerin ortaya çıkmasını sağlar. Bu tarz projelerden elde edilen olumlu çıktılar yumuşak gücü de artıracaktır.

Hipotez 4'ü destekleyen 8. soruda da katılımcılardan gelen yanıtlar değerlendirildiğinde aşağıdaki öneriler sıralanmıştır:

- Kısa ve uzun vadeli hedefler belirlenmesi
- Alıcı ölkede yaşayan insanların ihtiyaç tespiti yapılması
- Tıp kürsüsü oluşturulması
- Dış politika hedefleri doğrultusunda sağlık projesi geliştirilmesi
- Hedef kitlenin tanınması
- Dış politika önceliklerine göre sağlık projesi geliştirilmesi
- Alıcı ölkede yaşayanların hassasiyetlerinin belirlenmesi
- Alıcı ölkenin yerel şartlarının belirlenmesi

- Alıcı ülkedeki güvenlik durumunun belirlenmesi
- O ülkedeki önceliklerine ihtiyaçların belirlenmesi
- Alıcı ve donör arasındaki siyasi dinamiklerin tespit edilmesi
- Alıcı ülkeden bir talep olup olmadığına bakılması
- Kültürel farklılıklara saygı duyulması ve duyarlı olunması
- Yerel kaynakların durumu ve kullanımının belirlenmesi

Katılımcıların sundukları öneriler incelendiğinde; alıcı ülkede yaşayan halkların ihtiyaçlarının tespiti, hedef kitlenin tanınması, dış politika hedefleri doğrultusunda sağlık yardımlarının planlanması ön plana çıkmaktadır. Burada hedefimiz sağlık diplomasisi yoluyla uzun döneme yansıyan, uluslararası ilişkilere, halklararası ilişkilerle olumlu yansıyan projelerin geliştirilmesidir. O ülkedeki yerel kaynakların, insan kaynağının desteklenmesi, yapılan sağlık yardımlarında kültürel normlarla uyumlu olunması gereklidir.

Akademisyen ve uygulayıcıların katıldığı araştırmamızda dört hipotezde doğrulanmıştır. Teorik ve pratik bilgiler birleştirilmiştir. Ayrıca; ABD, Çin, Brezilya ve İngiltere'nin sağlık diplomasisi uygulamaları incelenmiştir. Sağlığın küresel önemini ve herkesin faydasına açık küresel kamu malı olduğunu vurgulayan küresel anlaşmalar ve deklarasyonlar incelenmiştir. Tüm bunlar ışığında Türkiye'ye yönelik küresel sağlık diplomasisi modeli ortaya çıkmıştır.

4.2.4. Türkiye Sağlık Diplomasisi Model Önerisi

- Sağlık diplomasisi; Türk dış politikasında çok yönlü ele alınmalıdır. Sağlık, dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik bir araç olarak dış politikayla bütünleşen şekillerde kullanılmalıdır.
- Özellikle iki taraflı ilişkilerde sağlığın dış politika hedeflerini gerçekleştirirken araç olarak kullanıldığı dış politika ile bütünleşmiş/entegre sağlık yaklaşımı kullanılabilir.

- Çok taraflı ilişkiler ise sağlığa küresel kamu yaklaşımı gerektirdiği için; tüm kamuların haklarını korumak amacıyla sağlık hedeflerinin gerçekleştirilmesine hizmet eden bir dış politika uygulanmalı. Elbette burada “küresel kamunun iyiliği kısmı iyi okunmalı, özellikle küresel müzakerelerde sunulan bilimsel verilerin etkisi iyi değerlendirilmelidir. Bu stratejinin yanında dış politika ile bütünleşmiş sağlık da kullanılmalıdır.
- Sağlık diplomasisi uygulamaları ulusal güvenlik stratejileriyle uyumlu olmalıdır. Küreselleşmenin etkisiyle hastalıkların yayılması hızlanmıştır. Hem sınır güvenliğinin korunması hem de donör ülke olarak fon veya proje geliştirme aşamasında salgın hastalıkların yaygın görüldüğü bölgelerde uluslararası kuruluşların yürüttüğü projeleri desteklemek hem güvenliğimizi hem de itibarımızı artıracaktır.
- Ulusal- küresel sağlık politikalarına yönelik ortak uyumlu strateji geliştirilmeli ve kanıt olarak yayınlanmalıdır. Evrensel erişime açık bir insani hak olarak sağlığın ülke potansiyeli ülke dışına yansıtılmalıdır.
- Türkiye sağlık diplomasisi alanında birçok aktör ve kuruma sahiptir. Bu ülkemizin güçlü yanıdır. Bu kurumlar aynı ülkede kısa döneme ve uzun döneme yayılan projeler gerçekleştirmektedirler. Örneğin STK’ların kısa dönemli sağlık hizmetleri verilmesi gibi projelerinin yanında Sağlık Bakanlığı ve TİKA’nın hastane altyapısı projeleri bulunmaktadır. Sağlığın kısa dönemde olumsuz etkileri de olabilir. Dolayısıyla kısa dönem veya uzun döneme yayılan projeler oluşturulurken kurum bazında belirli bir strateji ve plan da geliştirilmesi gerekir.
- TİKA raporlarını incelediğimizde, TİKA’nın dış politika ile uyumlu gidildiğini ifade ettiği görülmektedir. Çok önemli sağlık projeleri geliştirilmesine rağmen sağlık yardımları, kalkınma ve insani yardım boyutları içerisinde bir alt başlık olarak değerlendirilmektedir. İki kavram arasında sıkışılmıştır. Bugün sağlık gelişmişlik ve refahın göstergesidir. Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin en önemli şartlarından. Sağlık dış politikada ayrı bir

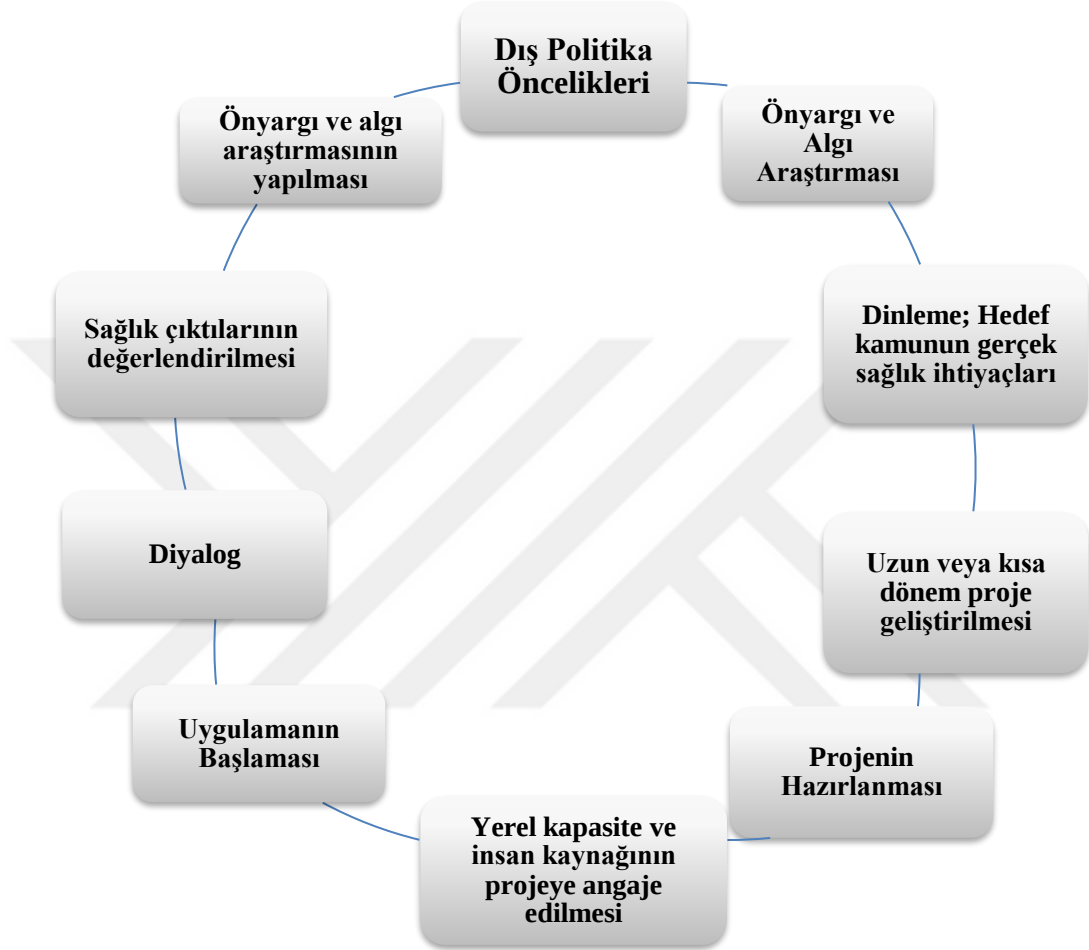
boyut ve strateji olarak eklenmelidir. Kamu diplomasimizin alanları kültür, insani, kalkınma ve sağlık olarak belirlenmeli ve dört boyutlu olarak ele alınmalıdır.

- Sağlık diplomasisi; Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak yürütülmelidir. Örneğin ABD'de Dışişleri Bakanlığı'na bağlı sağlık diplomasisi departmanı bulunmaktadır. Bu birimlerde görevlendirilen sağlık diplomatları yabancı ülkelere ikili veya çok taraflı projeler geliştirmeleri amacıyla gönderilmektedir.
- Sağlık alanı günümüzde hem küresel sağlık müzakereleri hem de iki ülke arasındaki ilişkileri belirleme açısından kamu, özel sektör ve siyasi çıkarlar üzerine bir savaş alanıdır. Dolayısıyla bu alanda istihdam edilmesi gereken bir meslek grubu olarak “Sağlık Diplomati” yetiştirilmesi konusunda çalışmamız gereklidir. Sağlık diplomatını, uluslararası ilişkiler, iletişim bilimleri, halk sağlığı ve sağlık yönetimi konusunda bilgi ve deneyime sahip kişi olarak tanımlayabiliriz. Yurtdışında bu alanda çalışan kişilerin yetiştirilmesine yönelik yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası araştırma programları devam etmektedir. Küreselleşme sonucu artan rekabet ve küresel sağlık zorluklarına karşı müzakerelerde başarılar elde etmek açısından üniversitelerde bu programların açılması teşvik edilmelidir.
- Sağlık turizmi alanında saç ekimi dışında hastaların ülkemize daha fazla çekilmesi önemlidir. Özellikle daha komplike ameliyatları, tıbbi uygulamaları gerçekleştirmek ve başarılı sonuçlar almak imajımızı ve itibarımızı artıracaktır.
- Sağlık alanında devlet tarafından daha fazla bilimsel araştırmanın desteklenmesi önemlidir. Ortaya çıkan bilimsel keşifler imajımızı ve itibarımızı artıracaktır.
- Sağlık proje/programı geliştireceğimiz ülkede öncelikle ülkemizle ilgili algı ve önyargı araştırması yapılabilir.
- DSÖ gibi uluslararası kuruluşların küresel sağlık verileri incelenebilir. Ayrıca Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda belirlenen sağlık sorunlarına da yönelinebilir.
- Alıcı ülkenin Kalkınma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı gibi resmi kurumlarıyla iletişime geçilebilir.

- Özellikle projeler geliştirilirken; o toplumun gerçek ihtiyaçlarının tespitine yönelik araştırma yapılabilir. Halka sağlık alanında kendi hükümetlerinden beklentileri sorulabilir.
- Yerel STK'larla o toplumun ihtiyaçlarını anlama yönünde ortak çalışılabilir.
- Uzun dönemli ve kısa dönemli proje geliştirilirken alıcı ülke ile aramızdaki siyasi dinamikler göz önünde bulundurulmalıdır. Dış politikada sorunlu olduğumuz bir ülkeye yönelik uzun dönemli proje fikri gerçekleştirilmeyecektir.
- Sağlık diplomasisine yönelik projeler tasarlanırken uzun döneme yayılan ilişkilerin oluşmasını sağlayacak hastane altyapısı ve insan kaynağı yetiştirmeye yönelik projeler seçilmelidir.
- Bu projeler özellikle çatışmanın olmadığı, güvenli bölgelerde kurulmalıdır.
- Yeni donanım sağlanıyorsa bu donanımın nasıl kullanılacağı ile ilgili insanların eğitilmesi gerekir.
- Sağlık projelerinin din, dil, ırk ayırmadan geliştirilmesi ve sunulması etik yaklaşım gösterilmesi bakımından önemlidir.
- Uzun döneme yayılan program ve projelerin ülkenin sağlık göstergelerine yansıyor yansımadığı ölçülmelidir.
- Ülkeye gidildiğinde mevcut insan kaynağının desteklenmesi, yeni insan kaynağının geliştirilmesine yönelik üniversite/yüksekokul kurulması gibi çalışmalar yapılabilir.
- Özellikle hastane altyapısı gibi projelerde donör ülke mutlaka projeden ayrılmalı ve projeyi tamamen alıcı ülkeye teslim etmelidir.
- Proje sonrası algı araştırması yinelenmelidir.

Bu doğrultuda Türkiye'nin sağlık diplomasisi aşağıdaki süreci izlemelidir:

Şekil 4.1: Türkiye Sağlık Diplomasisi Süreci

Türkiye sağlık diplomasisi uygulamalarına yönelik 10 önemli adım belirlenmiştir. Dinleme, diyalog geliştirme ve karşılıklı anlayış geliştirmek, halklar arasında iletişimi geliştirmek bakımından gereklidir. Verilen sağlık hizmeti sırasında hedef kamulardaki bireylerin yaşamına kalıcı, olumlu değişiklikler getirmek sağlık diplomasisinin etkin kullanımıyla mümkündür.

Tablo 4.8: Türkiye Sağlık Diplomasisi Modeli

	Dış Politikada Sağlık İlişkisi	Yöntem
İki Taraflı	• Sağlıkın Araçsallaşması • Dış Politika ile Bütünleşmiş Sağlık	• Kişilerarası İletişim/Halk-Halk İletişimi • Uluslararası Yayıncılık
Çok Taraflı	• Dış Politika ile Bütünleşmiş Sağlık • Sağlık Hedeflerinin Gerçekleştirilmesine Yönelik Dış Politika	• Lobicilik • Savunuculuk • Uluslararası Yayıncılık

Tabloda; Türkiye Sağlık Diplomasisi Modeli gösterilmiştir. Sağlık diplomasisinin uygulanma biçimine göre dış politikada kullanılacak olan stratejiler verilmiş, kullanılacak iletişim yöntemleri belirlenmiştir. Sağlık diplomasisi Türk kamu diplomasisi içinde ayrı bir uygulama alanı olarak görülmelidir. Dış politikamızda yumuşak güç araçlarından bir tanesidir. Dolayısıyla yabancı kamularla uzun döneme yayılan ilişkiler geliştirilmek istendiğinde kullanılmalıdır. Sağlık diplomasisi uygulanırken sağlık çalışanları hedef kamularla kişilerarası iletişim kurmaktadır. Bu da kalıcı olumlu algıların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. İki taraflı ilişkilerde sağlığın dış politikada araç olarak kullanılması yöntemi eleştirilse de hem katılımcılarımız tarafından hem de dünyada çok tercih edilen bir yöntemdir. Dış politika hedefleri açısından güvenlik önemli bir sebeptir. Salgın hastalıkların yayılmasını önlemek için

devletler bölgesel işbirliği geliştirmekte, bu hastalıkların o bölgelerden çıkıp kendi vatandaşlarının güvenliğini tehdit etmesini önlemek amacıyla hayırsever projeler gerçekleştirmektedir. ABD, PEPFAR girişimi ile tam olarak böyle bir amaca hizmet etmektedir. Dünya çapında altıncı ölüm nedeni olan HIV/AIDS hastalığı yoksul ve çaresiz toplumlarda istikrarsızlık yaratmaktadır. ABD'nin 2000 yılında hastalığı ulusal güvenlik tehdidi ilan etmesinin ardından 2003 yılında Bush yönetimi bu girişimi başlatmıştır.”⁵⁷⁷Sahra altı Afrika’da HIV/AIDS hastalığının yayılmaması ve tedavisine yönelik projeler gerçekleştirmektedir. Dış politika ile bütünleşmiş sağlık yöntemi ise bölgesel ilişkilerde tercih edilebilir. Yapılan ikili yardımların, projelerin hedef kamuların medyasında ve çeşitli mecralarda duyurulması da olumlu algıya katkı sunacaktır.

Çok taraflı müzakerelerde sağlık hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik dış politika izlenmesi gereklidir. Bu müzakereler DSÖ, DTÖ gibi uluslararası organizasyonlar nezdinde gerçekleşmektedir. Tüm taraflar davet edilmektedir. Bilimsel verilerin uzun dönemli toplumsal ve ekonomik sonuçları değerlendirilir. STK’lar ve özel sektör temsilcilerinin de yer aldığı süreçlerdir. Tüm taraflar dinlenir. Dolayısıyla burada küresel kamunun sağlığı açısından doğru olan savunulmalıdır. Kendi ulusal çıkarlarını dayatmaktan ziyade küresel kamunun yararı desteklenmelidir. Dolayısıyla gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’nin küresel müzakerelere nasıl katılım gösterdiği önemlidir. Küresel sağlık müzakereleri sonucu ortaya çıkan anlaşmalarda ne kadar etkiliyiz? Gelişmiş ülkeler ve uluslararası organizasyonlarda çalışan diplomatlar kadar etkili olabiliyor muyuz? Yoksa gelişmiş dünya tarafından önerilen program ve projelere katılmak ve onları onaylamakla mı yetiniyoruz? Burada küresel kamu malı olarak sağlığın savunuculuğunu yapmak çok önemlidir. ABD’nin Paris Anlaşması’ndan çıkacağını duyurmasıyla iklim gibi küresel kamu malı sayılan bir konuda kendini gösteren tek taraflı yaklaşım küresel toplumda hiç iyi karşılanmamıştır. Öte yandan, örneğin, Brezilya’nın 2001 yılında Fikri Mülkiyet Anlaşması müzakereleri esnasında Güney Afrika ile beraber

⁵⁷⁷Anand Parekh and others, The Case for Strategic Health Diplomacy: A Study of PEPFAR Blaise Misztal Introduction to Strategic Health Diplomacy, 2015, s.3,4.

özellikle HIV/AIDS gibi hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçlara erişimde patent haklarının esnetilmesi konusunda gösterdikleri liderlik geliştirmekte olan ülkelerin savunuculuğuna örnek verilebilir. HIV/AIDS ilaçlarını kendi ülkesinde de ücretsiz sunan ilk ülke Brezilya ulusal sağlık politikasıyla tutarlı bir yaklaşım göstererek bunu küresel alana da taşımıştır. Türkiye, bu müzakerelere katılmaktan ve müzakereler sonucu oluşan anlaşmaları uygulamaktan öteye geçip çözümünde liderlik göstermelidir. Bunun için de savunuculuk, lobicilik faaliyetlerini kullanabilir. Ne var ki, elbette, küresel sağlık ve uluslararası kurumlar konusunda toplumda da bir bilinç eksikliği mevcuttur. Bir müzakere yapıldığında genel küresel kamunun bundan haberi olmayabilmektedir. Bu nedenle toplumların bu konular hakkında bilgilendirilmesi, farkındalık oluşturulması da önemlidir. Örneğin, Tütün Kontrol Çerçevesi Sözleşmesi görüşülürken toplumların bundan haberinin olmaması giderilmesi gereken eksikliklerdir. Küresel kamu uluslararası yayıncılık yoluyla anlaşmalar hakkında bilgilendirilmelidir.

Sağlık diplomasisi Türkiye'nin uygulama alanlarından bir tanesidir. Önerdiğim modelle hem iki taraflı hem çok taraflı sağlık diplomasisi yoluyla Türkiye'nin sağlık diplomasisini nasıl kullanabileceği konusunda çerçeve çizilmiştir. Sağlık diplomasisinde kamuoyu araştırması, dinleme ve diyalog ön plana çıkmaktadır. Sağlık alanında halklar arasındaki iyi niyetin gelişmesini sağlayacak bu olumlu ilişkiler uluslararasına da yansımaları olacaktır. Türkiye mevcut uygulamaları ile bir fark yaratmış olsa da bunu dış politikasına yansıtamamaktadır. Bunun yansıyabilmesi sağlık diplomasisinin diğer alanlarla beraber ayrı bir strateji olarak ele alınmasını gerektirmektedir.

5. SONUÇ

Sağlık Diplomasisi: Türkiye İçin Model Önerisi, başlıklı tez çalışmasının birinci bölümünde kamu diplomasisi kavramı açıklanmış, geleneksel kamu diplomasisi ve yeni kamu diplomasisi üzerinde durulmuştur. Kamu diplomasisi modellerine değinilmiş, kamu diplomasisi kavramının propaganda, halkla ilişkiler, ulus markalama, savunuculuk, lobicilik faaliyetleri ile benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmuştur. Kamu diplomasisi ve yumuşak güç arasındaki ilişki açıklanmıştır. Kamu diplomasisinde hedef kitle ve kamu diplomasisinin kültürel, insani, inanç ve sağlık diplomasisi alanlarına değinilerek birinci bölüm sonlandırılmıştır.

İkinci bölümde ise ilk olarak küreselleşme ve sağlık konusuna değinilerek; sağlığın nasıl uluslararası gündemden küresel gündeme taşındığı, küreselleşmenin sağlık üzerindeki etkileri, küresel sağlık yönetişimi konuları üzerinde durulmuştur. Daha sonra sağlık diplomasisi kavramı açıklanmış, tarihçesi anlatılmıştır. Sağlık diplomasisi ve kamu diplomasisi arasındaki ilişki analiz edilerek literatürden bu ilişkiye örnekler verilmiştir. Sağlık ve dış politika arasında ara yüz görevi gören sağlık diplomasisinin dış politikada kullandığı yaklaşımlar hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Sağlığın dış politikada etkin bir konu haline dönüşmesini sağlayan uluslararası anlaşmalar ve küresel sözleşmelerin ortaya çıkış süreçlerine değinilmiştir. Bu anlaşmalar kamu diplomasisi ve yumuşak güç ekseninde değerlendirilmiştir. Sağlık diplomasisini dış politikalarında etkin kullanan ABD, İngiltere, Brezilya ve Çin'in sağlık diplomasisi uygulamaları anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde Türk kamu diplomasisi ve dış politikası değerlendirilmiştir. Türkiye'nin yabancı hedef kamulara yönelik gerçekleştirdiği sağlık proje ve programları aktör ve kurum bazında analiz edilmiştir. Sonrasında araştırma kısmına geçilmiş, derinlemesine mülakatlar yoluyla belirlenen hipotezler sınanmıştır. Araştırma kapsamında uluslararası ilişkiler ve iletişim alanında çalışan akademisyenler ile Sağlık Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, TİKA, AFAD ve Yeryüzü Doktorları Derneği'nde çalışan

uzmanlarla yarı yapılandırılmış form eşliğinde derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak, “Sağlık diplomasisi, bir ülkenin yumuşak gücünü oluşturarak dış politika hedeflerine ulaşılmasını sağlar” hipotezi doğrulanmıştır. Dış politikada sağlığın kullanımı hem literatürdeki örneklerle hem de katılımcılarımızla yaptığımız mülakat sonucu doğrulanmıştır. Sağlık diplomasisinin tek başına değil diğer kamu diplomasisi alanlarıyla beraber dış politikada hedeflere ulaşılması bakımından etkilidir.

“Sağlık diplomasisi işbirliğini teşvik ederek ülkeler arasında diyalogu geliştirir” hipotezini sınavan üç soru yöneltilmiştir. Sağlık diplomasisinin iki taraflı uygulamasında halklar arasında diyalog oluşmaktadır. Ülkeler birbirinden öğrenmektedir. Çok taraflı sağlık diplomasisinde ise aktör sayısı artmıştır. Halkları temsilen STK’lar yer almaktadır. Devletlerin sağlığa küresel kamu yaklaşımı sergilemeleri, küresel kamunun çıkarlarına uygun davranmaları, savunuculuk, lobicilik gibi faaliyetlerde bulunarak küresel sağlık müzakerelerinde liderlik göstermeleri, yumuşak güç, imaj ve itibarlarını artırmaktadır.

“Sağlık diplomasisi bir ülkenin imaj ve itibarını artırır” hipotezi doğrulanmıştır. Bu hipotezi sınavan soru iç hedef kitle bağlamında sorulmuştur. İnsan hakkı olarak sağlığa küresel alanda saygının ifadesi olarak sağlık hizmeti sunan bir devletin iç politikada da aynı yaklaşımı göstermesi tutarlılık ve samimiyet açısından gereklidir. Aynı zamanda iç hedef kitleye yönelik sunulan sağlık hizmetlerinin gelişmişliği, teknoloji olarak ileri seviyede olması, zor ameliyatlara başarı ile gerçekleştirilmesi, ülke sağlık göstergelerinin gelişmiş devletlerle aynı seviyeye ulaşması, ülkeye yabancı hasta çekerek sağlık turizmini geliştirmek bakımından önemlidir. Ulus markalama sürecinde de marka ve imajı güçlendirecektir.

“Türkiye, dış politikasında sağlık diplomasisini kullanarak yumuşak gücünü uzun döneme yayacak şekilde yansıtabilir” hipotezi doğrulanmıştır. Sağlık diplomasisinde uygulanan projeler uzun dönem etki yaratmaktadır. Dış politika dinamikleri iyi düşünülmelidir. Hedef kitlenin sağlığını geliştirmeli, bunu uzun döneme

yayılan göstergelerle ortaya koymalıdır. Alıcı ülkenin sağlık göstergelerinde iyileşmeler oluşmalıdır. Donör devletler hastane, tıp okulu, sağlık yüksek okulu gibi insan kaynağını geliştiren kapasite artıran projelere yönelmeli, bunun yanında mevcut yerel kapasiteyi projelerde değerlendirmelidir. Aksi takdirde “kendi ülkemden doktor götürüyüm, hastaları tedavi edeyim” yaklaşımı, o bölgenin ekonomisine de zarar verebilmektedir.

Sağlık diplomasisi 160 yıllık bir geçmişe sahiptir. İlk olarak veba, sarıhumma, kolera gibi bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek amacıyla Uluslararası Sağlık Konferansları gerçekleşmiştir. Çok taraflı sağlık diplomasisi, II. Dünya Savaşı’nın sonunda uluslararası organizasyonların ortaya çıkması, küreselleşme ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile günümüzdeki halini almıştır. Gelişmekte olan ülkelerin küresel toplumda seslerini yükseltebilmesi için sağlık diplomasisini dış politikada kullanması gerekir. Dünyadaki bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hasta yüklerinden en fazla gelişmekte olan dünya etkilenmektedir. Bu alanda kendi haklarını ve küresel toplumun haklarını savunmak bakımından iyi bir araçtır. İki taraflı sağlık diplomasisi ise sömürge devletleri dönemine dayanmaktadır. Sömürgeci devletler, kolonileştirdikleri toplulukların hastalıklarını araştırmış ve anlamaya çalışmıştır. Bugünkü tıp biliminin gelişmesine katkı sağlamıştır. Dış politika çıkarlarını yönlendirme eğilimi söz konusudur ancak bu aktör sayısına bağlı olarak da değişmektedir.

Türkiye sağlık diplomasisinde öncelikle önyargı araştırması yapmalı, siyasi dinamikleri ortaya koymalıdır. Sonrasında alıcı toplumun sağlık ihtiyaçları ve beklentilerinin anlaşılmasına yönelik araştırma yaparak, yerel STK’larla iletişime geçerek, DSÖ gibi uluslararası kuruluşların sağlık verilerine bakmak gibi yöntemler izleyerek dinleme faaliyetlerini gerçekleştirmelidir. Ardından projenin süresine karar vermeli ve proje geliştirme aşamasına geçmelidir. Projeye yerel kapasite de imkânlar ölçüsünde dâhil edilmeli ve uygulama aşamasına geçilmelidir. Diyalog ise hekim ve sağlık personeli yoluyla gerçekleşecektir. Alıcı ülkenin sağlık verileri izlenerek projenin katkısı değerlendirilmelidir. Proje alıcı ülkeye teslim edilirken tekrar bir algı araştırması yapılmalıdır

Sonuç olarak, Türkiye sağlık diplomasisini belirgin şekilde dış politika hedefleri ile uyumlu ve bütünleşmiş şekilde kullanmalıdır. Sağlık Türkiye'nin yumuşak güç araçlarındandır. Kültürel diplomasi, insani diplomasi ve kalkınma yardımları arasında bir alt başlık olarak yer almamalı, dördüncü bir boyut olarak kamu diplomasisi politikalarımıza açıkça eklenmelidir. Sağlık diplomasisi süreci ve modeli belirtilen adımlarla uygulanabilirse Türkiye kendini hem dünyaya doğru anlatabilecek hem de yumuşak gücünü daha etkin kullanarak küresel ynetişimde söz sahibi olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Adams, Vincanne, ‘A History of International Health Encounters : Diplomacy in Transition’, Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.), 21. Century Global Health Diplomacy içinde. World Scientific, 2013, ss.41–64
- Akukwe, Chinua, ve Popejoy, Michael ‘Global Health Issues In Our Changing World’, Michael W. Popejoy and Chinua Akukwe (Ed.). Global Public Health Policy, Nova Science Publishers, 2013, ss.33-41
- , ‘Mıllennium Development Goals', Michael W. Popejoy and Chinua Akukwe (Ed.). Global Public Health Policy içinde. Nova Science Publishers, 2013, ss.373-378
- Alcázar, Santiago ve Buss, Paulo. ‘Health Is an Integral Part of Foreign Policy’, Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.). 21. Century Global Health Diplomacy içinde. New York: World Scientific, 2013, ss.147–164
- Alcázar, Santiago ‘The Copernican Revolution: The Changing Nature of the Relationship Between Foreign Policy and Health’. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.323-336.
- Allyn L. Taylor, ‘Global Health Law’, Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.37-54
- Amelia Arsenault, ‘Public Diplomacy 2.0’. Philip Seib (Ed.). Toward a New Public Diplomacy içinde. New York: Palgrave Macmillan, 2009, ss.135-154

- Andy Guise, 'Globalization, Social Change, and Health'. Johanna Hanefeld(Ed.).Globalization and Health içinde Berkshire: McGraw-Hill Education, 2015, ss.13-25
- Battır, Orhan . İnsani Diplomasi: Teoriden Pratiğe; Türk Dış Politikasının Yeni Aracı, 1.Basım. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2017
- Birn, Emanuelle Anne-, Pillay, Yogan, and Holtz, H. Timothy.Textbook of International Health: Global Health in a Dynamic World, 3.Basım, New York: Oxford Press, 2009, ss.30-43
- Buss, Paulo Marchiori ve Faid, Miriam. 'Power Shifts in Global Health Diplomacy and New Models of Development: South–South Cooperation'. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.305-322
- Aydemir, Emrah, Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya, 1.Basım. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2016
- Çevik,B., Senem.'The Benefactor: NGOs and Humanitarian Aid'. B.Senem Çevik, Philip Seib (Ed.). Turkey's Public Diplomacy içinde. Palgrave Macmillan US, 2015, ss.121-152
- , Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu, 1.Basım. Ankara: Stratejik düşünce Entitüsü, 2014
- , 'Türkiye'nin Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İnsani Yardım Kuruluşları ve İnsani Diplomasi Perspektifi'. B. Senem Çevik Mehmet Şahin (Ed.). Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi içinde.Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, ss.185-202.
- Bekir METİN, Dünya Sağlık Örgütü ve Türkiye İle İlişkileri, Sağlık Bakanlığı Dış

İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1997

Bergh, Kristofer ve Gill, Bates ‘Global Health and Security’. Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.).21st Century Global Health Diplomacy içinde. World Scientific, 2013, ss100-112.

Bertorelli, Ebony ve Solomon, Steven, A., ‘Instruments of Health Diplomacy’. Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.), 21. Century Global Health Diplomacy içinde. World Scientific, 2013, ss.64-81

Betsill, Michele Merrill , Corell, Elisabeth, ve Dodds, Felix. ‘Introduction to NGO Diplomacy’. Elisabeth Corell and and Michele M. Betsill (Ed.). NGO Diplomacy : The Influence of Nongovernmental Organizations in International Environmental Negotiations içinde. MIT Press, 2007, ss.1-18

Bilener, Tolga, ‘İnsancıl Diplomasi: Kavramlar ve Tartışmalar Işığında Kanada Örneği’, Gaye Aslı Sancar (Ed.). Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler içinde. İstanbul: Beta, 2016, ss.51-84

Bliss, Katherine E (Ed.). The Changing Landscape of Global Health Diplomacy. Center For Strategic International Studies, 2013

Blouin, Chantal , Pearcey, Mark and Percival, Valerie. ‘Instruments for Global Health Diplomacy in the UN System Beyond the WHO’.Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.199-212

Cross, Mai’a K. Davis. Conceptualizing European Public Diplomacy. Jan Melissen and Mai’a K. Davis Cros (Ed.). ‘European Public Diplomacy: Soft Power at Work’içinde. New York: Palgrave Mcmillan, 2013, ss.3-12

- Cull, Nicholas J. Public Diplomacy: Lessons From the Past, Nicholas J.Cull (Ed.). Los Angeles: Figueroa Press. 2009, ss.1-13,
- Çevik, B. Senem, and Philip Seib, ‘Introduction: Why Turkey’s Public Diplomacy Matters’, in Turkey’s Public Diplomacy, ed. by B. Senem Çevik and Philip Seib, First Edit (Palgrave Macmillan US, 2015), p. 15
- Çevik, B.Senem, ‘Vatandaş Diplomasisi: İnsan Potansiyelinden Küresel Barışa’. Gaye Aslı Sancar (Ed.).Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler içinde.İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2016, ss.23-50
- Demir, Vedat .‘Historical Perspective : Ottomans and the Republican Era’. B.Senem Çevik ve Philip Seib (Ed.). Turkey’s Public Diplomacy içinde.New York: Palgrave Macmillan, 2015, ss.43-65.
- , Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç, 1.Basım İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2012
- D’Hooghe, Ingrid. ‘Public Diplomacy in the People’s Republic of China’. Jan Melissen(Ed.). The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations, New York: Palgrave Macmillan, 2005, ss. 88-103
- Ekşi, Muharrem. Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası, 1.Basım. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2018
- Erdağ, Ramazan.‘Türkiye’nin Kalkınma Yardımları ve TİKA’. B.Senem Çevik Mehmet Şahin . Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, ss. 241-261
- Erzen, Meltem Ünal, Kamu Diplomasisi, 2.Basım. İstanbul: Derin Yayınları, 2014
- Fairman, David, Chigas, Diana , McClintock, Elizabeth ve Drager, Nick. Negotiating Public Health in a Globalized World: Global Health Diplomacy in Action, Springer. Birinci Basım. Londra: Springer Science+Business Media, 2012.

- Feldbaum, Harley, 'Global Health in International Politics'. Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.). 21st Century Global Health Diplomacy içinde. World Scientific, 2013, ss.131–146
- Fisher, Ali, 'Four Seasons in One Day: The Crowded House of Public Diplomacy in the UK'. Nancy Snow ve Philip M. Taylor (Ed.). Routledge Handbook of Public Diplomacy içinde . New York: Routledge, 2009, ss. 251-261
- Gavin Mooney, Ulusların Sağlığı: Yeni Bir Ekonomi Politığı Doğru, Birinci Basım İstanbul: Yordam Kitap, 2012
- Giles, Scott-Smith. 'Exchange Programs and Public Diplomacy Giles'. Nancy Snow ve Philip M. Taylor (Ed.) Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York: Routledge, 2009, ss.50-56
- Gleicher, David ve Kaul, Inge. 'New Diplomacy for Health: A Global Public Goods Perspective'. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.107-127
- Hancock, John. 'Global Trade and Health Diplomacy: Maximizing Cooperation and Minimizing Conflict Through Coherent International Rules'. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.155-172
- Hanefeld Johanna ve Lee, Kelley. Introduction to Globalization and Health 1'. Johanna Hanefeld (Ed.). Globalization and Health içinde Berkshire: McGraw-Hill Education, 2015, ss. 1-13
- Ham, Peter van. 'Power, Public Diplomacy, and the Pax Americana'. Jan Melissen (Ed.) The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations, New York: Palgrave Mcmillan, 2005, ss.47-63.

- Hein, Wolfgang, 'Governance and Actors in Global Health Diplomacy'. Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.). 21st Century Global Health Diplomacy içinde. World Scientific, 2013, ss.65-96.
- , 'The New Dynamics of Global Health Governance'. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.55-72
- Heymann, David L. ve Chand, Sudeep. 'Diplomacy and Global Health Security'. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.125-140
- Hocking, Brian. 'Rethinking the "New" Public Diplomacy'. Jan Melissen(Ed.).in The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations içinde. Palgrave Macmillan, 2005, ss.28-43
- Ihlamur, Suna Gülfer. 'İnsani Diplomasi İlkesi Çerçevesinde Türkiye'nin Göç ve İltica Rejimi'. B.Senem Çevik Mehmet Şahin(Ed.). Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, ss.45-69
- İskit, Temel .Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması, 1.Basım. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012.
- İnan, Ece, 'Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Eksenine'. Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.). Kamu Diplomasisi içinde. İstanbul: Tasam Yayınları, 2012, ss. 63-70
- Jørgensen, Knud-Erik ve Schwartzman, Yonatan. 'The EU as a Global Actor'. Thea Emmerling, Ilona Kickbush, Micheala Told (Ed.). Global Health Diplomacy: Volume 4/The European Union as a Global Health Actor içinde (1-19), World Scientific, 2016, ss.1-19

- Kadetz, Paul .‘Sino-African Health Diplomacy How Political Economic Ideology and Approaches to Foreign Policy Can Affect Health Aid’, Jun Li and LimingWang (Ed.). China’s Economic Dynamics Although içinde. New York: Routledge, 2014, ss. 148-165
- Kalaycı, Rıdvan ve Koca, Sefa Mutlu. ‘İnsani Yardımların Türk Dış Politikasına Artan Etkisi: AFAD Örneği’. B.Senem Çevik Mehmet Şahin (Ed.).Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, ss.155-181
- Kalın, İbrahim. ‘Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi’. Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.). Kamu Diplomasisi içinde. İstanbul: Tasam Yayınları, 2012 ss.145-160
- Kanth, Priyanka , Gleicher, David ve Guo, Yan .‘National Strategies for Global Health’,. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.285-304
- Karadağ, Haluk. Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi, Birinci Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.
- Kavoğlu, Samet . Türk Kamu Diplomasisi Halkla İlişkiler Eksenli Model Arayışları, 1.Basım. Konya: Eğitim Yayınevi, 2018.
- Kelley, John Robert. ‘Between “Take-Offs” and “Crash Landings”’: Situational Aspects of Public Diplomacy. Nancy Snow ve Philip M. Taylor(Ed.). Routledge Handbook of Public Diplomacy, New York: Routledge, 2009, ss.72-84.
- Kickbusch, İlona. ‘21st Century Health Diplomacy: A New Relationship Between Foreign Policy and Health’. Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.).21st Century Global Health Diplomacy içinde. World Scientific, 2013, ss.1-40

- Kickbusch, Ilona ve Ivanova, Margarita. 'The History and Evolution of Global Health Diplomacy'. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.11-26
- Kickbusch, Ilona ve Roskam, Ellen. 'Introduction: The Art and Practice of Conducting Global Health Negotiations in the 21st Century'. Ilona Kickbusch, Elena Roskamm (Ed.). Negotiating and Navigating Global Health Case Studies in Global Health Diplomacy içinde. World Scientific. 2012, ss.1-8
- Kilbane, Mark, 'Military Psychological Operations as Public Diplomacy'. Nancy Snow ve Philip M.Taylor (Ed.).Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York: Routledge, 2009, ss.187-194
- Koplow, David A. Smallpox : The Fight to Eradicate a Global Scourge, Birinci Basım. Berkeley / Los Angeles / London: University of California Press, 2003
- Kurt,Gözde.'Dijital Diplomaside Güncel Bir Örnek: Kanada'nın "The Global Dialogue on the Future of Iran" Projesi'. Gaye Aslı Sancar (Ed.). Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler içinde. İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2016, ss.155-182
- Kurtuluş, Begüm. 'Müzik Diplomasisi: Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Müzik'. Gaye Aslı Sancar(Ed.). Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler içinde. İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2016, ss.129-153
- Labonté, Ronald. 'Human Rights and Equity: The Value Base of Global Health Diplomacy'. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.89-106
- Chu, Lan T. 'Peace and Dialogue: The Faith Diplomacy of the Catholic Church in Historical Perspective. Philip Seib(Ed.).Essays On Faith Diplomacy içinde. California: Figueroa Press, 2011, ss.29-46

- Lee, Kelley. 'Key Factors in Negotiations for Health'. Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.).21st Century Global Health Diplomacy içinde. World Scientific, 2013, ss.146-157
- Lin, Vivian ve Kickbusch Ilona ve Baer, Britta. 'Introduction', in Progressing the Sustainable Development Goals through Health in All Policies : Case Studies from around the World. Ilona Kickbusch Vivian Lin(Ed.). World Health Organization, 2017, ss. 1-204
- Lister, John .Sağlık Politikası Reformu, 1.Basım,İstanbul: İnsev yayınları, 2008
- Lister, Graham ve Lee, Kelley. 'The Process and Practice of Negotiation'. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.73-88
- Mengü, Seda Çakar ve Yıldırım, Gonca. 'Halkla İlişkilerin Kamu Diplomasisinde Etkin Kullanımı'. Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed)., Kamu Diplomasisi içinde İstanbul:Tasam Yayınları, 2012, ss.71-10
- Melissen, Jan. 'The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice'. Jan Melissen(Ed.).The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations, Palgrave Mcmillan, 2005, ss.3-28
- Matlin, Stephen, and Kickbusch, İlona. 'Introduction: Charting Pathways in Global Health Diplomacy'. Stephen Matlin and Ilona Kickbusch(Ed.).Global Health Diplomacy:Pathways to Global Health içinde. Singapore:World Scientific, 2017, ss.(1-13).
- McInnes, Colin ve Lee, Kelley. Global Health and International Relations. Birinci Basım. Cambridge: Polity Press, 2012, s.21

- Mueller, Sherry . ‘The Nexus of U.S. Public Diplomacy and Citizen Diplomacy’. Nancy Snow ve Philip M. Taylor(Ed.). Routledge Handbook of Public Diplomacy, New Routledge, 2009, ss. 101-110
- Nelson, Richard and İzadi Foad, ‘Ethics and Social Issues in Public Diplomacy’ Nancy Snow ve Philip M. Taylor (Ed.) Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York: Routledge, 2009, ss.334-351
- Noguchi, Kazumi. ‘Public And Private Partnerships In U.S. Global Health Diplomacy Policy.’ James Pamment . İntersections Between Public Diplomacy and İnternational Development Case Studies in Converging Fields içinde. California: Figueroa Press, 2016. ss.125-140.
- Nye, Joseph S. Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları, 2.Basım, Ankara: BB101 Yayınları, 2017
- Nye, Joseph S.ve Welch, David A. Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, 5.Basım İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2018
- Nye, Joseph S.Power in the Global Information Age: From Realism to Globalization, Power in the Global Information Age: From Realism to Globalization, 1.Basım. Londra: Taylor & Francis Group, 2004)
- Olins, Wally.‘Making a National Brand’. Jan Melissen(Ed.). The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations içinde. Palgrave Macmillan. ss. 169-177
- Ornstein, Tara, Public Diplomacy in Global Health: An Annotated Bibliography CPD Persepctives on Public Diplomacy, Los Angeles: Figueroa Press, 2015
- Pamment, James. ‘West European Public Diplomacy’. Jan Melissen(Ed.). European Public Diplomacy at Work içinde. Palgrave Macmillan, 2013, ss.13-38
- Percival, Valerie, ‘Health Diplomacy in Humanitarian Action’. Ilona Kickbusch, Elena

Roskamm (Ed.). Negotiating and Navigating Global Health Case Studies in Global Health Diplomacy içinde. World Scientific. 2012, ss.215-254

Pratkanis, Anthony, 'Public Diplomacy in International Conflicts: A Social Influence Analysis'. Nancy Snow ve Philip M. Taylor (Ed.).Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York: Routledge, 2009, ss. 111-153

Renganathan, Elil. 'The World Health Organization as a Key Venue for Global Health Diplomacy'. Ilona Kickbusch, Graham Lister, Michaela Told, Nick Drager (Ed.). Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases içinde. New York: Springer Science+Business Media, 2013, ss.173-186.

Riordan, Shaun, 'Dialogue-Based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm?'. Jan Melissen (Ed.).New Public Diplomacy Soft Power in International Relations, New York: Palgrave Macmillan, 2005, ss.180-193

Sancak, Kadir. Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç, 1.Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016

Sancar, Gaye Aslı. 'Yeni Kamu Diplomasisi'. Gaye Aslı Sancar (Ed.). Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler içinde. İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2016, ss.13-22

Sancar, Gaye Aslı, 'Turkey's Public Diplomacy: Its Actors, Stakeholders, and Tools'. B.senem Çevik ve Philip Seib (Ed.). Turkey's Public Diplomacy, New York: Palgrave Macmillan, 2015, ss.13-42.

Sevin, Efe. 'Sağlık, İletişim ve Dış Politika: Çin ve Brezilya Örnekleri Üzerinden Sağlık Diplomasisi. Gaye Aslı Sancar(Ed.). Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler içinde. BETA, 2016, ss.85-108 .

- Silberschmidt, Gaudenz ve Zeltner, Thomas. 'Global Health Begins at Home '. Thomas E Novotny, Ilona Kickbusch, Michaela Told (Ed.), 21. Century Global Health Diplomacy içinde. World Scientific, 2013, ss.158-167
- Sharp, Paul . 'Revolutionary States, Outlaw Regimes and the Techniques of Public Diplomacy'. Jan Melissen(Ed.).The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations, New York: Palgrave Mcmillan, 2005, ss.106-117.
- Sima Barmania and Graham Lister, 'Civil Society Organisations, Global Health Governance and Public Diplomacy', in Global Health Diplomacy Concepts, Issues, Actors, Instruments, Fora and Cases, First (New York: World Scientific, 2013), p. 263
- Snow, Nancy . 'Rethinking Public Diplomacy'. Nancy Snow ve Philip M. Taylor (Ed.) Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York: Routledge, 2009, ss.3-11
- Szondi, György. 'Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspective on National Reputation Management'. Nancy Snow ve Philip M. Taylor(Ed.). Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York: Routledge, 2009, 301
- Şahin, Mehmet ve Çevik, Senem B. 'Türkiye'de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç', B.Senem Çevik Mehmet Şahini (Ed.). Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, eAnkara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, ss. 1-16
- Ünal, Uğur. Kamu Diplomasisi: Kalkınma Yardımları ve Algı Araştırması Çerçevesinde, 2.Basım. Ankara: Gazi Kitabevi, 2017
- Victoria V. Orlova, 'The View from Russia V', in Toward a New Public Diplomacy, ed. by Philip Seib (New York: Palgrave Macmillan, 2009), p. 73

William A. Rugh, ‘The Case for Soft Power’, in Toward a New Public Diplomacy, ed. by Philip Seib, 1st edn (New York: Palgrave Macmillan, 2009), xL, 5,6
<<https://doi.org/papers2://publication/uuid/777B1BB4-E618-4756-9E65-70412B593830>>

William P. Kiehl, ‘The Case for Localized Public Diplomacy’, in Routledge Handbook of Public Diplomacy, ed. by Philip M. Taylor and Nancy Snow, First (New York: Taylor & Francis Group, 2009), p. 213

Yıldırım, Gonca, Kültürel Diplomasi Ekseninde: Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi.1.Basım. İstanbul: Beta Basım A.Ş.2015,

Zaharna, R.S. ‘Mapping out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives: Information and Relational Communication Frameworks’. Nancy Snow ve Philip M. Taylor (Ed.) Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York: Routledge, 2009, ss. 86-100

Zöllner, Oliver .‘German Public Diplomacy: The Dialogue of Cultures’. Nancy Snow ve Philip M.Taylor(Ed.). Routledge Handbook of Public Diplomacy, (New York: Routledge. 2009, ss.262-269.

Makaleler

Akba, Zafer, and Tuna, Hakan.‘Yumuşak Güç Olgusu ve Turizm İlişkisi : Medikal Turizm Kapsamında Ortadoğu’dan Gelen Turistler Üzerine Bir Değerlendirme’. Birey ve Toplum Dergisi. Vol.6, No.25, 2016, ss.73–106

Alcázar, Santiago. ‘The Copernican Shift in Global Health’.The Graduate Institute Global Health Programme Working Paper, Geneva, 2008, ss.3-27

Aydemir, Emrah. ‘NATO Operasyonları ve Kamu Diplomasisi’, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Vol.7, No.2, 2018, ss.1406-1422

- Goldsmith, Benjamin, E., Horiuchi, Yusaku, Wood, Terence. 'Doing Well by Doing Good: The Impact of Foreign Aid on Foreign Public Opinion'. *Quarterly Journal of Political Science*. Vol.9, 2014, ss.87–114
- Birn, Anne Emanuelle. 'The Stages of International (Global) Health: Histories of Success or Successes of History?'. *Global Public Health*. Vol.4, No.1, 2009, ss.50-68
- Boufford, Jo Ivey, Gadde, Renuka, Acemah, Christian, Alleyne, George. 'A Proposed Framework for Developing Health-Focused Public-Private Partnerships Based on National Sustainable Development Priorities'. *NAM Perspectives*. 2017, ss.1-7.
- Boutillier, Zoe, Kickbusch, Ilona, Mehdi, Ali, Sangiorgio, Miriam, Told, Michaela ve Taylor, Peter. 'SDGs and Health : A Vision for Public Policy'. *Economics-The Open Access Open-Assessment E-Journal.G20 Insights*. 2017, ss.1–7
- Caroline Thomas, 'Trade policy and the politics of access to drugs'. *Third World Quarterly*. Vol. 23, No.2, 2002, ss.251-264
- Castells, Manuel. 'The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance'. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol.616, 2008, ss.78–93
- Çavuş, Tuba. 'Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı'. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Vol.2, 2012, ss.23–37
- Cowan, Geoffrey ve Amelia Arsenault, 'Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy'. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol.616, 2008, ss.10–30
- Cull, Nicholas J. 'Public Diplomacy: Taxonomies and Histories'. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 616, 2008, ss.31–54

- Drager, Nickve Fidler, David P. 'Foreign Policy, Trade and Health: At the Cutting Edge of Global Health Diplomacy'. *Bulletin of the World Health Organization*, Vol.85, No.3, 2007, ss.162
- Buss, Paulo Marchiori. Global Health and Health Diplomacy'. *Journal of Public Health Policy*. Vol.29, No.4, 2008, 467-473.<<https://doi.org/10.1057/palgrave.jphp.3200085>>
- Fan, Ying. 'Branding the Nation: Towards a Better Understanding'. *Place Branding and Public Diplomacy*ç Vol. 6, No.2, 2010, ss.1-11
- Fauci, Anthony S. 'The Expanding Global Health Agenda: A Welcome Development', *Nature Medicine*. Vol.13, 2007, 1169–1171
- Feldbaum, Harley, Lee, Kelley ve Michaud, Joshua. 'Global Health and Foreign Policy', *Epidemiologic Reviews*. Vol.32, 2010, ss.82–92
- Feldbaum, Harley ve Michaud, Joshua. 'Health Diplomacy and the Enduring Relevance of Foreign Policy Interests'. *PLoS Medicine*. Vol.7, No.4, 2010, ss.1-6
- Fidler, D. P., 'The Globalization of Public Health: The First 100 Years of International Health Diplomacy', *Bulletin of the World Health Organization*, 79 (2001), 842–49 <<https://doi.org/10.1590/S0042-96862001000900009>>
- Fidler, David P. 'Influenza Virus Samples, International Law, and Global Health Diplomacy'. *Emerging Infectious Diseases*, Vol.14, No.1, 2008, ss.88–94
- Fidler, David P. 'Rise-and-Fall-of-Global-Health-as-a-Foreign-Policy-Issue'. *Global Health Governance*. Vol.4, No.2, 2011, ss.1-12
- , *Health and Foreign Policy: A Conceptual Overview*. The Nuffield Trust. 2005 , ss.1-15.

- . ‘Health as Foreign Policy: Between Principle and Power’. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relation*. Vol.525, 2005, ss.1–13
- , ‘Reflections on the Revolution in Health and Foreign Policy’. *Bulletin of the World Health Organization*. Vol.85, 2007, ss.243–44
- , ‘The Challenges of Global Health Governance’. *CFR’s International Institutions and Global Governance* 2010, s.1-31
- Gilboa, Eytan. ‘Public Diplomacy: The Missing Component in Israel’s Foreign Policy’. *Israel Affairs*. Vol.12, No.4, 2006, ss.715–747
- , ‘Searching for a Theory of Public Diplomacy’, *American Academy of Political and Social Science*, Vol.616, 2008, ss.55–77
- Gonesh, Ashvin, and Melissen, Jan., *Public Diplomacy: Improving Practice*, *Clingendael Diplomacy Papers*. No.5, 2005, ss11-20
- Gregory, Bruce. ‘Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field’. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol.616, 2008, ss. 274–90
- Grunig, James E. ‘Public Relations and International Affairs : Effects , Ethics , and Responsibility’. *Journal of International Affairs*, Vol.47, No.1, 1993, ss.137-162
- Güler, Meltem. ‘Bir Manipülasyon Aracı Olarak Rızanın İmalatı’. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Vol.3, No.5, 2018, ss.75-101
- Mamudu, H. M. Ve Glantz, S. A. ‘Civil Society and the Negotiation of the Framework Convention on Tobacco Control’, *Glob Public Health*, Vol.4, No.2, 2009, ss.1-20
- Divkolaye, Hosseini, Sadat, Nasim, Radfar, Mohammad Hadi, Seighali, Fariba ve Burkle, Frederick M. ‘When Health Diplomacy Serves Foreign Policy: Use of Soft Power to Quell Conflict and Crises’. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*. 2016, ss.1-4

- Hotez, Peter J. 'Vaccine as Instruments Of Foreign Policy'. EMBO Rep. Vol.2, No.10, 2001, ss.862–868
- Huang, Yanzhong ve Ding, Sheng. 'Dragon's Underbelly: An Analysis of China's Soft Power'. East Asia. Vol. 23, No.4, 2006, ss.22–44
- İstek, Emrah, 'Avrupa ' Da Veba Salgını Ve Salgında Din/ Great Plague In Europa And Religious Factor In Plague (The Sample Of Vienna)'. Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi. Vol. 36, 2017, ss.173–204
- Rasmussen, Ivan Willis. Towards A Theory Of Public Diplomacy /A Quantitative Study Of Public Diplomacy And Soft Power, 2014, ss.1-59.
- Sapsin, Jason W. , Gostin, Lawrence O. , Vernick, Jon S. Ve Burris, Scott. 'Sars And International Legal Preparedness'. Temp. L. Rev. Vol.77, 2004, ss. 155-174
- Jing, Xu, Peilong, Liu ve Guo Yan,. 'Health Diplomacy in China'. Global Health Governance. Vol.4, No.2, 2011, ss.1–12
- Jones, Kerri Ann. 'New Complexities and Approaches to Global Health Diplomacy: View from the U.S. Department of State'. PLoS Medicine. Vol. 7, No.5, 2010, Vol.1–2
- Kadetz, Paul, 'Unpacking Sino-African Health Diplomacy : Problematizing a Hegemonic Unpacking Sino-African Health Diplomacy. St. Antony's International Review. Vol.8, No.2, 2012, ss. 149-172
- Kalın, İbrahim. 'Soft Power and Public Diplomacy in Turkey'. Journal of International Affairs. Vol.XVI, No.3, 2011, ss.5-24
- Kalua, Khumbo, Lewallen, Susan ve Courtright, Paul. 'Update on Cataract and Its Management in Africa'. Expert Review of Ophthalmology. Vol.8, No.3, 2013, ss.297–302

- Kaneva, Nadia. Nation Branding: Toward an Agenda for Critical Research International Journal of Communication. Vol. 5, 2011, ss.117–41
- Karaoğlu, Merve. ‘Afrika’da Yumuşak Güç: Kültür, Siyasi Değerler Ve Dış Politika Bağlamında Çin Örneği’. Route Educational and Social Science Journal. Vol.5 No.5, 2018, ss.11-24
- Katz, Rebecca, Kornblet, Sarah , Arnold, Grace, Lief, Eric ve Fischer, Julie E. ‘Defining Health Diplomacy: Changing Demands in the Era of Globalization’, Milbank Quarterly. Vol.89, 2011, ss.503–523
- Kaufmann, Judith R ve Feldbaum, Harley. ‘Diplomacy and the Polio Immunization Boycott in Northern Nigeria’. Health Affairs, Vol.28, 2009, ss.1091–1101
- Kickbusch, Ilona. ‘A Game Change in Global Health : The Best Is Yet to Come’. Public Health Reviews. Vol.35, 2013, ss.1–20
- Kickbusch, Ilona,. ‘Global Health Diplomacy: How Foreign Policy Can Influence Health’.Bmj, Vol.342, 2011, ss.1–4
- Kickbusch, Ilona, ‘The Political Determinants of Health - 10 Years on: Public Health Professionals Need to Become More Politically Astute to Achieve Their Goals’, BMJ Online, Vol.350, 2015, ss.1–2
- Kickbusch, Ilona, and Mathias Bonk. ‘Making the World Health Assembly Fit for the 21st Century’. BMJ Online,.Vol.348, 2014, ss.1–2
- Kickbusch, Ilona, and Johanna Hanefeld. ‘Role for Academic Institutions and Think Tanks in Speeding Progress on Sustainable Development Goals’.BMJ Online, Vol.358 2017, ss.1–4
- Kickbusch, Ilona, Silberschmidt, Gaudenzve Buss, Paulo/ ‘Global Health Diplomacy: The Need for New Perspectives, Strategic Approaches and Skills in Global Health’.Bulletin of the World Health Organization. Vol.85, No.3, 2007, ss.230–32

- Kickbusch, Ilona ve Szabo, Martina Marianna Cassar. 'A New Governance Space for Health', *Global Health Action*, Vol. 7, No.1, 2014, ss.1-7
- Kruckeberg, Dean, ve Vujnovic, Marina. 'Public Relations, Not Propaganda, for US Public Diplomacy in a Post-9/11 World: Challenges and Opportunities'. *Journal of Communication Management*. Vol.9, No.4, 2005, 296–304
- De la Fontaine, Dana ve Seifert, Jurek . 'The Role of South-South Cooperation in Present Brazilian Foreign Policy: Actors, Interests and Functions'. *Stockholm Papers in Latin American Studies*, 2010, ss.1–22
- Labonté, Ronald. 'Global Health in Public Policy: Finding the Right Frame?'. *Critical Public Health*. Vol. 18, No.4, 2008, 467–482
- Labonté, Ronald, ve . Gagnon, Michelle L . 'Framing Health and Foreign Policy: Lessons for Global Health Diplomacy'. *Globalization and Health*. Vol.6, No.14, 2010, ss.1–19
- Lee, Kelley, Chagas, Luiz Carlosve Novotny, Thomas E. 'Brazil and the Framework Convention on Tobacco Control: Global Health Diplomacy as Soft Power'. *PLoS Medicine*. Vol.7, No.4, 2010, ss.1-5
- Lee, Kelley ve Smith, Richard. 'What Is "Global Health Diplomacy"? A Conceptual Review'. *Global Health Governance*. Vol.5, (2011), ss.1–24
- Lencucha, Raphael. 'Cosmopolitanism and Foreign Policy for Health: Ethics for and beyond the State'. *BMC International Health and Human Rights*. Vol.13, No.29, 2013, ss.1-11
- Lencucha, Raphael, Kothari, Anitave Labonté, Ronald. 'The Role of Non-Governmental Organizations in Global Health Diplomacy: Negotiating the Framework Convention on Tobacco Control'. *Health Policy and Planning*. Vol. 26 2011, ss.1-8

- Lin, Shuang, Gao, Liangmin, Reyes, Melissa, Cheng, Feng, Kaufman, Joan veM. El-Sadr, Wafaa. 'China's Health Assistance to Africa: Opportunism or Altruism?', *Globalization and Health*. Vol.12, No.83, 2016, ss.1–6
- Loewenson, R, Modisenyane, M Ve Pearcey, M. Concepts In And Perspectives On Global Health Diplomacy. Interim Working Paper Equinet Discussion Paper 96, 2013, ss.1-24
- McCoy, David, Chand, Sudeep ve Sridhar, Devi. 'Global Health Funding: How Much, Where It Comes from and Where It Goes'. *Health Policy and Planning*. Vol.24 2009, ss.407–417
- Chan, M., A, Støre, Jonas Gahrve Kouchne, Bernard'. Foreign Policy and Global Public Health: Working Together towards Common Goals'. *Bulletin of the World Health Organization*. Vol.86, No.7, 2008, ss.498
- Leonard, Mark, Stead, Catherine ve Smewin, Conrad. The Foreign Policy Centre, London. 2002, ss.1-183
- Michaud, J. Ve Kates, J. 'Global Health Diplomacy: Advancing Foreign Policy and Global Health Interests'. *Global Health: Science and Practice*. Vol.1, No.1, 2013, ss.24–28
- Mihăilă, Viorel, 'NATO ' s Strategic Communication in Combating Terrorism', *Terrorism*. NATO. ss. 1–14
- Nessmann, Karl. 'Public Relations in Europe: A Comparison with the United States', *Public Relations Review*, Vol.21, No.2, 1995, ss.151-160
- Nunn, A., Da Fonseca, E. ve Gruskin, S. 'Changing Global Essential Medicines Norms to Improve Access to AIDS Treatment: Lessons from Brazil'. *Global Public Health*. Vol. 4, No.2, 2009, ss.131–149

Nye, Joseph. 'Public Diplomacy and Soft Power'. Annals of the American Academy of Political and Social Science Vol. 616, 2008, ss.94–109

<<https://doi.org/10.1177/0002716207311699>>

Özdemir, Vural, Kickbusch, Ilonave Coşkun, Yavuz. 'Rethinking the Right to Work for Refugee Syrian Healthcare Professionals: A Call for Innovation in Global Governance'. BMJ Online, Vol.357, 2017, ss.1–4

Ozkan, Mehmet, 'Does "Rising Power" Mean "Rising Donor"? Turkey's Development Aid in Africa'. Africa Review, Vol. 5, No.2, 2013, ss.139–47

Daschle, Tom ve Frist, Bill. The Case for Strategic Health Diplomacy: A Study of PEPFAR Blaise Misztal Introduction to Strategic Health Diplomacy. Bipartisan Policy Center, 2015, 1-28

Stewart, Patrick. 'The Unruly World: The Case for Good Enough Global Governance', Foreign Affairs, Vol. 93, No.1, 2014, ss.58–73

Poyraz, Emel ve Dinçer, Melih. 'Küreselleşen Dünyada Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri'. Intermedia International e-Journal. Vol. 3, No.1, 2016, ss.30–48

Ratner, Kyle G. ve Katona, Lindsay B. 'The Peacebuilding Potential of Healthcare Training Programs'. Conflict and Health, Vol.10, No.29, 2016, ss.1–5
<<https://doi.org/10.1186/s13031-016-0096-3>>

Smith, Richard, Fidler, David ve Kelley Lee. Global Health Diplomacy Research. Trade, Foreign Policy, Diplomacy and Health Draft Working Paper Series. WHO Network on Global Health Diplomacy

Santa, Barbara J. 'Ethical Pylons of the Health Bridge to Peace'. Croat Med J. Vol.46, No.1, 2005, s.154-156.

Shen, Gordon C. Ve Fan, Victoria Y. 'China's Provincial Diplomacy to Africa: Applications to Health Cooperation'. Contemporary Politics,. Vol.20, No.2, 2014,

ss.182–208

Signitzer, Benno H.ve Coombs, Timothy. ‘Public Relations and Public Diplomacy: Conceptual Covergences’.Public Relations Review, Vol.18, No.2, 1992, ss.137–147

Smith, P G ve Milligan, P. J. ‘A Health Bridge to Peace in the Middle East ?’.Lancet, Vol. 365, 2005, ss.473-474

Suleman, Mehrunisha, Ali, Raghibve Kerr, David J. ‘Health Diplomacy: A New Approach to the Muslim World?’. Globalization and Health. Vol. 10, No.50, 2014, ss.1-9

Szondi, Gyorgy. Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences. Discussion Papers in Diplomacy. Netherland Institute Of International Relations.2008, ss.1-42

Taubenberger, Jeffery K ve Morens, David M. ‘1918 Influenza: The Mother of All Pandemics’, Emerging Infectious Diseases, Vol.12, 2006, ss.15–22

Tecmen, Ayşe.The Relations Between Public Diplomacy And Nation Brands : An Investigation Of Nation. European Institute Jean Monnet Centre of Excellence İstanbul, 2018, ss.1-38

Topkaya, Özgür. ‘Sosyal Politika Bağlamında Dünyada Sağlık Politikalarının Tarihsel Gelişimi’.Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.Vol. 21, No.2, 2016, ss.707–722

Ventura, Deisy. ‘Public Health and Brazilian Foreign Policy’, International Journal on Human Rights. Vol.19, No.99, 2013, ss.95-114

Wang, Jian. ‘Managing National Reputation and International Relations in the Global Era: Public Diplomacy Revisited’.Public Relations Review, Vol.32, 2006, ss.91–

Wang, Kai, Gimbel, Sarah , Malik, Elfatih , Hassen, Sara ve Hagopian, Amy ‘The Experience of Chinese Physicians in the National Health Diplomacy Programme Deployed to Sudan’.Global Public Health.Vol.7, 2012, ss.196–211

<https://doi.org/10.1080/17441692.2011.594450>

Wilson, Ernest J. ‘Hard Power, Soft Power, Smart Power’.Annals of the American Academy of Political and Social Science.Vol. 616, 2008,ss.110–124
<<https://doi.org/10.1177/0002716207312618>>

Yağmurlu, Aslı, ‘Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi’, İletişim Araştırmaları Dergisi, 2007, Vol.5, No.1, ss.9–38

Youde, Jeremy. ‘Health Diplomacy as Soft Power: The PRC and Africa’. International Studies Association Conference, San Francisco, 2008

İnternet Kaynakları

Akçadağ, Emine . ‘Dünya’da Ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi’

<http://www.kamudiplomasisi.org>. (25 Mart 2018)

AFAD Hakkında. <https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkinda>. (14 Mayıs2018)

AFAD Neler Yapıyoruz. <https://www.afad.gov.tr/tr/23586/Neler-Yapiyoruz>.(14 Mayıs 2018)

Kohut, Andrew. ‘How The World Sees China’. Pew Trust. 2007

<http://www.pewglobal.org/2007/12/11/how-the-world-sees-china>.(31 Ocak 2019]

Sağlık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler

Başkanlığı.<https://disab.saglik.gov.tr/TR,3761/gorevler.html>. (26 Ocak 2019)

BBC Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40506349>. (19 Temmuz

2018)

——— <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-4012991>.(27 Aralık 2017)

‘Binyıl Kalkınma Bildirgesi’

http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/mill_decl_turkce.pdf.(12 Aralık 2017)

Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2010, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama

Teşkilâtı Müsteşarlığı, 2010. http://www.surdurulebilirlikkalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2016/07/UNDP-TR-TR-2010-MDG-Report_TR.pdf (12 Kasım2017)

BM Güvenlik Konseyinin HIV/AIDS’le İlgili 1308 No’lu Kararı

http://www.unaids.org/sites/default/files/sub_landing/files/20000717_un_scsresoluti_on_1308_en.pdf. (15 Ağustos 2018)

Building Prosperity, Stability, and Security Through Strategic Health Diplomacy: A Study of 15 Years of PEPFAR’. Bipartisan Policy Center. 2018.

<<https://bipartisanpolicy.org/library/building-prosperity-stability-and-security-through-strategic-health-diplomacy-a-study-of-15-years-of-pepfar/>> . (11 Şubat 2019)

Brown, John. ‘Public Diplomacy & Propaganda: Their Differences’

<http://americandiplomacy.web.unc.edu/2008/09/public-diplomacy-propaganda-their-differences>. (24 Mayıs 2018)

Dışişleri Bakanlığı. <http://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>.(27 Aralık 2017)

Fact Sheet: The President’s Emergency Plan for AIDS Relief’.2003

<<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/01/20030129-1.html>. (27 Ocak 2019)

Center For Disease Control and Preventio.Frequently Asked Questions About SARS’

<https://www.cdc.gov/sars/about/faq.html>. (14 Şubat 2019)

- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi', 2016
<https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/gecici-koruma-altindaki-suriyelilerin-saglik-statusunun-ve-turkiye-cumhuriyeti-tarafindan>. (01Şubat 2019)
- Gray, Alex. World Economic Forum. 'We Forum'
<https://www.weforum.org/agenda/2017/07/france-new-world-leader-in-soft-power>. (19 Temmuz 2018)
- Global Health Observatory (GHO) Data. <https://www.who.int/gho/hiv/en/>. (14 Mayıs 2019)
- Global Humanitarian Assistance Report. 2017
www.globalhumanitarianassistance.org/report. (21 Mayıs 2018)
- HIV.gov. Global Statistics. <https://www.hiv.gov/hiv-basics/overview/data-and-trends/global-statistics>. (14 Şubat 2019)
- H.Ömer Tontuş. 'Sağlık Turizmi Nedir?', 2017, s. 8
<https://saglikturizmi.saglik.gov.tr/TR,23587/saglik-turizmi-nedir.html>. (25 Aralık 2018)
- Haber. <https://www.hastane.com.tr/somalide-5-gunde-105-ameliyat-galerisi.html>. (12 Mayıs 2018)
- Health Diplomats.
https://healthdiplomats.com/index.php?page=31_health_overview. (25 Mayıs 2018)
- Hürriyet. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/saygin-arastirma-sirketinden-global-tehdit-anketi-turkiyede-abd-cikti-40538828> (19 Temmuz 2018)
- Mead, Walter Russell. 'America's Sticky Power', Foreign Policy, 2009
<https://foreignpolicy.com/2009/10/29/americas-sticky-power/>

- Myers, Joe. Foreign Aid: These Countries Are the Most Generous. 2016
<https://www.weforum.org/agenda/2016/08/foreign-aid-these-countries-are-the-most-generous> (11 Mayıs 2018)
- Nye, Joseph. The Benefits Of Soft Power
[https://hbswk.hbs.edu/Pages/search.aspx?q=joseph nye&HBSSortDate=2016-2-7TO2019-2-7](https://hbswk.hbs.edu/Pages/search.aspx?q=joseph+nye&HBSSortDate=2016-2-7TO2019-2-7) (19 Temmuz 2018)
- Nye, Joseph . ‘Soft Power’, Washingtonpost/Newsweek Interactive, 2016, 153–71
- Kızılay. <https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz>. (18 Eylül 2018)
- Heaton, Laura. ‘Saving Somalia’. Foreign Policy. 2012
<https://foreignpolicy.com/2012/04/24/saving-somalia/> (10 Mayıs 2018)
- Garrett, Laurie. ‘The Challenge of Global Health’, 2007
<https://www.foreignaffairs.com/articles/2007-01-01/challenge-global-health> (25 Eylül 2018)
- Ferguson, Niall. ‘Think Again: Power’, Foreign Policy, 2009
<https://foreignpolicy.com/2009/11/03/think-again-power/> (5 Temmuz 2018)
- İngiliz Halkla İlişkiler Enstitüsü. <http://www.ipr.org.uk> (21.08.2018)
- Center for Health and Gender Equity
http://www.genderhealth.org/the_issues/us_foreign_policy/global_health_initiative
(18 Ekim 2018)
- Pew Research Center. ‘Public Health a Major Priority in African Nations’. 2014
<<http://www.pewglobal.org/2014/05/01/public-health-a-major-priority-in-african-nations/> (29 Ocak 2019)

- Oba, Ali Engin . Türk Diploasisi ve Afrika. Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi.<http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/1359/turk_diplomasisi_ve_afrika>(11 Mayıs 2018)
- Riga Declaration.
http://www.vm.gov.lv/images/userfiles/Prezidentura/tb_declaration,>(25 Eylül 2018)
- Sağlık Bakanlığı. sağlık.gov.tr.(12 Mayıs 2018)
- Sağlık Bakanlığı Dış İlişkiler Genel M¼d¼rl¼ę¼. <http://www.disab.saglik.gov.tr.>(17 Mayıs 2018)
- Sağlıkta Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği
B¼lteni<https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/2296> (12 Mayıs 2018)
- <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/11887,56>>(12 Mayıs 2018)
- S¼rd¼r¼lebilir Kalkınma
Hedefleri<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/background.html> (16 Ekim 2018)
- S¼rd¼r¼lebilir Kalkınma İçin K¼resel Hedefler
<http://www.kureselhedefler.org/hedefler/saglikli-bireyler>(16 Eylül 2018)
- Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar 2017,
<<https://www.afad.gov.tr/tr/2373/Suriyeli-Siginmacılara-Yapılan-Yardimlar>(9 Eylül 2017)
- ‘T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Başkanlığı’.<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8>(21 Mayıs 2018]
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. <http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa>>(11 Mayıs 2018)

The U.S. Global Health Initiative by Hillary

Clinton<<https://www.voltairenet.org/article166782.html>>(18 Ekim 2018)

Thompson, Drew. ‘China’s Soft Power In Africa: From The “Beijing Consensus” To Health Diplomacy’, China Brief Volume,.2005

<https://jamestown.org/program/chinas-soft-power-in-africa-from-the-beijing-consensus-to-health-diplomacy>. (12.Kasım 2018)

Türk İşbirliği Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

<https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>. (26 Ocak 2019)

‘TİKA 2015 Kalkınma Raporu’, 2015, s. 14

<[https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR_2015/TKYR_2015\(1\).pdf](https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR_2015/TKYR_2015(1).pdf)>(14 Mayıs 2018)

TİKA. ‘Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu’. 2005, s. 13

<<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2005.pdf>>(14 Mayıs 2018)

———, TİKA, 2016, s. 24 <<https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/FaaliyetRaporlari/2016/TurkiyeKalkinmaYardimlariRaporu2016.pdf>>(14 Mayıs 2018)

‘Uluslararası Göç Kuruluşu: Göç Krizi Operasyon Çerçevesi’. 2018,s.12

<http://www.turkey.iom.int/tr/reports>>(1 Şubat 2019)

‘United Nations Today: Ekonomik ve Sosyal Kalkınma’

<http://www.unicankara.org.tr/today/3.html>>(13 Mayıs 2018]

Yeryüzü Doktorları Derneği’ [https://www.yyd.org.tr/wp-](https://www.yyd.org.tr/wp-content/uploads/2018/03/yyd_2014_faaliyet_raporu.pdf)

[content/uploads/2018/03/yyd_2014_faaliyet_raporu.pdf](https://www.yyd.org.tr/wp-content/uploads/2018/03/yyd_2014_faaliyet_raporu.pdf), (3 Aralık 2018)

Yüksel, Erkan. “Kamuoyu Oluşturma” Ve “Gündem Belirleme” Kavramları Nerede

Kesişmekte, Nerede Ayrılmaktadır?’, 2008 <<http://www.tasam.org/tr>. (22 Temmuz 2018)

Tezler

Ekşi,Muharrem.‘Türkiye’de Kamu Diplomasisi: Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşaa Süreci Ve Uygulanışı (2002-2013)’. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, SBE, 2014

Heijstek,Esmee S. ‘Health Diplomacy as a Soft Power Strategy or Ethical Duty ?’Yüksek Lisans Tezi. Leiden University, International Relations, 2015

Mert,Ali Osman.‘Türkiye’nin Sahraaltı Afrika Ülkelerine Yönelik Kamu Diplomasisi Faaliyetleri(2005-2011)’. Uzmanlık Tezi, 2012

Sancar,Gaye Aslı .‘Uluslararası Halkla İlişkilerYöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi’. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi SBE, 2012.

Sevin, Efe., ‘Making New Friends? Relational Public Diplomacy As A Foreign Policy Instrument’. Doktora Tezi.American University,International Relations, 2014.

Diğer

Acar, Ceyda, Sandıklı,Büşra, Mücaz, Meltem, Zülger, Zekiye ve Torun, Perihan. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler İhtiyaç Analizi Raporu, İstanbul, 2015

Bliss, Katherine,. Health Diplomacy of Foreign Governments. Center for Strategic and International Studies. Mayıs 2011.

Boerma, Ties, Mathers, Colin, AbouZahr, Carla, Chatterji, Somnath, Hogan, Daniel ve Stevens, Gretchen . Health in 2015 from MDG’s to SDG’s.WHO Library Cataloguing-in-Publication Data. Geneva, 2015.

Fidler, David ve Drager, Nick. ‘Global Health and Foreign Policy: Strategic

- Opportunities and Challenges. Background Paper for the Secretary-General's Report on Global Health and Foreign Policy'. World Health Organisation, 2009
- Gil, Manuel Manrique. Global Health Diplomacy: Health Promotion And Smart Power Barcelona, ISGlobal's Seminar on Health and Globalization, 2012, ss.1-9
- G20 Action Plan on the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2016, ss.1-48
- Kaya, Sıdıka, Yıldırım, Hasan Hüseyin , Karsavuran, Seda ve Özer, Özlem. Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı. 2013
- Nye, Joseph ve Armitage, Richard L. A Smarter, More Secure America. Center for Strategic and International Studies. 2007
- Macroeconomics and Health: Investing in Health for Economic Development. Report of the Commission on Macroeconomics and Health, 2001, geneva, 2001
- World Health Organization.Final Report of the Commission on Social Determinants of Health, Geneva, 2008.
- The First Ten Years of the World Health Organization, Minnesota MedicineThe World Health Organization, , 1958.

Oslo Ministerial Declaration-Global Health: A Pressing Foreign Policy Issue of Our Time', *Lancet*, 2007, ss.1,6

Rollason, G K., 'Securitization of HIV / AIDS : The Ethical and Policy Implications of Invoking Fear and Security Part One : Securitization Theory'. 2014, ss.1-30

